

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2020

Aneta Krejčík Plšková

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

BÁSNÍCI PŘÍRODNÍ SPIRITUALITY
Působení Skupiny XXVI v české literární kultuře od roku
1983 po současnost

Aneta Krejčík Plšková

Diplomová práce
2020

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Studený, Ph.D.

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Aneta Krejčík Plšková**
Osobní číslo: **H17315**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny: Dějiny literární kultury**
Název tématu: **Působení Skupiny XXVI v české literární kultuře od roku 1982 po současnost**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce se bude zabývat působením literární Skupiny XXVI, která se formovala především v průběhu osmdesátých let dvacátého století. Zaměří se na popis jednotlivých období skupiny a jejich vývoj v historickém kontextu české literární kultury, vedle toho také na vývoj vybraných členů (např. R. Szpuk, S. Antošová) hlásících se ke skupině i v současné době a spisovatelů, kteří se od původního myšlení skupiny odklonili (např. P. Kolmačka). Důraz bude též kladen na proměnu jejich tvorby podle lineární časové osy (včetně kulturněhistorických souvislostí). Pozornost bude částečně věnována tzv. katolickému literárnímu undergroundu, kam bývají členové Skupiny XXVI zařazováni. Hlavním pramenem práce bude samotná autorská tvorba členů skupiny, ale též osobní rozhovory s autory, s nimiž bude pracováno dle zásad orální historie.

Rozsah grafických prací: **obrazová a mapová dokumentace**
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Jiří Studený, Ph.D.**
Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání diplomové práce: **30. března 2018**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. března 2019**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2018

Příloha zadání diplomové práce

Seznam odborné literatury:

Prameny: Samostatné knižní publikace, respektive časopisecké (internetové) příspěvky členů skupiny (S. Antošová, R. Szpuk, P. Kolmačka, E. Murer, P. Pazdera Payne). **Literatura:** BALAŠTÍK, Miroslav. Nová jména v české poezii 90. let. Brno: CERM - akademické nakladatelství, 1998; BALAŠTÍK, Miroslav. Postgenerace: zátíší a bojiště poezie 90. let 20. století. Brno: Host, 2010; BÍLEK, Petr A. "Generace" osamělých běžců. Praha: Československý spisovatel, 1991; CEKOTA, Petr: Noci bezmoci (Studie o křesťanství a současné poezii), Olomouc: Votobia, 1997; FIALOVÁ, Alena. V souřadnicích mnohosti. Praha: Academia, 2014; HRUŠKA, Petr. V souřadnicích volnosti. Praha: Academia, 2008; KREISSLOVÁ, Sandra. Konstrukce etnické identity a kolektivní paměti v biografických vyprávěních českých Němců. Na příkladu vzpomínek Němců na Chomutovsku. Praha: Univerzita Karlova, 2014; MACHALA, Lubomír. Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990 - 1995. Olomouc: Rubico, 1996; NOVOTNÝ, Vladimír a Radim KOPÁČ. Ta naše postmoderna česká. Praha: Protis, 2007; NOVOTNÝ, Vladimír. Nová česká literatura I (1990-1995). Próza - poezie. České Budějovice: Pedagogické centrum v Českých Budějovicích, 1995; NÜNNING, Ansgar (ed.). Lexikon teorie literatury a kultury: Koncepce, osobnosti, základní pojmy. Brno: Host, 2006; MÁLKOVÁ, Iva. O nejmladší poezii české I. Ostrava: Scholaforum, 1997; MÁLKOVÁ, Iva. O nejmladší poezii české II. Ostrava: Scholaforum, 1997; PIORECKÝ, Karel. Česká poezie v postmoderní situaci. Praha: Academia, 2011; STANĚK, Jiří. Devadesátá léta v české poezii. In: Tvar 12, č. 11, 2000; ŠMAHELOVÁ, Hana a Josef VOJVODÍK. Generace, skupiny a programy v literatuře. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2009; TRÁVNÍČEK, Jiří. Čtenáři a internauti. Brno: Host ve spolupráci s Národní knihovnou České republiky, 2011; TRÁVNÍČEK, Jiří. Básnické pokolení 90. let. In: Host č. 1, 1998; VANĚK, Miroslav, a kol. Orální historie. Metodické a "technické" postupy. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003; VANĚK, Miroslav a Pavel MŮCKE. Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie. Praha: Karolinum, 2015; VANĚK, Miroslav; MŮCKE, Pavel; PELIKÁNOVÁ, Hana. Naslouchat hlasům paměti: Teoretické a praktické aspekty orální historie. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007.

Prohlášení autora

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 29. 6. 2020

Aneta Krejčík Plšková

Poděkování

Mé poděkování patří zejména Mgr. Jiřímu Studenému, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost, ochotu, a cenné rady, které mi během zpracování diplomové práce věnoval. Chtěla bych také poděkovat všem pedagogům a kolegům z Filozofické fakulty Univerzity Pardubice, za jejich přístup a za inspirativní prostředí. Dále chci poděkovat své rodině za poskytnuté zázemí při psaní diplomové práce a rovněž přátelům za jejich podporu. V neposlední řadě děkuji svému manželovi za nesmírnou oporu, jakou mi při tvoření této práce poskytl.

Darební mnichové zachytávající pomíjivé.

Roman Szpuk

*Otevřené společenství lidí, spojených poezií,
vztahem k přírodě a vzájemným přátelstvím.*

Svatava Antošová

Verše – cesty – chlast, to je naše vlast.

Pavel Kukal

Bez Skupiny XXVI by život lidský byl jednodušší.

Bohužel by neměl skoro žádnou chuť.

Bohuslav Vaněk-Úvalský

Přátelství, tolerance, sdílení. Společná cesta

v čase, různá v uměleckém projevu.

Zbyněk Ludvík Gordon

Životní trefa nebo životní čin.

Zora Šimůnková

Literární skupina XXVI = „al káida“ která po nikom

nic nevyžaduje a ani nic nelze chtít po ní.

Petr Pazdera Payne

*Zakusila jsem radost dětí dospělého věku,
což může navenek působit jedním slovem: magoři!*

Radana Šatánková

Poesie se žije.

Patrik Linhart

NÁZEV

Básníci přírodní spirituality: Působení Skupiny XXVI v české literární kultuře od roku 1983 po současnost

ANOTACE

Práce pomocí dotazníkového šetření, literárních analýz a odborné literatury reflektuje vývoj a určující znaky Skupiny XXVI v kontextu historicko-literárním s přihlédnutím k básnickým sbírkám jednotlivých autorů spojených se skupinou. Zabývá se také otázkou pojmu literární skupina a komparuje aspekty tohoto termínu s atributy charakteristické pro Skupinu XXVI. Výsledkem je komplexní pohled na proměnu Skupiny XXVI z historicko-literárního hlediska, rovněž společná určující témata a motivy vybraných básnických sbírek autorů, neboť tato témata a motivy lépe postihují celkovou poetiku dané skupiny. Práce podává ucelený obraz o Skupině XXVI, jejíž existence je na jednu stranu českou literární vědou vnímána, avšak chybí jakýkoli hlubší a ucelenější vhled.

KLÍČOVÁ SLOVA

Skupina XXVI, literární skupina, básníci, česká poezie, přírodní motivy, Bůh

TITLE

Poets of Natural Spirituality: The Activities of Skupina XXVI in Czech Literary Culture since 1983 to the Present

ABSTRACT

The thesis, with the help of a survey questionnaire, literature analysis and specialized literature, reflects the development and significant features of Skupina XXVI within the historical and literature context regarding the poetry books of the authors who are closely connected to the group. The thesis also deals with the term “literary group” and compares the features of this term with the attributes that characterize Skupina XXVI. The result is a complex view of the transformation of Skupina XXVI in the literature and historical aspect as well as the common significant topics and motifs of the selected poetry books of the authors, because these topics and motifs better demonstrate the poetics of this group as a whole. The thesis presents a complex image of Skupina XXVI the existence of which is regarded by the Czech literary studies but there is a lack of any deeper and more coherent insight into this field.

KEY WORDS

Skupina XXVI, literary group, poets, Czech poetry, nature motifs, God

Obsah

1	Úvod	1
2	Metodologie	4
	2.1 Dotazníkové šetření	4
	2.2 Literární analýza	8
3	Skupina XXVI v literárně historickém kontextu	11
	3.1 80. léta 20. století – vznik a počátky	11
	3.2 Po listopadu roku 1989 – „Zlaté období“	15
	3.3 Od roku 2000 až po současnost	17
4	Literární skupina	20
	4.1 Vymezení pojmu	20
	4.2 Problematika Skupiny XXVI v kontextu pojmu „literární skupina“	25
	4.3 Definiující znaky Skupiny XXVI	34
5	Roman Szpuk	38
	5.1 Autorský medailon	38
	5.2 Kritická reflexe tvorby Romana Szpuka	39
	5.3 Analýzy vybraných sbírek Romana Szpuka	42
	5.3.1 Otisky dlaní	42
	5.3.2 Věžňova oblaka	47
	5.3.3 Chrámová studně	51
6	Svatava Antošová	55
	6.1 Autorský medailon	55
	6.2 Kritická reflexe tvorby Svatavy Antošové	56
	6.3 Analýzy vybraných sbírek Svatavy Antošové	60
	6.3.1 Říkají mi poezie	60
	6.3.2 Tórana	64
	6.3.3 Dvojakost	67
7	Ewald Murrer	72
	7.1 Autorský medailon	72
	7.2 Kritická reflexe tvorby Ewalda Murrera	74
	7.3 Analýzy vybraných sbírek Ewalda Murrera	77
	7.3.1 Mlha za zdí	77

	7.3.2	Nouzové zastavení času	82
	7.3.3	Tma se mne dotýkala	88
8		Bohdan Chlíbač	93
	8.1	Autorský medailon	93
	8.2	Zimní dvůr	93
9		Marie Dolistová	98
	9.1	Autorský medailon	98
	9.2	S příchutí země	98
10		Zbyněk Ludvík Gordon	102
	10.1	Autorský medailon	102
	10.2	Dvůr	102
11		Závěr	106
12		Seznamy literatury	111
13		Resumé	119
14		Přílohy	
		Příloha č. 1 – Dotazník pro členy Skupiny XXVI	121
		Příloha č. 2 – Dotazník pro Ewalda Murrera	139

1 Úvod

Skupina XXVI se doposud nedočkala komplexního zpracování a zařazení z hlediska literárně-historické kultury. Cílem této práce je Skupinu XXVI začlenit do literárně-historického kontextu v širších kulturních a dobových souvislostech, rovněž s přihlédnutím k básnickým sbírkám vybraných autorů, jelikož analýza tvorby dle našeho názoru nejlépe ilustruje poetiku skupiny jako celku. Vzhledem k tomu, že skupina byla založena jako společenství básníků (přestože později rozšířila své řady i o prozaiky, hudebníky a další umělce), věnujeme se výhradně poetickým dílům jednotlivých spisovatelů. Zároveň i v odborné literatuře je ve spojení se skupinou kladen největší důraz na její základy v poezii, a přestože se tedy jedná o uskupení sdružující různé umělce, považujeme Skupinu XXVI za primárně básnickou (byť s početným zastoupením prozaiků).

Tato práce si klade za cíl celkové shrnutí činnosti Skupiny XXVI a vyplnění tak dosud neprobádané skuliny na literárním poli. Skupina XXVI se v literárně-vědných publikacích objevuje zpravidla ve formě stručného slovníkového hesla, které je navíc často v rozporu s tvrzeními samotných členů skupiny (ať už v rozhovorech do médií, nebo na oficiálních webových stránkách Skupiny XXVI). Mezi naše cíle tedy patří nalézt styčné body a vyvrátit některá sporná tvrzení (např. odborná literatura bezvýhradně přejímá tvrzení o vzniku názvu skupiny jakožto odkazu na diplomatický kód Říma, přestože sami zakladatelé přiznávají, že správnost této informace si nikdy neověřili, a navíc pochází z beletristického díla Victora Huga). Zároveň je naším cílem rozšířit množství informací o skupině z krátkých zmínek v odborné literatuře na komplexní přehled, komparující jak informace z dostupných sekundárních zdrojů, tak na základě vyjádření a názorů jednotlivých členů skupiny.

V historické části se zabýváme dějinami a vývojem Skupiny XXVI po lineární časové ose. Tato část je složena ze tří období fungování skupiny na základě literárních a společenských změn: období vzniku skupiny roku 1983 a průběh osmdesátých let dvacátého století, dále polistopadová situace, respektive od konce roku 1989 společně s devadesátými lety, a od roku 2000, tedy od nového tisíciletí až po současnost. Fungování skupiny umělců je totiž do velké míry ovlivněné nejen společenskou, ale i politickou situací – v prvních letech existence Skupiny XXVI tedy nacházíme jisté spojení s literárním undergroundem, stejně tak v devadesátých letech dvacátého století nelze přehlížet obecné uvolnění poměrů, kdy „všechno bylo možné“, což se projevovalo i v charakteru skupiny. S koncem devadesátých let zase nastává období

jakéhosi „vystřízlivění“ ze „zlatých devadesátek“, spojené s obdobím útlumu a stagnace činnosti skupiny, která se pak nejvíce projevuje zejména v posledních letech.

Zároveň považujeme za důležité zasadit Skupinu XXVI do kontextu literárně-historického. Různorodé druhy literárních uskupení sahají v Českých zemích do historie devatenáctého století a mají tedy bohaté kořeny (této části ovšem věnujeme pouze omezený prostor, neboť historii literárních skupin obecně se věnovaly již jiné práce). Dále bude nezbytné vymezit pojem literární skupina a stanovit kritéria pro zařazení do kategorie takového sdružení, aby se mohlo stát předmětem bádání z hlediska literárně-kulturní tradice. Pracujeme tedy s vymezením pojmu literární skupina a základních aspektů tohoto pojmu, následně srovnáváme tyto aspekty se znaky Skupiny XXVI (v čem se liší a v čem se shodují).

Z výše naznačených důvodů (nedostatek informací o skupině v odborných publikacích) jsme se rozhodli používat výzkumnou metodu dotazníkového šetření a také literární analýzy sbírek veršů básnických osobností spojených se Skupinou XXVI. Pro zařazení Skupiny XXVI z historického hlediska, komparaci pojmu literární skupina se společnými aspekty této skupiny a rovněž pro vymezení určujících znaků tohoto uskupení, čerpáme z odpovědí účastníků dotazníkového šetření. Zároveň soudíme, že analýza tvorby a vlastní vyjádření jednotlivých členů (podrobená kritické reflexi) v kontextu informací získaných z dostupné sekundární literatury mají potenciál přinést sumární vhled do fungování skupiny.

Primární látkou pro uskutečňování bádání je práce s prameny (v tomto případě básnických sbírek), konkrétně jejich analýzy a interpretace motivické výstavby textů, vlastních reflexí, ale též reflexí kritických, publikovaných převážně časopisecky. Výsledky těchto analýz poskytnou prostor pro postihnutí a popsání proměn literární poetiky autorů, kteří jsou (či bývají označováni za) členy skupiny. Pro literární analýzu jsme si zvolili tři sbírky z různých období tvorby od těchto autorů: Romana Szpuka, Svatavy Antošové a Ewalda Murrera (více ke kritériím výběru autorů v kapitole Metodologie). Pozornost při analýzách je orientována na společné rysy ve tvorbě těchto autorů, a to zejména z hlediska motivické výstavby sbírek veršů.

Mimo hlubší analýzy vybraných autorů (Szpuk, Antošová, Murrer) též provádíme sondu do tvorby dalších autorů poezie, kteří jsou se skupinou coby členové bezvýhradně spjati (tedy se proti členství nevymezují, a naopak se k němu hlásí; Marie Dolistová a Zbyněk Ludvík Gordon). K nim přidáváme ještě analýzu jedné ze sbírek Bohdana Chlábce, který si zachovává podobnou autonomní pozici jako Ewald Murrer, jelikož podobné autonomní osoby (více či méně spojovány s působením skupiny) jsou pro samotnou Skupinu XXVI signifikantní

záležitostí. Prostřednictvím širšího vzorku (tedy dalších třech analyzovaných sbírek; od každého autora jedna) chceme dosáhnout komplexnějšího průniku do celkové poetiky skupiny tak, jak ji lze charakterizovat na základě společných a podobných motivů, ale také témat.

Výsledkem této práce bude nejen ucelený pohled na historický vývoj Skupiny XXVI, ale též stanovení (na základě definice pojmu literární skupina), nakolik lze Skupinu XXVI považovat za skupinu literární (popř. uměleckou) a nakolik za skupinu jiného typu, přičemž bychom se zařazením Skupiny XXVI pracovali z hlediska sociologického pojmu „skupina“. Mezi další dílčí výsledky patří vývoj vybraných autorských osobností a srovnání jejich poetiky. Pomocí analýz a dotazníkového šetření též hlouběji postihneme charakteristiku Skupiny XXVI, ovšem ne pouze z perspektivy literární vědy, nýbrž rovněž ze strany jednotlivých členů (popř. autorů, kteří jsou jako členové uváděni, přestože sami takové označení odmítají), jejichž vyjádření a pohled na skupinu budeme vzájemně komparovat, čímž se dobereme ke komplexnějšímu výsledku.

2 Metodologie

V množství jiných literárních skupin a uskupení se Skupina XXVI takřka vytratila z okruhu bádání a prozatím se nedočkala užší pozornosti ani hlubšího zájmu badatelů či jakékoli ucelenější reflexe. Rozhodli jsme se utvořit ucelenější obraz této skupiny, jelikož veškerá její reflexe se omezuje na stručné informace uváděné v literárních přehledech. Dané uskupení autorů se totiž stalo neobvyklým fenoménem, což řešíme v následujících kapitolách.

Z důvodu nedostatku informací o Skupině XXVI v literárních publikacích také máme k dispozici pouze omezený počet odborných zdrojů nebo lépe řečeno sekundární literatury, z níž bychom mohli čerpat při psaní této diplomové práce. Z těchto důvodů jsme si zvolili metody, o nichž budeme pojednávat v podkapitolách níže. Jedná se primárně o dotazníková šetření a literární analýzy.

2.1 Dotazníkové šetření

Pro náš výzkum bude zásadní dotazníkové šetření, neboť sekundární literatura k tomuto tématu je velmi omezená, jak jsme již naznačovali. Metodu dotazníkového šetření přejímáme z kvantitativního výzkumu, v němž je tato metoda běžným nástrojem pro sběr potřebných dat. Nutno podotknout, že ačkoli se opíráme převážně o sociologické odborné publikace, kvantitativní výzkum lze využít v jakémkoli jiném humanitním odvětví.¹ Dotazníkovou metodu pro náš výzkum však používáme z hlediska kvalitativního, neboť pro naše účely nepotřebujeme velké pole respondentů a typ našeho dotazníkového šetření se blíží více kvalitativnímu výzkumu, tedy: povaha výzkumných dat je „měkká“ a „hluboká“, jedná se o malý vzorek respondentů a naše teorie se vyvíjí se sběrem dat, která jsme od respondentů získali.² Nicméně můžeme připustit, že se pohybujeme v poli kombinujícím kvantitativní a kvalitativní metody.³

¹ Srov.: JEŘÁBEK, Hynek. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum, 1992, s. 64. ISBN 80-7066-662-5; PAVLICA, Karel. *Sociální výzkum, podnik a management: průvodce manažera v oblasti výzkumu hospodářských organizací*. Praha: Ekopress, 2000, s. 118. ISBN 80-86119-25-4; PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008, s. 46. ISBN 978-80-7367-381-9; PÁNA, Lubomír – SOMR, Miroslav. *Metodologie a metody výzkumu*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007, s. 5. ISBN 978-80-86708-52-2.

² PAVLICA, Karel. *Sociální výzkum, podnik a management: průvodce manažera v oblasti výzkumu hospodářských organizací*. Praha: Ekopress, 2000, s. 31. ISBN 80-86119-25-4

³ RYŠAVÝ, Dan. *Metody a techniky sociálního výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, s. 95. ISBN 80-244-0577-6.

Jako první, co považujeme za nezbytné vymežit, je pojem dotazník. O něj se budeme opírat z hlediska, jakým je chápán v sekundární literatuře:

„Prostředek pro sběr dat, který vyplňuje zkoumaná osoba. Dotazníky slouží k získávání informací o myšlení, zkušenostech, pocitech, postojích, názorech a znalostech, hodnotách a intencích. Informace v dotazníku se mohou týkat dotazované osoby nebo popisu externích objektů. Dotazníky obvykle obsahují množství otázek a tvrzení, které označujeme jako položky. Otázky se mohou týkat minulosti, přítomnosti a budoucnosti.“⁴

V naší badatelské činnosti aplikujeme dotazník s otevřenými otázkami (konkrétně jednu verzi o dvanácti otázkách, druhou o pěti otázkách), který odpovídá více atributům kvalitativního výzkumu.⁵ Otevřené otázky jsme pro respondenty formulovali tak, aby se zaměřovaly na aspekty historické, ale také aby měly výpovědní hodnotu ze současné perspektivy ohledně Skupiny XXVI. Zajímaly nás rovněž názory jednotlivých členů na jejich spojení se skupinou, jednotící znaky skupiny, a osobní přístup respondentů ke Skupině XXVI. Výsledkem bylo nejen zodpovězení souboru otázek, ale zároveň z odpovědí vyplynuly i další podstatné a mnohdy neočekávané informace.

Výběrovým souborem (názory těchto respondentů považujeme za zastupující názory celé Skupiny XXVI, přičemž vycházíme z existujících metod)⁶ bylo šestnáct oslovených autorů, přičemž jsme postupovali při výběru dle tohoto kritéria: vyhledali jsme si na webových stránkách Skupiny XXVI seznam autorů, které jsme považovali za aktuální členy a příznivce skupiny. Přirozeně jsme také čerpali z odborné literatury, nicméně jak již bylo zmíněno, odborné publikace shrnují pouze základní informace o tomto uskupení.

Dotazníkové šetření probíhalo od 20. května do 3. června 2020 v rámci emailové korespondence. Z šestnácti oslovených autorů jsme nakonec obdrželi vyplněné dotazníky od

⁴ ZHÁNĚL, Jiří – HELLENBRANDT, Vladimír – SEBERA, Martin. *Metodologie výzkumné práce*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 29. ISBN 978-80-210-6696-0.

⁵ Tamtéž, s. 43.

⁶ HANZL, Daniel. *Metody a techniky sociálního výzkumu*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická, 2014, s. 36 [cit. 12. 6. 2020]. Dostupné z: <http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiEyr-uvovqAhVICewKHaGoC6oQFjAAegQIBhAB&url=https%3A%2F%2Fwww.vspj.cz%2FISBN%2FOpory%2520-%2520V%25C5%25A0PJ%2FMethody%2520a%2520techniky%2520socialniho%2520vyzkumu%2520-%2520Daniel%2520Hanzl.pdf&usg=AOvVaw0DHlPwt9r4qt2TBiCo2HDo>

devíti dotazovaných.⁷ Čtyři z oslovených nereagovali, dva členové odmítli dotazník vyplnit (nicméně z osobní emailové korespondence se vyjádřili k problematice ohledně členství – sami se za členy nepovažují, tudíž jim nepřipadalo vhodné se dotazníkového šetření zúčastnit) a jeden ze členů zaslal nevyhovující odpověď bez vyplněného dotazníku. Jeden dotazník byl speciálně upraven pro Ewalda Murrera, který odmítl označení coby člena Skupiny XXVI (autor si zachovává autonomní pozici), nicméně poskytl své odpovědi, které byly upraveny pro jeho osobu (coby autora, jenž je za člena skupiny považován jinými). Díky těmto názorovým odlišnostem jsme nakonec získali podstatné informace nejen z dotazníkového šetření, ale také z emailové korespondence.

Zde uvádíme položené otázky, na něž členové skupiny odpovídali:

a) Dotazník pro členy Skupiny XXVI

- 1) Co pro vás osobně znamená a v minulosti znamenala Skupina XXVI?
- 2) Změnila se podle Vás Skupina XXVI od Vašeho vstupu do současné doby? Pokud ano, v čem? (Prosím napište, kdy jste se ke skupině připojil/a.)
- 3) Vnímáte katolický základ v době vzniku skupiny jako důležitý? Pokud ano, jak se projevuje?
- 4) Proč a jak jste se přidal/a ke skupině?
- 5) Co je podle Vás pro skupinu jednotící? Vnímáte kromě přátelských vazeb i nějakou společnou poetiku členů skupiny?
- 6) Čím se podle Vás Skupina XXVI liší od jiných literárních a uměleckých skupin?
- 7) Jste členem nějaké jiné literární skupiny či organizace? Pokud ano, jaký je mezi Skupinou XXVI a jinou organizací či skupinou podle Vás největší rozdíl?
- 8) Jezdíte na každoroční setkání skupiny v Příchovicích a proč (ať už jezdíte či nikoli)? Účastníte se jiných akcí spojených se Skupinou XXVI?
- 9) Vnímáte uvnitř skupiny nějakou hierarchii? Mají podle Vás někteří členové (např. zakládající) nějaký specifický status? Pokud ano, jaký a jak se projevuje?
- 10) Myslíte si, že členství ve skupině a kontakty s jejími ostatními autory nějakým způsobem ovlivňují Vaši tvorbu? Případně jakým způsobem?
- 11) Uvažoval/a jste někdy o odchodu ze skupiny? Pokud ano, proč?

⁷ Ty zaslali Roman Szpuk, Ewald Murrer, Bohuslav Vaněk-Úvalský, Pavel Kukal, Svatava Antošová, Petr Pazdera Payne, Patrik Linhart, Zbyněk Ludvík Gordon a Zora Šimůnková. Mnohem později jsme obdrželi ještě dotazník desátý (respondentka Radana Šatánková) – bohužel až v době dokončování celé práce, proto její odpovědi nejsou zahrnuty. Alespoň pro ilustraci je však uvádíme v přílohách.

12) Pokuste se prosím definovat Skupinu XXVI co nejstručněji – jedním slovem až jednou větou.

b) Dotazník pro Ewalda Murrera

- 1) Jaký je Váš vztah ke Skupině XXVI? Někdy totiž býváte uváděn jako její bývalý či dokonce současný člen...
- 2) Často býváte (a to i v odborné literatuře) spojován také se skupinou Portál, která ovšem podle Vás – a stejně tak podle dalšího údajného člena Pavla Kolmačky – neexistuje a nikdy neexistovala. Jak to tedy s Portálem je nebo není?
- 3) Jaký je Váš názor na členství v literárních skupinách obecně? Byl jste někdy členem nějaké literární (či jiné umělecké) skupiny?
- 4) Jezdíte, či jezdil jste někdy, na pravidelná setkání Skupiny XXVI v Příchovicích?
- 5) Účastníte se jiných aktivit spojených se Skupinou XXVI (literární čtení, neformální setkání atd.)?

Kompletní znění odpovědí respondentů jsme pro přehlednost zařadili do příloh,⁸ na konec této práce. Odpovědi členů Skupiny XXVI z dotazníkových šetření (taktéž i z emailové korespondence) využíváme v kapitolách Skupina XXVI v literárně historickém kontextu a Literární skupina. Tato metoda se zdá být přínosná z hlediska odlišných, ale i shodujících se názorů jednotlivých členů, jejichž komparace umožňuje hlubší vhled do fungování skupiny a také mezi názorové shody a odlišnosti jednotlivých osobností, z nichž se skupina skládá jako celek. Zároveň jsme mohli pracovat na příslušných kapitolách, které poskytují hlubší a komplexnější obraz Skupiny XXVI z hlediska literární historie a také lépe zařazují tuto skupinu do historického a literárního kontextu. Musíme ovšem podotknout, že metoda dotazníkového šetření je založena na subjektivních názorech a pocitech jedinců, což může ovlivnit i jednotlivé odpovědi respondentů, a tím rovněž naše výsledky, neboť používáme dané odpovědi pro poměrně velkou část naší práce. Tyto odpovědi ovšem podrobujeme kritické reflexi, čímž se snažíme zachovat co největší možnou formu objektivity.

⁸ Odpovědi prošly námi provedenou jazykovou korekturou, avšak specifické výrazy, zkratky, případně nespisovné tvary slov jsme zanechali v původní podobě.

2.2 Literární analýza

Podstatně větší část naší práce je věnována literárním analýzám. S pomocí primárních i sekundárních zdrojů se zaměřujeme na tvorbu vybraných autorů skupiny, ovšem zásadní látkou pro uskutečňování bádání je analýza pramenů s vlastní reflexí proměn literární poetiky autorů skupiny. Tento výběr podléhá jak významu těchto spisovatelů pro Skupinu XXVI (zakladatel skupiny Roman Szpuk), tak i šíři jejich autorské plodnosti a významu tvorby pro českou literaturu (Svatava Antošová, Ewald Murrer). Tito autoři (Roman Szpuk, Svatava Antošová a Ewald Murrer) byli vybráni také z následujících důvodů: Roman Szpuk působí ve Skupině XXVI od počátku až do současnosti, Svatava Antošová se ke skupině připojila později (v průběhu osmdesátých let) a Ewald Murrer je specifická osobnost, která je uváděná jako bývalý nebo současný člen, ačkoli se s tímto označením neztotožňuje. Výběrem právě těchto třech autorů máme tedy jakýsi reprezentativní vzorek ohledně různých pozic ve skupině. Zároveň jsou tito autoři příslušníci stejné generace (narození v letech 1957-1964).

Vzhledem k početnosti děl jednotlivých autorů jsme se rozhodli pro užší záběr jejich tvorby. U každého z nich jsme zvolili pro analýzu tři básnické sbírky, přičemž kritéria výběru jsou vymezena takto:

a) první analyzovanou sbírkou je básnický debut (oficiálně vydaný) ohraničen dobou vydání mezi osmdesátými a počátkem devadesátých let,

b) druhou analyzovanou sbírkou je taková, která byla publikována od období devadesátých let až let nultých nového tisíciletí a časově zhruba odpovídá polovině tvůrčího období vybraného autora,

c) třetí z analyzovaných knih pochází z autorova pozdního období, respektive se jedná o současnou tvorbu, vydanou v období od nultých let jednadvacátého století až po léta desátá.

Volba poetických sbírek k analýzám se zakládá na faktu, že Skupina XXVI vznikla jako uskupení básnických osobností. Pozornost při bádání je tedy směřována na společné rysy ve tvorbě těchto básníků. Mimoto u těchto tří autorů (Roman Szpuk, Svatava Antošová a Ewald Murrer) zkoumáme, jakým způsobem jsou vnímáni z hlediska reflexe v odborných publikacích a v literární kritice, čímž opět získáváme hlubší vhled rozšiřující naše vlastní analýzy.

Kromě podrobnějších analýz vybraných autorů též provádíme sondu mezi další členy skupiny, prostřednictvím dalších třech analýz jednotlivých sbírek (mezi nimi i sbírka Bohdana Chlíba, jenž je se skupinou spojován a účastní se jejích akcí, není ovšem bezvýhradně uváděn jako člen skupiny oproti dalším dvěma analyzovaným autorům: Marii Dolistové a Zbyňku Ludvíku Gordonovi). Alespoň stručné uvedení dalších třech básníků považujeme za přínosné skutečností, že jejich přítomností expanduje vybraný vzorek, čímž lépe ilustruje celkovou povahu skupiny – přestože analyzovat knihy od každého člena skupiny by bylo pro celkovou délku práce neúnosné, chceme ukázat alespoň několik dalších vybraných členů a podobnosti mezi jejich tvorbou vzájemně a také mezi jejich tvorbou a tvorbou autorů vybraných k hlubším analýzám. Smyslem této sondy je tedy rozšířit kontext skupiny a podat tak ucelenější zprávu o společných motivech a tématech vyskytujících se v textech básníků Skupiny XXVI.

V naší literární analýze dbáme zejména na motivickou výstavbu určených básnických sbírek a s pojmem pracujeme tak, jak ho popsala Daniela Hodrová:

„Motiv je totiž zvláštním způsobem užití slova, věty, obrazu – takovým způsobem, který naznačuje jeho vnitřní souvislosti s příběhem a smyslem díla, například prostřednictvím opakování, umístěním v jádru díla, někdy i grafickým zdůrazněním apod.“⁹

Ostatní zkoumané literárně-teoretické publikace se shodují na tom, že motiv tvoří základní a zároveň nejmenší obsahovou jednotku tematické výstavby literárního díla (utváří strukturu uvnitř celku daného textu), přičemž je tento tematický prvek dále nedělitelný.¹⁰ Při analýzách se pochopitelně držíme i této jednotící (avšak stručnější) definice. Naše analýza je postavena na motivech jednotlivých básnických sbírek, jelikož (nejenom) opakující se motivy nejlépe vystihují společnou poetiku autorů a tím také poetiku celé skupiny.

Navíc nesmíme zapomínat na téma, jehož menšími stavebními prvky jsou právě motivy,¹¹ a tudíž chápeme téma jako nadřazené, a to celistvostí významů jednotlivých znaků uměleckých

⁹ HODROVÁ, Daniela. --na okraji chaosu--: poetika literárního díla 20. století. Praha: Torst, 2001, s. 721. ISBN 80-7215-140-1.

¹⁰ Srov: LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: H & H, 2002, s. 200. ISBN 80-7319-020-6; HRABÁK, Josef. *Literární komparatistika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976, s. 43. ISBN není; MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Kapitoly z české poetiky. Díl první. Obecné věci básnictví*. Praha: Svoboda, 1948, s. 114. ISBN není; NÜNNING, Ansgar – TRÁVNÍČEK, Jiří – HOLÝ, Jiří (eds.). *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce – osobnosti – základní pojmy*. Brno: Host, 2006, s. 530. ISBN 80-7294-170-4.

¹¹ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: H & H, 2002, s. 326. ISBN 80-7319-020-6.

děl.¹² Při naší analýze hraje téma též zásadní roli, neboť se autoři Skupiny XXVI kromě užívání stejných motivů (míněno především opakovaném užívání motivu neboli leitmotivu jednoho autora v rámci delšího časového úseku v jeho či její tvorbě), také vrací ke stejným tématům, a ty pak určitým způsobem definují jejich tvorbu. Výskyt některých z těchto témat u většího počtu básníků pak můžeme považovat za určující pro celou Skupinu XXVI.

V analýzách neopomíjíme ani lyrický subjekt (lyrického mluvčího), který může být chápán odlišnými způsoby. My se opíráme o následující literárně-teoretické teze: „*V lyrice je paralelou autorské řeči lyrický subjekt, resp. lyrický hrdina, který se na místo vyprávění realizuje lyrickou výpovědí.*“¹³; „[...] *Lyrický subjekt nelze zcela ztotožnit s autorem, je to pouze jeho fiktivní zástupce.*“¹⁴; „*Na rozdíl od vypravěče není lyrický subjekt vyčleněn z fikčního světa, aby plnil funkci zprostředkovatele mezi vyprávěným světem a posluchačem.*“¹⁵ Lyrickému mluvčímu v analýzách sice neposkytujeme tolik pozornosti, ovšem jsme si vědomi jeho důležitosti v lyrickém textu.

Pakliže jsou pro konkrétní analyzované sbírky signifikantní určité symboly, básnické figury či celé fikční světy (v nichž se lyrický mluvčí objevuje anebo je pozoruje), věnujeme jim v analýze též potřebný prostor, ovšem nejvíce se orientujeme na motivy a témata daných básnických knih, jak jsme již výše zmiňovali.

¹² HODROVÁ, Daniela. *Poetika míst: kapitoly z literární tematologie*. Praha: H & H, 1997, s. 7. ISBN 80-86022-04-8.

¹³ PAVERA, Libor – VŠETIČKA, František. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002, s. 37. ISBN 80-7182-124-1.

¹⁴ Tamtéž, s. 216.

¹⁵ ČERVENKA, Miroslav. *Fikční světy lyriky*. Praha: Paseka, 2003, s. 50. ISBN 80-7185-592-8.

3 Skupina XXVI v literárně historickém kontextu

3.1 80. léta 20. století – vznik a počátky

Skupina XXVI vznikla roku 1983 na Silvestra a jejími zakladateli byli básníci Roman Szpuk, Pavel Kukul a Květa Brožová (Brožová-Jankovičová). Založení skupiny proběhlo na setkání křesťanské mládeže v Jizerských horách na římsko-katolické faře v Příchovicích.¹⁶ Poté následovala další setkání, na jejichž atmosféru vzpomíná zakladatel Roman Szpuk takto:

„Během osmdesátých let minulého století měla příchovická fara ohlas u mladých věřících spolupracujících s neoficiálními církevními strukturami. Jezdili tam ovšem i lidé jiných duchovních proudů. Tehdejší příchovický kněz Mirek Šimáček neměl sice odebraný souhlas k výkonu kněžského povolání, byl však sledován, neboť lidí trávících volný čas na faře neustále přibývalo. Nebylo výjimkou, že se o víkendů sjelo kolem stovky mladých, mezi nimiž jsme zpočátku byli volně rozptýleni. A večer jsme četli svá díla, sice jen jako součást jiného programu improvizovaného podle okamžité situace [...]“¹⁷

Na těchto setkáních přibývalo postupně čím dál více zájemců, příznivců a členů, mezi nimiž byli kupříkladu: Bob Fliedr, Marie Dolistová, Veronika Kosmáková, písničkáři Jan Kubín a Martin Vácha.¹⁸ V polovině osmdesátých let se přidali mimo jiné například Václav Žďárský,¹⁹ Zbyněk Ludvík Gordon²⁰ a koncem osmdesátých let i Svatava Antošová.²¹

¹⁶ Srov.: MACHALA, Lubomír a kol. *Panorama české literatury (2) po roce 1989*. Praha: Euromedia Group, 2015, s. 31. ISBN 978-80-242-5054-0; HANUŠKA, Petr – NOVOTNÝ, Vladimír. *Česká literatura ve zkratce*. Praha: Brána, 2001, s. 187. ISBN 80-7243-115-3; LEHÁR, Jan – STICH, Alexandr – JANÁČKOVÁ, Jaroslava – HOLÝ, Jiří. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 930-931. ISBN 978-80-7106-963-8; MACHALA, Lubomír. *Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990-1995*. Olomouc: Rubico, 1996, s. 24. ISBN 80-85839-13-X; Skupina XXVI. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation [cit. 13. 6. 2020]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Skupina_XXVI (Uvědomujeme si, že internetová encyklopedie Wikipedie může být považována za obecně méně věrohodný zdroj. V tomto případě ji však využíváme, neboť heslo „Skupina XXVI“ na Wikipedii stvořil a spravuje člen Skupiny XXVI Karel J. Beneš [Z e-mailové osobní korespondence s Bohuslavem Vaňkem-Úvalským ze dne 21. 5. 2020]).

¹⁷ KUČEROVÁ, Lucie. *Stručná historie času*. In: Skupina XXVI [cit. 7. 6. 2020]. Dostupné z: <https://xxvi.cz/index.php/historie/74-strucna-historie-casu>

¹⁸ MACHALA, Lubomír a kol. *Panorama české literatury (2) po roce 1989*. Praha: Euromedia Group, 2015, s. 31. ISBN 978-80-242-5054-0.

¹⁹ JINDRA, Martin. *Stavba chrámu Václava Žďárského*. In: Královéhradecká diecéze Církve československé husitské [cit. 13. 6. 2020]. Dostupné z: <http://www.cshhk.cz/stavba-chramu-vaclava-zdarskeho/>

²⁰ Zbyněk Ludvík Gordon. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

²¹ Svatava Antošová. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

Název uskupení byl nicméně zvolen až po roce 1986, a to po prvním společně vydaném almanachu. Již u samotného názvu skupiny se pravděpodobně pozastavíme nad římskou číslicí XXVI. Ta byla, jak je uváděno i v odborné literatuře, zvolena, neboť značila v diplomatické poště kód pro Řím.²² Jak zakladatelé, tak i autoři odborné literatury tvrdí, význam římské číslice pramení hlavně ze snahy označit tuto skupinu jako katolicky orientovanou, současně s důrazem na konspirační povahu tohoto uskupení.²³ Roman Szpuk pak v jednom rozhovoru pro časopis *Tvar* uvádí tuto skutečnost na pravou míru:

„Na ten název přišel Pavel Kuka. Vzpomněl si, že v románu Bídníci Viktora Huga je číslo XXVI zmiňováno jako kód, který se prý v 16. a 17. století často v psaní používal a znamenal krycí označení pro Řím. [...] Musím se přiznat, že jsem si pravdivost Pavlových slov nikdy neověřoval a také on tuto číslici vysvětluje vždy trošku jinak...“²⁴

Přestože tedy odborná literatura přejímá tvrzení o čísle XXVI coby o kódu Říma, ve skutečnosti patrně nejde o žádný skutečný kód, nýbrž pouze o kód fikční, uváděný v beletrii.

Když se podíváme na situaci osmdesátých let z hlediska literárně-historického, lépe pochopíme podněty, které vedly ke vzniku Skupiny XXVI. Jak dobře víme, literatura osmdesátých let se vyznačovala tzv. trojkolejností, neboli šlo o tyto tři formy publikování knih: oficiální literatura (včetně tzv. šedé zóny), neoficiální literatura (samizdatová) a exilová literatura. Nebudeme se zde dopodrobna věnovat vysvětlením těchto pojmů, jelikož se jedná o všeobecně známá fakta. Toto rozdělení si ovšem připomínáme z toho důvodu, abychom mohli zařadit Skupinu XXVI do jednoho ze tří zmíněných proudů. Uskupení XXVI vznikalo a v průběhu osmdesátých let se profilovalo jako neoficiální křesťanské sdružení autorů, tedy už ze své samé podstaty patřilo k proudu neoficiální literatury, publikované samizdatem.

Katolický základ byl pro skupinu tudíž klíčový pro vyhranění se vůči tehdejšímu režimu. V jedné z odborných publikací se nachází stručná informace o Skupině XXVI, v níž je řazena do tzv. „katolického literárního undergroundu.“²⁵ S tímto pojmem přichází Vladimír Novotný,

²² Srov.: MACHALA, Lubomír a kol. *Panorama české literatury (2) po roce 1989*. Praha: Euromedia Group, 2015, s. 31. ISBN 978-80-242-5054-0; HANUŠKA, Petr – NOVOTNÝ, Vladimír. *Česká literatura ve zkratce*. Praha: Brána, 2001, s. 187. ISBN 80-7243-115-3.

²³ HANUŠKA, Petr – NOVOTNÝ, Vladimír. *Česká literatura ve zkratce*. Praha: Brána, 2001, s. 187. ISBN 80-7243-115-3.

²⁴ ANTOŠOVÁ, Svatava. *Odložit ctižádost: Rozhovor s Romanem Szpukem*. In: TVAR – literární obtýdeník, 2009, č. 5, s. 4. ISSN 0862-657X.

²⁵ HANUŠKA, Petr – NOVOTNÝ, Vladimír. *Česká literatura ve zkratce*. Praha: Brána, 2001, s. 187. ISBN 80-7243-115-3.

přičemž dle našeho názoru zcela vystihuje charakteristiku Skupiny XXVI v počátcích a v průběhu let osmdesátých. Ačkoli členové Skupiny XXVI neměli v úmyslu se pouze skrývat, ale také tvořit literární texty, setkávat se nad nimi, a taktéž touto formou „vzdorovat z úkrytu“ vůči totalitnímu režimu,²⁶ ale zároveň nepatřit ani mezi disidentské elity.²⁷ Ani toto nemůžeme prohlašovat bez výhrad, neboť již během osmdesátých let se vyznačovala Skupina XXVI svou bezrozměrnou tolerancí, kterou dokládají slova Romana Szpuka: „Vymezovali jsme se sice totalitnímu systému, ale postavili jsme se třeba i za Aloise Volkmana, který oficiálně vydával a kterého dissent ostouzel. Cítili jsme se jako postmodernisté vstřebávající do sebe všechny možné vlivy. Nic nám nebylo cizí.“²⁸

Členové skupiny vydávali své knihy v této době výhradně samizdatově. V samizdatu publikovali taktéž tři almanachy zaštitěné jménem skupiny. Roman Szpuk roku 1985 přišel s myšlenkou prvního společného almanachu *Křesťanská poezie 1985-1986*, v němž se nacházely příspěvky od dvaceti pěti spisovatelů (byl rozdělen na dva díly – tvorbu mužských autorů a tvorbu ženských autorek).²⁹ Druhý, rovněž strojopisný sborník, vydali o dva roky později jako *Almanach 1987*.³⁰ V tomto almanachu se nacházela i jména dalších autorů jako například Ewalda Murrera a Pavla Kolmačky, který ovšem tvrdí, že jeho texty do almanachu neposkytl on sám, nýbrž Ewald Murrer.³¹ Tito autoři jsou označováni za okruh spisovatelů kolem skupiny Jiřího Haubera (vlastním jménem Jiří Krtička) později nazvané Portál. Od té doby pokračovala spolupráce Portálu se Skupinou XXVI, přičemž jejím vyvrcholením bylo společné vystoupení a třetí sborník *Almanach 1989* (obsahující texty jedenatřiceti autorů).³²

Zde si dovolíme malou odbočku k problematice ohledně skupiny Portál, jelikož se v některých zdrojích uvádí jako skupina, jejíž členové se oddělili od Skupiny XXVI,³³ anebo

²⁶ Pavel Kukul. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Roman Szpuk. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Svatava Antošová. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Zbyněk Ludvík Gordon. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

²⁷ JINDRA, Martin. *Stavba chrámu Václava Žďárského*. In: Královéhradecká diecéze Církve československé husitské [cit. 13. 6. 2020]. Dostupné z: <http://www.cshhk.cz/stavba-chramu-vaclava-zdarskeho/>

²⁸ Roman Szpuk. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

²⁹ ANTOŠOVÁ, Svatava. Odložit ctižádost: Rozhovor s Romanem Szpukem. In: TVAR – literární obytýdeník, 2009, č. 5, s. 5. ISSN 0862-657X.

³⁰ MACHALA, Lubomír a kol. *Panorama české literatury (2) po roce 1989*. Praha: Euromedia Group, 2015, s. 31. ISBN 978-80-242-5054-0.

³¹ Z e-mailové osobní korespondence s Pavlem Kolmačkou ze dne 21. 5. 2020.

³² MACHALA, Lubomír a kol. *Panorama české literatury (2) po roce 1989*. Praha: Euromedia Group, 2015, s. 31. ISBN 978-80-242-5054-0.

³³ Srov. ANTOŠOVÁ, Svatava. Odložit ctižádost: Rozhovor s Romanem Szpukem. In: TVAR – literární obytýdeník, 2009, č. 5, s. 5. ISSN 0862-657X; Skupina XXVI. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation [cit. 13. 6. 2020]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Skupina_XXVI (Uvědomujeme si, že internetová encyklopedie Wikipedie může být považována za obecně méně věrohodný zdroj. V tomto případě ji však využíváme, neboť heslo „Skupina

že obě dvě skupiny spolupracovaly souběžně.³⁴ Křesťansky orientovaná skupina Portál je spojována s časopisem *Souvislosti* a její první veřejné vystoupení je datováno k 24. říjnu 1989.³⁵ Do této skupiny odborná literatura řadí kromě Jiřího Haubera také Pavla Kolmačku, Pavla Rejchrtu, Ewalda Murrera a Bohdana Chlíbce.³⁶ Chceme však zdůraznit, že ačkoli nejen některé odborné literární publikace (ale kupříkladu i samotní členové skupiny) hovoří o údajném odtržení členů a založení jiné skupiny (Portál) či součinnost obou skupin, rádi bychom uvedli tuto problematiku na pravou míru. Z osobní emailové korespondence, jak s Pavlem Kolmačkou, tak i z odpovědí dotazníkového šetření s Ewaldem Murrerem, jsme se dopátrali naprosto odlišných názorů (oproti výše zmíněným) ohledně existence skupiny Portál:

„Portál vlastně opravdu nikdy neexistoval. Byl to sen Jiřího Haubera, který měl jakési ambice vytvořit skupinu křesťanských autorů, která by nebyla postavena na volném principu jako Skupina XXVI. Chtěl do ní kooptovat například mě, Pavla Kolmačku a Bohdana Chlíbce. Proběhlo setkání, na nichž Jiří Hauber vysvětloval svá stanoviska. Poslechli jsme si je, podiskutovali a zmizeli zase do svých životů. Jiří to ale vzal jako ustavující schůzi, a tak vznikl chimérický Portál – skupina zmiňovaná v literární historii, která však ve skutečnosti neexistovala.“³⁷

Z odpovědí Pavla Kolmačky i Ewalda Murrera se zdá být skupina Portál pouze literárním konstruktem existujícím v diskurzu literární vědy, v níž je existence Portálu stále zmiňována, přestože skutečnost si patrně u údajných členů nikdo z autorů příslušné odborné literatury neověřil. Dva z údajných členů totiž popírají její existenci a oba se také shodují na tom, že Jiří Hauber měl koncept této skupiny jen jako představu ve své mysli.³⁸

Vraťme se ale ke Skupině XXVI. V osmdesátých letech kromě častých setkání členů (pětkrát do roka – v lednu, březnu, květnu, září a prosinci) v Příchovicích také začali od roku 1986 podnikat i jiné aktivity, kupříkladu společná víkendová putování krajinou.³⁹ Prozatím bylo vše

XXVI“ na Wikipedii stvořil a spravuje člen Skupiny XXVI Karel J. Beneš [Z e-mailové osobní korespondence s Bohuslavem Vaňkem-Úvalským ze dne 21. 5. 2020]).

³⁴ HANUŠKA, Petr – NOVOTNÝ, Vladimír. *Česká literatura ve zkratce*. Praha: Brána, 2001, s. 187. ISBN 80-7243-115-3.

³⁵ MACHALA, Lubomír. *Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990-1995*. Olomouc: Rubico, 1996, s. 25. ISBN 80-85839-13-X.

³⁶ Srov.: MACHALA, Lubomír a kol. *Panorama české literatury (2) po roce 1989*. Praha: Euromedia Group, 2015, s. 31-32. ISBN 978-80-242-5054-0; LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 931. ISBN 978-80-7106-963-8.

³⁷ Ewald Murrer. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

³⁸ Z e-mailové osobní korespondence s Pavlem Kolmačkou ze dne 21. 5. 2020; Ewald Murrer. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

³⁹ KUČEROVÁ, Lucie. *Stručná historie času*. In: Skupina XXVI [cit. 7. 6. 2020]. Dostupné z: <https://xxvi.cz/index.php/historie/74-strucna-historie-casu>

kvůli tehdejší undergroundové povaze spojené s tehdejším režimem více sepnaté, ale Skupinu XXVI čekala s devadesátými léty zásadní proměna.

3.2 Po listopadu roku 1989 – „Zlaté období“

Po sametové revoluci v listopadu 1989 nastávají v Československu a později v České republice zjevné transformace nejen politické a společenské: Různé změny z nich pramenící zasahují i kulturní, potažmo literární oblast. Devadesátá léta dvacátého století tak představují pro literaturu v našich dějinách nové období, v němž po více než čtyřiceti letech přichází svoboda a pluralita. Systém trojkolejnosti literatury se přirozeně vytratil, namísto těchto tří umělých proudů začíná „období chaosu“ (trh je zahlcen množstvím autorů a různých děl, tendencí, úrovně), které nazval Jiří Trávníček „atomistickým zmatkem bez řádu.“⁴⁰ Literatura (a kultura obecně) se dostává do zákonitostí trhu a knihy samotné se stávají tržním zbožím.⁴¹ Symbolem pro tuto dobu byla především otevřenost, s níž úzce souvisí i další vývoj Skupiny XXVI.

Skupina XXVI se začala otevírat novým vlivům a tendencím, stejně tak i nově přichozím autorům. Nezáleželo již na katolickém základu, z něhož vzešla, neboť doba devadesátých let přála svobodě, proto se rovněž členové skupiny rozhodli přijmout mezi sebe kohokoli z umělců (nejenom spisovatele). Roman Szpuk s Pavlem Kukalem tuto myšlenku podporovali, jenže Květa Brožová-Jankovičová chtěla zachovat křesťanskou orientaci uskupení, což se nepodařilo.⁴²

Skupina mezi sebe přijala kupříkladu Bohuslava Vaňka-Úvalského anebo Patrika Linharta a další autory, kteří se nepovažovali za křesťansky smýšlející spisovatele a sami sebe definují spíše jako anarchisty či „pankáče“⁴³. Roman Szpuk sám připouští, že se Skupina XXVI od devadesátých let markantně rozvinula, vymanila se z čistě křesťanského pojetí a stala se tolerantním, otevřeným uskupením:

„Zpočátku – jak už bylo řečeno – byla naše vystoupení po farách poměrně uzavřená. Všichni jsme se nějakým způsobem hlásili ke křesťanství. Tato nálepka

⁴⁰ HRUŠKA, Petr (ed.). *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 14. ISBN 978-80-200-1630-0.

⁴¹ Tamtéž, s. 16.

⁴² Roman Szpuk. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Pavel Kuka. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

⁴³ Bohuslav Vaněk-Úvalský. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Patrik Linhart. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

*nám zůstala dodnes, i když jsme se později – zvlášť ve zlatém období Šestadvacítky v první polovině devadesátých let – pustili do opravdu bujarých srazů, za něž by se nemusely stydět ani Marinettiho futuristické večírky. Přivítali jsme mezi sebou anarchisty, pankáče i vrchností sesazené kněze. Nikoho tedy nepřekvapí, že jsme si později mohli znamenat po mapě Čech hostince a bufety, do nichž už nesmíme nikdy vkročit co vyhlášení řvouni, opilci a rváči. [...]*⁴⁴

Po roce 1989 se Skupina XXVI již nemusí „ukrývat“ a má možnost se vrýt do širšího povědomí. Najednou je pryč období, kdy se členové setkávali pouze na faře, nyní se pouští také do různých vystoupení veřejného charakteru, například v klubech anebo knihovnách. Dokonce se natolik dostávají do povědomí nejen literárních okruhů v celé České republice, že na prosincovém setkání v Příchovicích se roku 1996 schází okolo sto dvaceti přívrženců.⁴⁵ Roman Szpuk společně s Pavlem Kukalem považují devadesátá léta, z hlediska rozvoje Skupiny XXVI, za „zlaté období“, v němž různé akce nemusely již probíhat v utajení, a šlo tedy o velice produktivní dobu, jelikož se také o akce tohoto uskupení začala zajímat širší veřejnost z různých koutů republiky.⁴⁶ Ovšem z hlediska vydávání almanachů se dle Romana Szpuka vytratila motivace k jejich tištění, protože oproti osmdesátým létům se devadesátá léta v literárních ohledech natolik osvobodila, že jim chyběla podstata samizdatového „zakázaného ovoce“, a možnost realizace almanachů se zdála být velice snadná.⁴⁷ K tomuto tvrzení navíc Aleš Misař ve své diplomové práci poznamenává příčiny finančních problémů, kvůli nimž čtvrtý almanach nebyl vydán.⁴⁸

Nicméně v devadesátých letech proběhla snaha (z iniciativy Romana Szpuka) vytvořit manifest Skupiny XXVI. Jednalo se o dva návrhy manifestu, přičemž ani jeden z nich nebyl skupinou přijat a uznán.⁴⁹ Důvodem pro neúspěšnou snahu vytvoření manifestu byla i skutečnost, že toto uskupení se skládalo z nesusoudných osobností, které společně nemohly

⁴⁴ KUČEROVÁ, Lucie. *Stručná historie času*. In: Skupina XXVI [cit. 7. 6. 2020]. Dostupné z: <https://xxvi.cz/index.php/historie/74-strucna-historie-casu>

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Roman Szpuk. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Pavel Kukul. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

⁴⁷ KUČEROVÁ, Lucie. *Stručná historie času*. In: Skupina XXVI [cit. 7. 6. 2020]. Dostupné z: <https://xxvi.cz/index.php/historie/74-strucna-historie-casu>

⁴⁸ MISAŘ, Aleš. *Literární skupiny a spolky v českých zemích po roce 1990*. Pardubice: Univerzita Pardubice – Fakulta filozofická, 2017. Diplomová práce (Mgr.), obhájena 6. 2. 2018, vedoucí práce doc. Mgr. Radek Malý, Ph.D.

⁴⁹ MACHALA, Lubomír a kol. *Panorama české literatury (2) po roce 1989*. Praha: Euromedia Group, 2015, s. 31. ISBN 978-80-242-5054-0.

vyznávat ucelenou poetiku uskupení.⁵⁰ Z druhé verze manifestu citujeme úryvky a podrobněji se návrhu manifestu věnujeme v podkapitole Problematika Skupiny XXVI v kontextu pojmu „literární skupina“, proto zde pouze zmíníme, že z návrhu vyplývá zejména tolerantní přístup vůči připojivším se ke Skupině XXVI (a jejich tvůrčím způsobům, věku, vyznání ad.).

3.3 Od roku 2000 až po současnost

Po roce 2000 se česká literatura oproti předchozí dekádě začala rozrůstat nejen z hlediska velké otevřenosti a neuspořádanosti v našem prostředí, ale zároveň se začínala otevírat i zahraničním vlivům, přičemž přišlo na řadu srovnávání literárního světa v českém kontextu a kontextu světovém (kupříkladu literární festivaly). V novém tisíciletí se setkáváme s krizí literární produkce, jelikož česká veřejnost a čeští čtenáři již nejeví tolik zájem o českou literaturu. K tomu navíc musíme připočít, že na rozdíl od devadesátých let, kdy šlo převážně o samovolné vydávání dříve zakázaných knih, v nultých letech století dvacátého se tato motivace vydávání knih přesouvá ekonomickým směrem – nakladatelé přehlcovali čtenáře množstvím knižních novinek. Navíc do literárního provozu knižního trhu uváděla jen menšina nakladatelů českou beletrii. V současnosti se na českém knižním trhu objevuje tolik malých nakladatelů, že lze hovořit o vyslovené přemíře a nadprodukcí vydávání knih.⁵¹

Ovšem četnost a pluralita vydávaných knih zápasila o pozornost veřejnosti teď rovněž s masovými médii (televize, rozhlasové stanice). Těmto médiím postupně stoupá větší pole působnosti a zájmu společnosti namísto literatury, kterou daná média postupně vytlačovala ze středu zájmu. Svou roli v tom (zejména v posledních letech) hraje nesporně boom internetu. Například nejmladší generace autorů publikuje po většinou na internetu a „s dobou“ se snaží jít také internetové časopisy či literární servery. Literární produkce se tak pomalu a jistě digitalizuje a literatura se snaží vyrovnat s touto změnou, s čímž souvisí také nástup elektronických knih na trh.⁵²

⁵⁰ HRUŠKA, Petr (ed.). *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 43. ISBN 978-80-200-1630-0.

⁵¹ FIALOVÁ, Alena (ed.). *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 13-48. ISBN 978-80-200-2410-7.

⁵² Tamtéž, s. 13-48.

V této mnohosti se také Skupina XXVI pokouší přejít na nové technologie. Zakládá webové stránky, které byly později „hacknuty“ a od roku 2016 si založila nové.⁵³ Na novější verzi webových stránek nalezneme články o historii skupiny (ovšem není jich tolik oproti předchozím stránkám, protože ne všechny články byly zachovány a přeneseny na web nový) anebo články o jednotlivých autorech. Dále sem samotní autoři připívají svými texty či recenzemi. Najdeme zde seznam autorů (který ovšem musíme považovat za nepřesný, neboť uvádí jako členy Skupiny XXVI i autory, kteří členství odmítají, jak jsme se dozvěděli během osobní korespondence a dotazníkových šetření). Uskupení dokonce zakládá roku 2019 svou vlastní facebookovou stránku.⁵⁴

Ačkoli se Svatava Antošová pokoušela o publikování dalšího almanachu již v devadesátých letech (sestavila ho roku 1992), až v roce 2009 se nakonec jeho vydání uskutečnilo. Kvůli nedostatku financí se nedařilo sborník vydat dříve. Almanach nese název *Soví let* (s podtitulem *almanach autorů sdružených kolem Skupiny XXVI*). Pro jeho vydání se rozhodl Roman Polák z nakladatelství Protis (ovšem na vlastní náklady) a jedná se pouze o vzpomínkovou bibliofilii pro deset autorů, kteří byli do sborníku zařazeni: R. Fridrich, I. Pokorná, M. Kroš, J. Machát, B. Vaňek, M. Korál, M. Patočková, V. Rybáková, R. Janda a R. Szpuk.⁵⁵

V dnešní hektické době se někteří členové (především „starší ročníky“) Skupiny XXVI již tolik nestýkají, kupříkladu do Příchovic na poslední ročníky tradičního setkání jezdí kolem dvaceti příznivců,⁵⁶ přičemž příčinu můžeme spatřovat ve víceru důvodů: stárnutí anebo úmrtí některých členů, členové se také více věnují své rodině, dalším důvodem pak může být nedostatek času a některým členům také připadá, že celý svět se aktuálně zaměřuje více na individualismus.⁵⁷ Na setkání již nejezdí vyloženě křesťanští autoři (což může být způsobeno také tím, že jejich výstup občas přerušil výsměch některých členů).⁵⁸ Nejspíše vyprchalo i počáteční nadšení z osmdesátých a devadesátých let. Uveďme si pro názornost dvě z odpovědí členů: „*V současnosti jsme schopni vyrazit na nějaký hrad stěží jednou do roka a většinou jen*

⁵³ *Kam se poděly stránky Skupiny XXVI?* In: Skupina XXVI [cit. 14. 6. 2020]. Dostupné z: <https://xxvi.cz/index.php/autori/9-noviny/1-kam-se-podely-stranky-skupiny-xxvi>

⁵⁴ Dohledatelná pod názvem „Skupina XXVI“ a dostupná online na: <https://www.facebook.com/Skupina-XXVI-101771554589377/>

⁵⁵ *Soví let*. In: Czechlit [cit. 13. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.czechlit.cz/cz/kniha/sovi-let-cz/>

⁵⁶ Zbyněk Ludvík Gordon. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

⁵⁷ Srov.: Svatava Antošová. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Roman Szpuk. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Petr Pazdera Payne. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Zbyněk Ludvík Gordon. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

⁵⁸ ANTOŠOVÁ, Svatava. *Odložit ctižádost: Rozhovor s Romanem Szpukem*. In: TVAR – literární obtýdeník, 2009, č. 5, s. 5. ISSN 0862-657X.

ve třech (Pavel Kukul, Karel Beneš, já), abychom tuhle tradici udrželi, dokud nám nohy slouží.“⁵⁹; „Nyní už jsme mnozí zestárlí a scházíme se sporadicky, ale víme o sobě, komunikujete alespoň mailem. [...] Celkově ale tato doba podobným aktivitám příliš nepomáhá, vládne otravný individualismus, básníci už nejezdí nezištně na čtení jako dřív, důležitý je honorář, ubytování.“⁶⁰ Současnou situaci Skupiny XXVI se dále podrobněji zabýváme v podkapitole Definiující znaky Skupiny XXVI.

Nadále tedy přetrvává tradice každoročních setkání v Příchovicích. Členů se zde sice schází podstatně méně oproti předchozím dekadám, nicméně v časopisu *Host* můžeme pozorovat, že někteří z příznivců se snaží udržet alespoň tato setkání, soudě podle inzerovaných pozvánek na příchovické akce.⁶¹ Uskupení XXVI v současnosti není natolik produktivní (hlavně v posledních třech letech), jako tomu bylo v osmdesátých nebo devadesátých letech, přesto se stále vyskytuje několik příznivců a členů, kteří se pokoušejí její ideu (a s ní i Skupinu XXVI jako takovou) zachovat.

⁵⁹ Svatava Antošová. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

⁶⁰ Roman Szpuć. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

⁶¹ Srov.: Inzerce. In: *HOST – měsíčník pro literaturu a čtenáře*, 2003, č. 9, s. XVII. ISSN 1211-9938; 23. ročník otevřeného tvůrčího setkání. In: *HOST – měsíčník pro literaturu a čtenáře*, 2006, č. 9, s. 60. ISSN 1211-9938; 28. ročník otevřeného tvůrčího setkání. In: *HOST – měsíčník pro literaturu a čtenáře*, 2011, č. 9, s. 47. ISSN 1211-9938.

4 Literární skupina

V této kapitole pracujeme s pojmem literární skupina. Odborná literatura se zpravidla věnuje častěji buď starším dějinám působení literárních skupin, směrů či generací (nejvíce do padesátých let dvacátého století) anebo se více zaměřuje na konkrétní skupiny v historickém kontextu české literární scény, což není pro naše bádání přínosné.⁶² Z těchto důvodů jsme se uchýlili k jinému postupu než ke hledání definice v odborných monografiích a člancích: Užíváme informace z literárně-teoretických slovníkových přehledů, v nichž je termín literární skupina jasně vymezen.

4.1 Vymezení pojmu

Pro naši další práci je podstatné vymezit si samotný pojem literární skupina, tak jak ho vnímají a definují autoři odborné literatury (respektive slovníků), abychom mohli s těmito tvrzeními dále pracovat a stanovit tímto způsobem, zda se může Skupina XXVI považovat za literární skupinu či nikoliv. Začneme tedy u slovníkového hesla „literární skupina“ v publikaci *Lexikon literárních pojmů*, z něhož budeme citovat úplnou definici, abychom mohli co nejdůležitěji postihnout vymezení tohoto pojmu, a poté vzájemně komparovat s definicemi z dalších odborných zdrojů:

„LITERÁRNÍ SKUPINA – seskupení spisovatelů na neformální bázi, není totožné se stavovskou organizací (např. s Obcí spisovatelů). Rozvoj literárních skupin souvisí s novodobou diferenciací literárního života. Skupině je společný určitý historický okamžik, zaujatá stanoviska nebo pojetí literatury, jsou si navzájem blíže než příslušníci jiného literárního směru a navazují mezi sebou užší spolupráci. Většinou se sdružují kolem tiskového orgánu (časopis, almanach), jehož prostřednictvím se vyslovují k literární a společenské situaci (mají většinou shodný literární program a cíle i navzájem si blízký světónázor).“⁶³

⁶² Nahlíželi jsme například do těchto publikací: VLAŠÍN, Štěpán a kol. *Slovník literárních směrů a skupin*. Praha: Panorama, 1983. ISBN není; ŠMAHELOVÁ, Hana – VOJVODÍK, Josef (eds.). *Generace, skupiny a programy v literatuře*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2009. ISBN: 978-80-87053-34-8; MELICHAR, Dominik. *Generace a diskurs*. In: *Tahy 2013*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2013. ISBN 978-80-7465-080-2.

⁶³ PAVERA, Libor – VŠETIČKA, František. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002, s. 205. ISBN 80-7182-124-1.

Obdobnou definici pojmu „literární skupina“ nalezneme rovněž ve *Slovníku literární teorie*, v němž se autoři hesla „skupina literární“ v hlavních bodech shodují s výše uvedeným vymezením z *Lexikonu literárních pojmů*. Ovšem ve *Slovníku literární teorie* navíc dochází k přihlídnutí ke generační sounáležitosti členů skupiny, a naopak zde chybí zmínka o sdružování skupiny kolem časopisu či almanachu:

„[Literární skupina je] *literárněhistorická kategorie, která označuje seskupení spisovatelů neformálně sdružených (tím se liší od literárních či jiných spolků, svazů a organizací, řídicích se stanovami nebo jinými závaznými předpisy a stavějících si odborové, ekonomické nebo společenské cíle). S. l. je však třeba odlišovat i od přátelských kroužků vrstevníků, neboť ve srovnání s nimi má silnější vědomí sounáležitosti, a v tomto smyslu se také obrací ke čtenářům prostřednictvím svých orgánů, formuluje svůj ideově literární program (pozitivní nebo pouze negativní vůči dobové literární situaci). S. l. je součástí literární generace, v jejímž rámci mohou existovat vzájemně se lišící s. l.; spojuje je společný historický okamžik a jeho prožitek, zaujímaná stanoviska i řešení dané problematiky ovšem mohou být rozdílná. [...].“⁶⁴*

Z citace úmyslně vynecháváme následné rozlišení týkající se polské literární vědy, kde se literární skupiny dělí na skupiny „*situační a programové*“, poněvadž nám toto rozdělení nebude k užítku z hlediska historického kontextu české literární kultury.

Dvě výše zmíněné definice se tedy shodují v těchto aspektech, které podle nich znamenají daný pojem: literární skupina je neformálním uskupením spisovatelů (není řízena jako organizace nějakým vnitřním řádem), její členy propojuje určitý historický okamžik, přičemž často přichází s formulací literárního programu či cíle a spisovatelé ve skupině navazují bližší kontakt, ovšem lišící se od přátelských vazeb.

Ocitujme ještě jedno slovníkové heslo z literárněvědné publikace (vyjma výše citovaných), v níž však postrádáme definici konkrétně literární skupiny, protože je nahrazena heslem „skupina umělecká“, přičemž slovo umělecká je navíc dáno do závorky:

„*SKUPINA (UMĚLECKÁ)* je seskupení tvůrců, kritiků a mluvčích, které – na rozdíl od volnějšího spolku založeného na principu profesním [...] anebo územním [...] – spojuje společný program, (tvůrčí / umělecká) metoda a často i generační

⁶⁴ VLAŠÍN, Štěpán (ed.). *Slovník literární teorie*, Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 345-346. ISBN není.

příslušnost a manifest [...]. Dlouhodoběji působící s. svůj um. program nejen rozvíjí, ale také mění [...].“⁶⁵

Z citace vyplývají dva zásadní rysy, které jsme rovněž uvedli výše a jež jsou společné všem doposud uvedeným slovníkovým heslům: literární skupinu tvoří společný program a manifest. Podmínka členů pocházející ze stejné generace se opět shoduje s definicí *Slovníku literární teorie*. Navíc se pod tímto heslem v knize *Slovník epoch, směrů, skupin a manifestů* objevuje zmínka ohledně trvání literární skupiny, přestože není časově přesně vymezeno, co znamená skupina „*dlouhodoběji působící*.“

Tato stanoviska z literárněvědných publikací (slovníků) můžeme pokládat za nejvěrohodnější zdroje, jelikož definování pojmu, jež budeme řešit následovně, se bude týkat sociologického hlediska. Chceme zde totiž podotknout, že ačkoli je literární skupina složena ze členů – spisovatelů, pojetí skupiny prostřednictvím sociologických měřítek, jako souboru jednotlivých členů sdružujících se v určitém uskupení, nám může objasnit rovněž jiné důvody utváření nejen literárních skupin. Příslušnost k literární skupině zpravidla obsahuje vzájemnou interakci členů, z čehož pramení vytvoření vzájemného sociálního pole. Navíc někdy může být literární skupina v posledku zejména skupinou sociální, tj. složena z jednotlivých osobností, jejichž členství se nezakládá výhradně na literární činnosti, ale více na vzájemných vztazích, což je (jak uvidíme níže) do určité míry případ právě Skupiny XXVI.

Pro uvedení do kontextu skrze sociologické termíny, ohledně zařazení různých typů skupin, využíváme *Velký sociologický slovník*, jehož editorem je Miroslav Petrusek. My se budeme orientovat především na pojmy „skupina malá“ a „skupina neformální“, v nichž nacházíme některé z aspektů odpovídajících literární skupině jako pojmu literárně-teoretického diskurzu. Přestože na tomto místě pro naše účely vystupujeme z literárně-vědné teorie, soudíme, že i sociologické termíny jsou pro naši práci uplatnitelné. Zejména aplikujeme-li je s vědomím této interdisciplinární metody a budeme k nim podle toho přistupovat (tedy stále máme na paměti především literární diskurz). Začneme nejprve u „skupiny malé“ a jejími nejvýraznějšími znaky:

„podle klasické definice R. F. Balse nějaký počet osob, které jsou ve vzájemné bezprostřední sociální interakci při jednom nebo více setkáních, při nichž každý člen skupiny získává o ostatních členech určitý vjem a dojem, který mu umožňuje

⁶⁵ PAVELKA, Jiří – POSPÍŠIL, Ivo. *Slovník epoch, směrů, skupin a manifestů*. Brno: Georgetown, 1993. s. 184. ISBN 80-901604-0-9.

při příštím setkání nebo dotazování reagovat na každého jednotlivého člena jako na samostatnou individualitu [...]. P.A. Hare přidává společné cíle a existenci sítě interpersonálních vztahů. [...] Na základě analýzy vnitřního života s.m. byla stanovena některá pravidla, např. že intenzita skupin. kontaktů vzrůstá s růstem sympatií mezi členy a vzrůstající aktivitou, že aktivita skupiny roste, jestliže hladina sympatií je vyšší než hladina, která je pro výkon dané aktivity nutná atd. [...].“⁶⁶

Z pojmu „malá skupina“ tedy plyne, že tato skupina je založena na sociálních vazbách, které se utužují při přímých setkáních daných členů, zároveň by měli mít členové této skupiny společný cíl. Taktéž se pod tímto heslem příkládá význam i aktivitě skupiny, která má narůstající tendenci, pokud mezi členy vzniká větší forma sympatie, a nakonec může také tvořit důležitější složku pro fungování a aktivitu skupiny. Tyto teze znamenají pro naše další bádání podstatnou informaci, poněvadž v podkapitole *Problematika Skupiny XXVI v kontextu pojmu „literární skupina“* budeme řešit konkrétní zákonitosti uvnitř Skupiny XXVI.

Jak vyplývá z citovaných slovníkových hesel, především z *Lexikonu literárních pojmů a Slovníku literární teorie*, literární skupina je skupinou neformální, přesněji řečeno skupinou založenou na neformálních vztazích, přičemž se i tímto pojmem zabývá Miroslav Petrusek ze sociologické perspektivy:

„skupina neformální – soubor relativně malého počtu osob, mezi nimiž existují bezprostřední kontakty založené na primárních vztazích, avšak nejsou přesně vymezeny soc. role a nejsou stanoveny společné cíle. S.n. poskytují svým členům vysokou míru emocionálního uspokojení [...], neformální vztahy, které jsou základem s.n., se vytvářejí také v rámci soc. organizací [...], zájmových skupin atd. [...].“⁶⁷

Samozřejmě nemůžeme tuto tezi přejímat dogmaticky a bezvýhradně, neboť se jedná o sociologický termín bez literárněvědného základu. Co se týče malého počtu osob ve „skupině neformální“, nelze s jistotou určit, o jaký konkrétní počet jedinců se jedná. Zásadnější pro nás však bude, že v této skupině nejsou přesně určeny sociální role, natož pak společné cíle a skupina jako celek jednotlivcům nabízí vysoký stupeň emocionální satisfakce. Z textu ale

⁶⁶ PETRUSEK, Miroslav (ed.). *Velký sociologický slovník, sv. II, P-Ž*, Praha: Karolinum, 1996, s. 991. ISBN 80-7184-311-3.

⁶⁷ Tamtéž, s. 992.

vyvstává podstata „skupiny neformální“, a tou jsou vztahy založené na neformální bázi, což můžeme považovat za další neméně významný údaj.

Pakliže shrneme hlavní aspekty pojmu „literární skupina“ čerpané z literárně teoretických publikací, tj. z *Lexikonu literárních pojmů* a *Slovníku literární teorie*, vychází nám nakonec tyto sjednocující body: skupina literární se zakládá na neformálním uskupení spisovatelů či neformálních vztazích literárně činných členů, čímž se také odlišuje od jiných organizací, zároveň její členy spojuje konkrétní historická situace, dále má svůj literární program a členy sjednocují blízké vztahy, nikoli však přímo přátelské vazby. Dle *Slovníku literární teorie* jsou nadto většinou členové literární skupiny součástí jedné generace, na rozdíl od *Lexikonu literárních pojmů*, kde se vyskytuje zmínka, že se příslušníci skupiny seskupují kolem tiskového orgánu, což může být kupříkladu časopis či almanach. Skupina se tedy stává kolektivním aktérem literárního života, institucionalizovaným subjektem literární kultury.

Dále se zaměřujeme na pojem „skupina umělecká“, který se nepatrně liší od pojmu „skupina literární“, především v tom, že dle *Slovníku epoch, směrů, skupin a manifestů* členové této skupiny nejsou propojeni neformálními vztahy ani netvoří neformální uskupení. Naopak je však heslo „skupina umělecká“ s heslem „skupina literární“ v souladu v těchto ohledech: obě dbají na společný umělecký program a členy těchto skupin spojuje generační příslušnost.

Abychom se dopátrali sociologického významu pro samotnou skupinu, aniž bychom se markantně odchýlili od literárněvědného pojetí, zvolili jsme si dva nejvíce podobné termíny skupině literární: „malá skupina“ a „skupina neformální“ (kategorie uváděné ve *Velkém sociologickém slovníku*). „Malá skupina“ připomíná literární skupinu bezprostřední vzájemnou komunikací mezi jednotlivými členy, převážně vytvořenou při setkávání (vzájemná sympatie členů pak určuje i rozvoj či úpadek této skupiny) a zároveň i společnými cíli členů skupiny. U „skupiny neformální“ podobně jako u „skupiny malé“ můžeme nalézt společné znaky se „skupinou literární“ v těchto aspektech: existují zde neformální vztahy a jde o bezprostřední kontakty mezi jednotlivými příslušníky skupiny. K výše zmíněnému navíc dodejme, že podle našeho mínění členství v literární skupině, stejně jako členství neformální skupiny, poskytuje určitou formu emocionálního uspokojení.

Výše zmíněné ovšem musíme doplnit o chybějící aspekt, jenž je podle našeho soudu zásadní: Tím míníme uskupování se některých literárních skupin kolem určitého geografického místa neboli města, kraje či regionu, což ve výše uvedených definicích jako důležitý aspekt literární skupiny postrádáme. Kupříkladu samotná Skupina XXVI se začala scházet v severočeských

Příchovicích v Jizerských horách a poměrná část členů z této oblasti pochází či v ní působila nebo působí, proto pokládáme za zásadní také tento určující atribut alespoň připomenout. Jelikož ovšem tento aspekt ve slovníkových heslech uvedený není (přestože sami ho považujeme za důležitý), nebudeme ho nadále v naší práci výrazněji akcentovat a přidržíme se definic z odborné literatury.

4.2 Problematika Skupiny XXVI v kontextu pojmu „literární skupina“

Přestože v odborné literatuře se o Skupině XXVI nepíše doslovně jako o literární skupině, chápeme ji tak v kontextu toho, že bývá zpravidla uváděná v literárních přehledech a odborných knihách zabývajících se českou literaturou.⁶⁸ Proto v této podkapitole pracujeme s pojmem „literární skupina“ a komparujeme jeho atributy s prvky Skupiny XXVI.

Držme se tedy aspektů určujících literární skupinu, jak jsme ji v předchozí kapitole vymezili na základě literární teorie. První z těchto aspektů zní následovně: Skupina literární se zakládá na neformálním uskupení nebo neformálních vztazích spisovatelů, přičemž zde slovo neformální chápeme jako neoficiální, uvolněný či familiární. Skupinu XXVI můžeme z historického hlediska (nicméně i současného) považovat za skupinu neoficiální, neboť se vyhraňovala proti tehdejšímu režimu, což budeme více rozebírat u aspektu historického okamžiku, který by měl členy spojovat.

Co se týká otázky uvolněného uskupení, sem Skupina XXVI spadá, jelikož sami členové potvrzují její otevřenost nejen tím, že ke skupině se mohl a může připojit v podstatě kdokoli,⁶⁹ ale také z hlediska přístupnosti vůči jakýmkoli uměleckým podnětům, aktivitám a nápadům (především od počátku devadesátých let dvacátého století). Samozřejmě se skupina postupem času vyvíjela, ovšem otevřenost, tolerance a neformálnost uskupení nadále zůstává jednou z jejích podstatných rysů, jak ostatně můžeme doložit prostřednictvím odpovědí členů skupiny: „*Já bych raději nemluvil o skupině, ale spíš o neformálním společenství, jež se samo sebou*

⁶⁸ Srov.: MACHALA, Lubomír a kol. *Panorama české literatury (2) po roce 1989*. Praha: Euromedia Group, 2015, s. 31. ISBN 978-80-242-5054-0; BALAŠTÍK, Miroslav. *Postgenerace: zátíší a bojiště poezie 90. let 20. století*. Brno: Host, 2010, s. 49. ISBN 978-80-7294-355-5; HRUŠKA, Petr (ed.). *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 43. ISBN 978-80-200-1630-0; HANUŠKA, Petr – NOVOTNÝ, Vladimír. *Česká literatura ve zkratce*. Praha: Brána, 2001, s. 187. ISBN 80-7243-115-3.

⁶⁹ Roman Szpuk. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

vyvíjí,⁷⁰ tvrdí Petr Pazdera Payne. Samotný zakladatel Skupiny XXVI, Roman Szpuk, následujícími slovy popisuje, co pro něho skupina znamená: „*Možnost se vidat, procházet se krajinou, posedět u piva, básnit, prožívat štěstí přítomného okamžiku, objevovat krásu, pomáhat si v těžkostech, naslouchat a cítit se být přijatý.*“⁷¹ K otázce tolerance se také vyjádřil Zbyněk Ludvík Gordon, přičemž popírá jakékoli elitářství ve skupině, a také svým názorem podporuje tezi o neformálnosti skupiny: „*Úspěšní autoři se tu bez jakékoli přezíravosti, či na druhé straně skrupulí, vždy mísili s lidmi, kteří jen umění fandí, či teprve začínají s prvními nesmělými pokusy.*“⁷²

Nicméně zde narážíme na podstatný zádrhel: na otázku členství (kdo je členem a kdo nikoli). Otázka členství je asi největší komplikací při definování Skupiny XXVI, poněvadž nikde není veden kompletní seznam členů (ani v průběhu let ani v současnosti), jak potvrzuje i zakladatel skupiny: „*My jsme ani neměli nějak evidované členstvo. Kdo zrovna přijel na sraz Skupiny XXVI, ten byl na ten čas jejím členem. Tak mnozí prostě přestali jezdit a jiní zase začali.*“⁷³ Navíc by takový seznam ani nemohl existovat, evidence členů by byla nanejvýš komplikovaná, protože skupina působí vůči nově příchozím (i odchozím) natolik otevřeně, že se s tímto uskupením může setkat jakýkoli umělec, a přesto se nemusí stát členem anebo se za něj považovat (přestože někteří jsou za členy považováni ostatními, nehledě na svůj vlastní názor v této otázce, podrobněji viz níže). Proto se zdá, jako by členství záviselo spíše na osobním přesvědčení jednotlivců. Roman Szpuk potvrzuje rozvolněnost členství v rozhovoru s Lucií Kučerovou:

*„Po roce 1989 se Skupina XXVI rychle otevřela natolik rozdílným poetickým i světonázorovým proudům, že už se z tohoto pohledu stala jen těžko zařaditelná. Dnes během její produkce může vystoupit takřka kdokoliv, od kněze a písničkáře Pavla Aichlera z Vysokého nad Jizerou přes excentrika a opilce Patrika Linharta z Duchcova po šéfredaktorku Cosmopolitanu Sabrinu Karasovou.“*⁷⁴

Abychom se měli čeho přidržet, vyhledali jsme na webových stránkách Skupiny XXVI seznam autorů, v němž jsme očekávali, že bude víceméně odpovídat seznamu členů, kteří byli anebo alespoň aktuálně jsou příslušníky uskupení. Posléze jsme ovšem byli informováni, že

⁷⁰ Petr Pazdera Payne. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

⁷¹ Roman Szpuk. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

⁷² Zbyněk Ludvík Gordon. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

⁷³ Roman Szpuk. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

⁷⁴ KUČEROVÁ, Lucie. *Stručná historie času*. In: Skupina XXVI [cit. 7. 6. 2020]. Dostupné z: <https://xxvi.cz/index.php/historie/74-strucna-historie-casu>

tento seznam zdaleka neodpovídá seznamu členů skupiny. Navíc se také ukázalo (v korespondenci s Petrem P. Paynem), jak je tento soupis autorů neucelený: „*Co se týče web stránek, myslím, že nejde o taxativní seznam.*“⁷⁵

Informace o „nečlenství“ jsme získali hlavně díky kontaktování některých autorů z tohoto seznamu, a to konkrétně Viktora Pípala alias Vikiho Shocka, Ewalda Murrera a Patrika Linharta. Viki Shock se ke svému členství vyjádřil takto: „*Členem Skupiny XXVI jsem nikdy nebyl. Pouze znám některé členy, s některými jsme přátelé (např. Bohuslav Vaněk Úvalský, Patrik Linhart či Karel Beneš), ale jak říkám, členem jsem nebyl a nejsem.*“⁷⁶ Obdobně se ke členství ve Skupině XXVI nehlásí ani Ewald Murrer, pouze přiznává, že má s určitými členy přátelský vztah:

*„Ve druhé polovině osmdesátých let dvacátého století jsem publikoval nějaké básně v almanaších Skupiny XXVI. Stalo se tak poté, co mne za tímto účelem oslovil Roman Szpuk. Vzhledem k tehdejšímu publikačním (ne)možnostem jsem to uvítal. A tak se asi stalo, že jsem začal být vnímán jako člen této skupiny. Nikdy jsem jim ovšem nebyl. Neúčastnil jsem se jejich akcí.“*⁷⁷

Teprve však z odpovědi Patrika Linharta získáme jasnější představu ohledně neuspořádanosti a neucelenosti z hlediska členství: „*Členem skupiny jsem nikdy nebyl, oni mě přijali někdy kolem roku 1997. Nikdy jsem nebyl jeden z nich, ale člověk poetice skupiny velmi blízký – takový musel být každý člen. [...] Vždycky jsem byl považovaný za člena, aniž bych tomu bránil.*“⁷⁸

Z předchozích odpovědí vyplývá, že ve Skupině XXVI panuje dezorganizace či absence jakéhokoli řádu nebo klíče pro určení členů a „nečlenů“ skupiny. Otázka členství tedy spočívá především v názorech jednotlivců (jestli se oni sami cítí být členy), přičemž od členství se distancují převážně ti, kteří nechtějí být se skupinou spojováni (ať už z osobního či tvůrčího hlediska) anebo nemají pocit, že by do skupiny v minulosti či současnosti patřili, ačkoli je pojí přátelství s osobnostmi, které za členy považují.

Nemůžeme tudíž posoudit, nakolik věrohodné (či odpovídající) jsou některé z informací zveřejněných na webových stránkách Skupiny XXVI. Uvedme ještě jeden příklad: básník

⁷⁵ Z e-mailové osobní korespondence s Petrem Pazderou Paynem ze dne 22. 5. 2020.

⁷⁶ Z e-mailové osobní korespondence s Viki Shockem ze dne 20. 5. 2020.

⁷⁷ Ačkoli autor odmítá, že by se akcí Skupiny XXVI účastnil cíleně, připouští, že jeho účast není zcela vyloučená, tudíž může být s XXVI ztotožňován: „*Možná jsem se někdy ocitl někde, co vlastně mohlo být setkáním skupiny XXVI (vzhledem k vyšší koncentraci členů na jednom místě), já to tak ovšem tehdy nevnímám. Já jsem poslouchal básně.*“; Ewald Murrer. Z dotazníkového šetření od 20. 5. do 3. 6. 2020.

⁷⁸ Patrik Linhart. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

Pavel Kolmačka se sice neobjevuje na stránkách ve výčtu autorů, nicméně se jeho jméno vyskytuje v rozhovoru s Romanem Szpukem o historii skupiny, podle nějž je považován za bývalého člena,⁷⁹ a v jednom ze článků je uváděn jako „jeden z původních členů Skupiny XXVI.“⁸⁰ Sám Kolmačka se však proti bývalému členství ve skupině ohrazuje a s tímto „označením“ se neztotožňuje: „Členem skupiny jsem nebyl a mám jen mlhavou představu, kdo byl členem, a co skupina kromě almanachů dělala.“⁸¹

Z těchto údajů jsme si mohli utvořit poněkud přesnější obraz (ačkoli stále poměrně mlhavý) ohledně členství, členů i „nečlenů“ Skupiny XXVI. Přirozeně by bylo také vhodné zmínit, jaké názory nalézáme u členů, kteří se k uskupení hlásí a pocítují, že jsou ve skupině integrováni. Tyto odpovědi se jeví jako mnohem více zarážející, neboť autoři popírají členství (ve smyslu samé podstaty konceptu členství) a prohlašují, že v podstatě neexistuje: „Bytí ve Skupině jsem nikdy příliš nevnímal jako členství, protože Skupina nemá žádné členské průkazky, myslím, že do ní nelze oficiálně vstoupit, ani z ní nelze odejít.“⁸² Kupříkladu také ani Svatava Antošová se neidentifikuje s označením členství,⁸³ a Petr Pazdera Payne se dokonce ostře vymezuje vůči tomuto pojmenování: „Není to ani skupina. Žádné členství, žádné vstupování, žádné vylučování či vystupování, [...]. Společenstvím XXVI je člověk prostě kontaminován a toho se nedá žádnou procedurou zbavit.“⁸⁴

Z hlediska literární teorie však nemůžeme s těmito prohlášeními souhlasit. Podle ní můžeme doložit, že dotazovaní členové Skupiny XXVI patří mezi členy skupiny neformální povahy⁸⁵ (mezi něž patří právě i literární skupiny, tudíž se nejedná o organizace s určitým vnitřním řádem, registrované dle právního řádu a řídicí se stanovami⁸⁶). Literární skupinu jako takovou můžeme považovat za výhradně neformální uskupení, k němuž ze své podstaty nutnost

⁷⁹ KUČEROVÁ, Lucie. *Stručná historie času*. In: Skupina XXVI [cit. 7. 6. 2020]. Dostupné z: <https://xxvi.cz/index.php/historie/74-strucna-historie-casu>

⁸⁰ *Cena pro Pavla Kolmačku*. In: Skupina XXVI [cit. 8. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.xxvi.cz/index.php/autori/9-noviny/206-cena-pro-pavla-kolmacku>

⁸¹ Z e-mailové osobní korespondence s Pavlem Kolmačkou ze dne 21. 5. 2020.

⁸² Zbyněk Ludvík Gordon. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

⁸³ Svatava Antošová. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

⁸⁴ Petr Pazdera Payne. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

⁸⁵ Skupinou neformální povahy na tomto místě nemíníme pojem „neformální skupina“ ze sociologického hlediska. Skupinu neformální povahy zde chápeme jako jeden z aspektů, které definují literární skupinu (Srov. PAVERA, Libor – VŠETIČKA, František. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002, s. 205. ISBN 80-7182-124-1; VLAŠÍN, Štěpán (ed.). *Slovník literární teorie*, Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 345-346. ISBN není.)

⁸⁶ Zpravidla vedené jako spolek podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Jako např. Asociace spisovatelů (viz *Stanovy spolku Asociace spisovatelů, z. s.* In: Asociace spisovatelů [cit. 6. 6. 2020]. Dostupné z: <http://asociacespisovatelu.cz/wp-content/uploads/2016/12/stanovy-spolku-2016-12-03.pdf>), nebo Obec spisovatelů (Stanovy Obce spisovatelů. In: Obec spisovatelů [cit. 6. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.obecspisovatelu.cz/news/stanovy-obce-spisovatelu/>)

legitimace nepatří, na rozdíl od formálních organizací (jakými jsou např. Obec spisovatelů či Asociace spisovatelů), které členům průkazky vydávají. Obáváme se, že některé odpovědi na dotazníkové šetření mohla ovlivnit právě neznalost (či neuvědomění si) tohoto zásadního rozdílu mezi organizovaným spolkem a neformální uměleckou skupinou.⁸⁷

Ohrazení se vůči pojmu členství a pojmu skupina však nesdílí všichni z dotazovaných. Naopak ke členství a ke Skupině XXVI se kladně stavějí zakladatelé Roman Szpuk a Pavel Kukul, kteří nemají s označením skupina nebo členství problém.⁸⁸ Patrně u nich mohlo sehrát roli, že v tomto smyslu uskupení zakládali. Avšak ke členství ve skupině se otevřeně hlásí i další z autorů, kteří do Skupiny XXVI přibyli až mnohem později.⁸⁹ Jiní z dotazovaných členů se nevyhrazují vůči svému spojení se skupinou, pouze vůči pojmu „členství“ (viz výše): „Bohužel, ze Skupiny XXVI nemůže být člen vyloučen, ani sám roztrhat členskou průkazku. Skupina XXVI je. To jediné musíte přijmout a pak se do ní dobrovolně vrátíte sami.“⁹⁰

Vraťme se ale k aspektům z literárněvědných publikací, které jsme si vytyčili v předchozí podkapitole o vymezení pojmu literární skupina. Dalším ze znaků literární skupiny je spojení členů konkrétní historickou událostí. Jak jsme již předestřeli, Skupina XXVI byla založena roku 1983 jako neoficiální skupina, neboť ideově nesouzněla (a spíše se vůči němu vyhrazovala) s tehdejší režimem, a tudíž ze své podstaty ani nemohla být skupinou oficiální. Členové se však různě postupem času přidávali nebo odcházeli (od devadesátých let), nicméně v době založení a v osmdesátých letech šlo bezpochyby o vymezení vůči tehdejší historickým událostem, jak sám Roman Szpuk říká o okolnostech vzniku Skupiny XXVI: „*Stala se odpovědí na potřebu několika osamělých poetů scházet se a sdílet společně nejen poetické snažení, ale i osud vydědění ze všech hlavních proudů té doby, a již oficiální kultury či disentu.*“⁹¹ Více se společnou historickou událostí zabývat nebudeme, poněvadž jí věnujeme dostatek prostoru již v předchozí kapitole Skupina XXVI v literárně historickém kontextu.

Dostáváme se k aspektu literární skupiny, jímž je literární program. U Skupiny XXVI jej nalezneme, ovšem natolik bezbřehý, že váháme, zda se o literární program skutečně jedná.

⁸⁷ Uvědomujeme si, že pojem „členství“ mohl být pro některé dotazované mírně zavádějící, neboť evokuje právě příslušnost k nějaké organizaci. Ovšem cítíme značný rozdíl mezi členstvím organizovaným a členstvím na základě vlastního pocitu příslušnosti ke skupině. Druhé zmíněné se váže právě k uměleckým (tedy i literárním) skupinám.

⁸⁸ Roman Szpuk. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Pavel Kukul. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

⁸⁹ Např. Z osobní korespondence se Zorou Šimůnkovou 20. 5. 2020.

⁹⁰ Bohuslav Vaněk-Úvalský. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

⁹¹ KUČEROVÁ, Lucie. *Stručná historie času*. In: Skupina XXVI [cit. 7. 6. 2020]. Dostupné z: <https://xxvi.cz/index.php/historie/74-strucna-historie-casu>

Přesto se zakladatelé pokusili formulovat svůj manifest, který by mohl přilákat nové členy, a zároveň tím definoval samotnou skupinu. Vycházíme z druhého návrhu manifestu z roku 1993 napsaného Romanem Szpukem (první návrh manifestu bohužel není v dostupných zdrojích k nalezení):

„S vědomím, že celý svět píše poezii s námi, učíme ji životním stylem [...]. Experimentujeme! [...] Založme společenství svobodných pozorovatelů [...]. Vyhlášíme absolutní toleranci [...]. Máme vřelý vztah ke všem generacím tvůrců, jsou a byli-li opravdovými hledači [...]. Nikdo z nás nevidí z celku vše, proto spojíme se v tom, v čem se lišíme [...]. Toť pravá síla tolerance; I svatá Terezie i Markýz de Sade!“⁹²

Z úryvků manifestu zřetelně vystupuje nejdůležitější znak Skupiny XXVI, jímž je tolerance, bez výhrad a jakýchkoli jiných podmínek, totální tolerance.

Členové uskupení XXVI tolerantní přístup v dotazníkovém šetření velmi často zmiňují, ale zároveň se neztotožňují s existencí jakéhokoli programu: *„Skupina byla vždy živelná, jejím literárním programem se stalo odmítání literárních programů.“⁹³; „[...] žádný program, žádný manifest. Ostré tvrzení, z počátku manifesty byly!“⁹⁴; „[Skupina XXVI] nikdy neměla a nemá žádný program. Podřizovat se nějakému, byť tvůrčímu programu, nechat se jím omezovat, nasměrovávat – s tím bychom asi každého, kdo by s tím přišel, vyhodili.“⁹⁵* Také zakladatel skupiny se přiklání k tvrzení, že ve Skupině XXVI nebyl zásadní literární program:

„Více, než o program – jak a o čem psát – mi šlo o společenství podobně smýšlejících lidí, spíš poutníků, než akademiků, nadšenců, nikoliv elitářů. Potřeboval jsem partáky pro žitou poezii, která vzniká spontánně na cestě, tedy tak, jak vznikala třeba u Máchy, Rimbauda s Verlainem či Bašóa. Ale to neznamena, že mezi námi nenašli domov básníci žijící skrytě třeba na faře nebo tvořící za noci u svíce v obklopení mystických a filosofických svazků. [...] Když jsme vydali manifest, šlo vždy o způsob života. Básnický bydlí člověk, jak se vyjádřil Hölderlin. Tedy jsme básnický bydleli pospolu a vznikla komunita.“⁹⁶

⁹² SZPUK, Roman. SKUPINA XXVI: O volném literárním sdružení křesťanské orientace informují jeho zakládající členové. 2. NÁVRH MANIFESTU SKUPINY. In: *HOST – měsíčník pro literaturu a čtenáře*, 2010, č. 6, s. 26. ISSN 1211-9938.

⁹³ Bohuslav Vaněk-Úvalský. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

⁹⁴ Petr Pazdera Payne. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

⁹⁵ Svatava Antošová. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

⁹⁶ Roman Szpuk. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

V tomto případě je otázka literárního programu, jako určujícího aspektu literární skupiny, zapeklitá. Skupina sice vydala manifesty (respektive vznikly návrhy manifestu), ovšem jejich obsahem bylo naplnění tolerantního přístupu Skupiny XXVI. Navíc členové uskupení odmítají existenci programu, rovněž i Roman Szpuk (jak dokládá citace výše) tvrdí, že mu šlo více o setkávání podobně naladěných spisovatelů, spíše než o tvůrčí program. Stanovili jsme si tedy pro Skupinu XXVI termín „antiprogram“, jenž lépe definuje literární program popírající existenci literárního programu. Tento „antiprogram“ akcentuje výhradně toleranci, čímž právě popírá svou podstatu (coby programu) a stává se tak paradoxním. Povahu tohoto „antiprogramu“ je třeba ovšem chápat v dobových souvislostech, jelikož návrh manifestu byl sepsán v uvolněných devadesátých letech dvacátého století. Z tohoto hlediska pak lze vysvětlit i uvolnění a otevření skupiny v tomto období.

Nicméně ohledně názorů na (mimo jiné) literární programy a manifesty uspořádala s více současnými českými autory Simona Martínková-Racková anketu (mezi dotazovanými byli i Roman Szpuk a Svatava Antošová). Soudě podle odpovědí, spisovatelé převážně vnímají umělecký manifest jako zbytečný až nesmyslný vzhledem k nynější době po „sametové revoluci“. Zároveň však neodmítají literární program, pouze se většinou shodují na jeho větší „prostupnosti a uvolněnosti“, přičemž má dle mínění většiny dotazovaných stále význam.⁹⁷

Jako poslední společný aspekt slovníkových hesel pro pojem literární skupina byl určen blízký vztah spisovatelů skupiny, nicméně ne primárně přátelský. V tomto bodě se Skupina XXVI od definic výrazně odchyluje, neboť vztahy členů skupiny se zdají být přátelské a samotnou skupinu toto přátelství utváří a propojuje. Následující komentáře ilustrují, že většině členů skupiny připadá, jako by byli spíše přáteli než členy literární skupiny: „*Skupina po příchodu tolerantních bezvěrců (BVÚ, Karel Rada, Patrik Linhart, Robert Janda, Svatava Antošová) začala stát více na osobních vztazích a společných prožitcích. [...] Každý tvoří po svém, srazy nás neobohacovaly ani tak literárně jako spíš lidsky.*“⁹⁸; „[...] *naše vztahy jsou přátelské.*“⁹⁹; „*A samozřejmě jsou pro mne důležití lidé. Jsem vděčný za ty, s nimiž jsem se v rámci šestadvacítky potkal a taky spřátelil.*“¹⁰⁰; „*Skupina XXVI pro mě vždycky znamenala a znamená otevřené společenství lidí, spojených poezií, vztahem k přírodě a vzájemným*

⁹⁷ MARTÍKOVÁ-RACKOVÁ, Simona. *Volné a prostupné: Literární generace, skupiny a programy v současné české poezii*. In: TVAR – literární obtýdeník, 2010, č. 18, s. 10. ISSN 0862-657X.

⁹⁸ Bohuslav Vaněk-Úvalský. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

⁹⁹ Pavel Kukul. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

¹⁰⁰ Petr Pazdera Payne. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

*přátelstvím.*¹⁰¹; „Znamenala pro mě především přátelství s Romanem Szpukem, dalšími lidmi, posléze Pavlem Kukalem, kterého jsem si později vzala.“¹⁰²

Ačkoli byli členové spojeni literaturou a touhou ji tvořit, přece jen z uvedených názorů vyplývá především významnost jejich přátelských svazků, bez níž by Skupina XXVI pravděpodobně nefungovala tak, jak fungovala a funguje dodnes. Ovšem jakmile se přidržujeme daného názoru, uskupení XXVI dle literární teorie v tomto aspektu neodpovídá literární skupině.

Zmiňme jen na okraj jeden pozoruhodný fakt: „Nečlenové“ zmiňovaní na předchozích stranách této podkapitoly (Ewald Murrer, Viki Shock, Patrik Linhart ad.) se sice za (nynější ani bývalé) členy Skupiny XXVI nepokládají, ačkoli tvrdí, že jsou s některými ze členů (kteří podle nich členy jsou) v přátelském kontaktu. Zde se nabízí polemika: Nedělá toto přátelství z „nečlenů“ nakonec členy? Ovšem jak jsme již uváděli, členství ve Skupině XXVI závisí na osobním názoru a pocitu každého jednotlivce, proto se budeme držet této teze.

Nyní se přibližujeme k rozdílnosti definic ohledně aspektů „skupiny literární“ ve slovníkových heslech. Ve *Slovníku literární teorie* se navíc pro vymezení pojmu „literární skupina“ klade důraz na členy skupiny, kteří jsou součástí jedné literární generace. Tohoto „pravidla“ se Skupina XXVI víceméně držela, a to převážně od vzniku a během osmdesátých až devadesátých let. V současnosti se však ve skupině prolínají různé literární generace, možná i proto, že se někteří ze „zakládající generace“ natolik aktivitám skupiny již nevěnují, neboť svou roli hraje také pokročilejší věk.¹⁰³

Autoři *Lexikonu literárních pojmů* zase kladou důraz na tiskový orgán, kolem něhož se členové skupiny sdružují. Tímto orgánem je myšlen almanach či časopis. Skupina XXVI nevznikala v okruhu časopisu, nicméně vydala v osmdesátých letech tři almanachy ve strojopisech (1985-1986; 1987; 1989), tudíž ji můžeme v těchto ohledech charakterizovat jako literární skupinu, pokud se budeme řídit aspektem z *Lexikonu literárních pojmů*.

Shrňme nyní, v čem se Skupina XXVI shoduje a v čem se odklání od aspektů pojmu literární skupina dle literární teorie. Skupinu XXVI můžeme považovat za neformální uskupení

¹⁰¹ Svatava Antošová. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

¹⁰² Zora Šimůnková. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

¹⁰³ Roman Szpuk. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Svatava Antošová. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Zbyněk Ludvík Gordon. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Zora Šimůnková. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

spisovatelů, přičemž otázka členství závisí především na osobním pocitu jednotlivých členů. Avšak členství je natolik rozvolněné, že přesně nemůžeme určit počet členů, jak v přítomnosti, tak ani v minulosti. Zároveň členové skupiny sdílejí společně prožitý historický okamžik (především období vzniku a období osmdesátých let). Za nejspornějším bod, zda označit Skupinu XXVI za literární skupinou, můžeme pokládat disponování literárním programem a pojítkem přátelských vazeb. Ačkoli uskupení XXVI vydalo manifesty (respektive návrhy manifestů),¹⁰⁴ jejich obsahem byla především tolerance a otevřenost vůči všem umělcům a vlivům. Proto v tomto případě můžeme argumentovat vlastním termínem pro literární program Skupiny XXVI, jež jsme nazvali „antiprogramem“. Dále pak není v souladu s literární teorií fakt, že Skupina XXVI je převážně tvořena přátelskými vazbami, které představují důležitější spojovací článek než samotná literární tvorba členů (ne však výhradně toto platí pro všechny členy).

Co se týče tří dalších pojmů, které jsme si v odborných publikacích zvolili ke komparaci s definicí „skupiny literární“, jednalo se o „skupinu uměleckou“, „skupinu malou“ a „neformální skupinu“. Zaměříme se proto na tyto tři pojmy a pokusíme se určit, jaký z nich nejvíce koresponduje se Skupinou XXVI. Dle náležitých aspektů „umělecké skupiny“, nelze Skupina XXVI považovat za „skupinu uměleckou“, jelikož je jednoznačně „skupinou neformální“, a zároveň neusiluje o umělecký program. Pouze jediný aspekt pod pojmem „umělecká skupina“ je v souladu (s nepatrnými výhradami) se Skupinou XXVI – členy skupiny spojuje generační příslušnost, což u Skupiny XXVI nalezneme hlavně v počátečních letech.

Ohledně termínu „malá skupina“ se uskupení XXVI shoduje s většinou aspektů (ačkoli není přesně vymezen počet členů, pokud by však nepřesáhl počtu např. deseti členů, nemohla by se Skupina XXVI do definice „malé skupiny“ řadit). Vymezení u pojmu „malá skupina“, stejně jako u členů uskupení XXVI, shledáváme tyto jednotící znaky: členové jsou v bezprostředním kontaktu, hlavně díky komunikaci při setkávání, vzájemná sympatie určuje také aktivitu a rozvoj skupiny a členové mají společné cíle. Nabízí se tedy tvrzení, že pojem „malá skupina“ nejlépe vystihuje aspekty Skupiny XXVI, jenomže nemůžeme přehlížet fakt aspektu literárního, který, podle některých členů¹⁰⁵ (i podle názoru nás samotných) tvoří důležitou součást Skupiny XXVI.

¹⁰⁴ Přestože podle odborné literatury (Srov. např.: MACHALA, Lubomír a kol. *Panorama české literatury (2) po roce 1989*. Praha: Euromedia Group, 2015, 31. ISBN 978-80-242-5054-0.) nebyl ani jeden ze Szpukových návrhů manifestu přijat, z dotazníkových šetření vyplývá, že členové s obsahem zpravidla souzní.

¹⁰⁵ Svatava Antošová. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Roman Szpuk. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

Při definování „neformální skupiny“ je více než zřejmé, že se shoduje se znaky uskupení XXVI v následujících attributech: neformální vztahy a bezprostřední kontakty mezi jednotlivými členy, současně členům poskytuje příslušnost ve skupině určitou emocionální satisfakci. Tyto znaky jsou pro Skupinu XXVI více než příhodné. Podobně však jako u „skupiny malé“, ani v tomto případě nemůžeme pominout literární základ uskupení XXVI.

Z výše uvedeného vyplývá, že Skupinu XXVI nemůžeme jednoznačně určit a vymezit dle odborné literatury jako skupinu určitého konkrétního typu (nespadá bezvýhradně do definic žádného z pojmů). Nejvíce se díky svým aspektům blíží ke skupině malé a neformální. Ovšem takové zařazení by zcela opomíjelo podstatu skupiny, již je literární činnost (a to i přes skutečnost, že zmíněným sociologickým kategoriím odpovídá Skupina XXVI po formální stránce lépe než literárně-vědnému termínu „literární skupina“). Částečně v rozporu se zavedenými definicemi tedy trváme na názoru, že se jedná o skupinu literární, ačkoli se některými svými znaky chápání tohoto pojmu diferencuje. Skupina XXVI je sama o sobě obtížně definovatelná kvůli většině neohrazených aspektů,¹⁰⁶ přičemž z těchto důvodů jde o skupinu specifickou a svým způsobem jedinečnou.

4.3 Definující znaky Skupiny XXVI

Jelikož se Skupina XXVI v jistých aspektech (probíraných výše) odlišuje od definice literární skupiny, chtěli bychom v této podkapitole sumarizovat konkrétní atributy, jimiž je Skupina XXVI spjata, co ji pojí, utváří a rozvíjí. Jak jsme již popisovali, nejdůležitějším znakem skupiny se zdá být tolerance (a otevřenost) a s ní spojená rozmanitost různých poetik autorů různých generací. Tato tolerance by mohla plynout z katolického základu v době vzniku uskupení: „*Základ křesťansky smýšlejících autorů Skupiny nastavil Skupinu jako otevřené volné sdružení s atmosférou vzájemné tolerance a respektu k jinakosti jejich členů či příznivců.*“¹⁰⁷ Poněkud protikladně se – s nadsázkou – vyjadřuje ke katolickým rysům skupiny Patrik Linhart: „*Jako punker jsem toleroval její katolické založení, i když jsem od počátku věděl, že jde o bandu křesťanů.*“¹⁰⁸

Nicméně Roman Szpuk či Pavel Kukul, kteří společně s Květou (Brožovou-Jankovičovou) Skupinu XXVI založili, popisují, jak vznikaly ohledně katolického základu spory. Szpuk i

¹⁰⁶ Tím míníme jak otevřenost skupiny ohledně členství i zaměření, zároveň tím máme na mysli i obtížnou zařaditelnost Skupiny XXVI v otázce typologie skupin.

¹⁰⁷ Zbyněk Ludvík Gordon. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

¹⁰⁸ Patrik Linhart. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

Kukal se shodují v tom, že Květa Brožová-Jankovičová měla v úmyslu zachovat katolickou podstatu uskupení, Szpuk i Kukal naproti tomu chtěli otevřít skupinu také dalším podnětům.¹⁰⁹ Svatava Antošová toto tvrzení dokládá a sama připouští, že pokud by nebyla skupina přístupnější jiným než katolickým vlivům, vůbec by se k ní nepřipojila:

„Kdyby ale Skupina zůstala striktně náboženská a neotevřela se po čase zásluhou Romana Szpuka všem, těžko bych se v ní jakožto člověk nevěřící někdy ocitla. Za tuhle otevřenost si ho dodnes vážím – protože bez Skupiny by byl můj tvůrčí život podstatně chudší.“¹¹⁰

Katolický základ tedy tvořil důležitou součást Skupiny XXVI, ovšem v osmdesátých letech, kdy se uskupení ještě vymezovalo vůči režimu a spisovatelé se potřebovali sdružovat a mít pocit sounáležitosti: *„Před Listopadem byli všichni izolovaní, jednou nohou v ilegality, a najednou nebyli sami. Byla to radost potkávat se.“¹¹¹*; *„Pro mne osobně být katolíkem znamenalo profilovat se proti režimu.“¹¹²* Od devadesátých let se však změnila také politická situace, možná i z těchto důvodů se Skupina XXVI stala více tolerantní a uvolněnější.

Významnosti přátelských vztahů uskupení jsme věnovali již dostatek prostoru v předchozí podkapitole, proto chceme tuto skutečnost pouze připomenout. Zároveň také členové sami pocítují vděčnost za velké množství přátelských svazků a kontaktů, jež díky existenci Skupiny XXVI získali (napříč celou Českou republikou).¹¹³ Aktuální situace se ovšem jeví poněkud odlišně. Dotazovaní členové připouští, že se již tolik nestýkají, jako tomu bylo v minulých letech, postupem času přestávají jezdit na setkání,¹¹⁴ a proto se jich schází podstatně méně. Svatava Antošová k tomuto problému říká: *„Někdy, když mám pochmurnou náladu, přepadá mě pocit, že Skupina už minimálně nějakých 10 let vlastně neexistuje – jen vzpomínky na ni, nostalgie či jakési umělé udržování při životě pomocí webových stránek.“¹¹⁵*

¹⁰⁹ Roman Szpuk. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Pavel Kukal. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

¹¹⁰ Svatava Antošová. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

¹¹¹ Petr Pazdera Payne. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

¹¹² Pavel Kukal. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

¹¹³ Bohuslav Vaněk-Úvalský. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Roman Szpuk. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Petr Pazdera Payne. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Zbyněk Ludvík Gordon. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Patrik Linhart. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Svatava Antošová. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Pavel Kukal. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Zora Šimůnková. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

¹¹⁴ Např. i zakladatelé Roman Szpuk a Pavel Kukal v posledních letech přestali jezdit na tradiční setkání skupiny v Příchovicích; Roman Szpuk. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Pavel Kukal. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

¹¹⁵ Svatava Antošová, Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

Další možné důvody, jež nám z odpovědí nepřímo vyplynuly, spatřujeme především v těchto aspektech: stárnutí, kdy se členové již necítí natolik plní energie pro ježdění na společná setkání (v Příchovicích), dále úmrtí některých členů (Oscar Ryba [vlastním jménem Ladislav Koštejn], Václav Žďárský, Martin Vácha, Iveta Pokorná ad.), dnešní uspěchaný svět plný každodenních povinností (a upřednostňuje individualismus), a nakonec konflikt na jednom ze setkání, který se pravděpodobně týkal odlišných politických názorů a znesvářil tak některé členy.¹¹⁶ Z odpovědí se zdá tedy patrné, že kvůli těmto příčinám aktivita a celistvost Skupiny XXVI upadá. Na tuto skutečnost však nenahlíží všichni stejnou optikou: Když jsme se tázali, čím se se liší Skupina XXVI od jiných literárních skupin, přišla nám také následující odpověď: „*Trvanlivostí a konzistencí ideje, ze které vznikla.*“¹¹⁷

Kromě uvedených aspektů propojujících skupinu se samozřejmě jako podstatný jeví také prvek jednotícího chápání literární tvorby a života „civilního“, tedy neliterárního. Autoři měli neustálou potřebu tvořit, nad texty se potkávat, a poté rádi přijímali reflexe od dalších členů ze skupiny. Ačkoli ve skupině nepanuje a nepanovala žádná jednotící poetika jejich literární produkce, členové se právě díky tolerantnímu přístupu vzájemně respektovali osobnostně i z hlediska uměleckého: „*Jednotícím prvkem byl náš vztah k poezii jako takový, v širším smyslu vztah k umělecké tvorbě, v potřebě tvořit, v tvorbě jakožto způsobu života. A to je dle mého silnější pouto než osobní vztahy.*“¹¹⁸

Dřívějším určujícím aspektem skupiny byly také různé druhy aktivit např. setkávání v Příchovicích, autorská čtení, „básnické hry“, rozpravy „nad pivem“, cesty do přírody, „Máchovská“ putování po horách a hradech aj. A přestože členové povětšinou nevnímají nějakou vnitřní hierarchii skupiny,¹¹⁹ právě ti, co vyvíjejí největší aktivitu, jsou – respektive byli – „hnacím motorem“ skupiny, jelikož se snažili vynalézat různou formu setkání a zábavy. Ovšem tyto aktivity v současnosti rovněž začínají ztrácet na významu, a klesá zájem jejich uskutečnění¹²⁰ ze stejných důvodů, které jsme doložili výše.

¹¹⁶ Bohuslav Vaněk-Úvalský. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Roman Szpuk. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Petr Pazdera Payne. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Zbyněk Ludvík Gordon. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Patrik Linhart. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Svatava Antošová. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Pavel Kukul. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

¹¹⁷ Pavel Kukul. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

¹¹⁸ Svatava Antošová. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

¹¹⁹ Pouze v některých odpovědích na dotazníkové šetření se objevují nejčastěji ti neaktivnější jako Roman Szpuk, Pavel Kukul, Svatava Antošová či Karel J. Beneš.

¹²⁰ Roman Szpuk. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Svatava Antošová. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Patrik Linhart. Z dotazníkového šetření

V této podkapitole jsme se pokusili shrnout všechny určující aspekty Skupiny XXVI. Jak jsme se dopátrali, uskupení již není natolik „živelné“ oproti dřívějším desetiletím. Nabízí se tedy otázka, zda Skupina XXVI v budoucnu projde renovací či zda bude směřovat k zániku. Hledání odpovědi by v tuto chvíli pochopitelně hraničilo s čistou spekulací, avšak dovolme si na závěr připomenout, že ačkoli podle vyjádření členů hlavní myšlenka skupiny přetrvává, z jiných vyjádření jsou patrné názorové rozpory a ochladnutí mnohých přátelských vazeb. Tyto prvky však skupinu od počátku udržují pohromadě ze všeho nejvíce a jejich zpretrhání by mohlo vést k zániku skupiny.

prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020; Bohuslav Vaněk-Úvalský. Z dotazníkového šetření prováděného od 20. 5. do 3. 6. 2020.

5 Roman Szpuk

5.1 Autorský medailon¹²¹

Roman Szpuk se narodil 4. září 1960 v Teplicích, kde byl vychováván pouze matkou a babičkou. V Teplicích chodil na ZDŠ a Střední průmyslovou školu strojní, maturoval roku 1980. Po maturitě se vydal na Vysokou školu ekonomickou v Praze, ovšem školu nedokončil a po třech semestrech ji opustil. Od dubna do srpna 1982 byl na vojenské prezenční službě v Lešanech (u Benešova). Vystřídal mnoho zaměstnání, do roku 1989 pracoval například jako dělník, kreslič nebo pomocný projektant. Poté se přestěhoval do Vimperku a pokračoval v různorodých pracích: byl zaměstnán jako noční hlídač kravínů, lesní dělník, strážce Chráněné krajinné oblasti Šumava, poštovní doručovatel, topič, truhlář anebo vrátný. V současnosti je pozorovatelem počasí na meteorologické stanici na Churáňově, kde působí od roku 1998. V rámci svého aktuálního zaměstnání se specializuje na fotografování vzácných atmosférických a meteorologických jevů. Spolupracuje také s českými amatérskými lovci bouří. Od roku 2013 se stal členem Cyrilometodějského poutního bratrstva velehradských poutníků. Má pět potomků: Barboru (1990), Daniela (1992), Eriku (1997), Oldřicha (1999) a Dominika (2005).

Szpuk své první povídky uveřejnil roku 1982 v baptistickém časopise *Rozsieváč* a v evangelickém měsíčníku *Český bratr*. Jeho verše byly tištěny od roku 1985 nejprve v regionálních severočeských periodikách (v měsíčníku *Revue Teplice*, poté ve *Směru*, *Průboji*, *Lidové demokracii*, *Turistovi*, *Práci*, *Cyrilometodějském kalendáři*, *Okruhu* a *Blahoslavovi*). Od roku 1989 Szpuk publikoval a publikuje kupříkladu v těchto periodikách: *Katolický týdeník*, *Velehrad*, *Iniciály*, *Souvislosti*, *Tvar*, *Akord*, *Revue Obratník*, *Modrý květ*, *WELES*, *Plzeňský deník*, *Partonyma*, *Psí víno* nebo *A2*. V samizdatu vyšly Szpukovy sbírky *Atlas oblačnosti*

¹²¹ Pro uvedený medailon čerpám z různých webových a tištěných zdrojů, výsledkem je kompilát často se opakujících informací o autorovi [stejně tak u všech následujících autorských medailonů]. Srov.: NOVOTNÝ, Vladimír – PIORECKÝ, Karel. *Roman SZPUK*. In: Slovník české literatury po roce 1945 [cit. 10. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1131>; *Roman Szpuk*. In: Skupina XXVI [cit. 10. 5. 2020]. Dostupné z: <https://xxvi.cz/index.php/autori/23-roman-szpuk>; *Roman Szpuk*. In: DatabázeKnih.cz [cit. 10. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/roman-szpuk-4339>; *Szpuk Roman*. In: Nakladatelství Petrov [cit. 10. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.ipetrov.cz/autor.py/W107>; CANDRA, Robert. *Báseň mého srdce: (poezie jako výraz osobnosti): rukopisy, portréty, kréda současných českých básníků*. Brno: Host, 2005, s. 84. ISBN 80-7294-154-2; JANOUSEK, Pavel (ed.). *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Praha: Brána, 1998, s. 463. ISBN 80-7243-014-9; MACHALA, Lubomír. *Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990-1995*. Olomouc: Rubico, 1996, s. 143-144. ISBN 80-85839-13-X; STIBOR, Vladimír. O hledání vnitřního ohně. In: *Biblio Literární noviny: časopis pro čtenářskou veřejnost - o knihách ze všech stran*, 2014, č. 2, s. 4. ISSN 2336-1921.

(1988), *Vlak za konečnou stanicí* (1988), povídka *Setkání* (1987) a pohádka *Mezi náměstím a vrcholky* (1988). Časopisecky publikoval překlady z němčiny (Adalbert Stifter), zpracoval také několik literárních pořadů pro Český rozhlas (např. o Friedrichu Schillerovi, Michelangelu Buonarrotim). Od roku 2006 publikuje haiku na internetových serverech haiku.cz (později haiku.bloguje.cz) a hajku.blackhost.cz pod pseudonymem Darmono-šlap: Pod ním provozuje tzv. „darmošlapectví“ neboli bezcílného toulání přírodou.

Knižně vydal na šestnáct básnických sbírek: *Otisky dlaní* (Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství, 1990), *Ohrožen skřivanem* (Praha: Protis, 1994), *Bludiště* (Praha: Krásné nakladatelství, 1994), *Hvězda závěť* (Praha: Krásné nakl., 1994), *Vězňova oblaka* (Brno: Host, 1997), *Ker praskot* (České Budějovice: Velarium, 1997), *Usque ad Finem* (Praha: Tvar, 1998), *Loučení na sever* (Praha: Triton, 1998), *Pták brunát* - pod pseudonymem Zuna Cordatová (Brno: Petrov, 2000), *Troucheň* (Brno: Petrov, 2002), *Tancem pádu* (Tišnov: Sursum, 2003), *Macecha bouře* (Praha: Protis, 2003), *Rozervy - spolu s Ivou Košatkovou* (Volary: Stehlík, 2006), *Chrámová studně* (Volary: Stehlík, 2008), *Silentio pro smíšený sbor* (Praha: Protis, 2009), *Kámen v botě* (Volary: Stehlík, 2011) – sbírka šumavských haiku. Po roce 2013 se začal více zaměřovat na prozaickou tvorbu a ze svých deníkových zápisků vydal tři prozaické knihy: *Chraplavé chorály* (Volary: Stehlík, 2013) – lyricko-meteorologické črty, *A zavaž si tkaničky* (Praha: 65. pole, 2016) – nesyžetová próza, *Klika byla vysoko* (Praha: 65. pole, 2018) – autobiografická próza volně navazující na *Chraplavé chorály*. Také přispěl do knihy *Raději zešítet v divočině* (Praha: Prostor, 2018), která je založena na rozhovorech osmi šumavských poustevníků.

5.2 Kritická reflexe tvorby Romana Szpuka

Roman Szpuk vydal svou první knihu ve svých třiceti letech roku 1990, proto je v odborné literatuře řazen mezi autory začínající s publikováním na počátku devadesátých let stejně jako například Petr Borkovec, Martin Stöhr, Pavel Petr anebo Pavel Kolmačka.¹²² Petr A. Bílek uvádí, že jde o „*básníka křesťanské orientace*“, kam podle něj patří nejenom Roman Szpuk, ale právě i Pavel Kolmačka či Ewald Murrer.¹²³ Podle autorů knihy *V souřadnicích volnosti* tento

¹²² FIALOVÁ, Alena (ed.). *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 506. ISBN 978-80-200-2410-7.

¹²³ BÍLEK, Petr A. *"Generace" osamělých běžců*. Praha: Československý spisovatel, 1991, s. 99. ISBN 80-202-0263-3.

okruh křesťansky orientovaných básníků tvoří spousta dalších autorů, ovšem pouze tři básníci narozeni v šedesátých letech: Roman Szpuk, Pavel Kolmačka a Bohdan Chlíbec.¹²⁴ Důvodem, proč právě daní básníci, je podle Miroslava Balaščíka především členství v bývalých neoficiálních křesťanských sdruženích Skupina XXVI a Portál. Vladimír Novotný řadí autory kolem Skupiny XXVI a Portálu do podobného proudu – tzv. „*katolického literárního undergroundu*.“¹²⁵

V *Postgeneraci* od Miroslava Balaščíka nalezneme odkaz na studii Ivy Málkové, v níž charakterizuje typy poezie devadesátých let jako „*snahu po individualitě*“ a „*potřebu existence v duchovním řádu*“, zatímco konkrétně Szpukovi (společně s dalšími autory jako např. Bohdan Chlíbec, Petr Maděra) připisuje termín pro postoje lyrického subjektu jako „*ověřovatele zákonitostí a jevů*.“¹²⁶ V kontextu historické a literární kultury tedy můžeme Romana Szpuka považovat za básníka s převažující křesťanskou tematikou.

Když se pokusíme shrnout reflexe Szpukovy poetiky, zjistíme, že se shodují v poloze básnickovy tvorby, čímž myslíme výše zmiňované křesťanské ražení poezie. Jana Kolářová¹²⁷ se přiklání k autorově křesťanské spiritualitě, která prostupuje celé jeho dílo a nad ostatními tématy a motivy jednoznačně převládá.¹²⁸ Robert Candra též básnickovu poetiku hodnotí jako lyriku navazující na tradici křesťanské poezie, ale zároveň na tradici symbolismu,¹²⁹ což je postřeh v reflexi autora ojedinělý. Významy Szpukových textů opravdu někdy mohou působit „zastřeně“ nebo jako „zahalené“ určitou symbolikou v každodenních záležitostech.

Co se týká poznatků, literárních kritik a recenzí na vybrané analyzované sbírky *Otisky dlani*, *Věžňova oblaka* a *Chrátová studně*, v dostupné literatuře se objevují nejpočetněji reflexe prvních dvou knih. *Chrátová studně* je kritikou vcelku upozaděná, zejména oproti jedné z nejnovějších vydaných sbírek *Silentio pro smíšený sbor*, která se dočkala mnohem větší

¹²⁴ HRUŠKA, Petr (ed.). *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 55. ISBN 978-80-200-1630-0.

¹²⁵ BALAŠČÍK, Miroslav. *Postgenerace: zátiší a bojiště poezie 90. let 20. století*. Brno: Host, 2010, s. 121. ISBN 978-80-7294-355-5.

¹²⁶ Tamtéž, s. 121.

¹²⁷ MACHALA, Lubomír a kol. *Panorama české literatury (2) po roce 1989*. Praha: Euromedia Group, 2015. ISBN 978-80-242-5054-0: Konkrétně v kapitole Nová básnická jména 90. let, oddílu Pokračovatelé spirituálních tradic (Tamtéž, s. 83-87); Vycházíme z předpokladu, že jde o její tvrzení, neboť Kolářová je v *Panorama české literatury 2* uvedena jako autorka oddílu Poezie (viz Tamtéž, s. 297).

¹²⁸ Tamtéž, s. 86.

¹²⁹ CANDRA, Robert. *Báseň mého srdce: (poezie jako výraz osobnosti): rukopisy, portréty, kréda současných českých básníků*. Brno: Host, 200, s. 84. ISBN 80-7294-154-2.

pozornosti. Důvodem může být množství Szpukových sbírek (šestnáct v rozmezí jedenadvaceti let), jež literární kritici v množství vydávaných knih nestačí nebo nemají zájem reflektovat.

Zmínku o sbírce *Otisky dlaní* nalezneme na stránkách *Slovníku české literatury* pod heslem vytvořeným Karlem Pioreckým a Vladimírem Novotným, v němž píše: „Szpuk se představil jako komorní lyrik, naléhavě hledající tváří v tvář nepravostem světa a jeho zkažené morálce filozofické a estetické východisko ve vyšší individuální etice, v tulácké vzpurnosti, v tvůrčí pokoře [...]“¹³⁰ Citovaná ukázka přesně vystihuje obsah a polohu Szpukova lyrického mluvčího v debutu (viz níže analýza sbírky *Otisky dlaní*). Prakticky totožnou charakteristiku pak nalezneme i ve *Slovníku českých spisovatelů od roku 1945* (editor Pavel Janoušek).¹³¹

Robert Candra vnímá *Otisky* jako sbírku, kde převládají „bezprostřední lyrické impresy rámované vztahem k nadčasovým hodnotám“,¹³² vědomí nadosobního řádu můžeme ve vztahu k Szpukově prvotině vsutku považovat za zásadní. Naopak v jiné recenzi Jiří Zahradnický tvrdí něco zcela protichůdného: „Klíčovými místy nejsou společenskokritické glosy a lyrické impresy, ale po sbírce po různu roztroušené nové mýty.“¹³³ Jiří Zahradnický možná chápe Szpukovy vytvořené a vymyšlené mýty v *Otiscích dlaní* jako něco podstatného, nicméně my se k tomuto názoru zdráháme přiklonit, neboť jsme při analýze na podobu s mýty narazili zřídka, proto si myslíme, že jde čistě o subjektivní tvrzení. Přikláníme se především k tezím Karla Pioreckého a Vladimíra Novotného, jelikož pár slovy shrnují naše postřehy z analýzy této sbírky.

Věžňova oblaka podle autorů *Panoramatu české literatury* představují „navazování vztahu s Bohem prostřednictvím modlitby“, ¹³⁴ k čemuž musíme podotknout, že – nejen tímto prostřednictvím – Szpuk vede i jakýsi monolog s Bohem bez modlitby, a také „souznění s přírodou a jejími ději, které zakouší na svých cestách šumavskou krajinou.“¹³⁵ Příroda společně s Bohem tvoří stěžejní téma prostupující celou sbírkou. *Věžňova oblaka* v sobě

¹³⁰ NOVOTNÝ, Vladimír – PIORECKÝ, Karel. *Roman SZPUK*. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [cit. 10. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1131>.

¹³¹ JANOUŠEK, Pavel (ed.). *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Praha: Brána, 1998, s. 463. ISBN 80-7243-014-9.

¹³² CANDRA, Robert. *Báseň mého srdce: (poezie jako výraz osobnosti): rukopisy, portréty, kréda současných českých básníků*. Brno: Host, 2005, s. 84. ISBN 80-7294-154-2.

¹³³ ZAHRADNICKÝ, Jiří. Melodie z půdy ticha. In: *TVAR – literární týdeník*, 1991, č. 8, s. 14-15. ISSN 0862-657X.

¹³⁴ MACHALA, Lubomír a kol. *Panorama české literatury (2) po roce 1989*. Praha: Euromedia Group, 2015, s. 86. ISBN 978-80-242-5054-0.

¹³⁵ Tamtéž, s. 86.

zároveň zahrnují „*sebezpytující charakter*“ lyrického mluvčího,¹³⁶ jenž se před Boha staví jako hříšník s žádostí o odpuštění. Oproti předchozí sbírce (orientující se na motivy města) vstupuje zde básník do krajiny až máchovského ražení, kde s pomocí mluvčího působí více jako „*prožívající*“ než „*myslitelsky tvořivý*.“¹³⁷

Jak již bylo výše uvedeno, o *Chrátové studni* se nám podařilo dohledat v odborné literatuře pouze jednu zmínku, nicméně s úderným tvrzením: objevíme zde erotickou motiviku (ačkoli křesťanská spiritualita zůstává stále dominantní), přičemž erotické zážitky lyrického subjektu vypovídají o perspektivě žen, které byly sexuálně zneužity či odvrženy.¹³⁸ V této sbírce veršů je erotická motivika opravdu něčím odlišným, čehož se autor v předchozích sbírkách *Otisky dlaní* a *Věžňova oblaka* nedotýká, zároveň však neopouští motivy křesťanské.

5.3 Analýzy vybraných sbírek Romana Szpuka

5.3.1 Otisky dlaní

Roman Szpuk debutoval sbírkou *Otisky dlaní*.¹³⁹ Sbíрка vyšla roku 1990 v Severočeském nakladatelství v Ústí nad Labem v edici První verše. Kniha je malého formátu s fialovo-růžovým přebalem. O grafickou úpravu se postaral Václav Daneš. Přebal obsahuje – coby grafický prvek – pířko nad jménem autora, další ilustrace peří se objevuje uvnitř knihy na grafickém listu (protitulu), ale jiné výtvarné doplnění ve sbírce chybí. Tato úprava ovšem odpovídá jednotné podobě edice Severočeského nakladatelství První verše, v níž kniha vyšla. Jednobarevná obálka s pířkem (obálka každé knihy v jiné barvě nebo alespoň odstínu), jakožto signifikantním grafickým prvkem obálek, provázela celou edici (změnou úpravy na podobu s pířkem v horní polovině obálky prošla edice roku 1982, do té doby se nacházelo v dolní půlce obálky).¹⁴⁰

¹³⁶ CANDRA, Robert. *Báseň mého srdce: (poezie jako výraz osobnosti): rukopisy, portréty, kréda současných českých básníků*. Brno: Host, 2005, s. 84. ISBN 80-7294-154-2.

¹³⁷ TRNKA, Petr. Oblaka a země jednoho básníka. In: *TVAR – literární obřýdeník*, 1997, č. 18, s. 22-23. ISSN 0862-657X.

¹³⁸ MACHALA, Lubomír a kol. *Panorama české literatury (2) po roce 1989*. Praha: Euromedia Group, 2015, s. 86. ISBN 978-80-242-5054-0.

¹³⁹ Na obálce, v tiráži i titulním listu je název sbírky psán s počátečním malým pířmenem (stejně jako v celé edici První verše), rozhodla jsem se pro sjednocení s obecným způsobem zápisu a ve své práci a název *Otisky dlaní* uvádím v textu i v citacích s velkým počátečním pířmenem. Oproti tomu v názvech básní a oddílů se přidrřžuji autorova záměru a nadále je budu psát s počátečním malým pířmenem, jak je tomu v knize.

¹⁴⁰ Edice První verše vycházela v letech 1973-1990 a vycházely v ní debutové knihy severočeských básníků: „*V ní vedle autorů vycházejících z regionální literární soutěže Konstantina Biebla v Lounech (mj. Jitka*

Szpukovo debutové dílo obsahuje třiapadesát básní na sedmdesáti dvou stranách. Autor rozdělil *Otisky dlaní* do dvou oddílů: *nezarámované portréty a trhliny na obloze*. Druhý oddíl počtem básní (třicet pět) podstatně převyšuje oddíl první (osmnáct básní).

Titul *Otisky dlaní* může navozovat určitý obraz značící zanechání lidské stopy na nespecifikovaném místě, ono místo by mohlo představovat kulturní odvětví, společnost, svět či zcela jinou sféru. Souviset by s tím mohla také lidská potřeba a touha po zachování něčeho konkrétního (nějakého artefaktu), co člověk sám vytvoří. „Otisky dlaní“ pak rovněž mohou připomínat otisky prstů a s nimi spojenou identifikaci nebo ještě přesněji originalitu jednotlivce. Neradi bychom se však pouštěli do spekulací nepodepřených jednotlivými texty.

Začněme chronologicky, a to první oddílem sbírky. *Nezarámované portréty* reprezentují jisté mikropříběhy různých lidí, které lyrický mluvčí pozoruje a nad nimiž hloubá. Texty lze často interpretovat tak, že jde o jakési „malé moudrosti“: odehrávající se stranou pozornosti, mezi řádky, nebo nepozorovaně za vlastními mikropříběhy (např. báseň *slavná chvíle*, viz níže). Některé příběhy zase upínají pozornost na nějakou potíž, s níž se postava buď dokáže vypořádat, anebo bohužel v onom problému zabředne a neumí ho vyřešit, což můžeme doložit například na básni *feťák georg*:

[...] *V šatu ledabylého hazardéra se pustil po žebříku. / A moc se neohlížel. / I jistěni odmítl. / Teprve když pod ním zapraskala / poslední viditelná příčka, / zkusil odhadnout nad - / lidskou výšku. A po návratu / z dopadliště, / ještě zahnojený, / vrhl se na posledního / z odcházejících diváků.*¹⁴¹

U jiných miniaturních příběhů neleží jádro problému v jeho vyřešení, v těchto příhodách se lyrický mluvčí staví do role pozorovatele, nechává na čtenáře působit vývoj situací, předkládá podněty k zamyšlení. Neustále jde o jistou dávku „moudrosti“, kterou autor čtenáři prostřednictvím mluvčího předkládá: *Utekl jsi na perón / jak vysloužilý městský zaklínač / se svým psem [...]* *Zeptal ses: „Proč mnou opovrhují?“ / Řekl jsem ti: „Pro tvé objevy.“ / - „Vždyť to všechno vědí i oni.“ / - „Ano, ale když přijede vlak, / hned do něj nastupují.“*¹⁴² Tyto verše

Badoučková, Marcela Chmarová) publikoval též pozdější spolupracovník undergroundového *Vokna Jiří Kostúr* či překladatel z lužické srbštiny *Milan Hrabal*. *Na přelomu 80. a 90. let v edici debutovali autoři pocházející původně z ineditních okruhů (Květa Jankovičová a Roman Szpuk ze Skupiny XXVIII).*“; JAREŠ, Michal. *SEVEROČESKÉ NAKLADATELSTVÍ*. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [cit. 10. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1857>.

¹⁴¹ SZPUK, Roman. *Otisky dlaní*. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství, 1990, s. 17. ISBN 80-7047030-5.

¹⁴² Tamtéž, s. 14.

mluvčího vykreslují z pozice „uvědomělého“, všímá si drobností a nepatrných detailů, zatímco ostatní kolem procházejí bez povšimnutí.

Většina „mikrodramat“ v sobě zahrnuje vztah k někomu či něčemu. Na první pohled básně v *nezarámovaných portrétech* mohou působit jako láskyplné příběhy, ať už s více či méně veselým podtextem. V některých případech s rozverností líčí humorné svazky – například v básni *restaurátor a socha: Dal si rande / s bohyní pevných forem. / Na střeše budovy Filharmonie / ji teď šimrá špachtlí / na bříše a nadrech [...]*.¹⁴³ Lyrický mluvčí se distancuje od hodnocení určitých situací, ačkoli modeluje o každém z jednotlivců jistý obraz. Široká škála charakterů postav fikčního světa tak velice věrohodně představuje odraz vlastností lidí z aktuálního světa a vytváří jakési svérázné archetypy.

V básních prvního oddílu se odráží nejen mentalita a myšlenkové pochody zmiňovaných postav, ale zároveň také náboženské přesvědčení samotného mluvčího, jenž hledá podstatu Boha (Krista) v maličkostech. Následující ukázka básně *slavná chvíle (obrázek z chrámu)* přesně nastiňuje, jak ostatní přihlížející spatřují Boha v „nepravých“ a nedůležitých věcech, zatímco mluvčí, společně s malou dívkou, umí rozpoznat jeho přítomnost:

*Za napjatým svalem / gotického sloupu / sedí na zemi holčička / a hraje si s panenkou. / Dav se teď trochu strká, / stařenka natahuje ruku s místenkami, / jakási průbojná blondýna stojí na židli / a jedním dechem odvrací smeče protestů / a fotí, ministrant před oltářem / pobíhá s videokamerou [...] Dívají se špatným směrem. / Kristus sedí vedle holčičky / na zemi / a povídá si s ní.*¹⁴⁴

Nyní se přesuňme ke druhému oddílu *Otisků dlaní*. Převážná většina básní druhého oddílu se pozastavuje nad dětskou perspektivou. Nemyslíme tím jenom svět z pohledu dětského protagonisty, nýbrž také pohled očima dospělého, který se snaží dívat na své prostředí „dětskýma očima.“ Z této pozice chce na svět pohlížet i lyrický mluvčí: [...] *Je srdce dost klenuté, aby v něm dobře zněly úsměvy? [...] Očekávám v sobě odpověď dítěte...*¹⁴⁵

Kromě tematizace dětství se *trhlíny na obloze* orientují na osobnost básníka, obrací se tedy více směrem sám k sobě, i přes to, že pozorování a vyprávění příběhů dalších lidí se zcela nevzdává. Lyrický subjekt zde tedy již není tolik upozaděn a v některých z básní se stává středobodem: vyjadřuje své pocity a zážitky. Takovou situaci můžeme kupříkladu sledovat ve

¹⁴³ Tamtéž, s. 16.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 22.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 47.

verších: *Zalistroval jsem v knize svých snů [...] A bylo mi, / jako bych někde na nezmapovaném území / našel láhev od rumu. [...] A pak jsem se rozplakal / pláčem všech opožděných badatelů.*¹⁴⁶

Mluví jako by se dožadoval více básníků ve všech společenských kruzích, přestože veřejnost se jich děsí. Szpuk prostřednictvím lyrického mluvčího kritizuje společnost, jež potlačuje básnický talent, ubíjí básnickou kreativitu nebo touhu spatřovat krásu, a drží se raději přízemních hodnot a praktického života:

*Básníci chlapi vymřou / na rodičovské rady, školní sešity / a televizi. / Básníci jinoši vymřou / na vyprodaná květinářství / a na vojenské povely. [...] Jen básníci tuláci zůstanou / a za nimi vylámané mříže / nad nimi mraky. / A v blázincích, nemocnicích / a věznicích se budou třást / před jejich návratem.*¹⁴⁷

Z výše uvedeného textu vyplývá, že „vydrží“ pouze skupina básníků, která setrvává na okraji společnosti, protože není ovlivněná neustálým posuzováním veřejnosti a svých blízkých, ačkoli se jich lidé z okrajové sféry rovněž bojí. Přirozeně se jedná o nadsázku, autor úmyslně zachází do přehnaných poloh, aby ve větších rozměrech vystihl osamělost, nepochopení a myšlenky básníků.

Druhý oddíl se vyznačuje, mimo již představená témata a motivy, také přírodní tematikou, ovšem nejde výhradně o výjevy přírody samy o sobě, jelikož za kdejakým motivem stromu, kamenu, hory, potoku aj. Szpuk nalézá život. Jako by „ožívaly“ celé přírodní scenérie v básních s touto tematikou, autor v nich velmi často využívá básnické figury personifikace: *Vyděšené hory v dálce / mají na těle modřiny a škrábance, / lesy kouří, aby se uklidnily, / slunce olizuje ze stébel a větví / stříbrnou polevu [...].*¹⁴⁸

Podobně i jiné básně oddílu *trhliny na obloze* s „naturální“ tematikou v jistém smyslu lyrický mluvčí hodnotí: Tyto převážně negativní kritiky se ubírají směrem k lidem, jež nenaslouchají „živoucím hlasům přírody“, devastují ji a nejsou ochotni v přírodě vidět její „nadřazenost“ nad člověkem nebo lépe řečeno její „moudrost“. Nicméně mluvčí negeneralizuje a netvrdí, že všichni jedinci si počínají stejně: *[...] jen ti nejcitlivější / půjdou do lesů hledat / v očích*

¹⁴⁶ SZPUK, Roman. *Otisky dlani*. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství, 1990, s. 42. ISBN 80-7047030-5.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 51.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 63.

zakalených pramenů / odpovědi na své obavy.¹⁴⁹ Z básně je patrná autorova osobní potřeba jedinců, kteří žijí v souladu s přírodou (a nemusí jimi být jenom básníci).

Když se vrátíme k titulu *Otisky dlaní*, nalezneme ve sbírce stejnojmennou báseň:

„A teď se hlase!“ / rozesmál se šavlozubý generál. / „Kdo z vás se odváží / lézt až pod nebe / a tam v rozhořčení / obtisknout své dlaně / na černou stěnu vesmíru?“ / A jeho hlas / jako tlaková vlna po výbuchu / smetl demonstrativně na zem / několik nic netušících hvězd. / Zvedl jsem v rozpacích / jednu z nich. / Byla ještě teplá, / ta malá dětská dlaň / s drobnými prstíky paprsků...¹⁵⁰

Báseň by mohla být volným odkazem na příběh o Babylónské věži, nebo se může jednat o protikladné perspektivy: nemilosrdný pohled dospělého (generála) versus nevinný pohled dítěte. Otisknutí dlaní do černého vesmíru z pozice generála působí velice negativně, jako by se vyžíval v krutosti a v nesplnitelných příkazech, naopak hvězdy připomínající malé dětské dlaně v sobě zračí jakousi křehkost a bezúhonnost. Popřípadě by také mohlo jít o protiválečnou báseň, jelikož už v dříve zmíněných verších se autor jasně vymezuje veršem *básníci jinoši vymřou na vojenské povely*.

Otisky dlaní Roman Szpuk založil na volném verši s občasným výskytem rýmu. Texty jsou psány jako celé věty s počátečním velkým písmenem a ukončené tečkou, ovšem rozčleněny do veršů, jedna věta se pak rozkládá například na čtyři řádky (verše). V „mikropříbězích“ také nalezneme dialogy a přímou řeč. V jiných básních zase lyrický mluvčí vede monolog anebo pokládá řečnické otázky. Personifikace tvoří významnou básnickou figuru v celé sbírce, a to konkrétně v přírodních motivech.

Otisky dlaní zanechávají ve čtenáři stopu „moudrosti“, neboť v prvním oddíle *nezarámované portréty* nahlížíme do „mikropříběhů“ (s epickou rovinou) na různé vztahy a skutečně i jakési portréty protagonistů básně, kde lyrický mluvčí tyto příhody pouze sleduje, zatímco čtenáři poskytuje prostor pro působení básně bez jakéhokoli soudu. První oddíl se rovněž zaměřuje na detaily, v nichž mluvčí spatřuje Boha. Druhá část *trhlíny na obloze* se již zabývá konkrétními postavami, a to básníky a dětmi. Básníky staví na okraj společnosti a kritizuje, jak právě společnost formuje umělce podle svých norem. Možná se jedná o celkovou kritiku světa dospělých, kteří se na svět již nedokážou dívat „dětskýma očima.“ Neméně podstatné téma

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 63.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 30.

druhého oddílu tvoří příroda – autor ji považuje za živou přinejmenším na stejné úrovni jako jiné bytosti a symbolizuje tuto rovinu prostřednictvím personifikací.

5.3.2 Věžňova oblaka

Po sbírce *Otisky dlaní* vydal do roku 1994 Roman Szpuk další tři básnické sbírky. My se v naší analýze zaměříme na jeho pátou knihu *Věžňova oblaka*. Tato sbírka veršů vyšla roku 1997 v brněnském nakladatelství Host (v edici Poesie jako devatenáctý svazek). Přebal knihy je bílý s hnědou fotografií na obálce, kterou opatřila Viktorie Rybáková. Fotografie z obálky, stejně tak i fotografie uvnitř knihy, jsou spíše abstraktní, ačkoli v nich můžeme rozeznat detailní záběry přírodních výjevů (pravděpodobně se jedná o kmeny stromů).

Věžňova oblaka mají sedmdesát šest stran a obsahují pětapadesát básní. Básně Roman Szpuk rozčlenil do tří oddílů bez názvů pouze s označením římskými číslicemi. Nejpočetnější oddíl je část první, čítající dvacet osm básní¹⁵¹. V dalších dvou oddílech počet básní klesá: druhý oddíl jich obsahuje na čtrnáct a v posledním oddílu najdeme třináct textů. Názvy básní jsou vytištěné verzálkami. V závěru sbírky je (před obsahem) navíc připojena portrétová fotografie autora společně s medailonem.

Titul sbírky předjímá orientaci především na přírodní tematiku, ovšem *oblaka* nebo jinak řečeno nebesa, mohou rovněž odkazovat na náboženský podtext. Zároveň ho můžeme chápat jako odkaz na *Máj* Karla Hynka Máchy.¹⁵² Nejlépe podstatu názvu sbírky podle našeho názoru vystihují již texty z dělicího listu před prvním oddílem: *Moje touhy mají za hranice tyto hory, / a opouštějí – li je, je to jen, aby pozorovaly / krásu nebes; / toť kroky, jimiž směřuje duše / do své pravlasti.*¹⁵³ Roman Szpuk zde cituje Miguela de Cervantese Saavedru. Druhá citace pochází od Charlese Baudelaira: *Co tedy miluješ, podivný cizince? / Miluji oblaka...plující oblaka...ta vysoká / záračná oblaka!*¹⁵⁴ Z obou dvou citátů vyplývá vztah autora k nebesům,

¹⁵¹ Zároveň lze ovšem oddíl chápat jako pouhé tři básně – třetí, *Malá úzkostná preludia*, můžeme považovat jak za samostatnou báseň, ale i za jakýsi „oddíl v oddíle“, obsahující dalších čtyřadvacet kratších samostatných básní.

¹⁵² Srov.: „[...] *Po modrém blankytu bělavé páry hynou, / lehounký větrík s nimi hraje; / a vysoko – v daleké kraje / bílé obláčky dálným nebem plynou, / a smutný vězeň takto mluví k nim [...]*“; MÁCHA, Karel Hynek. *Máj*. Praha: Městská knihovna v Praze, 2016, s. 32. ISBN 978-80-7532-471-9.

¹⁵³ SZPUK, Roman. *Věžňova oblaka*. Brno: Host, 1997, s. 5, nepaginováno. ISBN 80-86055-13-2; Opět s možným odkazem na Máchu, srov.: „[...] *Ach zemi krásnou, zemi milovanou, / kolébku mou i hrob můj, matku mou, / vlast' jedinou i v dědictví mi danou, / šírou tu zemi, zemi jedinou!* [...]“ MÁCHA, Karel Hynek. *Máj*. Praha: Městská knihovna v Praze, 2016, s. 33. ISBN 978-80-7532-471-9.

¹⁵⁴ SZPUK, Roman. *Věžňova oblaka*. Brno: Host, 1997, s. 5, nepaginováno.

touha přiblížit se jim, přičemž se cítí být (podobně jako Mácha) „vězněm“ na zemi, který nemůže těchto výšin dosáhnout.

Třetí báseň *Malá úzkostná preludia* zaštiťuje dalších dvacet čtyři kratších básní (každá z básní je pětiverším o jedné strofě). Tyto kratší texty tematizují především přírodu. Není básně, ve které by se neobjevil alespoň jeden z přírodních motivů. Lyrický mluvčí s přírodou komunikuje a personifikuje ji, což nepovažujeme u Szpuka za neobvyklé, již v jeho debutu se tento způsob tematizování projevoval, ovšem ve *Věžňových oblacích* tvoří stěžejní téma.

Zážitky zachycené v prvním oddílu se odehrávají v přírodních scenériích, většinou beze svědků, alespoň z řad lidí. Mluvčí se více uzavírá do přírodního prostoru, s rostlinami nebo jinými naturálními atributy „vede monolog“, pozoruje a tyto zkušenosti vstřebává. Zároveň však promítá do přírodních úkazů i své duševní rozpoložení. Příroda je jakýmsi „zrcadlem“ jeho duševního stavu a naopak, své pocity a nálady projektuje do světa nejen pozemského, ale také vesmírného: *Nad šedomodropěnným příbojem / Měsíc – mýtický maják září orchestru do boje. / Šarlat obzor (na dně bitvy tam dávno hřmělo) / objímá mou duši. Rozdvojen / jemu do tváře vysvětlují své tělo...*¹⁵⁵ Někdy se dokonce lyrický mluvčí pokouší splýnout s přírodním prostředím:

*Namáhám zrak, tmou se vylévám s břehů očnic. / Mé řasy se vtělily v javory, hvězdný svit je líčí. / Hle, cítím kolem žilek listů klíčit / plaménky. Opadanou alej však neopouštím: / Měl sazeč směr v prázdnu a ve dlani semínka příčin.*¹⁵⁶

Druhý oddíl se nese v podobném duchu jako oddíl první, v obou případech se jedná se o meditativně laděnou poezii. Szpukův mluvčí se nejenom snaží splývat s přírodou a promlouvat k ní, uvědomuje si také její božskou podstatu. Boha přesto staví o stupeň výš, nad všechno pozemské, přírodní a lidské, a rovněž ho v básních oslovuje. Bůh je zde nedotknutelný, lyrický hrdina se k němu chce přiblížit, ačkoli ví, že je to nemožné. Touha vystoupat až k Bohu může úzce souviset s titulem sbírky, člověk zde představuje pouhého „vězně“ pozemského světa, hledí vzhůru k nedosažitelným nebesům, což znázorňuje věčnou naději lidského pokolení na spásu. Můžeme zde také pozorovat „omezení“ člověka, jak vypadá oproti Bohu malý, bezbranný a odkázaný na okolní svět: [...] *A jako ranní Slunce nás osvětluje červení, bíle Měsíc, tak Ty, Bože, svítíš / do tmy krve, Ty, nám o odstín vzdálený.*¹⁵⁷

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 13.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 19.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 39.

Poslední – třetí – oddíl sbírky, co se týče počtu veršů a slov v básních, rozhodně můžeme považovat za nejrozsáhlejší. Básni se zde sice vyskytuje méně než v předchozích oddílech, ovšem výrazně delších. Opět zde narážíme na přírodní tematiku a tematizaci Boha. Konkrétně přírodu zde autor popisuje z hlediska zimního a jarního období v roce. Přirozeně jde o motivy sněhu, ledu, tání či znovuzrození/znovuobnovení krajiny: *Táním vzlétají holoubci sněhu. / I s mými šlépějemi / ztrácejí se do blankytu, němí. / Vášní voní vláha, rozvírají se obzory růstu. [...]*.¹⁵⁸

Závěrečná část také velice často odkazuje na hudební motivy,¹⁵⁹ ať už samotný básník v poznámkách upozorňuje, že dané básně napsal na určitou skladbu či se hudební motivika projevuje v samotných textech (např. *zpěv listí, nevyřčené tóny, strunky žen, polní fuga, smyčec touhy, naslouchat symfonii*). Vliv hudby je tu tedy patrný, protože sám autor na sebe prozrazuje zájem o hudbu, a to především barokní.¹⁶⁰

Zásadními básněmi jsou ve třetím oddíle poslední dvě, jelikož v nich odkrýváme skutečné významy titulu *Věžňova oblaka*. Báseň *Na sklonku* odhaluje podstatu symboliky „vězně“:

[...] *Vysoko nade mne nebe je vyčleněno, / mraky se sbíhají k neštěstí, chtějí mě vytlákat. / Já však až chromý proměním se v tuláka, až minulost [...] odejde a už se nevrátí, zmizí cestě pod víčky. / Usednu na okraj krajiny, v slzách, tom hledišti, / naslouchat budu symfonii, sám a sám pro příští. / Kdosi odrhne hliněné mraky, má nevypálená slova. / Ve frontě věžňů vyčkám svůj tón. A půjdu znova?*¹⁶¹

V básni jde o pomíjivost lidského života a nepatrný úděl člověka oproti přírodním zákonům, které trvají věčně a neustále se cyklicky opakují.¹⁶² Lyrický mluvčí zde představuje „vězně života“ ve smyslu uvěznění bytosti v hmotném těle a v závěrečných verších naznačuje, že se po smrti jeho duše možná znovu vrátí, pravděpodobně tedy naráží principy reinkarnace. Na druhou stranu závěrečná otázka „*A půjdu znova?*“ může také znamenat nejistotu podoby posmrtného života – zda nenásleduje další cesta, podobná pozemskému životu, čímž může básník poukazovat na křesťanskou představu očistce.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 67.

¹⁵⁹ Hudební motiv se nenápadně objevuje ovšem již v prvním oddílu, konkrétně v básni (či souboru básní) *Malá úzkostná preludia*, kde si termín preludia (ve významu přede hry) „vypůjčuje“ z hudební terminologie.

¹⁶⁰ *Roman Szpuk*. In: Skupina XXVI [cit. 10. 5. 2020]. Dostupné z: <https://xxvi.cz/index.php/autori/23-roman-szpuk>.

¹⁶¹ SZPUK, Roman. *Věžňova oblaka*. Brno: Host, 1997, s. 68. ISBN 80-86055-13-2.

¹⁶² Stejně tak je tomu ostatně v Máchově *Máji*.

Úryvek závěrečné básně nám napovídá, jak Roman Szpuk vnímá sémantiku slova oblaka:

[...] *Už nestačím sdělit svůj jediný smysl od války až do míru, / nemohu poutat slova k papíru. / Vypustil jsem je. Spojují se s jinými slovy / v celek tak opojný, v oblak už způli můj a nový, [...] v oblak skutečný tím, že je sněný, [...] v oblak, který svět tak marně krotí. / Jsem odsouzencem – toť druhé vyšší štěstí básníka. / Jsem popravencem – a všeho přítomně se dotýkám.*¹⁶³

Podobná atmosféra se promítá i v některých z básní prvotiny *Otisky dlaní*. Opět je zde reflektován pocit básníka, který zaujímá svůj snový postoj, stojí si za svým názorem, že básník žije „na okraji společnosti.“ Jeho slova pak jako *oblaka* stoupají k nebesům, kde nejsou poutána přízemní kritikou.

Básně jsou v této sbírce veršů rýmované, ačkoli v dynamických větách. Rým se ve sbírce vyskytuje převážně střídavý a sdružený. Občasně se zde vyskytují otázky, přímá řeč nebo apostrofa (*peníze vrať, hladino*¹⁶⁴). Vcelku běžně Szpuk používá také personifikace přírodních jevů (*hory hovoří shůry dolů*;¹⁶⁵ *hory trpí skrze oblaky*¹⁶⁶), což můžeme považovat za typický prvek básnickovy poetiky.

Věžňova oblaka se oproti *Otiskům dlaní* mnohem více uzavírají do světa krajiny a zároveň také do básníkovy vnitřního světa. Přírodní motivy zde Roman Szpuk často personifikuje (stejně jako v prvotině) – příroda v této sbírce vytváří lyrickému mluvčímu odraz jeho vnitřního rozpoložení (jakési „zrcadlo“ připomínající romantizující prvek zrcadla duše), které naopak projektuje zpět do přírody. Z přírodních motivů se pak hojně vyskytují motivy ročních období jara a zimy. Z analýzy dále vyplývá, že se ve sbírce objevují hudební motivy (především ve třetím oddíle). *Věžňova oblaka* můžeme považovat za meditativní a spirituálně laděnou sbírku spojenou s tematizováním „nedotknutelného“ Boha, k němuž lyrický mluvčí přistupuje v poloze kajícího. Podobnost s Máchovým Májem je u této sbírky veršů výrazná, převážně se totiž autor vyjadřuje pomocí romantizujících prvků.

¹⁶³ SZPUK, Roman. *Věžňova oblaka*. Brno: Host, 1997, s. 69. ISBN 80-86055-13-2.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 57.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 61.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 66.

5.3.3 Chrámová studně

Kniha *Chrámová studně* je jednou z nejnovějších autorových básnických sbírek, po roce 2013 se Roman Szpuk zaměřil spíše na prozaickou tvorbu a vydal tři sbírky drobných próz. *Chrámová studně* byla vydána v roce 2008 v nakladatelství Stehlík ve Volarech. Kniha malého čtvercového formátu s temně modrým přebalem připomíná spíše zmenšený obal pro kompaktní disk. Vyobrazení na obálce koresponduje s titulem sbírky, zvlněná a zvrásněná vodní hladina točící se do spirály evokuje představu vody, přestože ve studni není zpravidla voda v pohybu, nýbrž je klidná. Stejně jako na obálce se uvnitř sbírky nacházejí přírodní ilustrace abstraktního ražení, které opatřil otec Romana Szpuka – Dobroslav Szpuk.

Oproti *Otiskům dlaní* a *Věžňovým oblakům* obsahuje *Chrámová studně* nejvíce stran (sto dvacet). Tentokrát však osmdesát čtyři básní není rozděleno do oddílů, sbírka „drží pohromadě“ jako celek, a tudíž nebylo potřeba ji rozčlenit na části. Téměř všechny texty se vešly po jedné básni na jednu stranu po dvou až třech strofách. Za poslední básni pak nalezneme nejen medailon autora s jeho fotografií, ale také medailon a fotografii ilustrátora.

Podobně, jako titul *Věžňova oblaka*, odkazuje *studně* k přírodním motivům sbírky a rovněž přidavné jméno *chrámová* ke křesťanskému pojetí. Studni sice považujeme za lidský výtvar, ale po většinou se nachází v přírodním prostoru. Roman Szpuk slučuje přírodu s vírou, značí to jeho přístup k nahlížení na Boha společně na lidství a přírodu.

Každá z básní v této sbírce veršů zahrnuje krátký komentář básníka, přičemž jde buď o věnování určité osobě, lokalitu a proces vzniku básně či intertextuální poznámku odkazující na jiné dílo. Roman Szpuk tak otevírá své osobní poznatky a dává rámeček jednotlivým básním pomocí metatextu, tedy odkazem přímého zdroje, kde čtenáři jasně vymezuje podstatu básně.

V *Chrámové studni* nalezneme ovlivnění a inspiraci autora biblickými texty, především tedy ve výše zmíněných poznámkách pod básněmi. Kupříkladu se opírá o evangelia (Lukášovo a Janovo), jeden z těchto textů s názvem *Krkavci kamenován* odkazuje na Janovo evangelium, osmou kapitolu, verš tři až jedenáct:

*Krkavec / z mlhy do mlhy letí, / můj stín – leskle černý / pod mračným převisem. /
Jak rozptýlit / vězně nevím si rady. / V perutích zradím / Tvou klidnou tvář, Ježíši. /
Prstem píšu si / do mlhy slova a znova: / „Mám tě kamenovat / dalšími krkavci?“¹⁶⁷*

¹⁶⁷ SZPUK, Roman. *Chrámová studně*. Volary: Stehlík, 2008, s. 43. ISBN 80-86913-04-9.

Text této části Janova evangelia se upírá směrem k cizoložné ženě, kterou Ježíš neodsuzuje, neboť ví, že nikdo není bez hříchu.¹⁶⁸ Zajímavostí je, že se Roman Szpuk znovu vrací k motivům oblak a vězně – člověka uvězněnému v hmotném těle (viz analýza sbírky *Věznova oblaka*), opakuje a rozvíjí tak motivy, které ve své tvorbě využíval již dříve.

Autor se neustále přidržuje přírodní tematiky, tato inspirace mimo jiné s určitostí pochází z pozorování na meteorologické stanici Churáňov, kde Szpuk tráví hodně svého času. Přírodní motivy opět personifikuje: *Mrak rve na zátop střechu své chýše. / Kmenům stéká déšť po bradkách. / Strom rozevřel karty třísek, / hora horu o ozvěnu orvává. [...]*¹⁶⁹ Nicméně pohled na přírodu v této sbírce více popisuje současně s návazností na Boha: *[...] Jsou hory syté větrem, / Bůh v dáli v modrém zákmitu / dunivě lomcuje lesem, / zda za sebou dobře zanikl.*¹⁷⁰

Chrátová studně v sobě ukrývá také milostné motivy, ať už lyrický mluvčí promlouvá přímo ke svým milovaným protějškům, anebo je vykresluje v „opojném“ světle. V následující básni přirovnává jednu ženu k všelijakým přírodním jevům:

*Schoulená / skrýváš svit, / skrýváš zrcadlo, / abych se nemohl vyjádřit. / Jsi vlna, / stáčíš se pod sebe nohama, / zaklubaná studna, / mince do dlaně marně prohrabaná, / perla v lůžku ohně, / srpek měsíce – kolébka. / Schoulená v oblé / hlubině... Tam mně souzena.*¹⁷¹

Všimněme si zmínky o studni, která by mohla naznačovat souvislost s titulem *Chrátová studně*. Ženská protagonistka se uzavírá do sebe, představuje něco tajuplného a skrytého, v čem se lyrický mluvčí stěží orientuje, ačkoli by rád poodhalil její nevyslovené myšlenky a pocity.

Někdy se milostné texty překlápějí až do erotické roviny. Roman Szpuk se ovšem neuchyluje k výrazné expresivitě, jakou můžeme pozorovat například u Svatavy Antošové. Báseň *Starci* je názorným příkladem Szpukovy erotické motiviky: *[...] Kasandru svádím: „Pojď jen se mnou. / Jsi krásná, navíc – šílená! / Ať chcípne tu klidně Agamemnon, / nám dvěma zbývá odestlat.*¹⁷² Verše mají jasný význam, odkazují na řeckou mytologii, jsou úderné a „bez okolků“.

Sbírkou prostupuje vícero „mikropříběhů“, které lyrický mluvčí mnohokrát podává ze svého pohledu, jako by byl sám činitelem a protagonistou děje, ačkoliv se pouze empaticky vcitňuje

¹⁶⁸ „Když však na něj nepřestávali naléhat, zvedl se a řekl: ‚Kdo z vás je bez hříchu, první hod’ na ni kamenem!‘“ (Janovo evangelium 8, verš 7, citujeme z ekumenického překladu Bible kralické).

¹⁶⁹ SZPUK, Roman. *Chrátová studně*. Volary: Stehlík, 2008, s. 31. ISBN 80-86913-04-9.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 28.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 68.

¹⁷² Tamtéž, s. 8.

do příběhu podaného jedinci v jeho okolí anebo pochází z inspirace jinými intertextuálními a intermediálními zdroji. Takovou intermediální báseň, kde se lyrický mluvčí vpraví do myšlenek a emocí spisovatelky Boženy Němcové a z jejího hlediska – tak, jak ho sám interpretuje – vykresluje tyto pocity při korespondenci v posledních letech jejího života:

Vytírám podlahu. Slovy odí- / vám prosbu, již nečekáš. / Špínou se brodím – / nedopsaným dopisem vraská tvář. / Vleču svůj krvotok / s hadrem mezi stehny – a Kristus nikde. / Co našel by žárlivec, smyje proud stok. / Skloní se přítel? [...].¹⁷³

Szpuk však nezmiňuje ve svých menších příbězích pouze slavné, veřejně známé osobnosti, často také do básně dosazuje osoby, o nichž něco slyšel, anebo s nimiž se osobně zná. Všechny tyto poznatky víme díky poznámkám, jež se vždy nacházejí pod danou básní – komentáře dávají básním jasnější kontury ve smyslu vysvětlení pro čtenáře, autor tedy napovídá, jak texty interpretovat. Výše zmíněná ukázka je reakcí na německý film *A touto nocí nevidím ani jedinou hvězdu*.¹⁷⁴

Některé básně reflektují tematiku stárnutí a smrti, ovšem povětšinou se objevují v závislosti na milostných motivech či ve spojení s Bohem nebo přírodou: [...] *jak obelstít i / tvá ústa zároveň, / okvětní lístky, / stráž nad hrobem*.¹⁷⁵ anebo *Bůh vede starého koně, / andělskou hřívu nad propast*. [...] ¹⁷⁶ Všechna témata tak do sebe víceméně zapadají, autor od sebe neodděluje milostné vztahy, přírodu či Boha, naopak se je snaží stmelit a propojovat i s dalšími – jako s uvedenými motivy stárnutí či smrti.

Podotkněme, že ve sbírce *Chrámová studně* se dá nalézt mnohem více témat či motivů, my se ovšem zabýváme nejvýraznějšími, nejvíce se opakujícími a podstatnými. Vyzdvihněme však poslední téma týkající se hladu, ne pouze ve významu pudové potřeby po příjmu potravy. Vedle toho, což již nepůsobí natolik přímočaře, ve významu pudu jiného, tedy sexuálního chtíče: *...každý den kolem prostitutky – / někdy sám, jindy s kočárem: [...] odešla parkem s prázdnou, / můj hlad tu po ní trvá dál...*¹⁷⁷ nebo v jiné básni *chtivému chlapu sebe dáš, [...] On tvůj hlad, ty jeho potrava*.¹⁷⁸

¹⁷³ Tamtéž, s. 82.

¹⁷⁴ Pozn.: Ačkoli autor uvádí, že se jedná o rakouský film, ve skutečnosti jde však o film německý.

¹⁷⁵ SZPUK, Roman. *Chrámová studně*. Volary: Stehlík, 2008, s. 76. ISBN 80-86913-04-9.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 11.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 94.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 104.

Verše ve sbírce se rýmují, stěžejním rýmem, kterého autor nejvíce využívá, je rým obkročný. Kromě běžného používání metafor (např. lexikalizovaná metafora *jsi srpek měsíce*, básníková vlastní metafora *šum prázdných dlaní*), přirovnání (např. *servali popruhy z těla jak z krosny*) a personifikací (např. *osaměl krystal jinovatky; vítr láme chléb*) se autor nezříká ani vulgarismů (např. *dementní; chcípne; hajzlpapír; hovny; kurev*), což může působit poněkud protichůdně až nevhodně vzhledem k velmi častým náboženským motivům, ovšem není to na české poetické scéně nic až tolik neobvyklého (vulgarismy jsou typickou tendencí například poetického vyjadřování Ivana Martina Jirouse, též známého pod přezdívkou Magor, který se často opíral také o náboženskou tematiku a tematizování Boha). V básních se rovněž vykytují dialogy a přímá řeč.

Sbírka *Chrátová studně* obsahuje ne zcela obvyklé komentáře u každé z básní vysvětlující dobu, lokaci, kontext vzniku daného textu či intertextuální narážku, což přesněji vymezuje význam básně. Z této sbírky můžeme usuzovat zřejmý vliv inspirace biblickými texty, Bůh zde tvoří neoddělitelnou součást sbírky. Personifikace přírody nás již nemůže po předchozích analýzách nijak udivit.

Chrátová studně se, stejně jako Szpukova prvotina, zaměřuje na „mikropříběhy“ různých lidí, ovšem v této sbírce veršů se lyrický mluvčí vícekrát vcítuje do pohledu daného člověka a podává jeho příběh svými očima jako by danou situaci sám zažil a byl při ní přítomen. Nově jsou ve sbírce přítomny milostné a erotické motivy, jaké jsme v předchozích sbírkách nezaregistrovali. Autor se také zabývá tématy stárnutí a smrti, či motivem hladu, ať už skutečného (po potravě) nebo metaforického (sexuální chtíč).

6 Svatava Antošová

6.1 Autorský medailon¹⁷⁹

Svatava Antošová je básnířka, prozaička a novinářka. Narodila se 3. června 1957 v Teplicích, pochází z dělnické rodiny. Ve svém rodišti vystudovala gymnázium a Střední knihovnickou školu, poté pracovala v Okresní knihovně v Teplicích (1976–1978). O několik let později byla zaměstnaná jako dělnice v továrně v Českých Budějovicích (1982–1986), kde v těchto letech žila. Ovšem netrvalo dlouho a opět se vrátila do svého rodného kraje. V roce 1987 se stala brusičkou v teplickém podniku Somet. O pět let později působila v Českém rozhlasu v Ústí nad Labem jako redaktorka. S redakční prací si pravděpodobně začínala uvědomovat, že ji nejvíce baví a naplňuje, proto se tohoto typu zaměstnání držela. Kromě Českého rozhlasu pracovala také v pražském nakladatelství Hearst – Stratosféra od roku 1998 až do roku 2001. Následující rok se znovu vrátila k práci knihovnice do Regionální knihovny v Teplicích. Pracovala dokonce i jako redaktorka časopisu *Cosmopolitan*. Roku 2009 však nastoupila do redakce literárního časopisu *Tvar*. Antošová tedy prošla různými druhy zaměstnání, od intelektuálně zaměřených až po ty s manuální specializací.¹⁸⁰

V sedmdesátých letech publikovala svou poezii samizdatově (*Sen o velikém uniknutí, Underwood, Encefalické probuzení*). V osmdesátých letech se stala zakládající členkou Patafyzického kolegia (PAKO), které je spojeno s regionem Teplic, stejně jako jeho členové (Petr Kuranda, Václav Lukášek, Eduard Vacek a Miroslav Wanek). Své básně publikovala například v časopisech *Vokno, Pako, Babylon, Iniciály, Souvislosti, Host, Tvar, Weles* ad. Často se zúčastnila jako host pořadu *Zelené peří* (uváděný Mirkem Kovářikem a Zdenou Hardbolcovou). Na počátku devadesátých let vzniklo z jejích básní divadelní představení pro pražské divadlo Protoč.

¹⁷⁹ Srov.: Svatava Antošová. In: Czechlit [cit. 27. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.czechlit.cz/cz/autor/svatava-antosova-cz/>; *BáSnění Svatavy Antošové*. In: Český rozhlas Vltava [cit. 27. 4. 2020]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/basneni-svatavy-antosove-7630384>; NOVOTNÝ, Vladimír – PÍORECKÝ, Karel. *Svatava ANTOŠOVÁ*. In: Slovník české literatury po roce 1945 [cit. 27. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=905>; Svatava Antošová. In: Skupina XXVI [cit. 27. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.xxvi.cz/index.php/autori/14-svatava-antosova>; PUTNA, Martin C. *Homosexualita v dějinách české kultury*. Praha: Academia, 2011, s. 162. ISBN 978-80-200-2000-0; KOPÁČ, Radim. *Otočila jsem hlavu tím směrem--: rozhovory se ženami: o literatuře a jiném*. Praha: Protis, 2007, s. 13. ISBN 978-80-7386-002-8.

¹⁸⁰ Spojitost mezi dělnickým původem a povoláním vysledovali Zdeněk Kožmín a Jiří Trávníček, s čímž ovšem nemůžeme zcela souhlasit; viz níže.

Knižně je zastoupena v mnoha sbornících a antologiích (*Zelené peří, Od břehů k horám, Hovnajs!, Divoká jízda, 7edm, Údolí neklidu* aj.). Napsala jedenáct básnických sbírek (tři samizdatově, osm oficiálně), ale také se věnovala próze. První oficiálně publikovaná sbírka s názvem *Říkají mi poezie* byla vydána roku 1987 (Praha: Mladá fronta). Následovaly sbírky veršů *Ta ženská musí být opilá* (Praha: Československý spisovatel, 1990), *Tórana* (Praha: Mladá fronta, 1994), *... aniž tála hlavou* (Praha: Krásné nakladatelství, 1994) a *Kalendář šestého smyslu* (Praha: Clinamen, 1996). V novém tisíciletí se však zaměřila na prozaická díla *Dáma a švihadlo* (Olomouc: Votobia, 2004) a *Nordickou blondýnu jsem nikdy nelízala* (Praha: Concordia, 2005). Po roce 2005 vydává jak poezii, tak prózu: *Ještě mě nezabíjej!* (Praha: Protis, 2005), *Vlčí slina* (Praha: Protis, 2008), *Skoby/Punkt Memory* (Praha: Milan Hodek, 2012). Antošová napsala kromě poetických a prozaických knih také a divadelní hru *Neříkej to mámě* (2011). Její prozatím nejnovější vydanou sbírkou je titul *Dvojakost* (Praha: Milan Hodek, 2014).

6.2 Kritická reflexe tvorby Svatavy Antošové

Svatava Antošová začala publikovat ve svých třiceti letech, roku 1987. Do listopadového převratu roku 1989 byla situace okolo vydávání knih komplikovanější (viz výše v kapitole o Skupina XXVI v literárně historickém kontextu), tudíž doby mezi lety 1987 a 1989 víme o třech samizdatových sbírkách. Z důvodu oficiálního vstupu na literární scénu ve zmíněném věku ji (spolu s Miroslavem Huptychem, Sylvou Fisherovou, ad.) Petr A. Bílek zařadil do „generace osamělých běžců“, přičemž jde o stejnou generaci básníků (narozených v padesátých až šedesátých letech) publikujících v osmdesátých letech dvacátého století.¹⁸¹ Tato generace ovšem dle Bílkových slov nemá ve smyslu básnické tvorby nic společného kromě roku narození.¹⁸²

Jiné zařazení Svatavy Antošové se v dostupné odborné literatuře nevyskytuje, jelikož všechny zdroje odkazují právě na práci Petra A. Bílka, s nímž dále nepolemizují. Zde se vsutku

¹⁸¹ Informace je často citována v různých zdrojích, vždy ovšem s odkazem na práci P. A. Bílka. Z dostupných jsem ji čerpala např. z: LEHÁR, Jan – STICH, Alexandr – JANÁČKOVÁ, Jaroslava – HOLÝ, Jiří. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 916. ISBN 978-80-7106-963-8; HOLÝ, Jiří. *Český Parnas: Vrcholy literatury 1970-1990: Interpretace vybraných děl 60 autorů*. Praha: Galaxie, 1993, s. 366. ISBN 80-85204-07-X; BALAŠTÍK, Miroslav. *Postgenerace: zátiší a bojiště poezie 90. let 20. století*. Brno: Host, 2010, s. 50. ISBN 978-80-7294-355-5; HOLÝ, Jiří. *Česká literatura 4: od roku 1945 do současnosti (2. polovina 20. století)*. Praha: Český spisovatel, 1996, s. 255. ISBN 80-202-0620-5.

¹⁸² BÍLEK, Petr A. *"Generace" osamělých běžců*. Praha: Československý spisovatel, 1991, s. 11. ISBN 80-202-0263-3.

nabízí tvrzení: „ústy jednoho člověka byla vymezena“ generace narozená v padesátých až šedesátých letech, což je poněkud zarážející. Nádavkem můžeme ke „generaci osamělých běžců“ podotknout, že se Petr A. Bílek pokoušel usnadnit jakékoli propojení mezi autory jedné generace. Sám Bílek si v jistém smyslu odporuje. V jedné z částí svého textu definuje tvorbu Sylvie Fisherové jako „beatnickou, rebelskou a neučesanou,“¹⁸³ avšak téměř identické prvky nalézáme také u Svatavy Antošové, taktéž považovanou za „osamělého běžce“ – máme tedy před sebou minimálně dvě autorky podobné poetiky, které ovšem Bílek řadí mezi autory vzájemně si tvorbou ničím nepodobné. Nabízí se nám tedy otázka, zda nejde spíše o generaci nebo aspoň jisté konkrétní básníky „vedle sebe běžící“? Skutečně je Bílkovo přirovnání k „osamělým běžcům“ nejpřiléhavější? „Neběží“ náhodou alespoň na stejné „dráze“? Po důkladnějším přečtení některých z autorů vyvstává otázka, zda není na čase Bílkovu nekriticky (až dogmaticky) přijímanou tezi nepřehodnotit.

Nyní však nastiňme, jak literární odborníci komplexně hodnotí poetiku Svatavy Antošové. Vrátime-li se k tezi Petra A. Bílka, ten v knize *Generace osamělých běžců* věnuje básnířce celou kapitolu, kde jí připisuje neobvyklost poetického projevu: „*A najednou přichází třicetiletá básnířka, která se dívá na životní problémy ,úkolového pracovníka / který se musí pořádně napít aby to do rána vůbec nějak vydržel‘ poněkud jinak.*“¹⁸⁴ Dokonce cituje samotnou autorku, kdy Antošová popisuje, že při psaní pozoruje nejen okolí, ale také své pocity, které poté zachycuje v básních. Petr A. Bílek k tomuto tvrzení náležitě dodává, že důležitým parametrem tohoto zaznamenávání je způsob, jakým Antošová své poznatky vyjadřuje – tedy jako rozpor mezi ideálem a realitou. Dále se Bílek orientuje zejména na její „drsné“ a erotické obrazy, jimiž může autorka často čtenáře šokovat. Ovšem za obrazy plnými smyslnosti shledává literární vědec a kritik cudnost a čistotu (porovnává např. s básněmi Karla Sýse). Odsud literární historik vnímá polohu osamělosti v určitých básních. Spojitost její poetiky nalézá u amerických beatníků od obrazotvornosti (surreality) až po styl vyjadřování.¹⁸⁵

Martin C. Putna v *Homosexuálních dějinách české kultury* kromě beatnických vlivů objevuje u Antošové také zcela logickou spojitost s patafyzikou (byla členkou Patafyzického kolegia v Teplicích) – návaznost na tuto parodii neboli „antivědu“ s jejími fantaskními a absurdními texty. Jiní autoři doby osmdesátých a devadesátých let dle Putny psali obdobně, avšak u Antošové se přece jen dá hovořit o jednom prvku navíc – o tematizování homosexuality. Pozici

¹⁸³ Tamtéž, s. 49.

¹⁸⁴ BÍLEK, Petr A. *„Generace“ osamělých běžců*. Praha: Československý spisovatel, 1991, s. 52. ISBN 80-202-0263-3.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 52-55.

„rebela a provokatéra“ ohledně lesbických témat, dle Putnova názoru, zastává v české literární scéně výhradně Antošová.¹⁸⁶

U převážné většiny se pak literární historici shodují na tzv. „rockové poezii“ příznačné pro tvorbu Antošové v letech osmdesátých. Nejinak je tomu v mínění Vladimíra Novotného. Přiklání se k Bílkovým slovům, kdy autorku považuje za silně provokativní, expresivní a odhalující se svou obrazností. Ba dokonce se – podle Novotného – snaží být originální za každou cenu, proto tvoří své básně svým neopakovatelným rebelským úsilím.¹⁸⁷

Samotná Antošová v rozhovoru s Radimem Kopáčem připouští, že se od reálného světa distancuje prostřednictvím poezie, jak již bylo naznačeno výše: „*poezie mě dokázala dostat někam dál... a umožnila mi vytvořit si svět vlastní. Ten, ve kterém žiju, mi nikdy nestačil.*“¹⁸⁸ V rozhovoru následují výroky o homosexualitě, kdy Antošová zpochybňuje heterosexuálního čtenáře literatury s homosexuální tematikou. Tuto literaturu prý píše menšina pro totožnou čtenářskou menšinu.¹⁸⁹ Radim Kopáč spisovatelce pokládá také otázky týkající se Patafyzického kolegia (PAKO), a zajímá se o to, jak se proměnil její vztah k patafyzice v průběhu od založení tohoto kolegia. Antošová svůj postoj k patafyzice komentuje velice kladně, ani v průběhu let nemá pocit, že by se od absurdity s ní spojené odklonila.¹⁹⁰ Nejen díky tomuto působení se promítá v její tvorbě neustálá snaha se ubránit reálnému světu uvržením sebe sama do světa vymyšleného a fantaskního (aspoň až do roku 2012).

Z reflexí v odborné literatuře a literárních kritik díla Svatavy Antošové se zaměříme především na sbírky *Říkají mi poezie*, *Tórana* a *Dvojakost*, jelikož se jim věnujeme v literárních analýzách. Nejprve začneme s básnickou prvotinou. O této sbírce se v literatuře nesporně vyskytuje nejvíce zmínek, ačkoli se jedná o reflexi vzniklou až po roce 2000. Když se podíváme blíže na pojetí debutové sbírky *Říkají mi poezie*, zjistíme, že se odborné zdroje shodují na těchto tezích: autorčina počáteční tvorba je inspirována různými literárními proudy (tzv. rocková poezie, surrealismus, beatnická poezie ad.), z jejich básní vyzařuje erotická imaginace

¹⁸⁶ PUTNA, Martin C. *Homosexualita v dějinách české kultury*. Praha: Academia, 2011, s. 162 a 174. ISBN 978-80-200-2000-0.

¹⁸⁷ POLÁČEK, Jiří. *Průhledy do české literatury 20. století*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2000, s. 246. ISBN 80-7204-162-2.

¹⁸⁸ KOPÁČ, Radim. *Otočila jsem hlavu tím směrem--: rozhovory se ženami: o literatuře a jiném*. Praha: Protis, 2007, s. 9. ISBN 978-80-7386-002-8.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 17.

¹⁹⁰ KOPÁČ, Radim. *Otočila jsem hlavu tím směrem--: rozhovory se ženami: o literatuře a jiném*. Praha: Protis, 2007, s. 23. ISBN 978-80-7386-002-8.

(převážně s důrazem na homosexualitu), absurdita a ironie.¹⁹¹ Opakují se také některé názory ohledně protikladů, v textech básnířky zaznamenávajících milostné vztahy, a také naopak pocity osamělosti.

Naproti tomu reflexe *Tóraný* se v dostupné literatuře už tolik nevyskytuje. Oproti vcelku jednotnému přijetí *Říkají mi poezie*, ke sbírce *Tórana* přistupují autoři odborné literatury s rozličnými názory: Zatímco jedni tvrdí, že je *Tórana* usazená ve stejném duchu jako prvotina, ale s více abstraktní a obecnější rovinou,¹⁹² jiní inklinují k tvrzení, že tato sbírka působí oproti debutu více niterně až zklidněně.¹⁹³ Zdeněk Kožmín a Jiří Trávníček vyslovují odvážnou myšlenku: „*Další vývoj prokázal, že básnické štěstí Svatavy Antošové se nachází spíše v továrně než v předváděivé a poněkud dekorativní reflexivitě.*“¹⁹⁴ Na tuto poznámku jsme připraveni reagovat nesouhlasně, poněvadž ze sbírky *Tórana* nám není výrazně patrná příbuznost s motivikou „továrny“ neboli se „sociální rovinou.“

K nejnovější sbírce Svatavy Antošové s názvem *Dvojakost* nalezneme pouhé dvě recenze v literárních časopisech. Po sbírce *Kalendář šestého smyslu* (1996) se kritika častěji obrací k jejímu prozaickému dílu (*Dáma a švihadlo* z roku 2004, *Nordickou blondýnu jsem nikdy nelízala* z roku 2005 či *Skoby/Punkt Memory* z roku 2012), o autorčinu poezii jako by zájem odborné veřejnosti opadl. *Dvojakost* recenzuje Iva Málková v časopise *Host*: Oceňuje zde fotografický doprovod Petra Kurandy. Dále samozřejmě neopomíná stěžejní erotické a sexuální znaky v textech, v čemž spatřuje jedinečnost pojetí: v zakoušení blízkosti druhého člověka. Ještě neopomeňme, že Málková chválí soulad poezie s věkem básnířky,¹⁹⁵ uvědomme si, že mluvíme o sbírce publikované téměř o třicet let později od vydání debutu.

Obsáhlejší literární kritiku napsal o *Dvojakosti* Bruno Solařík. Taktéž si detailně všímá fotografií (navíc u některých se dle něj nabízí možnost dřívějšího vzniku než samotné básně). Název sbírky pak chápe jako jistou ambivalenci mezi potřebou vztahu a zároveň hrozby tísne

¹⁹¹ Srov.: CANDRA, Robert. *Báseň mého srdce: (poezie jako výraz osobnosti): rukopisy, portréty, kréda současných českých básníků*. Brno: Host, 2005, s. 180. ISBN 80-7294-154-2; HANUŠKA, Petr – NOVOTNÝ, Vladimír. *Česká literatura ve zkratce*. Praha: Brána, 2001, s. 174. ISBN 80-7243-115-3; MACHALA, Lubomír – GILK, Erik. *Panorama české literatury: literární dějiny od počátku do roku 1989*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, s. 434. ISBN 978-80-244-2070-7; JANOUSEK, Pavel. *Přehledné dějiny české literatury 1945-1989*. Praha: Academia, 2012, s. 355. ISBN 978-80-200-2057-4.

¹⁹² CANDRA, Robert. *Báseň mého srdce: (poezie jako výraz osobnosti): rukopisy, portréty, kréda současných českých básníků*. Brno: Host, 2005, s. 180. ISBN 80-7294-154-2.

¹⁹³ POLÁČEK, Jiří. *Průhledy do české literatury 20. století*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2000, s. 246. ISBN 80-7204-162-2.

¹⁹⁴ KOŽMÍN, Zdeněk – TRÁVNÍČEK, Jiří. *Na tvrdém loži z psího vína: česká poezie od 40. let do současnosti*. Brno: Books, 1998, s. 252. ISBN 80-7242-001-1.

¹⁹⁵ MÁLKOVÁ, Iva. Poetiky poznané i objeované. In: *HOST – měsíčník pro literaturu a čtenáře*, 2014, č. 7, s. 92. ISSN 1211-9938.

z připoutání se k druhé osobě. Přílehavě označuje „dvojakost“ k těmto protichůdným pocitům termínem „*vzrušená vyrovnanost*.“ K lyrické mluvčí dodává, „*že vědomí sebe sama získává skrz pohled zvenčí – prostřednictvím komunikace s někým dalším*.“¹⁹⁶ Zvýše uvedeného vyplývá, že podle Solaříka tvoří ve *Dvojakosti* podstatnou složku druhá osoba, s níž chce mluvčí sdílet životní okamžiky, a díky níž sama na sebe nahlíží.

6.3 Analýzy vybraných sbírek Svatavy Antošové

6.3.1 Říkají mi poezie

Jedna z prvních knižně vydaných sbírek od Svatavy Antošové nese název *Říkají mi poezie*. Sbíрку vydalo pražské nakladatelství Mladá fronta roku 1987 v edici Ladění.¹⁹⁷ Jedná se o útlý brožovaný výtisk bílé barvy, černým písmem je vytištěn titul a červeným jméno autorky. Na obálce rovněž můžeme spatřit ilustraci náramku či náhrdelníku, na němž jsou za sebe navléknuté malé předměty jako například hrací kostka, mušle, čtyřlístek, tužka či více běžné korálky ve tvaru srdce, kulaté anebo hranaté. Obálku graficky upravil Pavel Sivko.

Na pravé záložce přebalu nalezneme krátký medailon Svatavy Antošové společně s její fotografií. Dále si pak na obou vnitřních stranách přebalu můžeme přečíst, kam v literárním kontextu řadí Miroslav Kovářik básnický talent Antošové, anebo jak nahlíží na její poetiku. Ke slově Kovářika se ještě vyjádříme v závěru své analýzy knihy *Říkají mi poezie*. Sbířka není rozdělena na žádné oddíly, možná z toho důvodu, že obsahuje pouze čtrnáct básní na třiceti šesti stranách, přičemž každá báseň zabírá rozsah dvou stran.

Nejdříve se ovšem vrátíme k samotnému názvu *Říkají mi poezie*. Jak jsem již výše zmiňovala, kresba na obálce hned vedle názvu působí velice hravě a zároveň s ním koresponduje. Stejně jako se objevují na ilustraci náramku všelijaké předměty, za nimiž můžeme proniknout k všeobecnému pojetí poezie či je nalézt v motivech básní (např. srdce-láska, tužka-psaní aj.), taktéž poetický text popisuje nejenom veškerý aktuální svět, ale zároveň

¹⁹⁶ SOLAŘÍK, Bruno. Kosočtverce. In: TVAR – literární obtýdeník, 2016, č. 12, s. 21. ISSN 0862-657X.

¹⁹⁷ „*O jedenáct let později [tedy v roce 1987, pozn. A. K. P.] vznikla edice Ladění (1987–1994, 43 sv., red. do 1989 Jaromír Pelc, Karel Sýs, Josef Velčovský a Jiří Žáček, od 1990 Vojtěch Kantor /neuveđen/, od 1992 Jiří Rulř), jejímž prostřednictvím se v literárním prostředí etablovali básníci Svatava Antořová, Norbert Holub, Lubor Kasal či Zdeněk Lebl, v devadesátých letech Petr Borkovec, Martin Langer, Petr Motýl, Ewald Murrer, Bořena Správcová, Jaromír Typl aj. Méně často redakce zařazovala první knihy prozaiků (Ivan Matoušek, Martin Vopěnka); Michal Ajvaz v edici debutoval jako básník i jako prozaik.*“; JAREŠ, Michal. MLADÁ FRONTA. In: Slovník české literatury po roce 1945. [cit. 5. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.slovnikeskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1656>.

také svět fantaskní. Samotný název *Říkají mi poezie* může směřovat buď k lyrickému mluvčímu, k autorce samotné, anebo k poezii jako takové. Nicméně pravděpodobně se nám tato otázka rozkryje, jakmile se podíváme blíže k jednotlivým básním.

Nejprve si nastíníme leitmotivy, které prostupují celou sbírkou. Zásadním tvůrčím pojítkem mezi texty je bezpochyby snovost překlápějící se až v surreality. Nejenom v titulní básni¹⁹⁸ sbírky se setkáváme s tímto motivem: *Říkají mi poezie / a vymýšlejí si mé nohy [...] na mém Mysu začalo bít poledne / albatros se závojem z bílých růží přináší / radostné poselství / ale znovu jsou to jenom mé nohy [...]*.¹⁹⁹ Jako by si svou imaginativní tvorbu samotná autorka prostřednictvím lyrické mluvčí uvědomovala: [...] *a všechno se otáčí se mnou / tolik podivuhodných vesmírů v jedné vteřině / tolik nechráněných nocí / tolik spřežení rychlejších než myšlenka na smrt / a tolik imaginace / nemohu ji zastavit ani se jí zmocnit [...]*.²⁰⁰

Ač by se to tak mohlo na první pohled jevit, zdánlivě nahodilé obrazy, jež Antošová předkládá, nepovažujeme za náhodné či uspořádané bez jakékoli vnitřní logiky. Tato orientace na surreálné a fantaskní světy ovlivněné snovou logikou tvoří významnou součást jejího autorského stylu. Z uvedených veršů se může zdát, že se nedokáže ovládnout a v básni zaznamená veškeré nesouvislé obrazy, které se jí zrovna promítají v myslí. Ovšem jiný způsob, jak tento systém chápat, je zcela záměrné vrstvení nesourodých výjevů za sebou. S tím ostatně koresponduje též ilustrace náramku na obálce sbírky – bez jakéhokoli uspořádání či klíče jsou za sebou navlečeny malé předměty, jako by obálka předznamenávala obdobným způsobem za sebou umístěné verše Svatavy Antošové.

Sbírka se vyznačuje dalším neméně podstatným motivem: V některých případech se lyrická mluvčí nezdráhá projevit velmi explicitně své pocity. Pomocí básní se neostýchá znázornit eroticky laděné hrátky či texty naplněné sexuální tenzí, které s největší pravděpodobností mohly v osmdesátých letech čtenářstvo šokovat (patrně je tomu tak i dnes). Uveďme si vše vypovídající ukázkou z básně s názvem *Blond'até fialky*: [...] *není-li to příliš smělé a intimní / jako dokonalá vagína / božská lotřice [...] jako modřín shodím na chvíli vlasy / a vzdávajíc se větru a tobě zůstanu trčet na obzoru / spanile holá [...]*.²⁰¹ Otázkou zůstává, zda se Antošová úmyslně snaží konsternovat své čtenáře erotickou přímostí nebo spíše „vytahuje na světlo“ své niterné chtíče, z nichž se potřebuje otevřeně vyslovit.

¹⁹⁸ Tedy v básni *Říkají mi poezie*.

¹⁹⁹ ANTOŠOVÁ, Svatava. *Říkají mi poezie*. Praha: Mladá fronta, 1987, s. 7-8. ISBN není.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 17.

²⁰¹ Tamtéž, s. 17-18.

Nicméně ve sbírce objevíme rovněž romantickou linii milostné poezie bez flagrantně expresivního zobrazení erotiky. V těchto textech jde čistě o projevení náklonnosti a potřebu lásky k druhé lidské bytosti: [...] *ale já / celá vyhublá z tvojí lásky / a svátečních cigaret / tě nikdy nevyměním za hladce oholenou tvář / perfektního auta / za prestiž [...]*.²⁰² V tomto textu *Pro tebe* zřetelně poznáváme oddanost a lásku ke stejnému pohlaví, jelikož verš se slovy *hladce oholenou tvář* symbolizuje atribut mužství.

Často se autorka také potýká se záležitostmi ohledně stárnutí a smrti:

[...] *Svět se chce bavit a zapomínat / a hrát dál svou bláznivou komedii / pokaždé jiné osoby a obsazení / pokaždé stejný žalostný konec / jenž nikoho z nově nastupujících aktérů nezajímá / Znovu je slyšet třetí zvonění / smuteční hra za kohokoliv z nás [...]*.²⁰³

Lyrická mluvčí komentuje každodenní svět, a jakou roli v něm každý z nás hraje. Z veršů vyznívá depresivní, fatální, ale zároveň věcný až téměř ironický ráz. Téma stárnutí se objevuje ve spoustě dalších textů. V jedné z básní představuje hlavní pilíř: *Jednou tě opustím [...] náš pokoj ztichne stářím nevyhnutelným a hrozným / tím stářím / které je jako prošlapaný koberec [...]*.²⁰⁴

Kromě výše popsanych motivů se v *Říkají mi poezie* nejednou ocitáme v exotických světech. V těchto krajinách vystupuje široké spektrum národností. Současně se ovšem cizokrajnost mísí s nádechem hrůzy nebo předzvěstí nějaké zkázy: *V sedle smrti / lze spatřit kouzelníka z Madagaskaru [...] Araby zamilované do chaosu světa [...] karibské divochy s písní zatracení [...] Turky před Araratem*.²⁰⁵ Lyrická mluvčí v textu z tohoto světa obklopeného vášní a rozpadem raději prchá. Na druhou stranu svádí sama se sebou určitý vnitřní boj. Vypadá to jako pokus si vymodelovat v textech imaginativní svět, kam by se mohla ukrýt, a utéci před světem skutečným, jenže nakonec nevydrží ani ve svém smyšleném světě. Téměř identické fantaskní až mýtické krajiny si Antošová vymodelovala kupříkladu i v následně vydané sbírce *Ta ženská musí být opilá!* z roku 1990.

Zmiňme ještě jeden fakt nebo lépe řečeno načrtněme perspektivu lyrické mluvčí. Samozřejmě se pozice lyrické mluvčí mění v každé z básní. Jedna poloha však „prosakuje“ k samé podstatě sbírky. Jde o rozdělení na skupinu „my versus oni“, přičemž „my“ je spojováno

²⁰² Tamtéž, s. 32.

²⁰³ Tamtéž, s. 6.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 28.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 25.

s jakýmsi inteligentním seskupením a poezií (a těmi, kdo se jí zabývají), zatímco „oni“ mají značit přesný opak, tedy lidi méně inteligentní, či alespoň pohybující se mimo intelektuální sféru. Lyrická mluvčí sama sebe řadí do skupiny „my“. Zde vyvstává ona zajímavost, že Antošová v medailonku v této sbírce uvádí své povolání dělnice odpovídající spíše skupině druhé. Nicméně pojďme se podívat na konkrétní ukázkou z básně *Říkají mi poezie*:

[...] *nic nepochopí / ani když jim zpřístupním tajemství alchymie / či vrcholy Tibetu / pořád stále sejní omezení hokynáři / s historickou zabeđeností [...] prchejme / mé zázračné křehké děti inteligence a lásky / vždycky je nablízku někdo / kdo nás honí [...].*²⁰⁶

Z básně není zcela jednoznačné, zda se lyrická mluvčí promítá do samotné poezie a mluví ke čtenáři „ústý poezie“. Mluvčí by v tomto případě mohla sama sebe ztotožňovat s podstatou poezie, ačkoli jde jen o naši domněnku.

Básně jsou psány volným veršem (s občasným výskytem rýmu), všechny v rozsahu na dvě strany a v poměrně dlouhých verších rozvolněného metra – jen výjimečně se vyskytují básnické figury jako enumerace (např. *s jedním střevícem z březové kůry [...] s očima chladnými jako křišťály temnot / s ústy mramorového mouřenína*²⁰⁷). Básně uvedené incipitem se rovnoměrně střídají s básněmi s vlastním názvem. Co se týká užití básnických figur, Antošová hojně používá metafory či personifikace, místy se ve verších vyskytují řečnické otázky a texty se často vyznačují ironickou promluvou. Dále v básních nalézáme protiklady, jindy se setkáme rovněž s poněkud neobvyklými slovy jako například *kenzan* či *metresa*.

Na závěr se pokusme zohlednit paratext Miroslava Kovářika na vnitřní straně přebalu, v němž shrnuje svůj pohled na sbírku *Říkají mi poezie*. Kovářik vystihuje básnickou prvotinu trefnými výrazy, dle něj Antošová „*rozráží obzory, prolamuje stereotypy a organizuje po svém nový básnický svět.*“²⁰⁸ Z analýzy sbírky můžeme doložit, že uvedené vyjádření se týká především (tabuizované) erotické expresivity, surreality a snovosti veršů. Surrealistickou tvorbu autorky připisuje inspiraci beatnickému směru.²⁰⁹ Svatava Antošová se svou prvotinou snaží předložit svůj básnický svět a zpřístupnit jej veřejnosti (bez ohledu na své společenské

²⁰⁶ Tamtéž, s. 7-8.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 11.

²⁰⁸ Tamtéž, vnitřek přebalu.

²⁰⁹ Tamtéž, vnitřek přebalu.

postavení): „*Dělnice ze smaltovny, žena, která touží se touží realizovat i v tomto prostředí, o němž dostáváme zprávy s přímočarou otevřeností.*“²¹⁰

6.3.2 Tórana

Po sbírce *Ta ženská musí být opilá!* publikovala Svatava Antošová svou třetí sbírku s názvem *Tórana*. Tuto knihu opět vydalo nakladatelství Mladá fronta v Praze. *Tórana* byla vytištěna roku 1994. Sbírká má černý přebal s bílým textem. Přebal navrhla a graficky upravila Klára Kolářová, ve sbírce se ovšem nenachází žádné ilustrace. Na levé záložce si můžeme všimnout krátkého medailonu autorky.

Oproti brožované knize *Říkají mi poezie* je *Tórana* podstatně obsáhlejší (dvacet sedm básní na šedesáti pěti stranách) a tentokrát ji autorka rozčlenila do čtyř oddílů, přičemž ihned první báseň nepatří ani do jednoho z oddílů, proto malinko vyčnívá. Oddíly Antošová nazvala: *Ultima Thule, Království zeleného měsíce, Sargassum* a *Tórana*. Tyto části jsou počtem básní vyvážené až na závěrečný oddíl tvořící pouze jedinou. Sbírkou otvírá latinské sousloví *Pro mea consorti tori*, což ve volném překladu znamená: *Pro moji manželku*.²¹¹

Zastavíme-li se u titulu sbírky, můžeme si povšimnout, že *Tórana* pravděpodobně není slovo, se kterým by se čtenář běžně setkával. *Tórana* znamená označení pro monumentální vstupní bránu indického chrámu.²¹² Můžeme pouze spekulovat, proč si autorka vybrala právě tento název pro svou třetí sbírku. Pokud se přikloníme k samotnému významu tohoto slova, je možné, že měla v úmyslu stvořit „vstupní bránu svého poetického světa“ pro sebe a své čtenáře. Z vyznění celé sbírky by tento popis mohl vyhovovat, ačkoli by autorka mohla také čerpat ze svých zkušeností a cest do Indie: [...] *Kdesi v Praze v Cerekvici v Indii v říjnu mi / hebce odporuješ [...]*.²¹³

Začneme prvním oddílem s latinským pojmenováním *Ultima Thule*, což v obecnějším smyslu představuje vzdálenou zemi nebo ostrov ležící na „samém okraji světa“. Legenda o této

²¹⁰ Tamtéž, vnitřek přebalu.

²¹¹ Překlad konzultován s Mgr. Hanou Stoklasovou, PhD.

²¹² „Ideální schéma indického chrámu se skládá z velkých soustředných čtyřúhelníkových nádvoří uzavřených hradbami s monumentálními branami (torana) na všech světových stranách. Uprostřed je svatyně, chrám s pyramidální střechou, a před hradbami je situována řada vedlejších budov. Toto rozvržení odpovídá indické představě světa obklopeného oceány, jehož symbolem je velký čtvercový útvar s vodními nádržemi kolem chrámu.“ STAŇKOVÁ, Jaroslava – PECHAR, Josef. *Tisíciletý vývoj architektury*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1979, s. 34-35.

²¹³ ANTOŠOVÁ, Svatava. *Tórana*. Praha: Mladá fronta, 1994, s. 15. ISBN 80-204-0479-1.

zemi pochází již z antiky.²¹⁴ Část *Ultima Thule* obsahuje deset básní. Ústřední motiv prvního oddílu nelze přesně určit. Antošová zde míchá několik motivů, většina z nich se ovšem objevuje již v její prvotině *Říkají mi poezie*. Znovu se setkáváme se surrealistickými a snovými obrazy či milostnými a eroticky laděnými básněmi. Z *Ultima Thule* vyplývá jakési přání úniku z reality, ať už tím autorka míní cokoli. Klíčové je, jak se pokouší zmizet – celou sbírku (tedy nejen první oddíl) stmeluje vodní živel, po němž se lyrická mluvčí vydává pryč: [...] *je třeba plout / dokud se vrak udrží [...] a nepozorovaně odrážím od břehu / Avšak / moje loď je jen vyzáblá kobyłka [...]*.²¹⁵

Na rozdíl od autorčiny básnické prvotiny se v části *Ultima Thule* nalézají aluze na biblické motivy či antické hrdiny. Některé z básní dokonce lyrická mluvčí jako by sama zažila, ačkoli to časově není reálné, přesto „cestuje“ snovými představami do minulosti či budoucnosti – občas staletí vpřed i nazpět: [...] *Spánek se změní v krystal touhy / touha v apokryf / Znovu si projdeme stadiem Marťanů / a ryb / Bude to newspeak [...] jenž se začíná a končí / v jediném mrknutí panenky Matky Země [...]*.²¹⁶

Tato putování taktéž odkazují k autorčině touze po jiném světě, do něhož proniká buď díky své partnerce anebo svým vidinám a představám:

[...] *Večer se proměnil v tebe a vybuchl [...] bez boha v srdci jen barokní touhu žít
[...] moje loď je nový světadíl převrácený klobouk opia / zázrak [...] Pád do
minulosti vyvolal válku na Měsíci / všechno se odehrálo jakoby v jedné vteřině [...]
zmizení celých generací [...]*.²¹⁷

Verše působí jako údery psané v hlubokém extatickém stavu, někdy až neuspořádaně a nahodile. Slova se za sebe vrství v ne zcela smysluplném řádu. Ocitáme se ve fikčním světě s velmi neotřelými metaforami.

Druhý oddíl *Království zeleného měsíce* (obsahující osm básní) společně se třetím *Sargassum* (sedm básní) se zaměřují především na milostnou a erotickou vlnu. Ve druhém

²¹⁴ „Thule se někdy nazývala také Ultima Thule, kdy slovo ultima čili ‚nejzazší‘ naznačovalo její polohu na dalekém severu, ačkoli občas bývají takto označené lokality pokládány naopak za dva různé ostrovy. V antice se o Thule soudilo, že je snad ostrovem Saaremaa v Baltském moři, ale rovněž se tak říkalo celé Skandinávii. Ve středověku se názvy Thule a Ultima Thule užívaly pro Island, Grónsko a další ostrovy na vzdáleném severu. Říká se rovněž, že Thule mohla být Island a Ultima Thule Grónsko. V obecnějším smyslu označoval název Ultima Thule jakoukoli vzdálenou oblast na zemi.“ LEVY, Joel. *Atlantida a další ztracené civilizace: poznejte dějiny a moudrost Atlantidy, Lemurie, země Mu a dalších starověkých civilizací: atlas*. Praha: Metafora, 2008, s. 152. ISBN 978-80-7359-169-4.

²¹⁵ ANTOŠOVÁ, Svatava. *Tórana*. Praha: Mladá fronta, 1994, s. 11-12. ISBN 80-204-0479-1.

²¹⁶ Tamtéž, s. 17-18.

²¹⁷ Tamtéž, s. 24-25.

oddíle se lyrická mluvčí jako by nemohla rozhodnout a neustále tápala mezi pocitem viny (ovlivněna reflexí veřejného mínění) a pocitem uspokojení z homosexuálního vztahu: [...] *Dvě dívky milující se víc / nežli je schopen přijímat / zalidní pokoj barevnými stíny [...] jsou si tak blízko / že se ti ještě mohou ztratit / v růžovosti své viny.*²¹⁸ Z dalších textů druhé části vyplývá vnitřní boj lyrické mluvčí, kde se sváří nadšení a jistá míra bezpečí z blízkosti druhého člověka, naopak rovněž strach i nejistota: *Blíží se vlci / má láska [...] Čas je snad zastaví dřív / než nám srdce probodne / trojramenný šíp.*²¹⁹

Království zeleného měsíce uchovává jednu přiznanou spojitost se Skupinou XXVI. Báseň *Hnědá skvrna na nebi tvého oka* je otevřeně věnována Příchovicím (každoroční místo setkání skupiny). Ačkoli se báseň zřejmě „odehrává“ v Příchovicích, téma textu tomu nenaskládá kromě zmínky o lyžařích, kteří jsou slyšet z povzdálí (jelikož se Příchovice nacházejí v horách). Lyrická mluvčí ve verších se věnuje své přítelkyni, tudíž se opět točí kolem erotických motivů.

Třetí oddíl *Sargassum* je pojmenován po druhu mořských řas, přičemž dva druhy žijí v Sargasovém moři ležícím poblíž Bermudských ostrovů.²²⁰ U předchozích částí sbírky se autorka nemůže odtrhnout od erotických motivů, není tomu jinak ani v *Sargassum*. Mluvčí se zmítá mezi rozkoší a touhou svou milenkou zavrhnout. Z textů vyplývá, že mluvčí a její přítelkyně stojí samy proti celému světu.

Poslední oddíl nese stejný název jako sbírka samotná, navíc oddíl *Tórana* obsahuje jedinou báseň. Je pojmenována *Jsme na moři* a zakončuje celou sbírku motivem vodního živlu, který se s více či méně patrnými náznaky ocitá téměř ve všech textech knihy. Závěrečná báseň podpírá podstatu sbírky a její důležité motivy zmiňované v předchozích odstavcích. Uveďme si vybrané verše pro názornost:

[...] *A uprostřed té iluze [...] člun s dvěma ženami, [...] blíží se k bráně z kamene.
/ Naše postavy sevřené osamělostí a strachem [...] Vymyslely jsme si i nebe – ubohá
/ přítelkyně [...] Zbytek světa někam odletěl / a dvě Atlantidy chtějí mít znovu celý
/ vesmír pro sebe. [...] jež nás vede k Mnemosyné, / a vím, že jedna druhé chystá
soud.*²²¹

²¹⁸ Tamtéž, s. 38.

²¹⁹ Tamtéž, s. 41.

²²⁰ NOVÁK, Jan – SKALICKÝ, Milan. *Botanika II.: systém rostlin*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2007, s. 22. ISBN 978-80-213-1688-1.

²²¹ ANTOŠOVÁ, Svatava. *Tórana*. Praha: Mladá fronta, 1994, s. 60. ISBN 80-204-0479-1.

Společně s mluvčí míříme k tragickému konci jejího vztahu. V monologu se odkrývá zlá předtucha nějaké události, která pravděpodobně tento milostný poměr, a tím také jejich „vymyšlenou“ sféru zničí. Nicméně netušíme, kdo z nich tento krok učiní, a jestli nakonec mluvčí neuvádí na povrch pouze svou bázeň ve formě iluze: [...] *Dívám se na tebe / a vím, že jedna z nás zlý osud v ruce / svírá. Pomalu jako žena ženě se brána / otevírá.*²²²

Básně v *Tóraně* jsou psány volným veršem s občasnou přítomností rýmu. Básnířka se stále (taktéž i ve sbírce *Říkají mi poezie*) vyjadřuje prostřednictvím poměrně dlouhých až „krkolomných“ veršů, třebaže funkčně textem plynou. V určitých básních vede mluvčí monolog, ale mířený k druhé osobě. Nechybí zde spousta metafor, přirovnání, personifikací či metonymií. Při pozornějším čtení odhalíme i nějaké anafory, neologismy (*rukymžik*) nebo anglické výrazy (orwellovský *newspeak*, jímž básnířka odkazuje na zjednodušenost a přímočarost: *Bude to newspeak / bude mít písmo bez ozdob* [...])²²³.

Mirek Kovářik pro tentokrát neobohatil tuto sbírku svým komentářem. Nicméně i bez jeho hodnocení víme, že celá sbírka se od prvotiny nijak dramaticky neliší. Stále zde panuje erotická vášeň a milostné vztahy. Mluvčí se snaží uniknout do stvořeného světa společně se svou spřízněnou duší. Sbírkou pak „protéká“ motiv vodního živlu od začátku až do konce.

6.3.3 Dvojakost

Prozatím poslední publikovanou sbírku Svatavy Antošové vydalo roku 2014 královéhradecké nakladatelství Milan Hodek. Obal sbírky s názvem *Dvojakost* má vcelku jednoduchý design s nevýraznými barvami (bílé, černé a šedivé) podobně jako u jejích předchozích knih *Říkají mi poezie* či *Tórana*. Na obálce a rovněž v celé sbírce (u každé z básní) se opakují fotografie s kosočtvercem – symbolem pro ženský pohlavní orgán v českém prostředí. Obálku a grafickou úpravu zajistil Petr Kuranda.

Na levé záložce je vytištěn autorčin medailon, který obsahuje výčet knižních publikací Svatavy Antošové. Na pravé záložce pak nalezneme medailon Petra Kurandy. *Dvojakost* se nedělí na oddíly, dokonce nemá ani očíslované strany. Sedmadvacet básní bylo rovnoměrně uspořádáno – báseň na dvě strany, přičemž zde postřehneme jistý řád: pod názvem básně (převážně jednoslovným) najdeme fotografii a na protilehlé straně se nachází text básně.

²²² Tamtéž, s. 61.

²²³ Tamtéž, s. 17.

Fotografie povětšinou koresponduje s názvem básně (např. báseň s názvem *Stopa* doplňuje fotografie nasprejovaného kosočtverce připomínajícího otisk zvířecí tlapy). V uspořádání fotografií a básní můžeme spatřovat určitou „dvojakost.“

Název *Dvojakost* inklinuje směrem k tématům rozvojení, rozpolcení, přetvářce nebo k protikladům. Zároveň se ona „dvojakost“ patrně bude týkat femininní povahy, čemuž odpovídá i fotografická příloha. Může jít také o složení slov „dvoj“ a „jakost“, což nás spíše přivádí ke „dvojitě kvalitě“, což nepůsobí zrovna jako věrohodný výklad pro tuto sbírku. Přirozeně se prozatím držíme pouze spekulací, při hlubší analýze sbírky bychom měli dojít k jasnějšímu závěru.

Začněme nejprve motivem, jenž je pro tvorbu Svatavy Antošové nejtypičtější. Jedná se o erotický motiv mající místo snad v každé z jejích publikací (nejen básnických). Sbírkou *Dvojakost* nastává jakýsi převrat. Rovněž ve *Dvojakosti* se několikrát objeví erotický motiv, ovšem již se nedá mluvit o ústředním motivu sbírky. Autorka jako by „vystřízlivěla“ po předchozích sbírkách, kde čtenáře šokuje sexuální expresivitou.

Dvojakost oplývá jiným hlavním motivem. Veškeré texty se (obvykle) točí kolem milostných vztahů. Nicméně na rozdíl od předešlých sbírek se jen pomálu setkáváme s erotikou neodmyslitelně patřící k partnerským vztahovým záležitostem. Téma poslední vydané sbírky vyplývá ze vztahových zkušeností. Lyrická mluvčí se náhle potýká s odmítnutím, se samotou, pocity marnosti a bezradnosti. Zároveň stále touží po pozornosti milované osoby: [...] *Žábry si třeba o krb roztrhnu / - jen když mě budeš vnímat / místo televize / Ploutve ať mi klidně proděraví / třeba zlatá vidlička / - jen když aspoň na chvíli se zarazíš / a zvedneš hlavu od večeře [...].*²²⁴

Mění se tedy přístup lyrické mluvčí ke vztahům. Od této sbírky již nevypadá, že je naivně zamilovaná do druhé osoby, naopak, kriticky až ironicky přistupuje k nefunkčním vztahům či rozchodům. Vrací se zpátky ke vzpomínkám, kdy se společně se svými přítelkyněmi oddávaly punkovému životnímu stylu:

Punkerský holky měla jsem dvě [...] Che Guevaru po zdech sprejovaly [...] Až jednou / Bylo takhle ráno po mejdanu / a holky místo aby spaly / drsnácky mi

²²⁴ ANTOŠOVÁ, Svatava. *Dvojakost*. Praha: Mladá fronta, 2014, s. 21, nepaginováno. ISBN 978-80-87688-19-9.

*oznámily / že jdou prostě do školy [...] A že prej ten punk na mě / celou dobu jenom hrály.*²²⁵

Poodhalení ironického postoje mluvčí tady vytvořilo téměř až komickou situaci, a to především v „hořkém“ závěru básně. Z této básně cítíme rebelství, zároveň jakýsi ironický úškleb nad rebelstvím falešným, pozérským (dívky, předstírající rebelii a punk, ráno odchází do školy, která je pro mnohé představitele punku „hlavním nepřítelem“²²⁶).

V jiných textech lyrická mluvčí nepůsobí natolik suverénně, natož aby řešila své vztahové problémy s nadhledem. Trápí se svou osamělostí a tím, jak vkládala energii do zjevně nefunkčních vztahů a snahy oprostít se od nich: [...] *stojím tu celá bezradná / a neumím si vybrat z tolika cest / po kterých se od tebe dá odejít [...] Žádným směrem možnost / návratu a pochopení [...]*.²²⁷ Tyto verše jsou očividně naplněné úsilí zanechat za sebou milovanou osobu a vymanit se z jejích spárů, což činí mluvčí potíže.

Z básní cítíme jakousi nevyrovnanost a rozpolcenost: lyrická mluvčí se někdy přiklání k variantě „být nad věcí“, jenže jindy se jí to nedaří. Tímto se dostáváme k samotnému názvu sbírky *Dvojakost*. Právě v daném vnitřním váhání a rozporu tkví stěžejní bod sbírky. Není to ovšem jediný atribut. *Dvojakost* můžeme zpozorovat zároveň například ve falešném charakteru anebo v protikladech objevujících se v některých básních: [...] *Trochu se uvěznit / trochu si prchat / Popraskat sytostí / slepit se o hlad / Být jako ostatní / procházet městy / Dotekem marnosti / obědít cesty*.²²⁸ Určitý vnitřní rozkol nalézáme také v okamžicích, kde se mluvčí obtížně rozhoduje, zda splynout s okolím a nelišit se od ostatních.

Vypíchněme jednu zajímavost. V předchozích sbírkách se Antošová vzdaluje od skutečného světa a tvoří si svůj vlastní snový až surrealistický fikční svět. Ve *Dvojakosti* přichází zlom. Prostřednictvím lyrické mluvčí popisuje naprosto běžné každodenní chvíle: *Rozložila jsem na stole / místo prostírání / několik výpisů ze svého účtu [...] Když jsem tě ale spatřila / s nožem v ruce / oběd jsem zrušila / a načmárala na výpis / místo výše zůstatku / svůj portrét*.²²⁹ Svatava Antošová vyvíjí svou poetiku, zjednodušuje ji, už není zaobalená v tolika mnohoslovných a těžkopádných verších, naopak se pár slovy dostává přímo k jádru sdělení.

²²⁵ Tamtéž, s. 27, nepaginováno.

²²⁶ Což se projevuje nejen v punkové kultuře, ale i v textech klasických i novodobých punkových interpretů. Za všechny připomeňme alespoň The Ex Pistols a jejich *Schools are Prisons*.

²²⁷ ANTOŠOVÁ, Svatava. *Dvojakost*. Praha: Mladá fronta, 2014, s. 39, nepaginováno. ISBN 978-80-87688-19-9.

²²⁸ Tamtéž, s. 37, nepaginováno.

²²⁹ Tamtéž, s. 49, nepaginováno.

Nezanedbatelným motivem je splynutí autorky s přírodou. Velmi často se ztotožňuje s přírodní scénérií, kterou kolem sebe zkoumá: [...] *co je hornina / o kterou bouřka kdysi zavadila / a přesto jako ona pořád / trochu probíjím [...]*.²³⁰ Přírodní motivy se ve *Dvojakosti* objevují většinou v souvislosti s lyrickou mluvčí, když se empaticky sžívá s naturálním prostředím, v čemž můžeme spatřovat také určitou „dvojakost“ – ve spojení civilního života člověka s přírodou.

Zmíňme ještě poslední z motivů, v němž se Antošová dotýká stárnutí. Lyrická mluvčí si však zcela nepřipouští, že by ji stáří nějakým způsobem ovlivňovalo. Toto téma se vyskytuje ve verších společně s nenaplněnou láskou: [...] *Dospělost se mi vyhnula / stejně tak láska – samé lhaní [...]*²³¹ anebo [...] *Snít o lásce ve věku / kdy spousta jiných myslí / už jen na duchod.*²³² Přesto jde básnířka stále „s dobou“, orientuje se v základních pojmech dnešního světa plného technologií a používá je ve svých básních: *Až bude válka / jenom na webu*²³³ či v jiné básni [...] *TO SE JÍ LÍBÍ / Loví je na Facebooku/ sbírá po chatech / vrtí se kvůli nim před webkamerou / a celé noci prosedí u skypu.*²³⁴ Na druhou stranu může Antošová tyto technologie kritizovat a vyjadřovat tak svůj nesouhlas prostřednictvím ironie.

Ve *Dvojakosti*, jak jsem již zmínila, se Antošová začíná ubírat směrem k veršům s menším počtem slov a sází spíše na stručnost a jednoduchost. Za další změnu ve vývoji její poetiky můžeme považovat přechod od volného verše k rýmovaným textům. Přirozeně se Antošová vyjadřuje pomocí metafor, personifikací či metonymií. Občas se v básních setkáme s refrémem nebo řečnickými otázkami. Zřídka se pak objevuje apostrofa.

V závěru knihy, stejně jako u debutu *Říkají mi poezie*, se ke *Dvojakosti* vyjadřuje Mirek Kovářík. Dle Kováříka lze ve sbírce „dohledat psychologická definice ‚dvojakosti‘ jako označení pro zvláštní duševní stav, kdy člověk má zcela protichůdné pocity sympatie a antipatie, lásky a nenávisti zároveň. Jde o vnitřní ambivalenci [...]“.²³⁵ S tímto tvrzením můžeme souhlasit, bylo již nastíněno výše.

Musíme se však vymezit proti názoru, že jde převážně o *erotická mikro-dramata*.²³⁶ Bezpochyby se ve *Dvojakosti* odehrávají jisté dramatické „mikropříběhy“, avšak erotika je

²³⁰ Tamtéž, s. 9, nepaginováno.

²³¹ Tamtéž, s. 25, nepaginováno.

²³² Tamtéž, s. 57, nepaginováno.

²³³ Tamtéž, s. 23, nepaginováno.

²³⁴ Tamtéž, s. 47, nepaginováno.

²³⁵ Tamtéž, s. 60, nepaginováno.

²³⁶ Tamtéž, s. 61, nepaginováno.

přítomna vskutku pouze v menšině textů (navíc ve srovnání s předchozími sbírkami). Básně se více zaměřují na milostné vztahy bez „expresivní erotické poetiky“, pro poezii Antošové jinak natolik typické přízvisko.

7 Ewald Murrer

7.1 Autorský medailon²³⁷

Básník, prozaik, redaktor, žurnalista a výtvarník Ewald Murrer (umělecký pseudonym, vlastním jménem Michal Wernisch) se narodil 24. července 1964 v Praze. Je synem básníka a překladatele Ivana Wernische a výtvarnice Heleny Wernischové, jeho bratrem je evangelický teolog Martin Wernisch. Ivan Wernish od rodiny odešel ještě dříve, než Ewald Murrer nastoupil na základní školu, vyrůstal tedy se svým bratrem bez otce, ovšem jeho roli jim svým způsobem suploval otčím Tomáš Pěkný. V současnosti je již Michal s Ivanem Wernischem v kontaktu.

V mládí byl Ewald Murrer učněm na Středním odborném učilišti zahradnickém v Praze od roku 1980 do roku 1985. Ještě roku 1985 pracoval jako zahradník při Kanceláři prezidenta republiky. O pět let později získal půlroční stipendium Českého literárního fondu. Od roku 1991 začal působit v redakci literárního měsíčníku pro „nezavedenou literaturu“ *Iniciály* a dva roky nato se stal šéfredaktorem tohoto časopisu. Krátce byl redaktorem (1994) v nakladatelství Mladá fronta, v redakci stanice Rádio Echo (1994-1995), pracoval v oblasti marketingu (kreativní ředitel reklamní a umělecké agentury Polymnia) anebo jako redaktor Českého rozhlasu (od roku 1996). V následujících letech postupně působil na pozici šéfredaktora v různých magazínech a časopisech: magazín *Pátek Lidových novin*, magazín *Mladá fronta Dnes*, časopisy *Quo*, *Můj dům* a *Rodinný dům*. V současnosti se věnuje podnikání.

²³⁷ Srov.: *Ewald Murrer*. In: Skupina XXVI [cit. 25. 5. 2020]. Dostupné z: <https://xxvi.cz/index.php/autori/87-ewald-murrer>; *Jedna báseň. Autoři čtou: Ewald Murrer*. In: ČT Art [cit. 25. 5. 2020]. Dostupné z: <https://art.ceskatelevize.cz/360/jedna-basen-autori-ctou-ewald-murrer-Nhs2z>; *Ewald Murrer*. In: Festival spisovatelů Praha [cit. 25. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.pwf.cz/archivy/autori/ewald-murrer/cz/>; *Ewald Murrer*. In: Host [cit. 25. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.hostbrno.cz/murrer-ewald/>; *Ewald Murrer, Tma se mne dotýkala*. In: Fra [cit. 25. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.fra.cz/autorska-cteni/2018/10/2/ewald-murrer-tma-se-mne-dotykala>; *Ewald MURRER*. In: Revolver Revue [cit. 25. 5. 2020]. Dostupné z: <http://revolverrevue.cz/ewald-murrer>; PIORECKÝ, Karel - WIENDL, Jan. *Ewald MURRER*. In: Slovník české literatury po roce 1945 [cit. 25. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.slovnikeskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1079>; OHNISKO, Milan. *Já s bratrem jsme v mamincině zimohrádku žili dál*. In: Tvar – obtýdeník živé literatury [cit. 25. 5. 2020]. Dostupné z: <https://itvar.cz/ja-s-bratrem-jsme-v-mamincine-zimohradku-zili-dal>; *EWALD MURRER*. In: Twisted Spoon Press [cit. 25. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.twistedspoon.com/murrer.html>; ŠULC, Jan – SRBOVÁ, Jitka – ŠMEJKALOVÁ, Michaela – MARTÍNKOVÁ-RACKOVÁ, Simona (eds.). *Antologie české poezie II. díl (1986–2006)*. Praha: Dybbuk, 2007, s. 462. ISBN 978-80-86862-30-9; MACHALA, Lubomír. *Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990-1995*. Olomouc: Rubico, 1996, s. 110. ISBN 80-85839-13-X; HRUŠKA, Petr (ed.). *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 700. ISBN 978-80-200-1630-0; *EWALD MURRER*. In: *Studentské listy: nezávislý politický a kulturní čtrnáctideník*, 1991, č. 15, s. 13. ISSN 0862-6049.

Murrer se zabývá také výtvarným uměním (zejména tvorbě koláží) a knižními ilustracemi (např. k dílu Milana Ohniska, Sabriny Karasové anebo svým vlastním sbírkám). Ewald Murrer má dva syny a dvě dcery: Matěje (2008), Kryštofa (2006), Rosalii (1994) a Nelly (1987) a aktuálně žije s družkou Ereou Křížovou.

S publikováním svých veršů začal v osmnácti letech (1982) v prostředí undergroundu. Publikoval v samizdatovém časopise *Garáž*, poté také vydal své texty v dalších samizdatových periodikách: *Dolmen*, *Vokno*, *Portál*, *Akord*, *Protestant*, *Souvislosti*, *Tvar*, *Tvorba* ad. Jeho texty jsou zastoupeny kupříkladu v těchto samizdatových sbornících a almanaších: *Už na to seru, protože to mám za pár* (1985), *9 x kontra... Almanach básníků pražského undergroundu* (1987), *II. almanach křesťanské poezie* (1987), *Narození v 60. letech* (1989), v almanachu *Básně* (1989) napsaném společně s dalšími třemi autory – Pavlem Kolmačkou, Bohdanem Chlípem a Miroslavem Salavou. Později se objevil například v antologiích *U nás ve sklepě* (Praha: Revolver Revue, 2013), *Dryák ředěný Vltavou* (Praha: Městská knihovna Praha, 2016), *Máme kostru ve skříni* (Praha: Albatros, 2019). Murrerova poezie také vychází časopisecky v zahraničních periodikách a nalezneme ji například v antologii *Child of Europe* (LonPenguin Books, 1990), nebo *Daylight in Nightclub Inferno* (Catbird Press, 1997). V samizdatu pak vyšla jeho básnická prvotina *Holub na střeše* (1981), kterou mu jako vánoční dar vydal jeho otcím, Tomáš Pěkný. Murrer také v samizdatu o deset let později vydal sbírku lyrickoepických textů *Zápisník pana Pinkeho* (1991), která se dočkala dalších dvou vydání (2. vydání – Praha: Inverze, 1993; 3. vydání – Praha, Hradec Králové: Milan Hodek – Paper Jam, 2018). Kromě pseudonymu Ewald Murrer používal také pseudonymy Jiří Herán, Paul Linde, šifry EMW (převážně v *Iniciálách*), ale publikuje i pod svým skutečným neboli občanským jménem.

Po listopadovém převratu vyšel jeho oficiální básnický debut *Mlha za zdí* (Praha: Mladá fronta, 1992). Následovaly sbírky *Vyznamenání za prohranou válku* (Praha: Vokno, 1992), *Situace* (Praha: Krásné nakladatelství, 1995) a povídková kniha *Sny na konci noci* (Brno: Petrov, 1996). Pod svým občanským jménem vydal román s názvem *Modrá knížka aneb Jeblo mu* (Praha: Eminent, 2000). Po delší odmlce Murrer publikoval sbírku poezie *Nouzové zastavení času* (Brno: Host, 2007). Od roku 2018 až dodnes mu pražská nakladatelství vydala jednu sbírku ročně: *Tma se mne dotýkala* (Praha: Argo, 2018), *Noční četba* (Praha: Aula, 2019) a jeho prozatím nejnovější sbírkou je *Tajný sběrač levandule* (Praha: Aula, 2020).

7.2 Kritická reflexe tvorby Ewalda Murrera

Ewald Murrer začíná s oficiálním publikováním svých knih pochopitelně až po převratu, tedy v devadesátých letech, proto je stejně jako například Roman Szpuk řazen mezi autory, jež Petr A. Bílek nazývá „*básníci křesťanské orientace*.“²³⁸ Ovšem na této tezi se shodují další literární historici: kupříkladu Karel Piorecký, jenž se v knize *Česká poezie v postmoderní situaci* označuje Ewalda Murrera rovněž za básníka s křesťanskými tendencemi, přičemž odkazuje na zařazení Jiřího Trávnička.²³⁹ Dále také Vladimír Novotný začleňuje autory kolem Skupiny XXVI a Portálu do podobného proudu pojmenovaného jako „*katolický literární underground*.“²⁴⁰

Souvislosti s křesťanským zaměřením autora dokládají následující autoři odborných publikací, jelikož objevují v jeho poetice inspiraci Bohuslavem Reynkem a návaznost na něho. V *Souřadnicích volnosti* se dočteme o volném přiřazení Murrera ke křesťanským autorům,²⁴¹ a také, že jeho tvorba „*má podobná východiska jako poezie mladší generační vrstvy básníků, kteří osobitě navazují na reynkovskou tradici*.“²⁴² Obdobné mínění o spojitosti s Reynkovou poetikou najdeme i ve druhém díle *Panoramatu české literatury*: „*Píše spirituálně orientovanou reflexivní poezii blízkou v některých ohledech Reynkovi*.“²⁴³

U poetiky Ewalda Murrera si však literární odborníci dále všímají snovosti, která je podle nich velice často obsažena v autorových textech, a tvoří tak klíčovou součást jeho básní. V *Souřadnicích volnosti* se píše, že se u autora objevuje „*depatetizace*“ a *snová uhrančivost básně*,“ podobně jako například i u Viktorie Rybákové.²⁴⁴ V *České literatuře od počátků k dnešku* je zmíněno, jaké se v Murrerových básních nalézají „*zdánlivě banální výjevy v souřadnicích snu*,“ což její autoři spatřují kupříkladu i u Pavla Kolmačky.²⁴⁵ Nicméně všechny

²³⁸ BÍLEK, Petr A. *"Generace" osamělých běžců*. Praha: Československý spisovatel, 1991, s. 99. ISBN 80-202-0263-3.

²³⁹ PIORECKÝ, Karel. *Česká poezie v postmoderní situaci*. Praha: Academia, 2011, s. 11. ISBN 978-80-200-1960-8.

²⁴⁰ BALAŠTÍK, Miroslav. *Postgenerace: zátíší a bojiště poezie 90. let 20. století*. Brno: Host, 2010, s. 121. ISBN 978-80-7294-355-5.

²⁴¹ HRUŠKA, Petr (ed.). *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 115. ISBN 978-80-200-1630-0.

²⁴² Tamtéž, s. 100.

²⁴³ MACHALA, Lubomír a kol. *Panorama české literatury (2) po roce 1989*. Praha: Euromedia Group, 2015, s. 87. ISBN 978-80-242-5054-0.

²⁴⁴ HRUŠKA, Petr (ed.). *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 53. ISBN 978-80-200-1630-0.

²⁴⁵ LEHÁR, Jan – STICH, Alexandr – JANÁČKOVÁ, Jaroslava – HOLÝ, Jiří. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 931. ISBN 978-80-7106-963-8.

tyto teze o snové poetice autora spojují s básnickovými sbírkami z devadesátých let (*Mlha za zdi, Vyznamenání za prohranou válku a Situace*).

Pokud jde o texty Ewalda Murrera (Michala Wernische), nezřídka ho literární historici srovnávají s tvorbou jeho otce – Ivana Wernische, možná hlavně z následujícího důvodu: Ivanu Wernischovi bývá, stejně jako Ewaldu Murrerovi, přisuzována snová poetika. Avšak – na základě vlastních analýz – s tímto tvrzením nemůžeme bezvýhradně souhlasit a domníváme se, že někteří literární vědci přistupují k Murrerově tvorbě již s předporozuměním pramenícím z rodinné příslušnosti a u Murrera tak nacházejí inspiraci v básních Ivana Wernische větší, než jakou texty samotné odhalují.

Samozřejmě muselo být pro Murrera náročné „vystoupit z otcova stínu“, nejen proto si raději vymyslel umělecký pseudonym, aby jeho poezii neustále nekonfrontovali s poezií Ivana Wernische, i přesto však v odborné literatuře nalézáme často propojení s otcovou osobou, někdy možná až s nemilosrdným komentářem: „*Wernisch do svých samizdatových sbírek uvedl básnickou personu Bedřicha, která byla mnohokrát variována a klonována např. ve sbírkách Ewalda Murrera. ad.*“²⁴⁶ Nicméně Murrer v rozhovoru s Milanem Ohniskem působení otce ve svých textech popírá, přiznává pouze, že si jeho knihy doma pročítali s matkou a jeho bratrem: „*Přišlo mi to nespravedlivé, byl jsem vnímán v prvé řadě jako syn Ivana Wernische, i když jsem ho vlastně neznal. Naše básně byly automaticky porovnávány, hovořilo se o mém ovlivnění. Ale to ovlivnění bylo vždy velmi diskutabilní. Já ho neznal, já si ho odpíral!*“ Z rozhovoru rovněž vyplývá komplikovaný vztah Ewalda Murrera s Ivanem Wernishem, protože Wernish odešel od rodiny (jak už jsme zmiňovali), když byl Murrer ještě malý, tudíž se zdá být vcelku zřejmé, proč se Murrer proti svému otci (a možnému ovlivnění své tvorby právě jím) natolik vymezuje.²⁴⁷

Všeobecně lze říci, že nejhojněji se odborné recepce, kritiky a recenze věnují Murrerově sbírce *Zápisník pana Pinkeho*,²⁴⁸ my se však zaměříme na reflexe tří sbírek, které jsme si vybrali k analýzám (*Mlha za zdi, Zastavení nouzového času* a *Tma se mne dotýkala*). Jak jsme již zmínili výše, ohledně *Mlhy za zdi* se literární vědci shodují na snové poetice této sbírky: „*V básnických krajinách Ewalda Murrera vládne atmosféra snové příznačnosti. [...] Ocitáme se*

²⁴⁶ FIALOVÁ, Alena (ed.). *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 106. ISBN 978-80-200-2410-7.

²⁴⁷ OHNISKO, Milan. Já s bratrem jsme v mamincině zimohradku žili dál. In: *Tvar – obydleník živé literatury* [cit. 25. 5. 2020]. Dostupné z: <https://itvar.cz/ja-s-bratrem-jsme-v-mamincine-zimohradku-zili-dal>.

²⁴⁸ Srov.: HRUŠKA, Petr (ed.). *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 104-105. ISBN 978-80-200-1630-0.

v mýtu, ve chvíli, kdy svět trvá a v řádu sebe sama, v samodanosti snu.“²⁴⁹ Tato teze by se dle našeho názoru více hodila k *Nouzovému zastavení času*. Názorově se spíše přikláníme k tvrzení ze *Souřadnic volnosti*, jelikož zde Martin Pilař poukazuje na klíčové motivy této sbírky, jimiž jsou mlha, zahrada a prostor domu.²⁵⁰ Také se přikláníme ke konstatováním z internetového *Slovníku české literatury*, kde autoři hesla, Jan Wiendl a Karel Piorecký, přiznávají důležitost přírodních motivů *Mlhy za zdí*: „Sbírka rámovaná reynkovsky zamlženými krajinami jej představila jako básníka rustikálních motivů a přírodních dějů, zaujatého tajemstvím přesahujícího, duchovního rozměru života.“²⁵¹

O *Nouzovém zastavení času* jsme v recenzi od Oskara Mainxe našli názor, k němuž jsme došli i na základě vlastních analýz, a jež zní takto: Murrer se pokouší zadržet a zachytit čas a tematizuje intimní prostor kolem sebe tím, že si vymezuje hranice jak životního prostoru, tak i lidské identity.²⁵² Nad tematizováním času a ohýbáním jeho lineární křivky v této sbírce veršů se zastavují kupříkladu také Jan Wiendl s Karlem Pioreckým: „*Reflexe temporality hraje významnou úlohu také ve sbírce Nouzové zastavení času*. [...] *Dynamiku času zde Murrer retarduje velmi detailními deskripcemi prostorů, věcí a situací a jejich transponováním do neurčité sféry na hranici reality a snu*.“²⁵³

Reflexe třetí analyzované sbírky *Tma se mne dotýkala* nalezneme nejčastěji na internetových stránkách, zřídka v literárních časopisech a prozatím téměř v žádné z odborných publikací, neboť jde o sbírku relativně novou. Ovšem v internetových zdrojích se objevují spíše krátké anotace této knihy než reflexe či kritiky, navíc na některých místech se setkáme s texty (s drobnými úpravami) prakticky totožnými: „*Převládající náladou je melancholie a smutek, které se pojí s obrazy stínů a temnot; ale jako protiklad tohoto ladění se vrací sugestivní obraz slunce planoucího na noční obloze...*“²⁵⁴

²⁴⁹ KOŽMÍN, Zdeněk – TRÁVNÍČEK, Jiří. *Česká poezie od 40. let do současnosti*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. s. 145. ISBN 80-210-0848-2.

²⁵⁰ HRUŠKA, Petr (ed.). *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 100. ISBN 978-80-200-1630-0.

²⁵¹ PIORECKÝ, Karel – WIENDL, Jan. *Ewald MURRER*. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [cit. 26. 5. 2020].

²⁵² MAINX, Oskar. *Mistrovství okamžiku*. In: *HOST – měsíčník pro literaturu a čtenáře*, 2008, č. 7, s. 68-69. ISSN 1211-9938.

²⁵³ PIORECKÝ, Karel – WIENDL, Jan. *Ewald MURRER*. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [cit. 26. 5. 2020].

²⁵⁴ Srov. BEZDIČKOVÁ, Vladimíra. *Ewald Murrer: Tma se mne dotýkala*. In: *Český rozhlas Vltava* [cit. 27. 5. 2020]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/ewald-murrer-tma-se-mne-dotykala-7720047>; *Ewald Murrer: Tma se mne dotýkala*. In: *Literární noviny* [cit. 27. 5. 2020]. Dostupné z: <http://old.literarky.cz/literatura/poezie/26686-ewald-murrer-tma-se-mne-dotykala>; *Ewald Murrer, Tma se mne dotýkala*. In: *Fra* [cit. 25. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.fra.cz/autorska-cteni/2018/10/2/ewald-murrer-tma-se-mne-dotykala>.

Zmiňme tedy alespoň recenzi Evy Dragulové v časopisu *Tvar*, jež se sbírce veršů *Tma se mne dotýkala* věnuje detailněji. Nejucelenější obraz jejího pohledu na knihu podle našeho názoru nejlépe ilustrují následující řádky: „*Jsou to často ztlumené vzkazy momentální nálady, jež před námi vytanou jakoby nic, avšak odvanou nás do melancholie, [...]. Na první pohled je zřejmé, že hlavním motivem se stává stín. [...] Sbíрка mapuje tíživý souboj lidské duše s právem na vlastní identitu, s touhou vystoupit ze stínu, být, vynořit se z mlžného oparu do nekonečného a mírného světla. [...]*“²⁵⁵ Dle naší analýzy (viz níže) Eva Dragulová konkrétně postihuje atmosféru, která z celé sbírky vyplývá – především v kontrastu světla a tmy. Zároveň podotýkáme, že za hlavní motiv knihy považujeme již v titulu předeslanou tmou, ačkoli motiv stínu je v knize rovněž hojně zastoupen.

7.3 Analýzy vybraných sbírek Ewalda Murrera

7.3.1 *Mlha za zdí*

První oficiálně vydanou sbírkou Ewalda Murrera je *Mlha za zdí*. Tato sbírka veršů vyšla roku 1992 v pražském nakladatelství Mladá fronta v edici Ladění (více o této edici zmiňujeme u analýzy básnické prvotiny Svatavy Antošové *Říkají mi poezie*). Díky edici Ladění je sbírka malého formátu s černobílým přebalem a poměrně jednoduché grafické úpravy, kterou obstarala Klára Kolářová.

Na levé záložce se nachází fotografie autora a pod ní stručný medailon. Uvnitř sbírky jsou před samotnými texty otištěny dvě ilustrace muže sedícího u kulatého stolu se sklenicí a lahvemi vína, autorem těchto ilustrací je Robert Huja. Sbíрка má osmaosmdesát stran, obsahuje šestačtyřicet básní, přičemž je rozdělena do šesti oddílů: *Sypání andělům; Mlha v zahradě; Odbilo-li již, vezmi klíč a otevři truhlu; Obrazy olejem; Andělé zaprášení a Hadi pod sněhem*. Za nejrozsáhlejší oddíl můžeme považovat *Andělé zaprášení* (čtrnáct básní) a naopak nejtěplejším oddílem je *Mlha v zahradě* (čtyři básně). Názvy básní jsou uvedeny verzálkami, ačkoli samotné básně jsou psány pouze s velkým počátečním písmenem.

Slovní spojení *Mlha za zdí* může evokovat spoustu symbolických obrazů. *Mlha* zhoršuje dostupnost vidění na větší vzdálenosti, zvláště pokud je velmi hustá. Jde tedy o zastřený obraz, o něco, v čem se můžeme ztrácet a kvůli čemu nedokážeme dohlédnout dál než na několik

²⁵⁵ DRAGULOVÁ, Eva. Život ve stínu. In: *TVAR – literární obytideník*, 2020, č. 2, s. 23. ISSN 0862-657X.

metrů. Nedohlédneme „konce“ neboli „za obzor“, což může značit také jakýsi symbol pro život po smrti. Mlha vyskytující se za zdí může symbolizovat určité neznámo, možná dokonce nebezpečné či děsivé území, u nějž nevíme, co od tohoto místa čekat. Zeď pak připomíná určitou hranici nebo hradbu, za níž se může lyrický mluvčí, potažmo autor, cítit v bezpečí, jelikož by měla díky své pevné struktuře chránit určitý prostor.

První oddíl *Sypání andělům* zahrnuje šest básní. V mnohých z nich (stejně jako v celé sbírce) se vyskytuje leitmotiv mlhy: *mlhový král, mlha se zvedla, plíživá mlha, mlhou rozedraných mraků*. V první básni Murrer otevírá koncept motivu mlhy ve smyslu jejího příchodu, a naopak v poslední básni s názvem *Než odejde mlha* jejího odeznění. Tento oddíl charakterizuje převažující přírodní tematika, téměř každá báseň obsahuje motiv nějakého zvířete (ryby, koně, psi, kozy, brouci, ptáci ad.), mimoto se také opírá o vodní živel prostupující tento oddíl (voda, hladina, ledy, řeka, sníh a samozřejmě také mlha). Lyrický mluvčí nás přenáší do snové a často přírodní krajiny, ať už se jedná o přístav či tichou zahradu. Měli bychom navíc zmínit motiv zdi, neboť se rovněž objevuje i v dalších oddílech, v tomto případě ve smyslu opěrného bodu.

Mlha v zahradě se opět točí kolem motivu mlhy (ačkoli přímo v básních druhého oddílu ji nenalezneme, její přítomnost napovídá pouze název oddílu), která vstupuje do zahrady. Tato zahrada je obklopená nekonečným množstvím stromů, z níž se lyrický hrdina nemá možnost dostat, ovšem tuto skutečnost nevnímá jako negativní:

*V zahradě je plno stromů / a zdi není vidět. [...] Jeden je jako srdce, / druhý jako jeho krev. / Půjdem kousek dál, / kmeny jsou jako zlámaný chléb. / Oči stromů se přivřou, / má ruka pohladí tvou. [...] Stromů nedohledně, / ze zahrady nevyjdem. / Vítr nás osloví, / modlitba, / stín, / žhavý stín, / sluneční stín. / Chci tobě, / všechno tobě. / Hurrá!*²⁵⁶

Z textu pocítujeme, že zdi jsou v tomto případě něco omezujícího, přes stromy lyrický mluvčí nedohlédne hranice. Báseň komplexně připomíná aluzi Rajské zahrady a postav Adama a Evy, v níž mluvčí oslovuje další osobu, přičemž z veršů vyplývá, že s ní má milostný vztah. Slovní spojení *zlámaný chléb* a *jeho krev* by mohla odkazovat na Kristovo tělo a krev. Výše uvedený úryvek však není ojedinělým výskytem náboženských, lépe řečeno křesťanských motivů, *Mlha za zdí* je z velké části obdobnými motivy prostoupena.

²⁵⁶ MURRER, Ewald. *Mlha za zdí*. Praha: Mladá fronta, 1992, s. 23-25. ISBN 80-204-0321-3.

Ve třetím oddíle s názvem *Odbilo-li již, vezmi klíč a otevři truhlu* autor znovu pracuje s motivy vodního živlu, zvířat či hudebními motivy, které jsou přítomny i v jiných oddílech. Když se zaměříme na motiv mlhy, jak ji lyrický mluvčí vnímá v tomto oddíle, zjistíme, že jde o motiv záporný. Mlha zde představuje spojení se smrtí (spíše symbolické) a určitý koloběh dní, zároveň se objevuje se zmínkou o zvířatech a zjevuje se ráno: *K lesu utíká pes / mlha se trhá ve vlky [...] A k ránu jistě / z lesa přiběhne pes. / Vlci skočí do mlhy. Myšky přijdou na schody / zemřít. [...] A k večeru jistě / k lesu uteče pes...*²⁵⁷ anebo *Mlha topila v ránu kořata [...]*.²⁵⁸

Z přírodních fikčních světů se postupně přesouváme do prostoru města ve čtvrtém oddíle *Obrazy olejem*. Lyrický mluvčí pozoruje město a všechny jeho rysy, které spatřuje při procházení ulicemi. Mluvčí si za svých toulek městem všímá především oken, zatímco se na ně dívá zvenčí: [...] *Budu ti chodit pod okno, / co havran létat na římsu. / Všimneš si mých vlhkých očí. [...]*.²⁵⁹ V tomto úryvku působí mluvčí jako nevídaný host, sleduje svou (pravděpodobně) bývalou partnerku za oknem a jeho smutek dokazuje lítost nad skončeným vztahem. Kromě básní milostného ražení se motiv oken také nachází v jiných souvislostech: [...] *A okna – / v oknech byli lidé, / v oknech byla zvířata, / v oknech se mluvilo / a usínalo. / Vždyť okna jsou k dívání, / okna jsou lampičky. [...]*.²⁶⁰ V těchto verších motiv oken evokuje životní energii, místo, kde v prostoru za okny lyrický hrdina nalézá živé bytosti tvořící společenství nebo alespoň určitý druh soudržnosti, zatímco chodí osamělý večerní ulicí. Okna zde navíc autor používá v anaforickém opakování, jehož – až hypnotický efekt – jen zdůrazňuje zásadnost tohoto konkrétního motivu a jeho význam v dané básni – okny lyrický mluvčí z dálky pozoruje dění uvnitř, skrz okna nahlíží do životů jiných.²⁶¹ Mimoto rovněž motiv tmy na ulici a světla uvnitř za okny zřetelně dokládá, jak mluvčí pocítuje protikladnou atmosféru daných míst. Častým motivem jsou v *Obrazech olejem* také například sklo anebo střepy ze sklenic (od vína). Kupodivu se ve čtvrtém oddíle ani náznakem neobjevuje motiv mlhy. Hudební motivy, motivy zvířat a vodního živlu jsou přítomny taktéž pomálu na rozdíl od předešlých oddílů. Tematizace křesťanství nadále převládá, ovšem hlavní tématem této části se zdá být téma milostné.

²⁵⁷ Tamtéž, s. 37.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 39.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 51.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 55.

²⁶¹ Motiv okna se v jiném – neméně zásadním – smyslu později objevuje např. i ve sbírce *Nouzové zastavení času*, kde se v úvodní básni mění jejich funkce změnou pohledu lyrického mluvčího (jiný význam mají okna, dívá-li se jimi lyrický mluvčí ven a jiný, dívá-li se jimi dovnitř zvenku), viz MURRER, Ewald. *Nouzové zastavení času*. Brno: Host, 2007, zejm. s. 21-35. ISBN 978-80-7294-221-3.

Když přejdeme k pátému oddílu *Andělé zaprášení*, přemístíme se opět do přírodního světa, který lyrický mluvčí sleduje ze vzdálené perspektivy (mnohdy ze svého domu), přičemž oproti ostatním oddílům ještě více zdůrazňuje svou roli básníka – pozorovatele, nikoli aktivního činitele. Poměrně často se orientuje na motiv oblohy a samozřejmě zvířat, přesněji na motiv padajících ptáků z oblak na zem: [...] *Z nebe na zem / spadl pták, a křídly rozbil zdi* [...] ²⁶²; *Obloha je plná ptáků, / pomalu padajících*. [...] ²⁶³; [...] *Křídla vran, / točící se / padající*. [...] ²⁶⁴; *Obloha byla veliké jezero, [...] Mraky plné zvířat / po ní pluly*. [...] ²⁶⁵ V jedné z básní se dokonce z výšin dolů snáší postava lidská, konkrétně postava pierota. Motivy vody autor nevynechává ani v předposledním oddíle, ať už jde o jezero, vlny či loďku.

Nejlépe pronikneme do světa lyrického mluvčího (a případně i samotného autora) skrz báseň *Ohnivý zámek*, v níž ilustrativně shrnuje svůj postoj a rozpoložení vyznívající z celé sbírky:

Já nemám dům se zahradou, / nemám stáj s koňmi, / nemám salon s klavírem. / Ale určitě mám krb / a v tom krbu oheň, / v ohni plameny, / v plamenech barevné obrazy, / střepy z rozbitých očí / mého smutku. / Křišťálový lustr, zářící z toho ohně, / v němž chodím po sálající zahradě, / jezdím na plamenném koni / a v hořícím saloně hraji / poslední píseň, / na křehkém klavíru / ze žhavého popela. ²⁶⁶

Ve výše citované básni lyrický mluvčí doznává, co všechno mu chybí, proto své sny a touhy promítá do básní a vymýšlí si v nich své světy, ve kterých může chodit po vlastní zahradě, chovat koně anebo hrát na klavír. Znovu se tedy dostáváme k motivům zvířat, hudebních a přírodních prvků, jež tvoří základy autorovy prvotiny. Všechny tyto iluzorní obrazy spojuje s živlem ohně, což je pro autora v této sbírce veršů poněkud neobvyklé, jelikož v jiných básních převládají motivy vody. Motiv ohně může značit jak něco spalujícího, tak i rozdmýchávajícího. Z básně navíc vyplývá jakási frustrace, osamělost a zármutek mluvčího, přičemž tyto pocity rovněž doplňují celkové vyznění *Mlhy za zdi*.

U závěrečného oddílu *Hadi pod sněhem* se navracíme k motivu mlhy jako *tváře z mlhy bez výrazů*. ²⁶⁷ Z posledního oddílu vyznívá předtucha něčeho zlého, co je na první pohled skryté, čemuž napovídá již samotný název této části, nicméně nejen název. Tuto předtuchu také vyčteme z textů: [...] *Ticho je v údolí / a tušení bouře. Jablíčka v potocích / rozsypaní. / Oči na*

²⁶² MURRER, Ewald. *Mlha za zdi*. Praha: Mladá fronta, 1992, s. 61. ISBN 80-204-0321-3.

²⁶³ Tamtéž, s. 65.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 71.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 59.

²⁶⁶ Tamtéž, s. 62.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 79.

*hlídce, / psohlavé ovoce. [...]*²⁶⁸ Rovněž se lyrický hrdina znovu ocitá v tiché zahradě, tentokrát se však odklání od pozitivního významu: [...] *Anděl byl za oknem, / s křídly svěšenými. / V zahradě ticho, / smrti zasazené.*²⁶⁹ V poslední básni vykryštalizuje lítostná nálada mluvčího ze zhrzené lásky, kdy vzpomíná na okamžiky, v nichž ještě měl svou dívku: [...] *A tam daleko jsem nosil [...] Obraz dívky v pouzdře z kůže. A tady nemám nic takového / a prší na pergamen.*²⁷⁰

Ewald Murrer používá v celé sbírce volný verš, rým se vyskytuje jen vzácně. Střídají se zde básně s názvem a básně začínající incipitem. Autor se vícekrát vyjadřuje pomocí anafor anebo refrénů s malou obměnou slov (viz např. výše zmíněný motiv okna). Dále v textech nechybí ani metafory či řečnické otázky. V některých částech sbírky autor používá latinská sousloví (většinou spojená s katolictvím, tedy odkazují na náboženský rozměr sbírky, např. oddílu *Mlha v zahradě* předsazený text: *Sepjaté ruce / křičí PATER NOSTER, AGNUS DEI – / MISERICORDIA*²⁷¹), součástí sbírky je pak i báseň psaná německy (jedná se o rytmický a rýmovaný text [se schématem ABABB a s výskytem absolutního rýmu a rýmového echa]²⁷², jež autor – patrně pro české čtenáře neovládající němčinu – opatřil českým překladem, který je ovšem psaný již – oproti německému originálu – volným veršem a rozvolněným rytmem). Básně mají sice lyrický základ, ovšem dalo by se říci, že se autor v určitých pasážích přibližuje epické poezii, jež se v pozdějších sbírkách²⁷³ stává pro autora signifikantním. Epičtějšími se stávají ty básně, v nichž lyrický mluvčí do určité míry rezignuje na metaforické obrazy a nahrazuje je popisy děje, nezřídka pak v takových textech vystupuje jako aktivní činitel: [...] *Když jsme pak šli pryč, / od těch polámaných bříz, / viděl jsem, že se zase narovnávají, / srůstají. / Eliáš Stein to neviděl, / neví to, / to vím jen já. [...]*²⁷⁴

Básnická prvotina Ewalda Murrera se vyznačuje především přírodními motivy: ať už jde o motivy zvířat nebo motivy vodního živlu, přičemž dominantním vodním motivem je bezpochyby mlha, která prochází celou sbírkou, a můžeme si tohoto motivu všimnout téměř v každém z šesti částí. V některých oddílech *Mlha za zdí* spatřujeme též křesťanskou, hudební

²⁶⁸ Tamtéž, s. 79.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 80.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 81.

²⁷¹ Volně přeloženo: „*Otče náš, beránku Boží – milosrdenství*“; Tamtéž, s. 20.

²⁷² Absolutní rým [...] *ein Pferd* / [...] *das Pferd* a rýmové echo [...] *ein Wolf* / [...] *der Werwolf*; Tamtéž, s. 74.

²⁷³ Srov. citované básně v následujících podkapitolách; Ovšem epická poezie se v autorově tvorbě objevovala i před *Mlhou za zdí*; srov. MURRER, Ewald. *Zápisník pana Pinkeho*. Hradec Králové: Milan Hodek – Paper Jam, 2018. ISBN 978-80-87688-78-6 (vycházíme ze třetího vydání knihy, prvního úplného [pův. vydání: 1991, samizdatem]).

²⁷⁴ MURRER, Ewald. *Mlha za zdí*. Praha: Mladá fronta, 1992, s. 69. ISBN 80-204-0321-3.

či milostnou tematiku – v ní lyrický mluvčí působí sklíčeně kvůli ztrátě své partnerky. Čtvrtý oddíl v tomto případě vyčnívá, jelikož se dostáváme z přírodní krajiny do atmosféry a prostoru města, jímž lyrický hrdina prochází a orientuje svůj pohled zejména na okna. Autor prostřednictvím lyrického mluvčího dokládá svou frustraci z věcí, jež nevlastní a pouze si je představuje, ze sbírky tím pádem také vyplývá určitá osamělost a beznaděj.

7.3.2 Nouzové zastavení času

Po dvanáctileté odmlce vyšla Murrerovi roku 2007 sbírka básní *Nouzové zastavení času*. Tato kniha byla vydána nakladatelstvím Host v Brně jako svazek osmdesát pět edice Poesie Host. Obálka knihy je laděná do olivově zelené s ilustrací sochy v dolní části, kterou pořídil sám Ewald Murrer. Grafickou podobu – odpovídající tehdejší podobě edice – vytvořil Martin Stöhr. Na zadní straně obálky si můžeme přečíst text od Petra A. Bílka, v němž zachycuje podstatu této sbírky a osobnost autora.

Nouzové zastavení času obsahuje pětadvacet básní na sto čtyřech stranách. Básně jsou rozděleny do dvou oddílů: *Nouzové zastavení času* (lze považovat za jednu báseň o pěti částech či za pět samostatných básní) a *Dveře bez zámku* (o čtyřiceti básních), přičemž první oddíl je jen o několik stran kratší než oddíl druhý. Básně s názvem jsou psány verzálkami a jiné začínají incipitem. V závěru knihy (před obsahem) nalezneme fotografii Murrera od Veroniky Kučerové a na protilehlé straně autorský medailon.

Titul sbírky nám napovídá, že by hlavním tématem této knihy měl být čas, přesněji řečeno přerušení jeho obvyklého plynutí. Přídavné jméno *nouzové* může naznačovat symboliku úniku anebo něčeho přechodného či provizorního. Po přečtení sbírky dojdeme ke zjištění, že autor prostřednictvím mluvčího „cestuje časem“, hlavně do minulých událostí, nejen díky svým vzpomínkám, ale také díky znalostem dějin a vlastním představám. Někdy tak můžeme mít dojem, jako by se při čtení na chvíli zastavil přítomný čas a my se společně s lyrickým mluvčím ocitli v minulosti, což může navozovat atmosféru rozhraní mezi snem a skutečností.

Jak jsme již zmínili, první oddíl (stejného názvu jako titul sbírky) tvoří pět dílčích částí, přičemž i tyto části se dále dělí na menší úseky nadepsané římskými číslicemi (I-XXXI). Každý úsek končí veršem, jímž (či jeho variací) následující úsek začíná: Např.: XVIII ve třetí části (PART 3) básně je uzavřena veršem „*Být tak tma.*“²⁷⁵, zatímco XIX autor (takřka

²⁷⁵ MURRER, Ewald. *Nouzové zastavení času*. Brno: Host, 2007, s. 30. ISBN 978-80-7294-221-3.

anaforky) otevírá slovy: „*Kdyby tak byla tma.*“²⁷⁶; oproti tomu na jiných místech se poslední verš úseku shoduje s prvním veršem následného, např. XXVI končí a zároveň XVIII (opět PART 3) začíná veršem: „*Dítě se směje na tvář za sklem.*“²⁷⁷ Tyto úseky (stejně jako jednotlivé party) na sebe navazují, tudíž můžeme tento oddíl považovat za jednu báseň (taktéž v obsahu jsou části uváděny jako PART 1 až PART 5). Přestože i my chápeme oddíl coby jednu lyrickoepickou báseň (mimo jiné logickou posloupností příběhu – poslední verše jedné části pokračují chronologickým příběhem do části následující), v této analýze rozebereme její jednotlivé části zvlášť.

Pozici hlavního protagonisty první části (neboli v PARTu 1) zaujímá muž, přičemž lyrický mluvčí popisuje jeho kroky napříč městem. Muž nejprve vychází ráno ven z domu a všímá si podivné skutečnosti, že po celé rozloze nebe zaujímá místo oblak strop vyrobený ze dřeva, když se však podívá na zem, ta vypadá pořád stejně beze změn. Poté vchází do parku, kde stále popisuje své bezprostřední okolí.

V první části se tedy střídají jak motivy města (ulice, střechy, vysoké věže aj.), tak i přírodní motivy (stromy, louže, mraky, balvany aj.). Mimoto hlavní postava přemítá o existenciálních otázkách a pouští se občas do monologu: [...] *já vytvářím živým dechem / mrtvou schránku své duše. / Vydechují-li viditelnou esenci, / bude to sám život. / Že bych viditelnou energii také vdechoval, toho jsem si nepovšiml.*“²⁷⁸ Z této citace můžeme pocítovat, že si protagonista uvědomuje svou smrtelnost a ubíhající život, kdy s každým výdechem stárne. Z této promluvy vyplývá pohled na plynutí času z hlediska jednoho lidského života, což může korespondovat s titulem sbírky – ačkoli se protagonista zastaví a popřemýšlí nad tímto problémem, čas utíká stále dál.

Můžeme vyzdvihnout ještě jeden důležitý atribut z úvodního partu, a tím je motiv mlhy. Stejně jako v prvotině i zde se autor ke konci první části zabývá mlhou: *Naplněním mraku je déšť. / Naplněním člověka pláč, / déšť očí. / Mlha za očními víčky, / mlha. / Mlha, která je hlas, / hlas hlasu.*²⁷⁹ Motiv mlhy v úryvku má spíše negativní konotaci, kde ji autor přirovnává k slzám. Ovšem *hlas mlhy* nám napovídá, že tento oxymóron lze chápat jako skrytý význam ticha nebo hlasu někoho dalšího, kdo nepromlouvá, tudíž by mohlo jít i o hlas Boží.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 31.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 34-35.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 13.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 18.

Ve druhé části (PART 2) lyrický mluvčí mění perspektivu promluvy: od er-formy, přes du- a ich-formu až po wir-formu, čímž samu perspektivu básně relativizuje – na jednu stranu zůstává v bytostně osobní rovině (ich-forma), jindy se od epické linky částečně distancuje, či se rozdvojuje²⁸⁰ (er-forma), popř. se distancuje zcela (du-formou oslovuje čtenáře jako aktivního činitele, ovšem du-formu lze zde vyložit i tak, že oslovuje svou druhou osobnost, viz zmíněné rozdvojení), nebo se naopak s případným čtenářem (či se svým rozdvojeným „já“) staví na roveň (wir-forma). Nejdříve zde tedy mluvčí popisuje příběh z hlediska postavy jiného muže, a poté se sám stává protagonistou děje. Lyrický hrdina se nachází u sebe doma se svou ženou a syny, ačkoli ze svého domu vzápětí vychází a pomocí slov vykresluje krajinu kolem sebe:

Žena upekla česnek / a já již byl venku. / Snad se dá nazvat náhodou, / že dveře do domu byly uzamčeny [...] Snad se jen zdálo / mé vylekané duši, / že hlas v domě je cizí / a smích prší z oken na mou hlavu, / že mne políčkuje a ublížit mi je mu úmyslem. [...].²⁸¹

Z prostředí domova se mluvčí najednou ocitne venku, odkud ho děsí, jak odcizené mu připadají hlasy jeho blízkých uvnitř. Symbolicky může tento moment představovat odchod od rodiny, rozchod či rozvod se ženou, jelikož ti, kteří předtím tvořili rodinný kruh mluvčího, se mu již vzdálili anebo se od nich odloučil ze svého vlastního rozhodnutí. Déšť, který se mluvčímu „posmívá“, pak jen dokresluje skličující atmosféru události.

Z druhé části vyvstává stěžejní motiv, další zásadní vedle motivů přírodních, a tím je motiv zavřených dveří. Symbol uzavřených dveří a lidských životů uvnitř domu za zavřenými dveřmi se v různých obměnách vyskytuje poměrně mnohokrát a vcelku hojně taktéž jako protiklad vůči scénérii krajiny: [...] *Trny, ve kterých přebýváš, / vyrůstají z domu. / Tvůj člověčí dům, / je smutná túje, [...].²⁸²; [...] znám tvůj udivený pohled, / kterým se díváš / na hodiny / a na dveře, / které se neotevřou.²⁸³; [...] Stínohra deště / na domech zamčených, / kam stínoví lidé chodí. [...].²⁸⁴*

²⁸⁰ Lyrický hrdina vystupuje z příběhu a stává se další postavou, srov. MURRER, Ewald. *Zápisník pana Pinkeho*. Hradec Králové: Milan Hodek – Paper Jam, 2018. ISBN 978-80-87688-78-6, jež je vyprávěn v ich-formě, přesto do něho postava Ewalda Murrera vstupuje ve třetí osobě.

²⁸¹ MURRER, Ewald. *Nouzové zastavení času*. Brno: Host, 2007, s. 22-23. ISBN 978-80-7294-221-3.

²⁸² Tamtéž, s. 20.

²⁸³ Tamtéž, s. 23.

²⁸⁴ Tamtéž, s. 28.

Třetí částí nás mluvčí provází svými vzpomínkami na život se svou bývalou ženou, dokud se nedozvěděl, že ve vztahu se objevil ještě někdo třetí: *Je zima, / věčně je zima. / V každé mé vzpomínce je zima. / Jsem zavřen za dveřmi ve zdi. / Slyším hlasy. / Hlas ženy / a člověka, který je tam navíc. [...]*.²⁸⁵ Opět se rovněž v této části objevuje motiv zavřených dveří. Autor také staví do kontrastu motivy zimy a tepla – zimu spojuje s nehezkými vzpomínkami na svou ženu s jiným mužem, a zároveň okamžik, kdy od ní odchází a je vyhnán do studeného a temného venkovního světa, zatímco teplo se nachází v domě, v rodinném kruhu: *[...] Jsem v domě, / existuji v domě. / Dům je v teple, / sálá [...]*.²⁸⁶

Lyrický mluvčí byl evidentně vypuzen z rodinného světa, kde již jeho místo zabírá jiný muž: *Já v myšlenkách jdu nazpět, / pozpátku stoupám po schodech, / vracím se, odkud jsem byl vyhnán. [...]* *V mozku zuří bouře, / náhlé podezření. / Snad v ložnici spí postava sama. [...]* *Nejsem v domě, / neexistuji v domě. [...]*.²⁸⁷ Mluvčí postává venku, dívá se oknem dovnitř svého předešlého domova, když za oknem spatří (zřejmě své) dítě a muže, kterým byl nahrazen, jehož metaforicky nazývá „zvířetem“:

[...] Venku je zima, tam jsem tvář, / uvnitř je teplo a dítě. [...] *Dítě se směje na tvář za sklem. / U stolu uvnitř domu sedí zvíře [...]* *Zvíře je staré / jeho srst je černá a drsná / v obličejí počala šedivět / někde je i olysaná. [...]*.²⁸⁸

Dostáváme se ke čtvrté části (PART 4), v níž lyrický hrdina uniká od rodinného zázemí zpátky do ulic. Příběh se rozvolňuje a téměř se odklání od předchozího dění v druhé až třetí části. Ovšem lyrický mluvčí opět překlápí rovinu perspektivy do třetí osoby jednotného čísla, znovu tedy popisuje město prostřednictvím další mužské postavy. Protagonista vstupuje do městského prostředí, v němž potkává různé lidi, kteří symbolizují zrychlený proud času, jako kdyby mluvčí předpovídal, jaká budoucnost je čeká a velmi zhuštěně líčil situaci zasazenou do doby těsně před vypuknutím války, přičemž válka může být chápána i ve výhradně osobní rovině, tedy jako válka v přeneseném významu, odkazující opět k ústřednímu motivu básně (ztráta ženy a nahrazení jiným mužem), popř. válka jako vnitřní boj se sebou samým: *Mají dětské tváře / a srdce mrtvol. / Z nevinných tváří / hledí oči vrahů. [...]* *a válka je za dveřmi. / Vrazi a zabítí / jsou rodní bratři.*²⁸⁹ Nicméně nejde o jedinou narážku na plynutí času, v jiné

²⁸⁵ Tamtéž, s. 29.

²⁸⁶ Tamtéž, s. 31.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 32-34.

²⁸⁸ Tamtéž, s. 34-35.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 38.

pasáží se čas také neuvěřitelně zrychluje: [...] *rychle běží po obloze / slunce. / Zapadá a zase vychází, / zapadá a zase vychází* [...].²⁹⁰

Kromě výše uvedeného pojetí času ústřední protagonista přemýšlí nad minulostí v tom smyslu, zda jeho duševní rovnováže napomůže vrátit se do minulosti, aby dohledal odpovědi na své otázky: [...] *Mám se vrátit, / a riskovat, že k žádnému vysvětlení nemusí dojít?* [...].²⁹¹ Nakonec se rozhodne pro útěk před minulým a nebýt na okamžik „sluhou“ času, ale jeho „pánem“: [...] *Utíkat, / nesloužit chvíli. / „Nesmím sloužit chvíli!“* [...].²⁹² Jakmile ale zjistí, že nedokáže před určitými situacemi uprchnout, natož sám před sebou a svými myšlenkami, zastaví se a sedne si k přírodní opoře v podobě stromu: *Snážil se utíkat, / jemu však cesta nepomohla. [...] „Jednou zas bude válka.“ / S tou myšlenkou ukončil chůzi / a usedl ve stínu stromu, [...].*²⁹³

Závěrečná část je zároveň partem nejkratším, ovšem odhaluje většinu „naznačených“ a skrytých myšlenek a významů za autorovými verši z předchozích čtyř částí. Hlavní protagonista se uzavírá před světem do stísněného prostoru sklepa, což může to být chápáno jako narážka na předlistopadový underground, jehož byl Ewald Murrer součástí. Ve sklepním prostoru se noří do svých myšlenek o čase a době války (což může být opět míněno jako války v přeneseném významu, avšak my se sami přikláníme k interpretaci, že se jedná o válku ve významu původním): *Zvíře s vlastnostmi boha, / bohyně Doba. / Bytost, která vede člověka / do stínu rezignace. / Cynické zvíře, / bytost těšící se ze chvíl / protažených do nesnesitelného nekonečna, / z času dlouhotrvající selekce, / z kouřů stoupajících k nebi, / tvořenému jeho vlastní náručí. [...].*²⁹⁴

V úryvku básně patrně mluvčí odkazuje na druhou světovou válku a ke koncentračním táborům (v dalších verších zmiňuje např. vyhlazovací tábor Treblinka). Lyrický mluvčí pomocí označení „zvíře“ s největší pravděpodobností znázorňuje osobu buď přímo Adolfa Hitlera anebo někoho jiného z vysoko postavených nacistických činitelů ([...] *Zvíře radující se z bolesti, / zvíře v uniformě / měnících se, elegantních střihů* [...].²⁹⁵). Označení zvíře se tedy vrací, tentokrát v jiném významu (tedy již ne muž sedící za oknem s rodinou lyrického mluvčího), avšak stále

²⁹⁰ Tamtéž, s. 39.

²⁹¹ Tamtéž, s. 40.

²⁹² Tamtéž, s. 41-42.

²⁹³ Tamtéž, s. 47-48.

²⁹⁴ Tamtéž, s. 51.

²⁹⁵ Tamtéž, s. 51.

jako negativní označení pro člověka. Další možný výklad „zvířete“ by mohla v přeneseném smyslu být válečná doba, jež tyto krutosti vytváří.

Poslední verše páté části, jak již bylo zmíněno, obsahují významy předchozích částí, promlouvá v nich samotné „zvíře“: [...] „*Sed'te v sklepích, / bud'te ve svých ghettech. [...] Park má stejný strop / jako dům. / Bombardovací letoun / hovoří stejnou řečí jako violoncello. [...] Mějte rádi své ghetto.*“ [...].²⁹⁶ Zvíře nyní vystupuje jako jakýsi ničitel lidskosti či jako odvrácená strana nás samých, personifikace krutosti, násilí a útlaku. Autor zde zároveň znovuoživuje motiv z první části (PART 1), při níž lyrický mluvčí vycházel ven a uviděl místo nebe dřevěný strop – symbolicky nám tedy autor ukazuje, jaké účinky má naše představivost na skutečný svět anebo jak dokáže lidskou mysl ovlivnit autoritativní řeč. Vše, co si představíme, se může stát reálným, záleží jen na našem přístupu, čím se necháme ovlivnit a čemu věříme: [...] „*Jsem ve svém ghettu, / pomyslel si, / a byl v ghettu.*“²⁹⁷

Druhému oddílu *Dveře bez zámku* již nevěnujeme tak hlubokou analýzu, neboť motivy z prvního oddílu se zde opakují. Znovu se setkáváme s vnitřním prostorem, v němž se lyrický mluvčí nachází, ovšem s tím rozdílem, že se dveře náhle otevírají a prostředí domu splývá s krajinou venku: [...] *Stromy prorostly domem, / již nejsou za oknem. / Déšť rozmočil stůl, / již není za oknem. / To se jen mé dveře otevřely* [...].²⁹⁸ Lyrický hrdina v tomto oddílu zřetelně více dychtí po prostředí krajiny či města s přírodními výjevy oproti uzavřenému prostoru v domě a více se zaměřuje na pohled z okna: [...] *Jsmo za zdí dnes, byli jsme včera. / Zdál se nám les, který zbyl od večera.*²⁹⁹ Anebo v jiné básni: *V ulici prší / a já tam již nejsem. / Ted' jsem doma / a dívám se z okna / ven / na ulici, / kde prší.* [...].³⁰⁰ Můžeme také dodat, že v druhém oddíle se lyrický mluvčí více orientuje na svou osobu, již se nejedná o lyrickoepickou poezii, ale spíše o lyrickou, autor totiž dává přednost určitým obrazům a emocím, které v něm vyvolávají, „nevypráví příběh,“ jako tomu bylo v oddíle prvním.

V prvním i druhém oddíle autor užívá volný verš. Jak jsme již zmínili na počátku této podkapitoly, v prvním oddíle na sebe verše navazují. Poslední verš básně opakuje nebo variuje první verš básně následující. Básně – zejména ve druhém oddíle – jsou psány úsporným a civilním jazykem. Občas se v textech vyskytuje například refrén (*Smluvil jsem se s Tebou; Jsi*

²⁹⁶ Tamtéž, s. 53.

²⁹⁷ Tamtéž, s. 53.

²⁹⁸ Tamtéž, s. 66.

²⁹⁹ Tamtéž, s. 59.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 86.

černý mrak na nebi³⁰¹). Běžná jsou zde přirovnání (v ulicích města, jako v divadle³⁰²), metafory (po stromech stéká krev bližícího se rána³⁰³) anebo metonymie (setřásli z pláštíků dlouhou cestu³⁰⁴).

V *Nouzovém zastavení času* si Ewald Murrer pohrává s pojetím a relativitou času, s jeho zrychlováním, zpomalováním anebo se přímo přesouvá v představách do minulosti, ať už do svých vzpomínek či různých historických událostí (druhá světová válka či komunistický režim a s ním spojený underground). Mluví v prvním oddíle pracuje s proměnou perspektiv (od er-formy, přes du- a ich-formu až po wir-formu), ve druhém se spíše zaměřuje na svou osobu a své pocity, tedy sebereflexi. Proto je také první oddíl lyrickoepický na rozdíl od druhého lyrického oddílu. Nedílnou součástí této sbírky tvoří přírodní motivy a motivy města. Lyrický mluvčí také řeší své místo v prostředí uvnitř domu (motiv uzavřených dveří) a venkovní prostor, přičemž svádí boj s odloučením od rodiny a nahrazení jiným člověkem. Také v této sbírce (stejně jako u *Mlhy za zdí*) se občasně vyjeví motiv mlhy, ovšem není zde již natolik významný.

7.3.3 Tma se mne dotýkala

Poslední analyzovanou sbírku od Ewalda Murrera představuje kniha s názvem *Tma se mne dotýkala*. Sbíрка byla vydána v pražském nakladatelství Argo roku 2018. Jde o třetí svazek edice Česká poezie, kterou řídí Petr Onufer. V této edici dodnes publikovali pouze čtyři básníci (Jaromír Typlt, Petr Hruška, Ewald Murrer a Štěpán Nosek) a sbírky vycházejí jednou ročně od roku 2016. Obálku knihy s použitím koláže Ewalda Murrera navrhl a graficky upravil Pavel Růt. Na obálce můžeme vidět jakýsi úkryt s výhledem na nebe a měsíc a obličej muže z profilu s páskou přes oči, vše v černé, bílé a fialové barvě. Na zadní straně obálky se nachází totožná ilustrace, pouze převrácená (hlava muže směřuje dolů). Vnitřek knihy pak neobsahuje žádné ilustrace.

Tma se mne dotýkala obsahuje sedmačtyřicet básní na čtyřiašedesáti stranách. U autora se poprvé po předešlých analýzách setkáváme s tím, že sbírku nerozdělil do oddílů. Stejně tak ojedinelé je, že v celé sbírce jsou básně uváděny názvem a ani jedna z nich nezačíná incipitem.

³⁰¹ Tamtéž, s. 71.

³⁰² Tamtéž, s. 56.

³⁰³ Tamtéž, s. 30.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 64.

Titul sbírky odpovídá (výše popsané) obálce knihy. Tma symbolizuje opak neboli absenci světla, tedy něco negativního, zlého, smutného, depresivního (samozřejmě existují i jiné výklady pro tmou a temnotu, přidržíme se však všeobecně vykládané symboliky). Autor tmou personifikuje, jelikož se ho tma „dotýkala“, ačkoli jde spíše o přenesený význam tmy, která ho obklopovala a pocity marnosti provázející symboliku temnoty. Zároveň používá minulý čas, mohlo to být určité tísnivé období, z něhož unikl.

Jak již název sbírky napovídá, jedním z hojně užívaných motivů je právě tma a také stíny, většinou v protikladu se světlem. Lyrický hrdina se potýká se svou melancholií a pocitem nedůležitosti a spojuje ho právě s motivem tmy, na což přicházíme již díky první básni otevírající sbírku těmito verši: *Stíny se lámou / Padají se zdí / Drolí se do tmy / Jsem stín.*³⁰⁵ Tato sbírka odhaluje velmi tísnivé vnitřní emoce mluvčího, jenž čeká na to, až světlo opět vstoupí do jeho života, ačkoli až s ironií pochybuje, zda jde o skutečnou vzpomínku, a jestli světlo vůbec existuje: *Ve vzpomínce / jsou smaragdová a medová světla [...] A druhý den zas a zas.... / Bylo to vůbec na tomto světě?*³⁰⁶ Mluvčí jako by nemohl pokročit dál a jen nostalgicky vzpomínal na předešlé zážitky.

Dalším z motivů, který autor nejednou uplatňuje, je motiv ticha. Nicméně motiv ticha zasazuje do přírodní scenérie, především ho spatřuje v přírodních úkazech a dává ho do opozice s neklidem: *Vzduch rozpáral ostrý déšť / Ticho tak náhle skončilo v křiku.*³⁰⁷; [...] *Naslouchám tichému dešti.*³⁰⁸ Anebo v obdobném případě, přičemž se obrací do svého nitra: [...] *Malá krutá věta, / bouře v nitru ticha.*³⁰⁹ Motiv ticha se objevuje ještě v jiném kontextu, a to v okamžiku, kdy lyrický mluvčí zoufale touží po tom, aby mu Bůh dal znamení nebo k němu promluvil: *Vrata všech kostelů jsou zavřená [...] Je ticho, / staré neúprosné ticho, / v jakém prosím o zvuk. / O výkřik zbloudilého ptáka, / o výkřik varhan. [...]*³¹⁰ Nabízí se ovšem i vysvětlení, že mluvčí potřebuje nějaké rozptýlení alespoň v podobě zvuku, aby se nemusel zabývat svými melancholickými myšlenkami.

Ve srovnání s debutem *Mlha za zdí* již náboženské motivy netvoří stěžejní základ sbírky. Zde se objevují spíše mimochodem a zřídka, navíc kupříkladu anděly již nepovažuje za tolik vznešené a nadpozemské či nebeské bytosti, uchyluje se k jejich „polidšťování“ humorným

³⁰⁵ MURRER, Ewald. *Tma se mne dotýkala*. Praha: Argo, 2018, s. 9. ISBN 978-80-257-2551-1.

³⁰⁶ Tamtéž, s. 13.

³⁰⁷ Tamtéž, s. 36.

³⁰⁸ Tamtéž, s. 38.

³⁰⁹ Tamtéž, s. 35.

³¹⁰ Tamtéž, s. 30.

způsobem, pokud je přímo nezesměšňuje prostřednictvím řečnických otázek: [...] *Nebo se chodí do pekla / přes nebeský dvorek, / kam chodí močit andělé? / Kam chodí močit andělé? / Do nebe vzhůru? / Do pekla dolů?*³¹¹

Tematizace přírody zaujímá velkou část sbírky v různých obměnách. Pro Murrerovu tvorbu tak typické přírodní motivy, jakými je vodní živel, nechybí ani v této sbírce veršů (kromě již zmíněného deště např. vodopády, sníh, hladina, kašny, kanály, mlha, moře ad.), dále nezapomíná ani na motivy zvířat (velryby, vlci, hmyz, ptáci, motýli aj.). První třetina sbírky se zaměřuje na roční období od jara do zimy, což předznamenávají již názvy básní (např. *Na počátku jara se zdá, že podzim ještě nepřišel*).

Vedle přírodních motivů se v básnické sbírce taktéž nalézají motivy města. Buď samostatně, anebo jako kontrastní vůči těm přírodním. Dokonce se v některých básních městské a přírodní motivy vzájemně proplétají, mluvčí jako kdyby si v prostoru města více všimal zvířat nebo jiných přírodních výjevů: *Mráz na holou dlažbu nakreslil / tváře lidí. / Také tváře zvířat. / Oči melancholického býka z krystalků zmrzlé vody, / kontury holubů. [...]*³¹²; *Je večer ve městě, / ulicemi táhnou cáry mlh / a v prázdných dvorech stojí ptáci... [...]*³¹³

Lyrický hrdina se opakovaně vrací do minulosti, nejen prostřednictvím vlastních vzpomínek, ale také k různým událostem v dějinách, například při návštěvě koncentračního tábora v Osvětimi, kde kritizuje dnešní společnost, že z tohoto místa vytvořila „atrakci“ pro turisty, odkud mluvčí zase raději kvapem mizí: *Procházím branou do koncentračního tábora. / Již jsem si prohlédl prodejnu suvenýrů / - trička s pecemi, pohledy s nápisem Arbeit macht frei! [...]* *zaražen a mlčící utíkám pryč, / šťastný, že zase mohu odejít, / v čase, který si sám určím. [...]*³¹⁴

Tma se mne dotýkala je vystavěna (kromě výše uvedených) také na motivu určitého pohybu, převážně chůze. Najdeme zde motivy cesty či směru, kterým se mluvčí ubírá. Mimo procházení městem se vydává rovněž do přírodní krajiny: [...] *Jdi rovně přes louku / a dívej se dolů na město [...]*³¹⁵; *Na cestách mezi těmi lesy [...]*³¹⁶; *Cesta se hluboce vřízla do kopce porostlého buky [...]* *Spím v chůzi, jdu daleko.*³¹⁷

³¹¹ Tamtéž, s. 31.

³¹² Tamtéž, s. 22.

³¹³ Tamtéž, s. 50.

³¹⁴ Tamtéž, s. 49.

³¹⁵ Tamtéž, s. 26.

³¹⁶ Tamtéž, s. 28.

³¹⁷ Tamtéž, s. 29.

V některých případech se zdá, že se tou cestou blíží ke smrti a rád by ukončil svůj život: *Trochu jsem si zahrál s cestou na útěk [...] Vrací se sen o dnech / kdy již všichni budeme dávno mrtvi...*³¹⁸ Ještě výrazněji pak pracuje s motivem sebevraždy v následující ukázce, v níž se dostáváme k jádru melancholických a sebedestruktivních myšlenek mluvčího prostřednictvím mnohem explicitnější výpovědi: *Okno je otevřeno do teplé noci, / světlo ze tmy láká hmyz. [...] Krásnoočka tonou v kaluži krve, / tekoucí z mých pořezaných žil.*³¹⁹

Přesto může motiv cesty a s ním spojené chůze značit pouhou představu. Lyrický hrdina jako by se v některých pasážích nehnul z místa a „cestoval myslí“ nebo si různá místa představoval, aniž by opustil místnost svého příbytku, což dokládá i osamělost a melancholii, jež celou sbírkou prostupují. Výstižně tuto skutečnost dokazuje báseň s názvem *Triumf samoty: Tolik únavy / ve dni zalitém sluncem... / Tolik kroků v představách... / Tolik cílů v nejasné dálce, / ke které se neblížím. / Stíny snů se zataženými závěsy / skrývají před sluncem.*³²⁰ Z této básně, podobně jako z celé sbírky veršů, cítíme pocity marnosti mluvčího, přičemž samozřejmě odkazuje k motivu tmy, jelikož závěsy nepouštějí dovnitř pokoje žádné světlo.

Kniha se vyznačuje stručností, co do počtu slov – verš obsahuje průměrně od jednoho až po šest slov –, tak i do počtu veršů, básně málokdy přesáhnou dvanáct řádek anebo čtyři strofy (jednu z básní je dokonce tvoří [krom názvu] jediný verš³²¹). Všechny básně jsou psány volným veršem, opravdu zřídka dohledáme nějaký rým. Setkáváme se zde občasně s personifikací přírodních motivů (*až povstane list*³²²; *podzim nám přikryl ústa hrubou dlaní*³²³; *stíny se krčí*³²⁴). Ovšem opakovaně autor používá metafory, zvláště u přírodních motivů (*když po obloze pluje mrak s tváří dítěte*³²⁵; *slunce železným kladivem udeřilo*³²⁶).

Jakmile shrneme veškeré motivy sbírky *Tma se mne dotýkala*, zjistíme, že se autor natolik neodchyluje od poetiky předchozích dvou analyzovaných sbírek. Ewald Murrer se opět zabývá přírodními motivy, vodním živlem, zvířaty či ročními obdobími. Přírodní motivy však autor nachází rovněž i v prostoru města. Stěžejní motiv této sbírky nalzáme již v samotném názvu, je jím totiž tma (v opozici se světlem), přičemž tma symbolizuje melancholické a depresivní vnitřní rozpoložení mluvčího. Dále se často ve sbírce nalzá motiv ticha, zasazen do přírodní

³¹⁸ Tamtéž, s. 56.

³¹⁹ Tamtéž, s. 46.

³²⁰ Tamtéž, s. 41.

³²¹ Tamtéž, s. 36.

³²² Tamtéž, s. 16.

³²³ Tamtéž, s. 20.

³²⁴ Tamtéž, s. 44.

³²⁵ Tamtéž, s. 23.

³²⁶ Tamtéž, s. 19.

scénérie. Naopak naproti *Mlze za zdi* se autor více odchyluje od křesťanských motivů, v poslední analyzované sbírce se vyskytují pomálu. Ewald Murrer se však znovu vrací do minulosti, ať už ve vzpomínkách či situacích, kdy ještě nemohl být jejich svědkem, protože se narodil později (stejně jako ve sbírce *Nouzové zastavení času*). V neposlední řadě dalším a více opakujícím se motivem je pohyb, přesněji chůze či cesta, po níž se mluvčí vydává.

8 Bohdan Chlíbaec

8.1 Autorský medailon³²⁷

Český básník Bohdan Chlíbaec se narodil 12. března 1963 v Teplicích a vyrůstal v severočeské obci Nové Dvory. Roku 1971 se přestěhoval do Prahy, kde žije dodnes. Po dokončení střední školy začal pracovat jako knihovník v pražském Klementinu. Aktuálně pracuje jako editor, redaktor a nakladatel v pražském nakladatelství Aula.

Chlíbaec debutoval na konci osmdesátých let minulého století v samizdatovém sborníku *Básně* (1989) společně s Pavlem Kolmačkou, Ewaldem Murrerem a Miroslavem Salavou. Co se týká vlastních knih, Bohdan Chlíbaec za celý svůj život vydal pouze čtyři básnické sbírky. Jeho oficiální debutová sbírka s názvem *Zasněžený popel* vyšla v první polovině devadesátých let (Praha: Vokno, 1992). Poté následovala sbírka veršů *Temná komora* (Brno: Host, 1998). O čtrnáct let později vydává *Zimní dvůr* (Brno: Druhé město, 2012), přičemž tato sbírka získala ocenění prvního místa Knihy roku v anketě Lidových novin 2013. Prozatím poslední publikovanou sbírkou autora je *Krev burzy* (Praha: Aula, 2019), v níž nalezneme texty z let 2015-2019.

8.2 Zimní dvůr

Pro naši analýzu jsme si vybrali sbírku s názvem *Zimní dvůr*, jež je třetí autorovou publikovanou knihou. Sbírkou veršů vydalo brněnské nakladatelství Druhé město roku 2013. Tato kniha se žlutou obálkou bez dalších grafických prvků (mimo text na obálce) obsahuje pouze koláže na frontispisu a pravé záložce, které obstaral Jan Placák. Koláže jsou tvořeny černobílými postavami, na pravé záložce je přes koláž vytištěn autorův stručný medailon.

³²⁷ Srov.: *Bohdan Chlíbaec*. In: DatabázeKnih.cz [cit. 30. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/bohdan-chlibec-46876>; *Bohdan Chlíbaec*. In: Druhé Město [cit. 30. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.druhemesto.cz/autor/chlibec-bohdan>; *Rozhovor s Bohdanem Chlíbaecem*. In: Skupina XXVI [cit. 25. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.xxvi.cz/index.php/autori/46-bohdan-chlibec/42-rozhovor-s-bohdanem-chlibcem>; *Bohdan Chlíbaec: K básníkům jsem krajně podezřivý*. In: Lidovky.cz [cit. 30. 5. 2020] Dostupné z: [https://www.lidovky.cz/kultura/bohdan-chlibec-k-basnikum-jsem-krajne-podeziravy.A131218_123826_In_kultura_hep](https://www.lidovky.cz/kultura/bohdan-chlibec-k-basnikum-jsem-krajne-podeziravy.A131218_123826_In_kultura_hep;); HRUŠKA, Petr (ed.). *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 112. ISBN 978-80-200-1630-0; MACHALA, Lubomír a kol. *Panorama české literatury (2) po roce 1989*. Praha: Euromedia Group, 2015, s. 86-87. ISBN 978-80-242-5054-0.

Zimní dvůr má padesát dva stran, na nichž nalezneme čtyřicet básní, přičemž básně nejsou řazeny do oddílů. Názvy básní od incipitů rozeznáme podle jednoduchého klíče: básně začínající incipitem jsou totiž namísto prvního verše označeny třemi malými písmeny x (xxx) a názvy textů se dají lehce poznat dle vytučeného písma.

Titul *Zimní dvůr* pravděpodobně evokuje představu nějakého zasněženého vesnického prostranství. Potenciální čtenář tak může předpokládat, že se autor této knihy bude vyjadřovat pomocí básnických obrátů, tropů a figur spojených s přírodní krajinou a třeba také s idylickým životem na vesnici. Ačkoli přídavné jméno *zimní* nepůsobí jako by mělo jít o útulnou krajinu, spíše naznačuje chladnou zimu, před níž by se recipient měl raději ukrýt do tepla a bezpečí domova. Což nás již nepatrně přesouvá ke skutečnému významu sbírky s názvem *Zimní dvůr*.

Ať už si pod tímto názvem sbírky zobrazíme ve své mysli jakékoli harmonické obrazy, budou patrně velice vzdálené od hlavních témat a motivů, jež ve sbírce můžeme spatřit. Přestože se Bohdan Chlíbaec zaměřuje na rustikální prostory a atmosféru, nenalezneme zde žádné líbezné prostředí venkova, básně *Zimního dvora* totiž autor líčí pomocí surových a syrových prvků naturalismu. Sbírkou tvoří určité „mikropříběhy“ venkovanů a starších lidí, třebaže jsou tyto příběhy více lyrické a popisné.

Zaměříme se nyní na stěžejní motivy, které nechybí snad v jediné z básní: jsou jimi motivy tělesné, přesněji řečeno zvířecí a lidské organismy, orgány, šťávy, funkce či části těla: [...] (*I kdyby pil vodu z pramene, / myslel bys, že zvrací pomeje.*) / *Jeho žena: pánev a boky, že obecní blázen / na kůru zpíval: Ta snad i kálí živý maso!* / *Citové pouto: krevní sval se vleče k druhému, / aby chlemlal ještě i cizí krev.*³²⁸ Z těchto veršů zřetelně pocítujeme sarkasmus a odpor k takovému životnímu stylu a stravování, kdy se člověk stará pouze o příjem potravy a žije ze dne na den pro stravu bez vyšších cílů či morálních hodnot, tedy pudově. Navíc jako by v závěrečných dvou verších chtěl mluvčí podotknout, jak potrava nahrazuje lidské a citové svazky. K tomuto úryvku bychom ještě mohli poznamenat, že se autor distancuje od konzumerismu a negativně pohlíží na jednotlivce, kteří se sytí živočišnou stravou (jako symbol konzumerismu mu totiž slouží především maso).

Z některých částí textů můžeme získat dokonce dojem, že mluvčí umísťuje na stejnou úroveň zvířecí a lidské vnitřnosti a dokládá tím surovou podobu (někdy s pomocí vulgarit) známého

³²⁸ CHLÍBEC, Bohdan. *Zimní dvůr*. Brno: Druhé město, 2013, s. 13. ISBN 978-80-7227-336-2.

rčení „jste to, co jíte“³²⁹: [...] *Dásně mu jistě fialově začernaly (mívá skvrny), / obličej jistě kravsky natek. [...]*³³⁰; [...] *lidský mozek a vepřové varle / triumfují v záměně [...]*³³¹; [...] *Šla kolem sestry: „Vaším ksichtem / bych si nevytřela ani řiť!“ / A pýchou se jí prokrvily jaternice, / klobásy i vole.*³³²

Bohdan Chlíbaec se prostřednictvím naturalistických výjevů pokouší vyprovokovat čtenáře k sebeuvědomění, a proto mu předkládá tyto nepříjemné fragmenty lidských vnitřností, aby se nad jejich významem pozastavil a zamyslel se nad vlastním způsobem žití, a také aby „nepropadl“ konzumnímu způsobu života, ale směřoval spíše k duchovním hodnotám. Ačkoli tuto snahu postihnout povrchnost a „zkaženost“ dnešního světa a upnutí se k tělesným požitkům chápeme, rovněž i detailní obrazy tělesnosti vyhanané do extrému, chtěli bychom se odkázat na Maslowovu pyramidu potřeb, z níž vyvstává otázka, zda autor úmyslně neguje celou moderní společnost. Jelikož dle Abrahama Harolda Maslowa člověk v první řadě potřebuje naplnit své základní a fyziologické potřeby, proč je schopen se posunout k potřebám „vyšším“ (např. potřebě bezpečí, lásky, uznání a seberealizace), proto se bez příjmu potravy ani nedokáže věnovat péči o svou duši. Ovšem této tezi nebudeme věnovat více prostoru, neboť chápeme, že bychom se tak mohli již pouštět do nadinterpretací.

Lyrický mluvčí se nezříká hrubých a tělesných popisů až do extrémních poloh, neboť právě na nich bez okras předvádí, jaký všední životní cyklus protagonisté daných „mikropříběhů“ zažívají:

*Těžký den veze důvěrnost dvou přítelkyň, / přepravují přeplněná břicha / (kolem šedesátky sotva k porodům, / nejspíš by nás oblažila / jen roztomilost žaludků a střev / - celá otec, celý matka!). / Neustálý hlad do nich vecpal / kusy krav a zbytky hejna. / Kondenzovaný dech teče po oknech. [...] Kabelky na klínech. Ruce v glazě chrání pouzdra / na fotografii přízně, vnuků a dcer. [...] Hodinkový stroj dají opravit.*³³³

Nelítostné obrazy starších dam plné expresivní poezie vykreslují koloběh života člověka dnešní společnosti. Autor v této básni poznamenává, jak se tento cyklus přenáší rovněž z jedné generace na další (zmínění otce, matky, dcer a vnuků). Nejen ve výše uvedeném textu

³²⁹ Kromě toho, že prostřednictvím fokusu na orgány stírá hranice mezi lidským a zvířecím, také tyto hranice odstraňuje připodobněním lidského animálního chování ke zvířecímu.

³³⁰ CHLÍBEC, Bohdan. *Zimní dvůr*. Brno: Druhé město, 2013, s. 19. ISBN 978-80-7227-336-2.

³³¹ Tamtéž, s. 15.

³³² Tamtéž, s. 20.

³³³ Tamtéž, s. 32.

spatřujeme hlavní myšlenku neboli téma *Zimního dvora*: Bohdan Chlíbaec tímto otevřeně kritizuje moderní společnost v jejím konzumním způsobu života a nadbytečné konzumaci. Lyrický mluvčí popisuje všechny situace „zpovzdálí“ s výjimkou těch, v nichž se dotýká své vlastní osoby anebo svých blízkých: [...] *vlasy věnuji útulku po duševně choré v Dubí. [...] Můj tuk by neměl přijít do styku s jídlem. / Měchýř a plíce vložte do boku Labi, / vše ostatní ať hnojí bažantnice / v okolí Duchcova.*³³⁴ Z veršů je nanejvýš zřejmá sebeironie, mluvčí se nepovyšuje nad společnost, s níž koexistuje, sám se považuje za lidskou bytost, jež je stvořena v první řadě z lidských vnitřností. Zajímavé také je, jak vymezuje prostor, ve kterém v mládí vyrůstal.³³⁵

Dalším významným motivem sbírky *Zimní dvůr* je stáří. Jak již můžeme očekávat, mluvčí nezachycuje zrovna lichotivé obrazy stárnutí a blízké smrti, ba naopak, stáří a s ním spojené ochabování lidské schránky zobrazuje v jeho rozpadu a postižené všemi možnými druhy nemocí, opět až necitelně a ve své negativní přirozenosti: *Nosí v sobě duši jako hlen, / ráno zpoličkoval umírajícího otce [...] Pak s odporem přijal jídlo starých lidí / (cibule váže dysfunkci jater, / brambory dochucuje kámen z močovodu) [...]*³³⁶; [...] *Některá už spí, jiná ještě slyší, / jak tiše perlí mozek po mrtvici.*³³⁷; [...] *U žaludku: kýbl, co vymyli po porážce „ňáci hajzli“.* [...] *Pod chodidly: dlaždice biskupského dómu a místní zdechliny.*³³⁸

Ve verších uvedených výše můžeme zpozorovat atributy podobné dekadentní poezii. Poslední citované verše pak mohou připomenout báseň Charlese Baudelaira *Zdechlina/Mršina* (názvy se liší dle rozdílných překladů). Podobně expresivně jako vystihuje Baudelaire mršinu zvířete, tak se i Chlíbaec vyjadřuje o rozkladu těla, přesto však Baudelaire přece jen dokáže i v tomto rozpadu nalézt určitou krásu, zatímco Bohdan Chlíbaec nikoli.

Kromě fikčního prostoru vesnice a venkovského prostředí se lyrický mluvčí prostřednictvím „mikropříběhů“ zaměřených na stárnoucí jednotlivce dostává rovněž do prostředí nemocnice nebo příbuzného nemocničního zařízení (konkrétně ústav pro duševně choré či starobinec). V několika básních se protagonisté také pohybují na cestě – nejčastěji však na cestě do práce nebo z práce domů (motivy vlaku, cesty a nádraží).

Dále se alespoň krátce zastavme u dalších třech zásadních motivů, objevujících se v textech napříč celou sbírkou: chlad, teplo a světlo. Zimní motivy dokreslují chladnou atmosféru

³³⁴ Tamtéž, s. 30.

³³⁵ Tedy severočeské Nové Dvory; rovněž Dubí a Duchcov jsou města v severních Čechách nacházející se v blízkosti Teplic a Nových Dvůrů.

³³⁶ CHLÍBEC, Bohdan. *Zimní dvůr*. Brno: Druhé město, 2013, s. 22. ISBN 978-80-7227-336-2.

³³⁷ Tamtéž, s. 24.

³³⁸ Tamtéž, s. 26.

(venkovního prostoru) vyvěrající z celé sbírky a kontrastují s motivy tepla, jež jsou poutány k vnitřnímu prostředí (většinou uvnitř domu). Světlo je častokrát zmíněno společně s motivem lampy. Světlo samo o sobě by navíc mohlo symbolizovat také přítomnost Boha (dle abrahámovských náboženství, tedy i dle křesťanského pojetí, avšak světlo jako symbol poznání pochopitelně sahá i do doby předkřesťanské, např. v antické filozofii). Tma naopak patří k zimním dnům a spoluutváří mrazivé ladění sbírky veršů.

Pro sbírku *Zimní dvůr* je signifikantní výrazná kritika dnešní společnosti. Lyrický mluvčí pomocí „mikropříběhů“ různých protagonistů sarkasticky líčí „zvrácený“ způsob konzumního života, přičemž se daní protagonisté nestarají o duševní hodnoty a jejich život je veden pouze puzením po potravě. Přitom se mluvčí zaměřuje hlavně na venkovany a také na nemocné nebo staré jedince, jejichž popis je zasazen do topoi venkova a nemocničních zařízení. Prvky naturalismu a motivy zvířecích (i lidských) orgánů a tělesné schránky utváří zásadní poetiku této sbírky. Mimo jiné se zde vyskytují další motivy, jako například motivy cesty nebo chladu, tepla a světla.

9 Marie Dolistová

9.1 Autorský medailon³³⁹

Marie Dolistová se narodila 13. prosince 1951 v Praze. Od roku 1961 žije v Teplicích na severu Čech. Po studiu na střední zdravotnické škole pracovala jako rehabilitační sestra. Poezii se začala věnovat od roku 1985. Je také autorkou textů s biblickou tematikou, které byly zhudebněny v podobě libret či kantát.

Její texty jsou zastoupeny kupříkladu v těchto almanaších a antologiích: *Pátá koróna* (Duchcov: Kapucín, 2004), *Odlesky z řeky poezie* (Duchcov: Kapucín, 2007), *Kde se země provinila* (Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna, 2009), *Rybáři odlivu* (Hradec Králové: Milan Hodek – Paper Jam, 2015), *Řeka úsvitu* (Hradec Králové: Milan Hodek – Paper Jam, 2017) či *Slunce v hodinách* (Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna, 2018).

Marie Dolistová doposud publikovala sedm básnických sbírek. Její prvotina vyšla roku 1994 s názvem *V síti rybáře* (Praha: Řád, 1994; 2018 druhé doplněné vydání v nakladatelství Matice cyrilometodějská). Šest let po debutu vydala sbírku *S příchutí země* (Praha: Alfa-Omega, 2000) a dva roky poté jí vyšla ve stejném nakladatelství sbírka veršů s názvem *Zarostlé stezky* (Praha: Alfa-Omega, 2002). Mezi lety 2009-2011 publikovala dvě sbírky: *Paní Zdislava z Lemberka* (Praha: Řád, 2009) a *Na hraně stínu* (Praha: Balt-East, 2011). Následovaly opět po dvou letech za sebou jdoucí básnické sbírky *V dešťových kapkách* (Praha: Dharmagaia, 2017) a prozatím nejnovější autorčinou sbírkou je *O tvrdost kamene* (Praha: Dauphin, 2019);

9.2 S příchutí země

Ze sedmi sbírek Marie Dolistové jsme si pro analýzu zvolili její druhou publikovanou knihu s názvem *S příchutí země*. Sbíрка byla vydána pražským nakladatelstvím Alfa-Omega roku 2000. Zelenomodrá barva obálky této sbírky veršů koresponduje s jejím názvem, uvnitř pak

³³⁹ Srov.: Marie Dolistová. In: DatabázeKnih.cz [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/marie-dolistova-49008>; Marie Dolistová. In: Pegas Mělník [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: <http://pegasmelnik.wbs.cz/dolistova.pdf>; Marie Dolistová. In: Poezie Marie Dolistové [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: <http://poeziedol.sweb.cz/ja.htm>; Marie Dolistová. In: Skupina XXVI [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.xxvi.cz/index.php/autori/52-marie-dolistova>.

najdeme dvě ilustrace (osob stojících pod oknem a Krista na kříži) od Pavla Hrota, které sbírku (respektive celý obsah tvořený básněmi) ohraničují: nacházejí se před první básní a po básni poslední. Na straně paté (ještě před první ilustrací) se nachází medailon a profilová fotografie Marie Dolistové.

Kniha *S příchutí země* na první pohled vypadá velice útle (kupříkladu oproti *Zimnímu dvoru* od Bohdana Chlábce), ovšem obsahuje šedesát jedna básní na sedmdesáti dvou stranách. Autorka své básně sice nerozdělila do oddílů, ačkoli za sebou jdoucí básně na sebe tematicky navazují (např. na stranách šestnáct až osmnáct se autorka věnuje ročním období od zimy do jara). Žádná z básní není započata incipitem, vždy jsou uvedeny názvem.

Samotný titul knihy napovídá, že by se básně ve sbírce mohly ubírat směrem k přírodním tématům. S tímto předporozuměním nejsme daleko od pravdy: *S příchutí země* Marie Dolistové nás přivádí do krajiny se spoustou přírodních motivů. Země zde znamená nejen symbol půdy, ale celé „modré planety“ neboli planety Země. Básnický obrat *S příchutí země* má nejspíš vyvolat dojem, že básně jsou převážně zacílené na přírodní lyriku.

Přírodní tematika tvoří bezpochyby dominantní složku celé sbírky. Pokud bychom měli vyjmenovat konkrétní motivy, šlo by hlavně o následující: slunce, země, hory, voda, vítr, obloha, zima, ptáci, rostliny a roční období. Ovšem v knize je přítomna spousta dalších motivů převzatých z přírody. Lyrická mluvčí z pozice pozorovatelky častěji komentuje okolní přírodní prostor, než aby v něm hrála nějakou zásadní roli. Mluvčí se vyznačuje přáním přiblížit se přírodě nebo s ní splynout: *Být listem vločkou / snášejíci se k zemi / mrakem vodou / tiše plynoucí [...] Být skaliskem ve zpěněném proudu / i oblázkem v tiché tůni / rostlinou stáčejíci se po slunci / zemi která vydá plod.*³⁴⁰

Autorka chová k přírodě natolik důvěrný vztah, který můžeme vyčíst z přímého oslovení kupříkladu vrchů a hor: *Bořni, ty smuteční horo / vyvřelino paměti [...]*³⁴¹; *Zelený kuželi vypínající se vznešeně / nad příbojem květů [...]*³⁴². Dále si můžeme povšimnout, že často používá zelenou barvu, jež je pro živel země příznačná (*zelenými prapory*³⁴³; *v šustivém zeleném šatu*³⁴⁴; *v zelených pahorcích naděje*³⁴⁵; ad.)

³⁴⁰ DOLISTOVÁ, Marie. *S příchutí země*. Praha: Alfa-Omega, 2000, s. 10. ISBN 80-86318-12-5.

³⁴¹ Tamtéž, s. 28.

³⁴² Tamtéž, s. 29.

³⁴³ Tamtéž, s. 26.

³⁴⁴ Tamtéž, s. 30.

³⁴⁵ Tamtéž, s. 35.

Marie Dolistová prostřednictvím lyrické mluvčí staví přírodu na nejvyšší možný stupeň důležitosti, jelikož si uvědomuje její nekonečný cyklus oproti jednomu lidskému životu: [...] *Půvabná dlani země k ústům nebe pozvednutá / V několika minutách se život nabývá / a v několika ztrácí / Jen ty čníš navzdory věkům [...]*.³⁴⁶ Odtud také pochází další významná témata prostupující celou sbírkou: téma smrti a téma zrození. Tematizaci smrti se autorka věnuje především z osobního hlediska, protože sama zažila setkání se smrtí svých blízkých přesněji řečeno se smrtí svých rodičů, což pro ni znamenalo nutnost překonat truchlivé okamžiky:

[...] *temná chmura smrti to byla / Otočné prázdne lůžko druhý den / Zlá vlna udeřila, zahltila a vyrazila dech / Litujeme zemřela rychle padají slova jak prošlé mince / Chci Tě vidět / Hle člověk, hle tvá matka / Mlčení v burácení smrti / Mámo! [...]* *Vše ztěžklo hlinou / Otcovo tělo v ni proměněno / Jen zbytek dřeva rakve, cár látky [...]*.³⁴⁷

Neméně výrazný motiv (kromě již zmíněných přírodních) zaujímá motiv Boha, nicméně je zřetelně napojen na přírodní tematiku, čímž míníme, že lyrická mluvčí za přírodními motivy spatřuje Boha: on vše určuje a můžeme působení jeho „Boží ruky“ uzít ve všem živém, přičemž jde o Krista ve smyslu křesťanského pojetí boží trojjedinosti. Například v poslední básni mluvčí komentuje obraz Krista na kříži: [...] *Perutě rozprostřené od pólu k pólu / Perutě přibité / Údery spásných krůpějí [...]* *zavlaž kraj ten / zavlaž svět ten.*³⁴⁸

Bůh ve sbírce *S příchutí země* k mluvčí nepromlouvá, Bůh zde představuje velmi tichého „účastníka“ všech dějů: *Tiše kráčíš, Bože [...]* *Svodidlem ticha ke sjednocení.*³⁴⁹; [...] *Naslouchat tichu / Tichu vesmíru a země Tichu tajemství života / Mlčení mrtvých s mlčením Božím splývá [...]*.³⁵⁰ Motiv ticha prostupuje poměrně velkou část sbírky, a to nejenom ve spojení s Bohem, ale rovněž se smrtí: *v tichu hřbitovním;*³⁵¹ *mohyla ticha za každým;*³⁵² apod. Kontrastně k motivu ticha se autorka orientuje na hudební motivy, opět v přírodní symbolice:

³⁴⁶ Tamtéž, s. 29.

³⁴⁷ Tamtéž, s. 11-12.

³⁴⁸ Tamtéž, s. 68.

³⁴⁹ Tamtéž, s. 7.

³⁵⁰ Tamtéž, s. 12.

³⁵¹ Tamtéž, s. 23.

³⁵² Tamtéž, s. 34.

[...] *listy padají / teskný chorál zpívají* [...].³⁵³ Anebo v jiných básních: *Sonet lesních modří*³⁵⁴ či *Čarovná krajina tónů*,³⁵⁵ jimiž personifikuje přírodu.

Přestože si uvědomujeme, že autorka promlouvá prostřednictvím lyrické mluvčí, již bychom neradi ztotožňovali s osobou autorky, v několika úsecích nelze přehlédnout zřetelnou inspiraci osobním životem Marie Dolistové. Osobní zkušenosti (Marie Dolistová pracovala jako zdravotní sestra) lze ve sbírce vystopovat v úsecích, kde autorka popisuje tělesné funkce či latinsky pojmenovává části těla, nebo se vyjadřuje pomocí odborných termínů (čímž evokuje lékařské a nemocniční prostředí) jako například v básni *Srdce: Tajemná jeskyně předsíní komor / s Ariadninou nití Sinusového uzlu a Hisova svazku* [...] *Generátor elektrického pole* [...] *Vykreslí EKG ischemii povrchnosti falše sobectví / repolarizaci a depolarizaci postojů jednání?*³⁵⁶

V některých básních se lyrická mluvčí také potýká s každodenním životem, především tematizuje lásku, přátelství a vztahy: [...] *jen tak obejmout / toho kdo nás má rád* [...] ³⁵⁷; [...] *jsem tu pro tebe / tak povídej nebo mlč / naslouchám / celým já*.³⁵⁸ Celkový přístup lyrické mluvčí je prakticky naprosto přímočarý, přičemž autorka rezignuje na hlubší, skrytou symboliku.

Sbírka *S příchutí země* se zaměřuje zejména na tematizaci přírody ve veškerých možných podobách. Přírodní motivy jsou zde zobrazovány v návaznosti na motiv Boha, kterého autorka spatřuje za vším živým. Motiv Boha je také úzce spojen s motivem ticha, nicméně není to pravidlem: Motiv ticha nalézáme mnohdy v popisech krajiny i bez konkrétních odkazů na Boha. Lyrická mluvčí se nejčastěji vyskytuje v přírodním prostoru, již pozoruje anebo v některých básních dokonce oslovuje konkrétní přírodní motivy např. hory. Další motivy sbírky *S příchutí země* tvoří motivy smrti (rodičů), hudební motivy anebo motivy lásky a každodenních vztahů.

³⁵³ Tamtéž, s. 23.

³⁵⁴ Tamtéž, s. 25.

³⁵⁵ Tamtéž, s. 50.

³⁵⁶ Tamtéž, s. 45.

³⁵⁷ Tamtéž, s. 57.

³⁵⁸ Tamtéž, s. 59.

10 Zbyněk Ludvík Gordon

10.1 Autorský medailon³⁵⁹

Zbyněk Ludvík Gordon (vlastním jménem Zbyněk Ludvík) se narodil 19. února 1961 v Jičíně. Dětství a mládí prožil na Vlkačce, poté ve vesnici Košátky a v Čelákovících. Vystřídal mnoho různých zaměstnání, působil např. jako technik na telefonní ústředně, jezdný, redaktor, vydavatel, vedoucí obchodního úseku, starožitník nebo obchodní zástupce. V současnosti bydlí v Brandýse nad Labem.

Psaním básnických textů se začal zabývat od svých devatenácti let. Začal nejdříve s publikováním v časopisech (roku 1986): *Lidová demokracie*, *Mladý svět*, *Iniciály*, *Souvislosti*, *Tvar*, aj. Mimo almanachy Skupiny XXVI z let 1987 a 1989 se jeho tvorba objevila např. i v těchto almanaších a antologiích: *Přetržená nit* (Praha: Obratník, 1996); *Máchův Almanach* (Praha: Lemberk 1996); *Žleby* (Most: JUNO, 1997) ad.

Prozatím Zbyněk Ludvík Gordon vydal pět básnických sbírek. Jeho debutová sbírka se jmenuje *Ve spárech holubice* (Praha: Protis, 1995) a dočkala se o rok později druhého vydání ve stejném nakladatelství. Poté následovala sbírka veršů s názvem *Dvář* (Praha: Krásné nakladatelství, 1997), a také sbírka s obdobnou slovní hříčkou v titulu *Zrakovina* (Praha: Protis, 2004). Po jedenáctileté odmlce publikoval *Pontifikát empatie* (Praha: Patrik Šimon – Eminent, 2013). Autorova nejnovější kniha básní vychází roku 2019 a nese název *Trochu jiné nic* (Praha: Krásné nakladatelství, 2019).

10.2 Dvář

Autorova druhá básnická sbírka s názvem *Dvář* a podtitulem *Aneb český schizofrenik* byla vydána Krásným nakladatelstvím roku 1997. Kniha má černobílou obálku, stejně tak černobílé fotografie uvnitř na průhledném papíře znázorňující oblaka, která nafotili Milan Provazník a

³⁵⁹ Srov.: *Zbyněk Ludvík Gordon*. In: Skupina XXVI [cit. 2. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.xxvi.cz/index.php/autori/35-zbynek-ludvik-gordon>; *Zbyněk Ludvík Gordon*. In: Stránky básníka Zbyňka Ludvíka Gordona [cit. 2. 6. 2020]. Dostupné z: <https://zl.gordon.estranky.cz/clanky/basnikuv-zivotopis.html>; *Zbyněk Ludvík Gordon*. In: Večer přiměřených depresí [cit. 2. 6. 2020]. Dostupné z: <http://www.primerenedeprese.cz/zbynek-ludvik-gordon/>; *Zbyněk Ludvík Gordon – Vihorlat*. In: Aktuálně.cz [cit. 2. 6. 2020]. Dostupné z: https://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/zbynek-ludvik-gordon-vihorlat/r-i:article:107667/?utm_source=mediafed&utm_medium=rss&utm_campaign=mediafed.

Zbyněk Ludvík Gordon. Na pravé záložce je umístěn medailon básníka, respektive soupis jeho publikovaných textů od autorových sbírek až po almanachy a časopisy.

Dvář obsahuje čtyřicet osm stran, na nichž je vytištěno čtyřiatřicet básní, básnické texty však nejsou rozděleny do oddílů. Podobně jako u sbírky Marie Dolistové *S příchutí země*, ani v této sbírce veršů nenajdeme básně počínající incipitem, všechny autor pojmenoval názvem a každý z názvů je graficky zvýrazněn podtržením.

Titul sbírky *Dvář* se snadněji interpretuje díky podtitulu *Aneb český schizofrenik*. Můžeme tedy s určitostí tvrdit, že slovní hříčka „dvář“ představuje složeninu ze dvou slov: dvojí tvář, jelikož ve všeobecně mylném povědomí rozšířeného mýtu se pod termínem schizofrenie vybaví označení pro rozdvojenou osobnost, ačkoli se jedná o duševní onemocnění vyznačující se poruchami vnímání, halucinacemi, bludy, depresivním chováním nebo narušením pozornosti či paměti.³⁶⁰ Nejsme si tudíž jisti, zda autor použil vhodný podtitul k názvu sbírky *Dvář*, ovšem mohl mít na mysli také druhou tvář člověka, například falešnou tvář nebo alter ego v podobě lyrického mluvčího.

Nicméně předpokládejme, že Zbyněk Ludvík Gordon se více přiklání k podtitulu sbírky, protože tento význam odpovídá rovněž první v knize obsažené básni se stejnojmenným názvem *Dvář: Na koni sedí dvář / na samém konci koni / Na ocasní ploutvi cvalu / na cvalnatém břitu žině / na svém vlastním klíně / s celou rodinou*.³⁶¹ Obraz vypovídá spíše o jakési halucinaci, kde celá rodina sedí na zadní části koňského hřbetu. Samozřejmě tím autor může myslet i symboliku pozice osobnosti s touto duševní poruchou, protože zaujímá místo na okraji koně v básni neboli na okraji společnosti. Tento motiv se v dalších básních již nenalézá, přestože je sbírka takto pojmenována.

Pro sbírku veršů *Dvář* jsou signifikantní přírodní motivy, jak je ostatně charakteristické pro většinu námi analyzovaných knih. Za nejčastější můžeme považovat následující: nebe, tma, hvězdy, měsíc, slunce, stromy, tráva, déšť, kůň, pes, černý pták. Tyto motivy se nezdají být ničím neobvyklé, ovšem autor si se slovy a významy přírodních motivů pohrává z jazykového hlediska a vytváří neologismy (např. *Kravavý řetěz / odtržený od telátka*³⁶²; *Soběmlat / vlezl*

³⁶⁰ SKOPOVÁ, Jaroslava. *Schizofrenie – Vážné, ale dobře léčitelné onemocnění*. Praha: Galén, 2016, s. 13-15. ISBN 978-80-7492-232-9.

³⁶¹ LUDVÍK GORDON, Zbyněk. *Dvář*. Praha: Krásné nakladatelství, 1997, s. 5. ISBN 80-85958-09-0.

³⁶² Tamtéž, s. 32.

*nám dírou do zahrad,*³⁶³ často též pracuje s personifikací (např. *Lepkáva tma / drtí palce hvězd / Řve lunobíle*³⁶⁴; *Tuším / že nás jaro zase pokouše*³⁶⁵).

K přírodním motivům také Zbyněk Ludvík Gordon přidává motivy ze tří ročních období, a těmi jsou jarní, podzimní a zimní motivy. Povšimněme si jedné zajímavosti: lyrický mluvčí u těchto motivů nezdědka zmiňuje také kontrastní barvy – černou (kos, vrána) a bílou (sníh), jako je tomu kupříkladu v básni *Negativ*, která je postavena především na protikladnosti bílé a černé: *Na zasněžené koruně stromu / sedí kos / Na bílé studené ploše / teplý černý bod / A zpívá / dlouze smutně zpívá o jaru / A každému / kdo ho slyší zůstane / na černém pozadí vzpomínek / bílá tečka naděje.*³⁶⁶

Ve sbírce nalezneme rovněž motivy mužství a ženství a tematizaci milostných vztahů, jež se objevují v milostných básních: [...] *Přiznávám / ujetou hlavu / pod náspem tvé sukně.*³⁶⁷ V některých textech se mluvčí vyjadřuje pomocí aluzí, například populární postavy Shakespeareova dramatu: [...] *A její tóny / jak Juliiny vlasy / Romea lákají / vždy k novému skonu,*³⁶⁸ anebo také na klasické české básně Karla Jaromíra Erbena: *V komoře na špičky / stoupá si zlatý kolovrat / Zkousíme neprodat / tak levně naše těla / Ve tváři leckomu / bere už za kliku polednice / Na vrásky zamkli jsme / naše čela když / pijeme z plna hrdla / u lavice.*³⁶⁹ V tomto úryvku mluvčí řeší otázku stárnutí a smrti, která se vztahuje nejen k samotnému mluvčímu, ale ke každému člověku, proto zde využívá wir-formu. Avšak i v jiných básních se lyrický mluvčí staví na úroveň ostatních (čtenářů) a promlouvá k nim právě pomocí prvního osoby množného čísla.

Stáří a obavy ze smrti jsou doprovázeny touhou žít a oprostít se od daného strachu alespoň prostřednictvím slov nebo básní: [...] *Smyt aspoň slovy / ten věčný strach jediný / když z pohřbů vracíme se / čím dál více od hlíny;*³⁷⁰ V dalších textech lyrický mluvčí žádá Boha, aby zbavil lidstvo strachu nejen ze smrti, ale také z cest do neznáma: [...] *svým prstem Pane / setři z nás ten strach / zvíří-li se / Tvé cesty nenajdeme.*³⁷¹ V určitých pasážích mluvčí váhá mezi vědeckým a náboženským přístupem (tím pádem i nad existencí Boha), například když přemítá nad původem člověka: [...] *Na hromovém stromu ptám se / Kdo nás zachrání / na kmene který*

³⁶³ Tamtéž, s. 20.

³⁶⁴ Tamtéž, s. 6.

³⁶⁵ Tamtéž, s. 10.

³⁶⁶ Tamtéž, s. 11.

³⁶⁷ Tamtéž, s. 29.

³⁶⁸ Tamtéž, s. 30.

³⁶⁹ Tamtéž, s. 26.

³⁷⁰ Tamtéž, s. 41.

³⁷¹ Tamtéž, s. 12.

hoří / Jsme syny opic / či děti Boží.³⁷² Nicméně z ukázky cítíme lehce žertovný nádech, proto v tomto případě nelze považovat text za projev krize víry. Ostatně otázku dichotomie mezi krizí a vírou můžeme dnes považovat za obecně přežitou.

Z fikčních světů přírody, do nichž je zasazena většina básnických textů *Dváře*, se také lyrický mluvčí občasně dostává do prostoru města, ačkoli verše odrážející atmosféru města spíše utvářejí melancholické a negativní obrazy: [...] *Hranatá samota měst / mě uráží / když na nádraží / chybujících vlaků / šťourám se tichem v hluku [...]*; ³⁷³[...] *Jdeme ulicemi / a vyhýbáme se našim loňským stopám / v zítřejší dlažbě [...]*.³⁷⁴

Zbyněk Ludvík Gordon podobně jako další básníci Skupiny XXVI hojně užívá personifikace přírodních motivů, které jsou stěžejní pro sbírku *Dvář*. Lyrický mluvčí se pohybuje ve fikčním světě krajiny, v prostoru města jen zřídka. Ve sbírce se objevují další běžné motivy – stárnutí, smrti a strach z nich. Vedle toho se ovšem vyskytuje i milostná tematika, a také další z motivů typických pro tvorbu členů Skupiny XXVI – tím je Bůh. Ve sbírce *Dvář* se také setkáme s několika aluzemi klasických děl (například Shakespearův *Romeo a Julie*, či Erbenova *Kytice*). Inovativními prvky textu jsou pak různé druhy neologismů zpestřující jinak vcelku obvyklé, nepříliš originální, motivy a témata.

³⁷² Tamtéž, s. 38.

³⁷³ Tamtéž, s. 14.

³⁷⁴ Tamtéž, s. 15.

11 Závěr

Tato práce začleňuje Skupinu XXVI do literárně-historického kontextu v širších kulturních a dobových souvislostech, především za pomoci nových informací, prozatím v odborné literatuře nereflaktovaných. Výsledkem je komplexní přehled o Skupině XXVI, jenž zaplňuje doposud neprobádané místo na poli české literární vědy.

V práci jsme využili metodu dotazníkového šetření a analýzy básnických sbírek jednotlivých členů (ať už více či okrajově spjatých se skupinou). Vlastní vyjádření dotazovaných členů (podrobené kritické reflexi) a analýza tvorby nám poskytly hlubší vhled do fungování skupiny a zároveň nám umožnily její hlubší charakteristiku. Postihli jsme nejen historický kontext Skupiny XXVI, ale taktéž samotný vývoj skupiny v průběhu osmdesátých a devadesátých let dvacátého století a rovněž v jednadvacátém století, tedy až do současnosti. Odpověděli jsme tak na otázku, jakým způsobem které období skupinu ovlivnilo, případně jak se do činnosti skupiny odrážel dobový kontext.

V první polovině osmdesátých let, konkrétně poslední den roku 1983, vznikla Skupina XXVI na faře v Příchovicích, coby křesťanské uskupení básníků, jehož zakládající členové se chtěli distancovat od tehdejšího režimu, a tím i od oficiálního proudu literatury. S touto undergroundovou povahou souvisela i skutečnost, že zpočátku si členové zakládali na křesťanské povaze uskupení. Samotné jméno Skupina XXVI bylo odvozeno od údajného skrytého diplomatického kódu Říma, jak je číslovka 26 uváděna v románu *Bídníci* Victora Huga. Aktivita skupiny v jejích počátcích je spjata především s příchovickými setkáními, nicméně ve druhé polovině osmdesátých let také skupina vydala samizdatově tři almanachy (1985, 1987, 1989).

Devadesátá léta dvacátého století pak pro Skupinu XXVI znamenala velkou proměnu. Díky uvolněným společenským poměrům se začala více dostávat do širšího povědomí a samotní členové začali pořádat mimo příchovická setkání i jiné akce. Také se rozšiřovala členská základna skupiny, jelikož se skupina otevřela různým vlivům a odpoutala se od čistě křesťanského základu. Kromě toho se do skupiny dostávali jiní umělci, ne pouze spisovatelé. V tomto období vznikly dva návrhy manifestu Skupiny XXVI, jejichž hlavním sdělením byla právě tolerance a otevřenost vůči novým a různorodým autorům a tvůrčím přístupům či stylům. Z těchto důvodů podstatná část dotazovaných členů považuje devadesátá léta za „zlaté období“ Skupiny XXVI.

Po roce 2000 se situace ještě více rozvolňovala a trh začal být přehlcn množstvím vydávané literatury. Zároveň také literární kulturu ze středu zájmu částečně vytlačila média (rozhlas, televize, internet). V novém tisíciletí, plném nepřehlednosti a mnohosti, zájem o Skupinu XXVI postupně upadá, a to v řadách jejích přívrženců. A to i přes to, že se Skupina XXVI přizpůsobuje moderním médiím a publikačním možnostem, které nabízejí tím, že členové zakládají vlastní webovou a později i facebookovou stránku. V posledních letech se zároveň členové již tolik nescházejí – což bylo vždy považováno za hlavní činnost skupiny – (mnohdy ani nejezdí do Příchovic na každoroční setkání) a aktivita Skupiny XXVI klesá.

Řešili jsme také otázku, nakolik je Skupina XXVI literární skupinou dle literární vědy. Vymezili jsme dané aspekty pojmu literární skupina a komparovali je se znaky definujícími Skupinu XXVI. Z našeho bádání vyplynuly tyto aspekty, v nichž se teorie shoduje s praxí námi analyzovaného uskupení: Základním rysem Skupiny XXVI je její povaha neformálního uskupení spisovatelů, což je též jeden z prvků definující literární skupiny jako takové. Zároveň členové sdílejí společný historický okamžik (zejména od vzniku skupiny a v období osmdesátých let). Mnohem komplikovanější je členství dané skupiny, tato otázka totiž závisí především na osobním pocitu jednotlivých členů (jak jsme zjistili během dotazníkového šetření). Ovšem členství ve Skupině XXVI můžeme považovat za velice rozvolněné, z toho důvodu nelze přesně určit počet členů v přítomnosti, ale ani v minulých letech. Dalším sporným bodem, ohledně určení Skupiny XXVI jako literární skupiny, je literární program. Ačkoli Skupina XXVI vydala dva manifesty (respektive návrhy manifestů, jež však nikdy nebyly plně přijaty), jejich hlavní myšlenkou byla tolerance a „propustnost“ vůči všem vlivům a rovněž umělcům. Vymezili jsme si tedy pro literární program tohoto uskupení vlastní termín „antiprogram“. S literární teorií (s vymezením pojmu literární skupina) pak není v souladu ještě jeden zásadní fakt: Skupina XXVI je totiž převážně tvořena a stmelena přátelskými vazbami jednotlivců, jež představují zásadnější spojovací článek oproti literární tvorbě členů (toto tvrzení však neplatí pro všechny z respondentů). Oproti tomu pro literární skupinu, jak ji definuje odborná literatura, stojí společné cíle či tvorba na prvním místě, tedy před přátelskými vazbami.

V rámci literárněvědných slovníkových hesel jsme také srovnávali aspekty termínu umělecká skupiny se znaky Skupiny XXVI. Naším zjištěním je, že dle náležitých aspektů umělecké skupiny nelze Skupinu XXVI považovat primárně za uměleckou skupinu, jelikož je jednoznačně skupinou založenou na neformální bázi, a zároveň neusiluje o umělecký program. Pouze jediný aspekt pod pojmem umělecká skupina je v souladu (přestože s drobnými

výhradami) s činností Skupiny XXVI – členy skupiny spojuje generační příslušnost, což v případě Skupiny XXVI nalezneme hlavně v počátečních letech jejího působení.

Na Skupinu XXVI jsme rovněž nahlíželi jiným odborným hlediskem než literárně-vědným, (a to z důvodu nedostatečného množství odborné literatury vymezující pojem literární skupina), a jelikož samotný pojem skupina je pojmem sociologickým, rozhodli jsme se pracovat také za pomoci sociologických kategorií malá skupina a neformální skupina, které nejlépe odpovídají aspektům Skupiny XXVI. Jsme si samozřejmě vědomi, že nemůžeme přehlížet literární aspekt Skupiny XXVI, naším dílčím cílem v této části bádání bylo lépe ilustrovat a vymezit charakter uskupení XXVI, přičemž literárně-vědný pojem literární skupina je pro Skupinu XXVI nedostačující, zatímco sociologické pojmy počítají i s takovými aspekty, jako je důležitost přátelských vazeb a osobních kontaktů pro uskupení, což zároveň právě Skupinu XXVI definuje.

Z našeho bádání tudíž vyplývá, že Skupinu XXVI nemůžeme jednoznačně definovat či vymezit jako skupinu konkrétního typu, jelikož dle jednotlivých aspektů vytyčených pojmů se neshoduje buď s téměř s žádným z prvků, anebo s více atributy, nikoli však se všemi. Díky svým aspektům se nejvíce blíží skupině „malé“ či „neformální“, přesto však nemůžeme opomíjet literární činnost Skupiny XXVI. Stále tedy setrváváme u označení Skupiny XXVI jako literární skupiny, ačkoli ne zcela odpovídá pojmu tak, jak je obecně definován. Skupina XXVI je svým způsobem fenoménem na literárním poli, jelikož je obtížně vymezitelná a díky svému vlastnímu charakteru je specifická a jedinečná.

Z výše uvedených důvodů jsme dále vymezili vlastní znaky určující Skupinu XXVI. Samozřejmě Skupina XXVI procházela určitým vývojem, ze začátku a v osmdesátých letech se orientovala na křesťansky smýšlející autory. Poté se však více uvolnila a absorbovala rozličné vlivy. Proto se kromě katolického základu zdá být nejdůležitějším znakem skupiny tolerance (a otevřenost) a s ní spojená rozmanitost různých poetik autorů různých generací. Dalším významným kritériem pro fungování tohoto uskupení jsou přátelské svazky a setkávání členů nad svými texty. Kromě toho se dříve skupina snažila vymýšlet různé druhy aktivit (například „Máchovská“ putování po horách a hradech anebo „básnické hry“), kterých se ovšem členové postupně přestali téměř zúčastňovat. Ačkoli podle dotazovaných členů myšlenka Skupiny XXVI přetrvává, v současnosti vypadá situace poněkud jinak, protože někteří členové z jistých důvodů (uvedených v dotazníkovém šetření, především: stárnutí, úmrtí některých členů, dnešní uspěchaný svět, odcizení aj.) již nejezdí ani na příchovická každoroční setkání.

V další části práce jsme se věnovali analýzám vybrané básnické tvorby jednotlivých členů skupiny. Dílčím cílem těchto analýz bylo nalezení společných témat a motivů u různých autorů, což nám pomohlo definovat Skupinu XXVI na základě tvorby, respektive jejích společných znaků. Třem z vybraných autorů (Roman Szpuk, Svatava Antošová, Ewald Murrer; jejich výběr byl podmíněn kritériím uvedeným v příslušné podkapitole kapitoly Metodologie) jsme věnovali prostor hlubších analýz, jež jsme navíc doplnili o sondu do tvorby dalších členů skupiny (Bohdan Chlíbaec, Marie Dolistová, Zbyněk Ludvík Gordon), abychom tak získali širší vzorek, na němž bylo možné komparovat motivy a témata opakující se v básnické tvorbě osobností spojených se Skupinou XXVI.

Z našich literárních analýz tedy vyplynul rezultat nejzásadnějších motivů a témat pro básníky Skupiny XXVI, jimiž jsou přírodní motivy a témata a rovněž tematizace Boha. Přírodní motivy dominují ve sbírkách Romana Szpuka (*Otisky dlaní, Věžňova oblaka a Chrátová studně*), Svatavy Antošové (*Říkají mi poezie, Tórana, Dvojakost*) i Ewalda Murrera (*Mlha za zdí, Nouzové zastavení času, Tma se mne dotýkala*). U Romana Szpuka i Ewalda Murrera jsou pak tyto motivy zásadnější a signifikantnější než pro básnickou tvorbu Svatavy Antošové. Díky sondám dalších třech sbírek Bohdana Chlíbaeca (*Zimní dvůr*), Marie Dolistové (*S příchutí země*) a Zbyňka Ludvíka Gordona (*Dvůr*) jsme zjistili, že též v jejich tvorbě hrají přírodní motivy zásadní roli. Velmi často také básníci ve svých textech přírodu personifikují (Szpuk, Murrer, Chlíbaec, Dolistová, Ludvík Gordon) a lyrická mluvčí se ocitají ve fikčních prostorách krajiny.

Tematizování Boha nalézáme v převážné většině analyzovaných knih, vyjma tvorbu Svatavy Antošové, která je v tomto směru specifickou autorkou zaměřující se spíše na erotickou tematiku. Tato zjištění do určité míry odpovídají i výsledkům analýzy kritických reflexí (jimiž jsme podrobili kritické reflexe Romana Szpuka, Svatavy Antošové a Ewalda Murrera), z nichž vyplývá, že Roman Szpuk a Ewald Murrer jsou ve své podstatě především spirituálněji ladění autoři, zatímco Svatava Antošová se spíše zaměřuje převážně na lesbickou tematiku, kritiky pak bývá označována zpravidla za provokativní a rebelující.

Přestože explicitní tematizace Boha se nenachází ani ve sbírce *Zimní dvůr* Bohdana Chlíbaeca (ta je založena zejména na kritice dnešní moderní společnosti), v tomto případě spiritualitu nalézáme, neboť lyrická mluvčí svou kritikou nabádá k duchovnímu způsobu života.

Mezi motivy, které jsou společné pro alespoň polovinu z analyzovaných knih, patří motivy hudební. Ty najdeme ve tvorbě Szpuka, Murrera a Dolistové. Dalším společným prvkem v analyzovaných textech Szpuka, Antošové a Chlíbaeca je, že se lyrická mluvčí často

zaměřuje na „mikropříběhy“, s jejichž pomocí se stává spíše mluvčím-pozorovatelem spíše než mluvčím-aktérem.

Hlubší analýzu vývoje poetiky spisovatelů napříč jejich tvorbou jsme provedli u Romana Szpuka, Svatavy Antošové a Ewalda Murrera s přihlédnutím ke kritické reflexi tvorby těchto autorů. Největší proměnou prošla tvorba Svatavy Antošové, jelikož její sbírka *Dvojakost* se oproti předchozím sbírkám orientuje mnohem důrazněji na přírodní motivy a každodenní situace, ačkoli první dvě analyzované sbírky (*Říkají mi poezie a Tórana*) jsou spíše snového charakteru s významnou orientací na erotické motivy. Szpukovy sbírky obsahují všechny typické znaky definující tvorbu tohoto básníka, v nichž lyrický mluvčí komentuje buď svůj vnitřní, anebo okolní svět. Taktéž přítomnost přírodních motivů a tematizace Boha je od autorovy poetiky neoddělitelná. Právě tak ve všech analyzovaných sbírkách Ewalda Murrera tvoří podstatnou součást textů přírodní motivy, téma relativizace času (mýtické až snové fikční prostory) a autorovy sbírky spojuje melancholické ladění. Motiv Boha však od třetí sbírky (*Tma se mne dotýkala*) již není v Murrerově tvorbě natolik zásadním prvkem jako ve tvorbě starší.

Analýza tvorby básníků Skupiny XXVI nám přinesla podstatné informace ohledně celkové poetiky jednotlivých autorů spojených se skupinou. Přestože jsme původně nepočítali s natolik zjevným slučujícím atributem básníků uskupení XXVI, jelikož samotná skupina se nejvíce ze všeho hlásí k otevřenosti, rozmanitosti a toleranci, tudíž jsme z těchto důvodů usuzovali, že nebude možné vytyčit jasně určující společný motiv jejich tvorby. Nicméně nakonec jsme kromě přírodních motivů, vyskytujících se v textech u všech vybraných autorů, odhalili také druhou nejčastější součást básní, kterou představuje tematizace Boha. Výskyt přístupu lyrického mluvčího k Bohu je ovšem poměrně různorodý, shrňme alespoň nejčastější způsoby, jak s tímto tématem autoři pracují: a) Bůh jako všemohoucí entita stojící nade vším, někdy v roli spasitele (Zbyněk Ludvík Gordon, Roman Szpuk, Marie Dolistová); b) Bůh spjatý s přírodou, respektive jako její nedílná součást (Roman Szpuk, Marie Dolistová); c) lyrický mluvčí přistupuje k Bohu v pozici kajícího (Roman Szpuk, Ewald Murrer); d) odkazy na Boha prostřednictvím citací z Bible (Roman Szpuk); e) lyrický mluvčí zdůrazňuje důležitost duchovního života, avšak Boha přímo nejmenuje (Bohdan Chlíbec).

Toto zjištění však není natolik neočekávané vzhledem k okolnostem založení a počátečnímu období působení Skupiny XXVI. Z hlediska motivické výstavby textů vybraných básníků Skupiny XXVI můžeme tyto autory označit za básníky přírodní spirituality.

12 Seznamy literatury

Primární

- ANTOŠOVÁ, Svatava. *Dvojakost*. Praha: Mladá fronta, 2014. ISBN 978-80-87688-19-9.
- ANTOŠOVÁ, Svatava. *Říkají mi poezie*. Praha: Mladá fronta, 1987. ISBN není.
- ANTOŠOVÁ, Svatava. *Tórana*. Praha: Mladá fronta, 1994. ISBN 80-204-0479-1.
- DOLISTOVÁ, Marie. *S příchutí země*. Praha: Alfa-Omega, 2000. ISBN 80-86318-12-5.
- CHLÍBEC, Bohdan. *Zimní dvůr*. Brno: Druhé město, 2013. ISBN 978-80-7227-336-2.
- LUDVÍK GORDON, Zbyněk. *Dvář*. Praha: Krásné nakladatelství, 1997. ISBN 80-85958-09-0.
- MÁCHA, Karel Hynek. *Máj*. Praha: Městská knihovna v Praze, 2016. ISBN 978-80-7532-471-9.
- MURRER, Ewald. *Mlha za zdí*. Praha: Mladá fronta, 1992. ISBN 80-204-0321-3.
- MURRER, Ewald. *Nouzové zastavení času*. Brno: Host, 2007. ISBN 978-80-7294-221-3.
- MURRER, Ewald. *Tma se mne dotýkala*. Praha: Argo, 2018. ISBN 978-80-257-2551-1.
- MURRER, Ewald. *Zápisník pana Pinkeho*. Hradec Králové: Milan Hodek – Paper Jam, 2018. ISBN 978-80-87688-78-6.
- SZPUK, Roman. *Chrámová studně*. Volary: Stehlík, 2008. ISBN 80-86913-04-9.
- SZPUK, Roman. *Otisky dlaní*. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství, 1990. ISBN 80-7047030-5.
- SZPUK, Roman. *Věžňova oblaka*. Brno: Host, 1997. ISBN 80-86055-13-2.

Sekundární

- BALAŠTÍK, Miroslav. *Postgenerace: zátiší a bojiště poezie 90. let 20. století*. Brno: Host, 2010. ISBN 978-80-7294-355-5.
- BÍLEK, Petr A. *"Generace" osamělých běžců*. Praha: Československý spisovatel, 1991. ISBN 80-202-0263-3.
- CANDRA, Robert. *Báseň mého srdce: (poezie jako výraz osobnosti): rukopisy, portréty, kréda současných českých básníků*. Brno: Host, 2005. ISBN 80-7294-154-2.
- ČERVENKA, Miroslav. *Fikční světy lyriky*. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-592-8.
- FIALOVÁ, Alena (ed.). *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2410-7.

- HANUŠKA, Petr – NOVOTNÝ, Vladimír. *Česká literatura ve zkratce*. Praha: Brána, 2001. ISBN 80-7243-115-3.
- HODROVÁ, Daniela. *--na okraji chaosu--: poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst, 2001. ISBN 80-7215-140-1.
- HODROVÁ, Daniela. *Poetika míst: kapitoly z literární tematologie*. Praha: H & H, 1997. ISBN 80-86022-04-8.
- HOLÝ, Jiří. *Česká literatura 4: od roku 1945 do současnosti (2. polovina 20. století)*. Praha: Český spisovatel, 1996. ISBN 80-202-0620-5.
- HOLÝ, Jiří. *Český Parnas: Vrcholy literatury 1970-1990: Interpretace vybraných děl 60 autorů*. Praha: Galaxie, 1993. ISBN 80-85204-07-X.
- HRABÁK, Josef. *Literární komparatistika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976. ISBN není.
- HRUŠKA, Petr (ed.). *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1630-0.
- JANOUŠEK, Pavel. *Přehledné dějiny české literatury 1945-1989*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2057-4.
- JANOUŠEK, Pavel (ed.). *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Praha: Brána, 1998. ISBN 80-7243-014-9.
- JEŘÁBEK, Hynek. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-662-5.
- KOPÁČ, Radim. *Otočila jsem hlavu tím směrem--: rozhovory se ženami: o literatuře a jiném*. Praha: Protis, 2007. ISBN 978-80-7386-002-8.
- KOŽMÍN, Zdeněk – TRÁVNÍČEK, Jiří. *Česká poezie od 40. let do současnosti*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-0848-2.
- KOŽMÍN, Zdeněk – TRÁVNÍČEK, Jiří. *Na tvrdém loži z psího vína: česká poezie od 40. let do současnosti*. Brno: Books, 1998. ISBN 80-7242-001-1.
- LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: H & H, 2002. ISBN 80-7319-020-6.
- LEHÁR, Jan – STICH, Alexandr – JANÁČKOVÁ, Jaroslava – HOLÝ, Jiří. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-963-8.
- LEVY, Joel. *Atlantida a další ztracené civilizace: poznejte dějiny a moudrost Atlantidy, Lemurie, země Mu a dalších starověkých civilizací: atlas*. Praha: Metafora, 2008. ISBN 978-80-7359-169-4.

- MACHALA, Lubomír – GILK, Erik. *Panorama české literatury: literární dějiny od počátku do roku 1989*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. ISBN 978-80-244-2070-7.
- MACHALA, Lubomír a kol. *Panorama české literatury (2) po roce 1989*. Praha: Euromedia Group, 2015. ISBN 978-80-242-5054-0.
- MACHALA, Lubomír. *Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990-1995*. Olomouc: Rubico, 1996. ISBN 80-85839-13-X.
- MELICHAR, Dominik. Generace a diskurs. In: *Tahy 2013*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2013. ISBN 978-80-7465-080-2.
- MISAŘ, Aleš. *Literární skupiny a spolky v českých zemích po roce 1990*. Pardubice: Univerzita Pardubice – Fakulta filozofická, 2017. Diplomová práce (Mgr.), obhájena 6. 2. 2018, vedoucí práce doc. Mgr. Radek Malý, Ph.D.
- MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Kapitoly z české poetiky. Díl první. Obecné věci básnictví*. Praha: Svoboda, 1948. ISBN není.
- NOVÁK, Jan – SKALICKÝ, Milan. *Botanika II.: systém rostlin*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2007. ISBN 978-80-213-1688-1.
- NÜNNING, Ansgar – TRÁVNÍČEK, Jiří – HOLÝ, Jiří (eds.). *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce - osobnosti - základní pojmy*. Brno: Host, 2006. ISBN 80-7294-170-4.
- PÁNA, Lubomír – SOMR, Miroslav. *Metodologie a metody výzkumu*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007. ISBN 978-80-86708-52-2.
- PAVELKA, Jiří – POSPÍŠIL, Ivo. *Slovník epoch, směrů, skupin a manifestů*. Brno: Georgetown, 1993. ISBN 80-901604-0-9.
- PAVERA, Libor – VŠETIČKA, František. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-7182-124-1.
- PAVLICA, Karel. *Sociální výzkum, podnik a management: průvodce manažera v oblasti výzkumu hospodářských organizací*. Praha: Ekopress, 2000. ISBN 80-86119-25-4.
- PETRUSEK, Miroslav (ed.). *Velký sociologický slovník, sv. II, P-Ž*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.
- PIORECKÝ, Karel. *Česká poezie v postmoderní situaci*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1960-8.
- POLÁČEK, Jiří. *Průhledy do české literatury 20. století*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2000. ISBN 80-7204-162-2.
- PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.

- PUTNA, Martin C. *Homosexualita v dějinách české kultury*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-2000-0.
- RYŠAVÝ, Dan. *Metody a techniky sociálního výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0577-6.
- SKOPOVÁ, Jaroslava. *Schizofrenie – Vážné, ale dobře léčitelné onemocnění*. Praha: Galén, 2016. ISBN 978-80-7492-232-9.
- STAŇKOVÁ, Jaroslava – PECHAR, Josef. *Tisíciletý vývoj architektury*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1979. ISBN není.
- ŠMAHELOVÁ, Hana – VOJVODÍK, Josef (eds.). *Generace, skupiny a programy v literatuře*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2009. ISBN: 978-80-87053-34-8.
- ŠULC, Jan – SRBOVÁ, Jitka – ŠMEJKALOVÁ, Michaela – MARTÍNKOVÁ-RACKOVÁ, Simona (eds.). *Antologie české poezie II. díl (1986–2006)*. Praha: Dybbuk, 2007. ISBN 978
- VLAŠÍN, Štěpán a kol. *Slovník literárních směrů a skupin*. Praha: Panorama, 1983. ISBN není.
- VLAŠÍN, Štěpán (ed.). *Slovník literární teorie*, Praha: Československý spisovatel, 1984. ISBN není.
- ZHÁNĚL, Jiří – HELLENBRANDT, Vladimír – SEBERA, Martin. *Metodologie výzkumné práce*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6696-0.

Časopisecké

23. ročník otevřeného tvůrčího setkání. In: *HOST – měsíčník pro literaturu a čtenáře*, 2006, č. 9. ISSN 1211-9938.
28. ročník otevřeného tvůrčího setkání. In: *HOST – měsíčník pro literaturu a čtenáře*, 2011, č. 9. ISSN 1211-9938.
- ANTOŠOVÁ, Svatava. *Odložit ctižádost: Rozhovor s Romanem Szpukem*. In: *TVAR – literární obytýdeník*, 2009, č. 5. ISSN 0862-657X.
- DRAGULOVÁ, Eva. *Život ve stínu*. In: *TVAR – literární obytýdeník*, 2020, č. 2. ISSN 0862-657X.
- EWALD MURRER. In: *Studentské listy: nezávislý politický a kulturní čtrnáctideník*, 1991, č. 15. ISSN 0862-6049.
- Inzerce. In: *HOST – měsíčník pro literaturu a čtenáře*, 2003, č. 9. ISSN 1211-9938.
- MAINX, Oskar. *Mistrovství okamžiku*. In: *HOST – měsíčník pro literaturu a čtenáře*, 2008, č. 7. ISSN 1211-9938.
- MÁLKOVÁ, Iva. *Poetiky poznané i objevené*. In: *HOST – měsíčník pro literaturu a čtenáře*, 2014, č. 7. ISSN 1211-9938.

- MARTÍKOVÁ-RACKOVÁ, Simona. *Volné a prostupné: Literární generace, skupiny a programy v současné české poezii*. In: TVAR – literární obtýdeník, 2010, č. 18. ISSN 0862-657X.
- SOLAŘÍK, Bruno. Kosočtverce. In: TVAR – literární obtýdeník, 2016, č. 12. ISSN 0862-657X.
- STIBOR, Vladimír. O hledání vnitřního ohně. In: *Biblio Literární noviny: časopis pro čtenářskou veřejnost - o knihách ze všech stran*, 2014, č. 2. ISSN 2336-1921.
- SZPUK, Roman. SKUPINA XXVI: O volném literárním sdružení křesťanské orientace informují jeho zakládající členové. 2. NÁVRH MANIFESTU SKUPINY. In: *HOST – měsíčník pro literaturu a čtenáře*, 2010, č. 6. ISSN 1211-9938.
- TRNKA, Petr. Oblaka a země jednoho básníka. In: TVAR – literární obtýdeník, 1997, č. 18. ISSN 0862-657X.
- ZAHRADNICKÝ, Jiří. Melodie z půdy ticha. In: TVAR – literární týdeník, 1991, č. 8. ISSN 0862-657X.

Internetové

- BáSnění Svatavy Antošové*. In: Český rozhlas Vltava [cit. 27. 4. 2020]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/basneni-svatavy-antosove-7630384>
- BEZDIČKOVÁ, Vladimíra. *Ewald Murrer: Tma se mne dotýkala*. In: Český rozhlas Vltava [cit. 27. 5. 2020]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/ewald-murrer-tma-se-mne-dotykala-7720047>
- Bohdan Chlíbec*. In: DatabázeKnih.cz [cit. 30. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/bohdan-chlibec-46876>
- Bohdan Chlíbec*. In: Druhé Město [cit. 30. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.druhemesto.cz/autor/chlibec-bohdan>
- Bohdan Chlíbec: K básníkům jsem krajně podezíravý*. In: Lidovky.cz [cit. 30. 5. 2020] Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/bohdan-chlibec-k-basnikum-jsem-krajne-podeziravy.A131218_123826_ln_kultura_hep
- Cena pro Pavla Kolmačku*. In: Skupina XXVI [cit. 8. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.xxvi.cz/index.php/autori/9-noviny/206-cena-pro-pavla-kolmacku>
- Ewald Murrer*. In: Festival spisovatelů Praha [cit. 25. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.pwf.cz/archivy/autori/ewald-murrer/cz/>
- Ewald Murrer*. In: Host [cit. 25. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.hostbrno.cz/murrer-ewald/>
- Ewald MURRER*. In: Revolver Revue [cit. 25. 5. 2020]. Dostupné z: <http://revolverrevue.cz/ewald-murrer>

- Ewald Murrer*. In: Skupina XXVI [cit. 25. 5. 2020]. Dostupné z: <https://xxvi.cz/index.php/autori/87-ewald-murrer>
- EWALD MURRER*. In: Twisted Spoon Press [cit. 25. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.twistedspoon.com/murrer.html>
- Ewald Murrer, Tma se mne dotýkala*. In: Fra [cit. 25. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.fra.cz/autorska-cteni/2018/10/2/ewald-murrer-tma-se-mne-dotykala>
- Ewald Murrer: Tma se mne dotýkala*. In: Literární noviny [cit. 27. 5. 2020]. Dostupné z: <http://old.literarky.cz/literatura/poezie/26686-ewald-murrer-tma-se-mne-dotykala>
- HANZL, Daniel. *Metody a techniky sociálního výzkumu*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická, 2014 [cit. 12. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiEyr-uvovqAhVICewKHaGoC6oQFjAAegQIBhAB&url=https%3A%2F%2Fwww.vspj.cz%2FISBN%2FOpory%2520-%2520V%25C5%25A0PJ%2FMetody%2520a%2520techniky%2520socialniho%2520vyzkumu%2520-%2520Daniel%2520Hanzl.pdf&usg=AOvVaw0DHIPwt9r4qt2TBiCo2HDo>
- JAREŠ, Michal. *MLADÁ FRONTA*. In: Slovník české literatury po roce 1945. [cit. 5. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1656>
- JAREŠ, Michal. *SEVEROČESKÉ NAKLADATELSTVÍ*. In: Slovník české literatury po roce 1945 [cit. 10. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1857>
- Jedna báseň. Autoři čtou: Ewald Murrer*. In: ČT Art [cit. 25. 5. 2020]. Dostupné z: <https://art.ceskatelevize.cz/360/jedna-basen-autori-ctou-ewald-murrer-Nhs2z>
- JINDRA, Martin. *Stavba chrámu Václava Žďárského*. In: Královéhradecká diecéze Církve československé husitské [cit. 13. 6. 2020]. Dostupné z: <http://www.csshk.cz/stavba-chramu-vaclava-zdarskeho/>
- Kam se poděly stránky Skupiny XXVI?* In: Skupina XXVI [cit. 14. 6. 2020]. Dostupné z: <https://xxvi.cz/index.php/autori/9-noviny/1-kam-se-podely-stranky-skupiny-xxvi>
- KUČEROVÁ, Lucie. *Stručná historie času*. In: Skupina XXVI [cit. 7. 6. 2020]. Dostupné z: <https://xxvi.cz/index.php/historie/74-strucna-historie-casu>
- Marie Dolistová*. In: DatabázeKnih.cz [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/marie-dolistova-49008>
- Marie Dolistová*. In: Pegas Mělník [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: <http://pegasmelnik.wbs.cz/dolistova.pdf>

- Marie Dolistová.* In: Poezie Marie Dolistové [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: <http://poeziedol.sweb.cz/ja.htm>
- Marie Dolistová.* In: Skupina XXVI [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.xxvi.cz/index.php/autori/52-marie-dolistova>
- NOVOTNÝ, Vladimír – PIORECKÝ, Karel. *Roman SZPUK.* In: Slovník české literatury po roce 1945 [cit. 10. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1131>
- NOVOTNÝ, Vladimír – PIORECKÝ, Karel. *Svatava ANTOŠOVÁ.* In: Slovník české literatury po roce 1945 [cit. 27. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=905>
- OHNYSKO, Milan. Já s bratrem jsme v mamincině zimohradku žili dál. In: *Tvar – obyděník živé literatury* [cit. 25. 5. 2020]. Dostupné z: <https://itvar.cz/ja-s-bratrem-jsme-v-mamincine-zimohradku-zili-dal>
- PIORECKÝ, Karel – WIENDL, Jan. *Ewald MURRER.* In: Slovník české literatury po roce 1945 [cit. 25. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1079>
- Roman Szpuk.* In: DatabázeKnih.cz [cit. 10. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/roman-szpuk-4339>
- Roman Szpuk.* In: Skupina XXVI [cit. 10. 5. 2020]. Dostupné z: <https://xxvi.cz/index.php/autori/23-roman-szpuk>
- Rozhovor s Bohdanem Chlibcem.* In: Skupina XXVI [cit. 25. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.xxvi.cz/index.php/autori/46-bohdan-chlibec/42-rozhovor-s-bohdanem-chlibcem>
- Soví let.* In: Czechlit [cit. 13. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.czechlit.cz/cz/kniha/sovi-let-cz/>
- Stanovy Obce spisovatelů.* In: Obec spisovatelů [cit. 6. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.obcespisovatelu.cz/news/stanovy-obce-spisovatelu/>
- Stanovy spolku Asociace spisovatelů, z. s.* In: Asociace spisovatelů [cit. 6. 6. 2020]. Dostupné z: <http://asociacespisovatelu.cz/wp-content/uploads/2016/12/stanovy-spolku-2016-12-03.pdf>
- Svatava Antošová.* In: Czechlit [cit. 27. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.czechlit.cz/cz/autor/svatava-antosova-cz/>
- Svatava Antošová.* In: Skupina XXVI [cit. 27. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.xxvi.cz/index.php/autori/14-svatava-antosova>

Szpuk Roman. In: Nakladatelství Petrov [cit. 10. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.ipetrov.cz/autor.py/W107>

Zbyněk Ludvík Gordon. In: Skupina XXVI [cit. 2. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.xxvi.cz/index.php/autori/35-zbynek-ludvik-gordon>

Zbyněk Ludvík Gordon. In: Stránky básníka Zbyňka Ludvíka Gordona [cit. 2. 6. 2020]. Dostupné z: <https://zlgordon.estranky.cz/clanky/basnikuv-zivotopis.html>

Zbyněk Ludvík Gordon. In: Večer přiměřených depresí [cit. 2. 6. 2020]. Dostupné z: <http://www.primerenedeprese.cz/zbynek-ludvik-gordon/>

Zbyněk Ludvík Gordon – Vihorlat. In: Aktuálně.cz [cit. 2. 6. 2020]. Dostupné z: https://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/zbynek-ludvik-gordon-vihorlat/r~i:article:107667/?utm_source=mediafed&utm_medium=rss&utm_campaign=mediafed

Další zdroje

Korespondence:

E-mailová osobní korespondence s Bohuslavem Vaňkem-Úvalským ze dne 21. 5. 2020.

E-mailová osobní korespondence s Pavlem Kolmačkou ze dne 21. 5. 2020.

E-mailová osobní korespondence s Petrem Pazderou Paynem ze dne 22. 5. 2020.

E-mailová osobní korespondence s Viki Shockem ze dne 20. 5. 2020.

Dotazníky:

Bohuslav Vaněk-Úvalský. Dotazníkové šetření prováděné od 20. 5. do 3. 6. 2020.

Ewald Murrer. Dotazníkové šetření prováděné od 20. 5. do 3. 6. 2020.

Patrik Linhart. Dotazníkové šetření prováděné od 20. 5. do 3. 6. 2020.

Pavel Kukul. Dotazníkové šetření prováděné od 20. 5. do 3. 6. 2020.

Petr Pazdera Payne. Dotazníkové šetření prováděné od 20. 5. do 3. 6. 2020.

Roman Szpuk. Dotazníkové šetření prováděné od 20. 5. do 3. 6. 2020.

Svatava Antošová. Dotazníkové šetření prováděné od 20. 5. do 3. 6. 2020.

Zbyněk Ludvík Gordon. Dotazníkové šetření prováděné od 20. 5. do 3. 6. 2020.

Zora Šimůnková. Dotazníkové šetření prováděné od 20. 5. do 3. 6. 2020.

13 Resumé

There is no coherent conception and classification of Skupina XXVI from the literary and historical aspect. Considering the fact that the group was established as a community of poets (though it later accepted novelists, musicians and other artists), we focus on the poetic works of its writers. The specialized literature also emphasizes the connection of the group to poetry and though it acts as a community of various artists, we consider Skupina XXVI primarily as the poetic one.

In the historical part, we deal with the history and development of Skupina XXVI on a linear timeline. This part consists of three periods of the group's years active based on literature and social changes: First, the time of establishment of the group in 1983 and the following decade up to 1989, then the post-Velvet Revolution era during the 90's, and finally the years following 2000 up to now.

Due to the lack of information in the specialized literature, we decided to apply the survey questionnaire method and the literature analysis of the poetry books of the authors who are closely connected to Skupina XXVI. The prominent method of the research is the analysis of resources and the interpretation of the motivic construction of the texts, self- and also critical reflections that were published mostly in the magazines. The result of these analysis provides space for conception and description of the changes of the literary poetics of the authors who are (or are used to) depicted as the members of the group. For the literary analysis, we picked out three poetry books from various creative periods of the following authors: Roman Szpuk, Svatava Antošová and Ewald Murrer. We focus the analysis on the common features within the works of these authors, especially from the aspect of the motivic construction of these poetry books. Besides the deeper analysis of the selected authors, we explore also the works of other poets who are connected with the group: Marie Dolistová, Zbyněk Ludvík Gordon and Bohdan Chlíbač. Using a broader sample, we wish to provide some more complex insight to the whole poetic of the group as we can characterize it on the basis of common / similar motifs and topics, too.

As our analysis has showed, the most essential motifs and topics of the poets of Skupina XXVI are these of nature and also God is made a central topic. The natural motifs occur in the poetry books of Svatava Antošová, Roman Szpuk and Ewald Murrer. In the poetry of the latter two, these motifs play more essential and significant role than for Antošová. Thanks to the analysis of other three poetry volumes of Bohdan Chlíbač, Marie Dolistová and Zbyněk Ludvík Gordon,

we have found out that the natural motifs also have a significant role in their works. The poets very often use a personification of nature and their lyrical subjects find themselves in a fictional landscape. We find God as a topic in the most of the analysed books, except for the works of Svatava Antošová who is a specific author focused more likely on erotic motifs.

This thesis categorizes Skupina XXVI into the literary and historical context in broader cultural and contemporary relations, especially with the help of new information that have not been reflected in the specialized literature so far. This results into a complex overview of Skupina XXVI that fills the unexplored spots in the field of Czech literary studies.

14 Přílohy

Následující odpovědi respondentů a respondentek jsou uloženy v osobním archivu autorky práce, který kromě toho obsahuje doprovodnou mailovou korespondenci.

Příloha č. 1

Dotazník pro členy Skupiny XXVI

- 1) Co pro vás osobně znamená a v minulosti znamenala Skupina XXVI?
- 2) Změnila se podle Vás Skupina XXVI od Vašeho vstupu do současné doby? Pokud ano, jak se projevuje? (Prosím napište, kdy jste se ke skupině připojil/a)
- 3) Vnímáte katolický základ v době vzniku skupiny jako důležitý? Pokud ano, čím?
- 4) Proč a jak jste se přidal/a ke skupině?
- 5) Co je podle Vás pro skupinu jednotící? Vnímáte kromě přátelských vazeb i nějakou společnou poetiku členů skupiny?
- 6) Čím se podle Vás Skupina XXVI liší od jiných literárních a uměleckých skupin?
- 7) Jste členem nějaké jiné literární skupiny či organizace? Pokud ano, jaký je mezi Skupinou XXVI a jinou organizací či skupinou podle Vás největší rozdíl?
- 8) Jezdíte na každoroční setkání skupiny v Příchovicích a proč (ať už jezdíte či nikoli)? Účastníte se jiných akcí spojených se Skupinou XXVI?
- 9) Vnímáte uvnitř skupiny nějakou hierarchii? Mají podle Vás někteří členové (např. zakládající) nějaký specifický status? Pokud ano, jaký a jak se projevuje?
- 10) Myslíte si, že členství ve skupině a kontakty s jejími ostatními autory nějakým způsobem ovlivňují Vaši tvorbu? Případně jakým způsobem?
- 11) Uvažoval/a jste někdy o odchodu ze skupiny? Pokud ano, proč?
- 12) Pokuste se prosím definovat Skupinu XXVI co nejstručněji – jedním slovem až jednou větou.

Svatava Antořová

- 1) Skupina XXVI pro mě vždycky znamenala a znamená otevřené společenství lidí, spojených poezií, vztahem k přírodě a vzájemným přátelstvím.
- 2) Na srazy Skupiny XXVI jsem začala jezdit na konci 80. let, a ano, od té doby se velmi proměnila – jak vlivem zrychlujícího se světa, tak vlivem našeho stárnutí... V minulosti bylo vše intenzivnější – byli jsme mladší a zapálenější, měli víc času na setkávání. Každé dva měsíce byl někde sraz spojený s autorským čtením, výletem, diskusemi. Od jara do podzimu jsme také dělali tzv. Máchovská putování po českých hradech, existuje spousta fotodokumentace – v současnosti jsme schopni vyrazit na nějaký hrad stěží jednou do roka a většinou jen ve třech (Pavel Kukal, Karel Beneš, já), abychom tuhle tradici udrželi, dokud nám nohy slouží. Říkali jsme si, že až nám sloužit nebudou, budeme hrady objíždět jen ve vlacích či autech a budeme si z okýnka ukazovat: „*Tak támhle na tom hradu jsme byli tehdy a tehdy... Vzpomínáte?*“ A až už vůbec nebudeme schopni cestovat, koupíme si karty s českými hrady, sedneme si někam do hospůdky a budeme je mastit...

Někdy, když mám pochmurnou náladu, přepadá mě pocit, že Skupina už minimálně nějakých 10 let vlastně neexistuje – jen vzpomínky na ni, nostalgie či jakési umělé udržování při životě pomocí webových stránek. Ta sounáležitost, kdy jsme dýchali jeden vzduch a byli na sebe tak úzce napojeni, že jsme ani nemuseli mluvit, a přitom věděli, na co ten druhý právě myslí – ta se vytratila. Tu a tam ji sice znovu pocítíme, když se nám podaří být spolu, ale je to prchavé a odplyne to, jakmile se vrátíme do každodenního života, do světa, který nás válcuje. Co se ale nevytratilo, je poezie, tu si neseme v sobě pořád.

- 3) Ačkoliv jsem dobu vzniku Skupiny nezažila, asi ano, ten duchovní, náboženský základ (a je jedno, jestli katolický nebo jiný) určitě důležitý byl – jako jakási protiváha proti okolní komunistické totalitě, která hlásala programový ateismus a každý projev duchovna potírala. Kdyby ale Skupina zůstala striktně náboženská a neotevřela se po čase zásluhou Romana Szpuka všem, těžko bych se v ní jakožto člověk nevěřící někdy ocitla. Za tuhle otevřenost si ho dodnes vážím – protože bez Skupiny by byl můj tvůrčí život podstatně chudší.
- 4) Na základě setkání s Romanem Szpukem v teplické knihovně – tamní topič a údržbář Pavel Rajčan nás seznámil a Roman se hned pochlubil s jakousi skupinou básníků a pozval mě na jeden jejich sraz, bylo to na faru do Kadaně nebo Chomutova, už si přesně nevzpomínám, ale vzpomínám si, že tam tehdy farářoval Petr Payne. Jela jsem tam hlavně ze zvědavosti, ale tam odtud jsem pak odjížděla poněkud v rozpacích. Nevěděla jsem, co si mám vlastně myslet. Byli to skutečně autoři a básníci, nebo jen uhulákaní opilci? Nicméně jsme se začali

potkávat a setkávat i v dalších letech, pořádali jsme na různých místech autorská čtení a víc a víc se poznávali, až jsem tomuhle společenství přišla na chuť. Bylo tak jiné, než okolní upachtěný svět! Nemohli jsme žít bez tvorby, nějaké vydělávání peněz nás nezajímalo, k životu nám stačilo, co se materiální týče velmi málo. A tohle trvá dodnes.

- 5) Společnou poetiku jsme asi nikdy neměli, snad jen ta původní ryze křesťanská parta, jejíž poezii dominovaly náboženské motivy, ale to se velmi rychle změnilo poté, co Roman skupinu otevřel všem. Jednotícím prvkem byl náš vztah k poezii jako takový, v širším smyslu vztah k umělecké tvorbě, v potřebě tvořit, v tvorbě jakožto způsobu života. A to je dle mého silnější pouto než osobní vztahy.
- 6) Tím, že nikdy neměla a nemá žádný program. Podřizovat se nějakému, byť tvůrčímu programu, nechat se jím omezovat, nasměrovávat – s tím bychom asi každého, kdo by s tím přišel, vyhodili.
- 7) No, byla jsem začátkem 80. let „členkou“ Patafyzického kolegia Teplice (PKT), které vydávalo občasník PAKO a pořádalo různá sympozia... Rozdíl byl v tom, že tohle uskupení podřizovalo svou tvorbu předem danému záměru – co nebylo tzv. patafyzické, šlo z kola ven (zjednodušeně řečeno). Přitom přesně určit, co je a co není patafyzické, s tím jsem měla někdy problém – každý v PKT jinak cítil, jinak vnímal, a od toho se to odvíjelo. A nakonec se ukázalo, že to podřizování se předem danému záměru (program) nemá dlouhou životnost, byť se do ukončení činnosti PKT promítaly i jiné věci – v polovině 80. let ho rozprášila StB, a když se pak po letech obnovilo někdy kolem roku 2005, postupně jeho činnost vyvanula jaksi sama od sebe. Když to srovnám: PKT vždycky vydrželo 3-4 roky, Skupina XXVI už skoro 40 let.
- 8) Když mi to vyjde, do Příchovic jezdím, ale každoroční pravidlo to pro mě není. A proč tam jezdím? Máme možnost potkat se tam všichni ti, co se během roku potkat nemůžeme, protože bydlíme každý v jiném koutu Česka a maily nebo telefony to osobní setkání nemůžou nahradit. A navíc, je tam skvělé zázemí. Pravdou ovšem je, že poslední dobou se tamní setkání smrskávají na „brečení nad pivem“ – většinou si stýskáme, jak nás svět drtí, jak neuspokojivý život (kromě tvorby) vedeme... Vymizelo i hraní „básnických her“, které začaly být považovány za pitomost – přitom nám úžasně čistily hlavu. Začal nám chybět „drive“ a spontánnost, umění se odvázet. Kolikrát sedíme jen kolem farního stolu jak zmoklé slepice a nevíme, co říct. Je to jen věkem? Nemyslím si... Možná právě proto tam přestal jezdit Roman Szpuk, který našel na Šumavě „bláznivější“ partu, s níž je zřejmě šťastnější. A když přestal jezdit on, odpadli i další lidé, kteří do Příchovic jezdili v podstatě jen kvůli němu. Ale co mě vadí nejvíc, je to, že se nedokážeme vztahovat k těm, kteří už mezi námi

nejsou, kteří zemřeli... Nečteme z jejich děl, nepromítáme si natočená videa s nimi, neprohližíme staré fotky, „neoživujeme“ si je, aby s námi alespoň na chvíli byli. A tohle všechno jsou důvody, proč nemusím být v Příchovicích každý rok.

A jiné akce? Jak už jsem se zmínila výše, jezdím na Máchovská putování po hradech, a taky někdy na čtení do Prahy, když se tam aspoň část „šestadvacítky“ sejde.

9) Není tam žádná hierarchie, což je pro mě důležité a cením si toho – všichni jsme si rovni, ale faktem je, že k zakládajícím členům cítím respekt a úctu. Jak založení Skupiny, tak každé její setkání bylo sledováno StB, příchovická fara byla údajně svého času prošpikovaná odposlechy, navíc v těch prvních letech existence Skupiny se vydávaly samizdatově almanachy poezie, básníci byli odváženi na výslechy... A nesmíme zapomenout – nesmírnou odvahu projevil tehdejší příchovický farář, který založení Skupiny XXVI pod „svou“ střechou dovolil, i když musel vědět, že odpovědnost za to ponese on.

10) Členství, chcete-li to tak nazývat, ne, ale kontakty, diskuse, výměny názorů, společné prožitky s ostatními autory, ty určitě ano. I to, že jsme se navzájem četli – to nás pořád posouvalo někam dál. Jistě – s některými autory nebo s jejich tvorbou jsem si blízká nebyla, ale i oni mě hodně naučili, třeba toleranci.

11) Z takovéhle široce otevřené skupiny se neodchází – není proč. Ničím vás nesvazuje...

Jistě, mohu přestat jezdit do Příchovic či se s ostatními přestat stýkat, třeba proto, že mě už unavuje cestování nebo společnost více lidí, a že dávám přednost samotě a ústraní, ale to není odchod. Ty neviditelné nitky, které jsme kdysi navázali a které nás dodnes spojují, ty se tím nepřetrhnou.

12) Řeknu to stejnými slovy, která jsem použila na samém začátku: společenství lidí, spojených poezií, vztahem k přírodě a vzájemným přátelstvím.

Pavel Kukal

- 1) Znamená pro mě především kontakty se spoustou tvůrčích lidí, nebo aspoň takových, kterým o něco jde.
- 2) Jsem jedním ze zakladatelů a soudím, že největším přelomem pro nás byl začátek 90. let. Naše akce už nemusely probíhat napůl v utajení, dostali jsme se pozvolna do obecného povědomí (centry byla tato města: Praha, Teplice, Poděbrady). Také jsme se v té době, jako skupina, více otevřeli, dostali se mezi nás věřící i z jiných denominací, a dokonce i nevěřící. Květa Brožová-Jankovičová, třetí zakládající člen, by bývala byla raději, kdyby skupina zůstala jednoznačně definovanou a snad i do jisté míry výběrovou, ale zůstala s tímto názorem v podstatě osamocena. Spolupráci s námi ale nepřerušila, dál jezdila na srazy a účastnila se akcí. Myslím, že to taky vypovídá o charakteru skupiny.
- 3) Být v té době věřícím nebylo jednoduché, mohly nastat potíže v zaměstnání a podobné nepříjemnosti. Pro mne osobně být katolíkem znamenalo profilovat se proti režimu.
- 4) Byl jsem u založení, ale první půlrok se naše činnost omezovala jen na dopisování, pak teprve se rozjel skutečně činný skupinový život, postupně se nabalovali další a další členové (já tomu říkám efekt sněhové koule.)
- 5) Společnou poetiku jako měl Devětsil nebo Le grand jeu? To u nás nenajdete a ani to nebylo cílem. Spíš naopak, každý měl zůstat sám sebou, prostě jednota v rozmanitosti.
- 6) Trvanlivostí a konzistencí ideje, ze které vznikla. Skupina Portál, která vznikla o něco později než naše, vydržela jen několik let.
- 7) Spolupracoval jsem i se skupinou Pegas z Mělníka. Oni pořádají literární soutěž, což my neděláme, vydali jsme však svépomocí tři almanachy. My pořádáme cesty do přírody, což u Pegasu není. Oni mají oficiální zastřešení a dostávají podporu od městského úřadu, což v Šestadvacítce není. Přesto jsme uspořádali dost společných akcí a naše vztahy jsou přátelské.
- 8) Jiných akcí se účastním dost, ale do Příchovic už nejzdím. Ano, je v tom něco dost osobního, ale s literaturou to nesouvisí.
- 9) Hierarchii jsme nikdy nepěstovali, dalo by se říci, že největší slovo mají ti nejaktivnější. Pokud je třeba, aby někdo vedl nebo řídil nějakou akci, je pro ni jakýmsi neformálním koordinátorem.
- 10) Vzájemné kontakty podporují spíš všeobecný rozhled, než abychom od sebe opisovali.
- 11) Když mi bylo hodně mizerně, uvažoval jsem o vnitřní emigraci, ale abych přerušil styky s přáteli, k tomu bych se asi neodhodlal.
- 12) Verše- cesty- chlast, to je naše vlast.

Patrik Linhart

- 1) Byla to pro mě první možnost předvést, co umím. Výstava poesie, koláží, obrazů. Jako punker jsem toleroval její katolické založení, i když jsem od počátku věděl, že jde o bandu křesťanů.
- 2) Členem skupiny jsem nikdy nebyl, oni mě přijali někdy kolem roku 1997. Nikdy jsem nebyl jeden z nich, ale člověk poetice skupiny velmi blízký – takový musel být každý člen. Je to dost srozumitelné?
- 3) Vnímám je jako konspirační. Byla to láska k horám, láska k Bohu a past samoty.
- 4) Nabídli mi pixlu piva. V červnu roku 1997.
- 5) Dobrá otázka, je to postoj dělnického rovnosrářství ve smyslu, že kdekdo z nich byl dělníkem, někdo inženýrem, další pošťákem či redaktorem, někdo na podpoře a jiný vinař, zde se na sociální status nehledělo a nehledí, není to společenství studentů či a priori intelektuálů, dokonce ani víra zde není rozhodující.
- 6) Tím, jak velmi volně je založena, trvá. Tím, že pro katolíka i pro vyznavače kultu Cthulhu může být čest, že k ní náleží. To, že není postavena na elitním vnímání sebe sama – to je každému jasné.
- 7) Jsem člen Asociace spisovatelů, zde rozdíl popisovat nemusím. A také jsem člen radikálního baletu Vyžvejklá Bambule – se Skupinou XXVI a s jejími neaktivnějšími členy (Roman Szpuk, Svatava Antošová, Pavel Kukal, Karel Beneš, Marie Dolistová) požadujeme od sebe samých aktivisaci každodenního života. Lidé někdy chtějí zlenivět.
- 8) Jezdím nepravidelně, setkávám se členy skupiny na autorských čteních. Velmi toužím vydat jednomu z výrazných členů skupiny básnické životní dílo. Jsme – nikoli všichni – v jistém druhu tajemných kontaktů.
- 9) Roman Szpuk a Pavel Kukal a Karel Beneš se těší mé účtě tahounů.
- 10) Roman Szpuk a Svatava Antošová, Karel Beneš a Bohuslav Vaněk-Úvalský byli právě v tomto pořadí lidé, kteří mi otevřeli svět, nejen mě ale i dalším lidem z Teplic a z Prahy a jiných měst mé generace a z generace předcházející a i té, jež přišla po nás. A to je Skupina XXVI – není generační, není elitní, není katolická.
- 11) I kdybych pochcal farářovu ledničku, tak neexistuje možnost vyhazovu. Ale chápu otázku, vždy zde bylo silné pnutí. Sázely se na hlavy bramborové placky, a bylo to kruté. To vše, co se mezi námi děje, je pořád nasázený emotikonama. Vždycky jsem byl považovaný za člena, aniž bych tomu bránil. Není to otázka víry.
- 12) Poesie se žije.

Zbyněk Ludvík Gordon

- 1) Přátelství generačně spjatých lidí postižených podobnou vášní pro umění, především pro literaturu. Hledání svobody uměleckého projevu, kdysi též vzdor proti totalitě, dodnes proti všem jejím přetrvávajícím formám. Osobní i společné hledání uměleckého výrazu.
- 2) Já jsem se ke Skupině XXVI připojil v roce 1986. Některé její členy jsem znal již dříve, ale před rokem 1986 jsem nevěděl, že Skupina existuje. Skupina se v průběhu let proměňovala, jak co do množství příznivců, tak co do vnitřní atmosféry ve Skupině. Z počáteční malé skupiny autorů se Skupina rozrostla na doširoka rozkročenou platformu pro nejrůznější tvůrce i třeba jen příznivce či přátele lidí ze Skupiny XXVI. Dnes už vnímám spíše jen živé tvrdé jádro Skupiny.
- 3) Základ křesťansky smýšlejících autorů Skupiny nastavil Skupinu jako otevřené volné sdružení s atmosférou vzájemné tolerance a respektu k jinakosti jejich členů či příznivců.
- 4) Sám jsem se vlastní tvorbě, psaní básní a povídek, věnoval již několik let před prvním společným setkáním se Skupinou. Před rokem 1986 jsem se již znal například s Pavlem Kukalem a Martinem Váchou, s Romanem Szpukem jsme si dopisovali. Když jsem, myslím, že to bylo na literární soutěži Branislavův Beroun, od Pavla Kukala zjistil, že se s dalšími příznivci literatury scházejí jako Skupina XXI, byl jsem nadšený. Kontakt s dalšími podobně smýšlejícími začínajícími autory byl v té době dosti obtížný. Člověk většinou nemohl mluvit zcela otevřeně, hlavně s neznámými lidmi. Hrozilo, že vás někdo udá kvůli „nesocialistickým“ postojům či tvorbě.
- 5) Myslím, že hlavní jednotícím prvkem Skupiny byla vždy vzájemná tolerance. Od počátků, kde jednoznačně převládali autoři uznávající duchovní dimenzi bytí, se postupně Skupina změnila ve společenství lidí všech možných názorových i uměleckých proudů, často i zcela antagonistických.
- 6) Řekl bych, že mnoho jiných literárních či obecně uměleckých skupin je elitářských. To ve Skupině XXVI nikdy nebylo. Úspěšní autoři se tu bez jakékoli přezíravosti, či na druhé straně skrupulí, vždy mísili s lidmi, kteří jen umění fandí, či teprve začínají s prvními nesmělými pokusy.
- 7) Patřil jsem například mezi autory, kteří se scházeli ve Žlebech u Děčína, anebo do kruhu autorů okolo Literárního a kulturního klubu 8, či dalších skupin, které se většinou utvořily kolem nějaké významnější literární akce a po čase se zase rozpadly.
- 8) Na srazy Skupiny většinou jezdím, osobní i umělecké přátelství hlavně s lidmi živého jádra Skupiny je pro mě stálým poutem a inspirací. Účastním se občas i dalších aktivit lidí kolem

Skupiny, jako jsou společná veřejná vystoupení, či návštěvy některých členů. Sám jsem někdy také iniciátorem některých takovýchto akcí.

- 9) Hlavním organizátorem výročních srazů Skupiny a jistým motorem jejího života býval jeden z jejích zakladatelů, Roman Szpuk. V současné době už tyto srazy Roman nepořádá, ani se vždy akcí Skupiny už tak aktivně neúčastní. Zhruba patnáct až dvacet lidí ze Skupiny vnímám jako jádro skupiny, ostatní spíše jen jako příznivce.
- 10) Bytí ve Skupině jsem nikdy příliš nevnímám jako členství, spíše jakési přátelské spolu-bytí. Jak se říká, umění vyrůstá z umění. Podobně to platí o vztazích s ostatními autory, myslím, že vše ovlivňuje vše. Do jaké míry, to už záleží na každém člověku, tvůrci.
- 11) Protože Skupina nemá žádné členské průkazky, myslím, že do ní nelze oficiálně vstoupit, ani z ní nelze odejít. Spíše vnímám, že se v průběhu let s některými autory kolem Skupiny více sbližují, s jinými vzdalují. Ale i to se může v čase měnit.
- 12) Přátelství, tolerance, sdílení. Společná cesta v čase, různá v uměleckém projevu.

Petr Pazdera Payne

- 1) Se skupinou jsem se seznámil tak, že mě oslovil jistý Roman Szpuk, zda by nemohla parta básníků přijet ke mně na faru do Chomutova na jeden víkend. Ten sraz se konal nejspíš v roce 1990. Pro mne – hostitele a tou dobou neliteráta – ta skupina nic zvláštního neznamenalala, kromě toho, že to bylo fajn setkání. Plus minus po roce se uskutečnil ještě jeden sraz na mé domovské faře v Kadani. Začal jsem se zúčastňovat i dalších srazů, nevím už, kdy jsem se poprvé zapojil čtením nějakého svého textu. Čítával jsem zpočátku hlavně svoje dramolety. Ta možnost prezentace rukopisu před publikem byla pro mne poprvé a i nadále významná. A samozřejmě jsou pro mne důležití lidé. Jsem vděčný za ty, s nimiž jsem se v rámci šestadvacítky potkal a taky spřátelil. Rád bych teď zmínil autory, kteří už nejsou mezi živými: Quido Machulka, Iveta Pokorná, Oscar Ryba, Martin Vácha, Václav Žďárský.
- 2) Já bych raději nemluvil o skupině, ale spíš o neformálním společenství, jež se samo sebou vyvíjí. Hezky to popsal Oscar Ryba v rozhovoru s R. Szpukem (který jsem po jeho tragické smrti protlačil do časopisu Protestant: <https://protestant.evangnet.cz/o-ghettu-mlcicihoboha-s-basnikem-romanem-szpukem>). Jaká je ta parta v současné době, nejsem s to popsat, jelikož se už pár let na akcích neobjevuji. Nedávno jsem se viděl s několika lidmi na pohřbu Vaška Žďárského v Nymburku, ale to nelze nazvat akcí šestadvacítky.
- 3) Ten katolický základ myslím brzy vyvanul – dříve, než jsem sám s tou partou začal mít něco společného. Fakt je, že Roman Szpuk, když mi tehdá napsal do Chomutova, prezentoval skupinu XXVI jako sdružení křesťanských básníků, a já tak taky akci ohlásil v chomutovském sboru, ale ti členové církve, kteří přišli, byli pohoršeni – křesťanských obsahů se nedočkali.
- 4) Už jsem myslím odpověděl. Někdo o mně napsal, že jsem se prostě „přifařil“.
- 5) Žádná společná poetika neexistuje. A jak jsem řekl, není to ani skupina. Žádné členství, žádné vstupování, žádné vylučování či vystupování, žádné příspěvky, žádný program, žádný manifest. To hlavní bylo a je, že někdo udržuje a oživuje databázi adres a obesílá lidi na srazy. V devadesátých letech bylo těch srazů, odhaduji, někdy až pět do roka. Roman Szpuk v čase před internetem rozesílal přes stovku papírových pozvánek a potom přešel na e-maily. V posledních letech tu štafetu převzali jiní. Ale už dlouho se konají srazy jen jednou za rok v Příchovicích na první adventní neděli. No a nesmí se zapomenout na internetové stránky XXVI, které tu jsou zásluhou Karla Beneše; tady někteří autoři publikují svou tvorbu a sdílejí svoje zážitky.

- 6) Neznám jiné literární skupiny. Šestadvacítka je velmi inkluzivní, prostě: kdo není proti nám, je s námi. Myslím, že některé kruhy či snad i skupiny se dívaly na spisovatele ze společenství XXVI spatra jako na nějakou třetí divizi nebo náborovou organizaci pro začínající spisovatele. Musím zmínit jednu důležitou věc: neuzavřená skupina jménem římská dvacet šest dokázala propojovat různé party a skupinky i jednotlivce po celé republice; před Listopadem byli všichni izolovaní, „jednou nohou v ilegalitě“, a najednou nebyli sami. Byla to radost potkávat se. Ještě taky nikomu nešlo o úspěch a peníze. Ty srazy se konaly na různých místech, a tak rostla ona neformální základna. Díky XXVI znám autory od Děčína po Šumavu, od Chebu a Karlových Varů přes Prahu, Pardubice a Brno až po Ostravu.
- 7) Nejsem členem žádné literární skupiny ani organizace a nechci být. Dvakrát mně nabízeli členství v Asociaci spisovatelů, a poděkoval jsem se.
- 8) Přestal jsem tam jezdit, když už to začalo nějak upadat. Hlavně ale mám rodinu a nežiju už v Praze, takže to mám do Příchovic daleko. V devadesátých a nultých letech se uskutečnily srazy, na nichž bylo přítomno až dejme tomu sto dvacet autorů a posluchačů. Teď je to třeba jen dvacítka. Jistou změnou v poslední době bylo, když skončila páteční čtení na faře v Desné. Jedním z důvodů mé neúčasti je i to, že Roman Szpuk začal mít prokremelské a prozemanovské názory.
- 9) Myslím, že ten status mají možná oni sami před sebou, ale nijak jej neuplatňují. Snad že mohou zavzpomínat... Asi jako na srazu abiturientů.
- 10) Opakuji – žádné členství není. O vlivu na svou tvorbu nevím, nejsem si ho explicitně vědom.
- 11) Odejít z XXVI se z výše naznačených důvodů nedá, stejně jako se nedalo vstoupit. Společenstvím XXVI je člověk prostě kontaminován a toho se nedá žádnou procedurou zbavit.
- 12) Literární skupina XXVI = „al káida“ která po nikom nic nevyžaduje a ani nic nelze chtít po ní.

Roman Szpuk

- 1) Možnost se vídat, procházet se krajinou, posedět u piva, básnit, prožívat štěstí přítomného okamžiku, objevovat krásu, pomáhat si v těžkostech, naslouchat a cítit se být přijatý.
- 2) Změnila se, jak procházela dějinnými etapami, prošla si i neuvěřitelně plodným obdobím devadesátých let minulého století. To bylo zlaté období nejen Skupiny XXVI. Svlékli jsme šat katolický, posléze anarchistický, poutnický. Nyní už jsme mnozí zestárlí a scházíme se sporadicky, ale víme o sobě, komunikujeme alespoň mailem. Svatka Antošová a Kája Beneš dál pracují obětavě na stránkách Skupiny XXVI. Tam to nyní asi žije nejvíce.
- 3) Šlo o katolicismus disidentský, trochu rebelantský. Příchovice, kde Skupina XXVI vznikla, působily jako komunita, přijížděla tam spousta lidí, nebyla to jen vírou opojená katolická mládež, ale i filosofové nebo třeba mystikové východních náboženství. Kněz Mirek Šimáček tenkrát ještě nebyl tak fanatický. Dokonce spali v jednom pokoji chlapci a dívky. Až moc, kterou po revoluci získal, Mirka změnila. Ale přicházeli další kněží, teď tam už je, podle mě, čtvrtý kněz od založení skupiny na silvestra 1983. Mezi básníky a ortodoxně věřícími vznikaly občas třecí plochy, jiskřilo to, my se museli neustále mírnit, oni si zvykali na naše tenkrát tak mírné bohémství. Ale pod tlakem mnohdy vznikají nejlepší díla. Příliš volnosti umělcům nesvědčí. Potřebují se vymezovat a není-li proti čemu, nahradí hloubku blouděním odnikud nikam.
- 4) Zakládal jsem ji, protože jsem se jako básník a povídkář cítil velmi osamělý. Chtěl jsem se s někým sdílet, vyměňovat si názory. Více, než o program – jak a o čem psát – mi šlo o společenství podobně smýšlejících lidí, spíš poutníků než akademiků, nadšenců, nikoliv elitářů. Potřeboval jsem partáky pro žitou poezii, která vzniká spontánně na cestě, tedy tak, jak vznikala třeba u Máchy, Rimbauda s Verlainem či Bašóa. Ale to neznamená, že mezi námi nenašli domov básníci žijící skrytě třeba na faře nebo tvořící za noci u svíce v obklopení mystických a filosofických svazků.
- 5) Psali jsme každý svým stylem. Když jsme vydali manifest, šlo vždy o způsob života. Básnický bydlí člověk, jak se vyjádřil Hölderlin. Tedy jsme básnicky bydleli pospolu a vznikla komunita. Blízká nám byla škola peripatetiků, i když Aristoteles by pro nás asi pochopení neměl. Nejlépe jsme se cítili na výletech mezi zříceninami hradů a hospodami. Inspiroval nás Mácha svými Hrady spatřenými.
- 6) Netoužili jsme bourat staré pořádky jako avantgardní skupiny, vysmívat se zasloužilým básníkům. Vymezovali jsme se sice totalitnímu systému, ale postavili jsme se třeba i za Aloise Volkmana, který oficiálně vydával a kterého dissent ostouzel. Cítili jsme se jako

postmodernisté vstřebávající do sebe všechny možné vlivy. Nic nám nebylo cizí. Ano, četli jsme pro rozhlas, ale více jsme si cenili spontaneity než nějakého trvalého zářezu v kulturních dějinách. Happeningy, psaní básní do sněhu, básnické hry okamžiku, to byla naše parketa. Ctižádost mnozí z nás považovali za překážku čistého nazírání světa. Ale i tady platí, přišel-li mezi nás někdo ctižádostivý, brali jsme to jako zpestření našeho společenství. Nic jsme neodmítali, vše jsme přijímali jako živé impulsy.

- 7) Měl jsem ambici vytvořit cosi podobného na Šumavě, a to především s básníky Volar a Vimperka. Pořádal jsem autorská čtení ve Vimperku, nazvaná Houština slov. Další rok jsme se co dva měsíce scházeli někde po šumavských pustinách, dováděli a četli, bylo to v něčem podobné Skupině XXVI, ale více jurodivé, více chlastu, marihuany a občas, bohužel, i rvaček. Také jsem našel hodně spřízněných duší mezi básníky haiku. I tam jde o spontaneitu, volnost v krajině. Oproti skupině XXVI však skupina haikuistů má svůj tvůrčí program, jde jí o zdokonalování formy haiku. Ale jistý inspirativní kolektivismus, jakkoliv to slovo zní pejorativně, vznikl i u haikuistů. Vytvořili jsme cosi jako tvůrčí dílnu. I Skupina XXVI je takovou dílnou, ale spíš možná hernou. Nebo ateliérem někde v blázinci. Ano, pobýval jsem občas v ústavech a ani tam mě neopustila snaha vyhledat tam tvůrce a vytvořit s nimi skupinku, která se bude sdílet a řídit jaksi pospolu. A tak jsme si navzájem kradli barvičky, čmárali do výkresů, škrtali a dopisovali v básních, ne však proto, abychom se jevíli chytřejší, ale jen z prosté radosti z tvorby.
- 8) Moc už se akcí Skupiny XXVI neúčastním. Jak stárnu, opouští mě tvůrčí energie, ta jiskra, bez které je umění mrtvé. Psychicky jsem na tom bídě, osaměl jsem, nyní žiju stranou v Rejstejně, obci na břehu Otavy, na hranici národního parku Šumava, kde nikoho neznám, není tam ani obchod. V Příchovicích už jsem dva roky nebyl. Necítím se tam dobře, s tou farou mám spojeno též mnoho nepříjemných zážitků, hlavně co se náboženství a duchovního klima toho místa týká. Krajina okolo je nádherná, pojedu-li tam letos, tak kvůli vodopádům na Černé Desné.
- 9) Zpočátku došlo k dost nepříjemným třenicím mezi mnou a Květou Brožovou – Jankovičovou. Květa chtěla skupinu striktně katolickou, já ji chtěl otevřít všem proudům. Baval mě tvůrčí guláš, který si Nejvyšší ochutí, jak uzná za vhodné, jak se kdysi vyjádřil náš dlouholetý člen, nedávno zesnulý husitský farář Vašek Žďárský. Tenkrát jakési pomyslné vedení ve skupině převzal Kája Beneš, byl smířlivý a krotil naše vášně, které mi i po letech přijdou jako nepříjemné: Objevil jsem nedávno dopis od Květy, adresovaný v té době (1990) mé bývalé ženě Heleně, otrásl jsem se hrůzou. Jestli jsem Květě splácel podobnou mincí, potěš Pámbu.

- 10) Jistě mě členství ve skupině ovlivnilo. Jen kolik informací jsem získal, každý z nás měl nějaké čtenářské novinky, upozornil na novou knihu či na starou, kterou z nás málokdo znal. A pak ta naše hromadná vystoupení všude možně. Ostudy po hospodách. Noclehy pod skalami. Člověk tak mohl žít, o čem jiní jen čtou či se učí v hodinách literatury. Prostě jsme si vyzkoušeli, jaké to je vsadit na psané či recitované, vyřvované, zpívané, skandované či šeptané slovo. A mnohdy i s vroucností modlitby pronesené. Zda ta sázka za to stála? Hodně teď nad tím přemýšlím, ve chvíli, kdy jsem sám. Ptám se v duchu, zda stálo za to dát literatuře tolik sil, které pak chyběly třeba v rodině. Mohl jsem ten čas trávit více s dětmi. Nevím, to vše mi možná bude odhaleno na přechodu z tohoto světa – kam? Kdo ví?
- 11) Nikdy jsem o odchodu neuvažoval. My jsme ani neměli nějak evidované členstvo. To už tu bylo jistě řečeno: Kdo zrovna přijel na sraz Skupiny XXVI, ten byl na ten čas jejím členem. Tak mnozí prostě přestali jezdit a jiní zase začali. Celkově ale tato doba podobným aktivitám příliš nepomáhá, vládne otravný individualismus, básníci už nejezdí nezištně na čtení jako dřív, důležitý je honorář, ubytování. Tenkrát – a hlavně v první půli devadesátých let – jsme žili pouhým nadšením pro poezii. Jel jsem na druhou stranu republiky stopem, jen abych tam mohl být, něco si poslechnout, poznat nového básníka, sám cosi přečíst a – přiznávám – i popít s bujarými poety.
- 12) Darební mnichové zachytávající pomíjivé.

Radana Šatánková

1) Sk. XXVI pro mne znamená v nejširším slova smyslu neformální setkávání se s lidmi, kteří jsou nakloněni hodnotám otevřenosti a rozmanitosti. Obdivuhodná je její formace a profilace v době minulého totalitního režimu; této historie jsem se nezúčastnila, neboť jsem o generaci mladší. Jsem ráda, že alespoň navazuji na historii této skupiny, která vznikla v pohnuté době, tím spíš, že se věnovala literatuře, která s sebou nese i různorodé myšlení.

2) I tahle skupina má svůj cyklus. Postupem času se mnozí členové skupiny stali rodiči. Pár let třeba vynechali a pak začali jezdit s dětmi. Nebo taky ne.

Nadto se změnila i celospolečenská podmínka, žijeme nyní v pluralitní společnosti. Kdysi byl nepřítel jeden (jedna strana) a ten již není u válu. A co bylo zakázané, lidi obzvlášť semkne... Kdysi jezdily na srazy desítky účastníků, dnes se počet ustálil kolem třiceti. Ale i ti pasivní o sobě dávají vědět, ať už prostřednictvím internetu, anebo jiným způsobem.

3) V době vzniku určitě. Skupina měla katolický základ, byla velmi tolerantní a otevřená. Myslím, že nejde o povahu „katolického základu“, ale jednoduše o povahu „duchovního a hodnotového základu“. Odbočím – když se podíváme na firmy a společnosti, které zkrachovaly, můžeme zjistit, že příčina sahá např. do ranku etického a hodnotového nastavení.

Co člověk ve Skupině XXVI ihned zakusil, je přijetí, tolerance a požadavek být schopen vést dialog (právě i s tím, kdo má jiný názor). Jedině tak je jakékoliv společenství (ve smyslu duchovním) a jakákoliv společnost životaschopná.

4) Byla jsem pozvána kruhy přátel v roce 2004 na první můj sraz do Příchovic a už jsem zůstala. Předtím jsem znala Romana Szpuka (asi od r. 2001-2) a pár dalších a na faře v Příchovicích jsme se jednoduše sešli.

5) Jednoznačně jsou to pro mne přátelské vazby s lidmi, kteří jsou obohacující tím, že obcují s literaturou, každý se s úkolem popasuje svým způsobem. Poetiku společnou moc nenajdeme, ale najdou se hloučky vyznávající určitý směr, není to však majoritním jevem.

6) Neformálností a mírným chaosem. Tím pádem nehrozí stereotyp a možná to nutí tu a tam zajímat se o dění aktivně. Nic nedělá jeden nějaký „předseda“, ale pokaždé ten, koho něco napadne.

7) Jsem členkou několika literárních spolků a uskupení. Všechny ale fungují na formální bázi. Schůzky, zápisy, pokladník apod. Ve spolcích obvykle pracují zdarma vždy 2-3 lidi, ostatní přispívají „pouze“ literaturou.

Skupina XXVI nemá žádné členské příspěvky, nepotřebuje ani spolek jako útvar. Přijímání členů je bez formuláře; jednou mi Pavel Kukul řekl: „Je ti s námi dobře? Jestli chceš být členkou, tak už jí jsi.“ To mě fascinovalo.

8) Snažím se pravidelně jezdit, některé roky mi to nevyšlo kvůli sobotním výukám dálkového studia.

Taky se zúčastním tu a tam akce s několika členy, nejčastěji jde o výjezd za Romanem Szpukem na Šumavu, anebo o návštěvu některého nemocného člena, který žije sám a jeho stav mu nedovoluje přijet na sraz do Příchovic.

9) Nejvíce specifický status má Roman Szpuk, který léta setkání v Příchovicích organizuje. Je to ale dáno jeho osobností. Měli jsme rovněž i hodně bohémského Martina Váchu, který bohužel už není mezi námi, zemřel při autonehodě jen pár dní po jednom ze srazů.

10) Nejsem si jista, jestli přímo i moji tvorbu, ale způsob uvažování a literární rozhledy mi skupina bezesporu obohatila.

11) Uvažovala jsem o odchodu z literatury celkově. Kultura není doceněna a existenční důvody mi braly chuť v tom pokračovat. Literatura v naší zemi uživí jen pár lidí a ten, kdo píše, a ještě se věnuje redakční práci, musí dělat ještě jiné práce. Krize mě semlela a vyjít z ní ven by znamenalo přenastavit výdělky i vazby s lidmi, se kterými bych se ve volném čase scházela. Tím pádem jsem měla v plánu přestat chodit i do Skupiny XXVI.

Po čase jsem osobní důvody přehodnotila. Ukázalo se, že bez poezie dlouhodobě nemohu žít. A ani bez těch, kteří jí taky zasvětili svůj život. Nedovedla bych dělat něco jiného, bylo by to proti mé přirozenosti. Kdybych se narodila podruhé, rozhodla bych se opět pro literaturu.

12) Zakusila jsem radost dětí dospělého věku, což může navenek působit jedním slovem: magoři!

Zora Šimůnková

- 1) *(Bez odpovědi.)*
- 2) O S26 jsem slyšela už předtím, přidala jsem se k ní ale až v roce 2009. Znamenala pro mě především přátelství s Romanem Szpukem, dalšími lidmi, posléze Pavlem Kukalem, kterého jsem si později vzala. Katolický základ S26 mi byl celkem jedno, ten byl možná důležitý v prvních letech. (manžel by vám ale asi napsal něco jiného).
- 3) Pojednáno viz výše. U začátků jsem nebyla, co jsem od Otců zakladatelů, Szpuka a Kukala, slyšela, myslím si, že to byl tehda hlavně protest. (Ale to je prosím jen moje domněnka).
- 4) Pojednáno viz výše. Roman mi to nabídl, tak proč ne.
- 5) U Otců zakladatelů hlavně tu náboženskou notu. Jinak bych řekla, že úroveň členů a tvorby jako celku je jako všude jinde, něco skvělé, něco propadák.
- 6) Že vydržela, že trvá, i když se zákonitě proměnila. Členové jsou z celého státu, takže to není tak, že by se duch utužoval každý čtvrtek v hospodě. Hlavním jednotitelem je asi Roman S., k tomu se přirozeně, jak vím, lidi táhnou, i bez ohledu na nějaký formace.
- 7) Pokud vím, nejsem, ale 17 let dělám různé literární pořady a festivaly, takže znám asi všechny lit. spolky apod. v téhle zemi a částečně i na Slovensku. Koukněte např. na www.primerenedeprese.cz. Byla jsem členkou, či možná pořád jsem, Obce spisovatelů.
- 8) Byla jsem jednou, asi na 26. setkání. Ano, někdy ano, ale víc se různých výletů účastní manžel. Do Příchovic už nejezdí nikdo z nás. Lidi z 26 vystupovali mnohokrát na akcích, které jsem pořádala.
- 9) Chtělo by se mi napsat: „Alfasamci berou první“, ale to je legrace. Myslím, že žádný ofi status výhody neměli a ani po nich nikdy mezi svými netoužili. Manžel je ale například na členství ve 26 hrdý, a asi právem, protože 26 zakládal s Romanem, prostě povedla se jim věc, která trvá. Povedlo se jim přátelství, které trvá.
- 10) Kromě pár textů o konkrétních lidech, které bych ale psala tak jako tak, ne. Nepozoruju.
- 11) Ne, není proč.
- 12) Životní trefa nebo životní čin.

Bohuslav Vaněk-Úvalský

- 1) Svobodu. Improvizaci. Rozrušování smyslů. Setkání s lidmi, kteří neztratili v sobě dítě, jímž kdysi byli.
- 2) 1990. Skupina byla vždy živelná, jejím literárním programem se stalo odmítání literárních programů. Živelnost se utlumila s fyzickým opotřebením jednotlivých členů, to ostatní zůstalo. Vždy jde o setkání s výjimečnými osobnostmi propojenými napříč spektrem s Romanem Szpukem. Ten je hnacím motorem i destruktozem celé skupiny.
- 3) Možností se (do určité míry) svobodně scházet na farách. Potřeba víry svedla k sobě citlivé jedince, kteří hledali záštitu, či alternativu k technokratickému přístupu k životu. Vliv katolicismu v rutinním fungování skupiny (společné modlení, návštěvy mší, diskuse o Bohu) postupně oslaboval. Skupina po příchodu tolerantních bezvěrců (BVÚ, Karel Rada, Patrik Linhart, Robert Janda, Svatava Antošová) začala stát více na osobních vztazích a společných prožitcích.
- 4) Byl jsem pozván Karlem J. Benešem v září 1990 na literární sraz u Pavla Kukala v Důlí. Bylo nás sedm a od prvního okamžiku (pátek, půl sedmá ve vestibulu stanice metra Želivského v Praze) to byla taková sranda, že nebylo možné nově získané druhy již opustit. Psal jsem tehdy knihu *Nářez brouků na palouku*, oni se při čtení smáli, co psali oni, mě taky bavilo – prostě od prvního setkání symbióza.
- 5) Opravdovost psaní. Snaha mít tvorbu i život v jednotě. Tolerance k druhým. Společná poetika je založena na hře se slovy, na schopnosti si dělat srandu i sám ze sebe. Každý tvoří po svém, srazy nás neobohacovaly ani tak literárně jako spíš lidsky. Byly osvěžením, ostrovem, na němž vše, co je možné uskutečnit, se uskuteční.
- 6) Už jsem psal: živelností, otevřeností, schopností absorbovat v podstatě kohokoli, akcentovat jeho (i skryté) schopnosti a absencí jednotícího programu. V tom je unikátní, nenahraditelná a zároveň neschopná sama sebe institucionalizovat – tedy prosadit se do širšího povědomí. Je jako přízrak. Vždycky se odněkud vynoří její vliv. Lidí, kteří skupinou prošli, lze stěží klasifikovat jako usedlé standardizované jedince.
- 7) Nyní již nikoli. Býval jsem krátkou dobu členem Asociace spisovatelů, ale to byl spíše nástroj k prosazování konkrétních cílů, z nichž po mém soudu neprosadila žádný. Nebo alespoň ne ty, na nichž záleželo mně. Rozdíl je v potřebě vídat se – a pak až být skupinou. V tom je po mém soudu zásadní rozdíl oproti jiným skupinám, či hnutím.
- 8) Od roku 2003 do Příchovic nejezdím. Čtení jednotlivých členů se příležitostně účastním, pokud mi čas dovolí, objevuji se i na dalších akcích spojenými s aktivitami členů skupiny.

- 9) a) Všichni sloužíme jen jednomu bohu. A tím je Roman Szpuk. Někdy ho svrháme, abychom ho pak instalovali zpět. Náš bůh nemá zvláštní výsady, ani práva. Dokonce není ani uctíván oběťmi. Pokud je šance se s bohem zhádat do krve, rádi tak učiníme. Kromě vlivu boha, jehož je možné kdykoli libovolně odstavit, spoléháme na bezstrukturové řízení.
- b) Nejstarší členové mají právo býti oslovení „vašnosti“ a cestou na Šumavu smějí sedět na předním sedadle.
- 10) Každá diskuse s tvořivým člověkem ovlivňuje váš přístup k tvorbě. Máme rádi podobné literární a kulturní ikony, občas někdo objeví někoho, jehož umělecký výkon stojí za pozornost. Tím se inspirujeme. Členové skupiny bývají také prvotním testovaným materiálem nového textu, či záměru. Mají to výsadní právo hned po manželkách, či milenkách. Každý ovšem ručí za svou tvorbu sám, nejsme ve školce.
- 11) Po každém emočně vypjatém literárním srazu. A jelikož nebylo jiných, pak stále. Musíte pochopit, že setkání tak vyhraněných osobností jako je např. Roman Szpuk, Robert Janda, Patrik Linhart, Pavel Kukul, Jiří Machát, Zbyněk Ludvík Gordon a Svatava Antošová, plodí obvykle tzv. Velký třesk. Je to velmi inspirativní, zároveň pak velice frustrující a vysilující. Bohužel, ze Skupiny XXVI nemůže být člen vyloučen, ani sám roztrhat členskou průkazku. Skupina XXVI je. To jediné musíte přijmout a pak se do ní dobrovolně vrátíte sami.
- 12) Bez skupiny XXVI by život lidský byl jednodušší – bohužel by neměl skoro žádnou chuť.
- Varianta 2: Skupina XXVI. – žár trvá.

Příloha č. 2

Dotazník pro Ewalda Murrera

- 1) Jaký je Váš vztah ke Skupině XXVI? Někdy totiž býváte uváděn jako její bývalý či dokonce současný člen...
- 2) Často býváte (a to i v odborné literatuře) spojován také se skupinou Portál, která ovšem podle Vás – a stejně tak podle dalšího údajného člena Pavla Kolmačky – neexistuje a nikdy neexistovala. Jak to tedy s Portálem je nebo není?
- 3) Jaký je Váš názor na členství v literárních skupinách obecně? Byl jste někdy členem nějaké literární (či jiné umělecké) skupiny?
- 4) Jezdíte, či jezdil jste někdy, na pravidelná setkání Skupiny XXVI v Příchovicích?
- 5) Účastníte se jiných aktivit spojených se Skupinou XXVI (literární čtení, neformální setkání atd.)?

Ewald Murrer

- 1) Ve druhé polovině osmdesátých let dvacátého století jsem publikoval nějaké básně v almanaších skupiny XXVI. Stalo se tak poté, co mne za tímto účelem oslovil Roman Szpuk. Vzhledem k tehdejším publikačním (ne)možnostem jsem to uvítal. A tak se asi stalo, že jsem začal být vnímán jako člen této skupiny. Nikdy jsem jím ovšem nebyl. Neúčastnil jsem se jejich akcí. Spojovalo mne s nimi přátelství s Romanem Szpukem a některými dalšími literáty v šestadvacítce se pohybujícími.
- 2) Portál vlastně opravdu nikdy neexistoval. Byl to sen Jiřího Haubera, který měl jakési ambice vytvořit skupinu křesťanských autorů, která by nebyla postavena na volném principu jako Skupina XXVI. Chtěl do ní kooptovat například mě, Pavla Kolmačku a Bohdana Chlábce. Proběhlo setkání, na němž Jiří Hauber vysvětloval svá stanoviska. Poslechli jsme si je, podiskutovali a zmizeli zase do svých životů. Jiří to ale vzal jako ustavující schůzi, a tak vznikl chimérický Portál – skupina zmiňovaná v literární historii, která však ve skutečnosti neexistovala.
- 3) Nebyl jsem nikdy členem ničeho. Obecně neupírám některým uměleckým skupinám jejich schopnost vzájemného podněcování k nečekaným tvůrčím erupcím. Ovšem vždy to záleží na velikosti samotných členů.
- 4) Ne.
- 5) Možná jsem se někdy ocitl někde, co vlastně mohlo být setkáním skupiny XXVI (vzhledem k vyšší koncentraci členů na jednom místě), já to tak ovšem tehdy nevnímám. Já jsem poslouchal básně ☺.